

**ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΑΓΡΟΝΟΜΩΝ
ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΩΝ
ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ,
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ**

Ιστορική Αναδρομή και Πολεοδομική Εξέλιξη της πόλεως της Καλαμάτας

**Επιβλέπουσα καθηγήτρια:
Χατζοπούλου- Τζίκα Αλίκη**

**Φοιτήτρια:
Αλεβίζου Αγγελική**

ΑΘΗΝΑ, 2012

Περίληψη

Η Καλαμάτα, πόλη της νοτιοδυτικής Πελοποννήσου και πρωτεύουσα του νομού Μεσσηνίας έχοντας υποστεί και ανακάμψει από πολλά δεινά όπως ο καταστρεπτικός σεισμός του 1986, συνεχίζει να διατηρεί και να αξιοποιεί τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα που την καθιστούν μια από τις ομορφότερες πόλεις της Ελλάδας.

Στην εργασία αυτή γίνεται μια προσπάθεια συγκέντρωσης των κρυμμένων από το χρόνο ιστορικών στοιχείων της πόλης και ανάδειξης των σύγχρονων χαρακτηριστικών της. Εξετάζεται και μελετάται η πολεοδομική της εξέλιξη από την πρώτη οργανωμένη προσπάθεια διαμόρφωσης του πρώτου σχεδίου πόλης μέχρι τους στόχους του τελευταίου και πολύ πρόσφατου Γ.Π.Σ. του 2011. Στόχος της εργασίας είναι να παρουσιάσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πόλης που αναδεικνύουν την σπουδαιότητα της και να επισημάνει τη διαχρονική της εξέλιξη της πολεοδομικά καθώς και του σημαντικότερου γεγονότος που συνετέλεσε στη διαμόρφωση της σημερινής της μορφής και δεν είναι άλλο από τον σεισμό του 1986.

Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα διπλωματική αποτελείται από 10 κεφάλαια. Αρχικά, αναλύονται οι γενικές πληροφορίες για την πόλη της Καλαμάτας, ο γεωγραφικός και διοικητικός της προσδιορισμός καθώς και η ιστορία της. Έπειτα, εξετάζεται διαχρονικά η πολεοδομική της οργάνωση με έμφαση στα γεγονότα που άλλαξαν την μορφή της όπως ο ανασχεδιασμός της μετά το σεισμό του '86. Στη συνέχεια, αναφέρονται οι κοινωνικές, τεχνικές και πολιτιστικές της υποδομές, τα οικονομικά στοιχεία που επικρατούν και το φυσικό περιβάλλον. Τέλος, αναλύονται κάποια σημαντικά πολεοδομικά και κοινωνικά προβλήματα της περιοχής και προτείνονται λύσεις και προτάσεις για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής.

Abstract

Kalamata, a town in southwestern Peloponnese and the capital of Messenia, having undergone and recovered from too many sufferings such as the devastating earthquake of 1986, continues to maintain and build upon its comparative advantages that make it one of the most beautiful cities in Greece.

This paper's effort is to concentrate concealed from the time historical elements of the city and to promote its modern features. It examines and studies the urban development of the first organized effort to develop the first draft of the city until the delimitation of the objectives of the last and very recent GIS of 2011. The aim of the paper is to present the characteristics of the city that reveal its importance, and to point out its evolution through out time from an urban development perspective along with (or taking under consideration) the crucial fact that contributed to the shaping of its current form and is no other than the earthquake of 1986.

In particular, this research paper consists of 10 chapters. Initially, general information about the city of Kalamata is analyzed, in addition to the geographical and administrative definition and its history. Then, the urban planning over time with emphasis on events that changed its format as the redesign of the city after the earthquake of 1986 is examined. Additionally, there is a reference to the social, technical and cultural characteristics, its financial data and natural environment. Finally, some important urban and social problems of the region are identified and recommended solutions for upgrading the quality of life are proposed.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμότερες ευχαριστίες μου στην κυρία Τζίκα-Χατζοπούλου Αλίκη για την συνεργασία και την πολύτιμη καθοδήγηση της καθώς και τον κύριο Στέφανο Γερασίμου για τις πολύτιμες συμβουλές του.

Περίληψη.....	σελ. ii
Abstract	σελ. ii
Ευχαριστίες.....	σελ. iii
Πίνακας περιεχομένων.....	σελ. iv
Κεφάλαιο 1 : ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ	
1.1 Η Καλαμάτα, σήμερα.....	8
1.2 Γεωγραφικός προσδιορισμός.....	8
1.3 Διοικητική διαίρεση.....	8
Κεφάλαιο 2 : ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	
2.1 Προέλευση ονομασίας.....	12
2.2 Ιστορική αναδρομή.....	12
2.3 Η ιστορία, σήμερα.....	21
2.4 Ιστορικοί τόποι – Αρχαιολογικοί χώροι.....	45
Κεφάλαιο 3 : ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ	
3.1 Πρώτο Σχέδιο Πόλεως 1867-1868.....	51
3.2 Δεύτερο Σχέδιο Πόλεως 1905.....	54
3.3 Επεκτάσεις 1970-1986.....	57
3.4 Σχέδιο Πόλης 1986- πριν το σεισμό.....	58
3.4.1 Ο σεισμός του 1986.....	61
3.5 Αναθεώρηση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου 1986.....	65
3.6 Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο 2011.....	69
3.7 Υφιστάμενη Κατάσταση	73

Κεφάλαιο 4 : ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

4.1 Εκπαίδευση – Παιδεία.....	79
4.2 Υγεία – Μέριμνα.....	85
4.3 Αθλητισμός – Αναψυχή.....	90

Κεφάλαιο 5 : ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

5.1 Ύδρευση.....	93
5.2 Αποχέτευση.....	94
5.3 Συγκοινωνία και Μεταφορές.....	95
5.3.1 Υπεραστική Συγκοινωνία.....	96
5.3.2 Αστική Συγκοινωνία.....	97
5.3.3 Κρατικός Αερολιμένας.....	98
5.3.4 Σιδηροδρομικό Δίκτυο.....	98
5.4 Δίκτυο οπτικών Ινών.....	99
5.5 Απορρίμματα.....	100
5.6 Λιμενική Υποδομή.....	100
5.7 Οδικό Δίκτυο.....	102
5.7.1 Διαχρονική Εξέλιξη Οδικού δικτύου.....	102
5.7.2 Υφιστάμενη Κατάσταση	106
5.7.3 Ιεράρχηση Οδικού Δικτύου.....	108
5.7.4Μελλοντική Κατάσταση.....	111
5.7.5 Ποδηλατόδρομος	113

Κεφάλαιο 6 : ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

6.1 Πολιτιστική υποδομή.....	115
6.1.1 Μουσεία.....	116
6.1.2 Θέατρο.....	119
6.1.3Χορός.....	120
6.1.4 Μουσική.....	121
6.1.5 Ζωγραφική-Γλυπτική.....	122
6.1.6 Βιβλιοθήκες.....	124
6.1.7 Κινηματογράφος.....	125
6.1.8 Συνεδριακές αίθουσες- Πολυχώροι.....	125

6.2. Πολιτιστικοί θεσμοί	128
6.2.1 Ήθη και Έθιμα.....	128
6.2.2 Οι χοροί της Μεσσηνίας.....	130
6.2.3 Πολιτιστικές εκδηλώσεις.....	130

Κεφάλαιο 7 : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

7.1 Οικονομικές δραστηριότητες – Τομείς παραγωγής.....	133
7.1.1 Πρωτογενής Τομέας.....	133
7.1.2 Δευτερογενής Τομέας.....	138
7.1.3 Τριτογενής Τομέας.....	140
7.2 Τουρισμός.....	141
7.3 Απασχόληση- Ανεργία	142

Κεφάλαιο 8 : ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

8.1 Χλωρίδα.....	144
8.2 Πανίδα.....	144
8.3 Κλίμα.....	145
8.4 Γεωγραφία.....	148
8.5 Φυσικά Μνημεία.....	148
8.6 Υδάτινοι Πόροι.....	149
8.7 Προστατευόμενες Περιοχές- Δίκτυο Natura.....	150

Κεφάλαιο 9 : ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

9.1 Κυκλοφοριακή Συμφόρηση- Δύσκολες Μετακινήσεις.....	151
9.2 Διαχείριση Απορριμμάτων.....	152
9.3 Αθίγγανοι.....	153
9.4 Συμπεράσματα.....	155

Κεφάλαιο 10 : ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

10.1 Προτάσεις.....	156
Επίλογος	160
Βιβλιογραφία.....	161

1.1 Η Καλαμάτα σήμερα ¹

Η Καλαμάτα κτισμένη στην καρδιά του μεσσηνιακού κόλπου είναι η δεύτερη μεγαλύτερη σε πληθυσμό πόλη της Πελοποννήσου μετά την Πάτρα. Είναι σημαντικό αστικό, οικονομικό και εμπορικό κέντρο του νομού Μεσσηνίας. Πρωτεύουσα του νομού με αξιόλογη πολιτιστική κίνηση και το σημαντικότερο λιμάνι της Πελοποννήσου μετά την Πάτρα. Η Καλαμάτα, 'πόρτα' ολόκληρης της περιοχής προς τη Μεσόγειο είναι και η πατρίδα της ελιάς Καλαμών, ενός από τα πιο περιζήτητα προϊόντα παγκοσμίως.

Η πόλη αποτελεί μία από τις πιο χαρισματικές της Ελλάδος, κυρίως λόγω της γεωγραφικής της θέσης καθώς συνδυάζει βουνό και θάλασσα. Όντας στους πρόποδες του επιβλητικού Ταυγέτου, αποτελεί παραδεισένιο τόπο για όσους μένουν εκεί καθώς και άριστο προορισμό για όσους θέλουν να επισκεφτούν τον νομό. Σύγχρονη πόλη από εκπαιδευτική και καλλιτεχνική άποψη με μεγάλους δρόμους και καλή ρυμοτομία. Η Καλαμάτα διασχίζεται από τον ποταμό Νέδωντα που τη χωρίζει σε ανατολικό και δυτικό τμήμα.

Το 1986 ισχυρός σεισμός συντάραξε την πόλη, δεκάδες ήταν τα θύματα και η ζωή της πόλης τραυματίστηκε από όλες τις απόψεις. Σε λίγα χρόνια όμως τα τραύματα του σεισμού επουλώθηκαν και η ζωή της πόλης βρήκε και πάλι τον κανονικό της ρυθμό.

Εικόνα 1: Άποψη της Καλαμάτας από αεροφωτογραφία

1.2 Γεωγραφικός προσδιορισμός²

Η Καλαμάτα είναι πόλη της νοτιοδυτικής Πελοποννήσου, πρωτεύουσα του νομού Μεσσηνίας και λιμάνι της νότιας ηπειρωτικής Ελλάδος. Η πόλη είναι κτισμένη στους πρόποδες του όρους Καλάθι (παρυφή του Ταυγέτου) στην καρδιά του Μεσσηνιακού κόλπου. Απέχει 242 Χμ. από την Αθήνα, 215Χμ. από την Πάτρα και 715Χμ. από τη Θεσσαλονίκη.

Ο δήμος Καλαμάτας περιλαμβάνει εκτός της πόλης 13 τοπικά διαμερίσματα που εκτείνονται από τα πεδινά δυτικά της πόλης έως το κεντρικό όγκο του Ταυγέτου και τα ανατολικά παράλια. Από τα δυτικά, γειτνιάζει με το δήμο Θουρίας και το δήμο Μεσσήνης, ανατολικά με τους δήμους Πελλάνας και Μυστρά του νομού Λακωνίας, βόρεια με το Δήμο Φαλαισίας του νομού Αρκαδίας και νότια με το δήμο Αβίας του νομού Μεσσηνίας.

1.3 Διοικητική Διάρθρωση²

Με τη Διοικητική διαίρεση του 1828 από τον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια με το 1^ο ψήφισμα της 13^{ης} Απριλίου 1828 η Ελλάδα διαιρείται σε 13 τμήματα. Δημιουργείται το τμήμα της κάτω Μεσσηνίας με 7 επαρχίες εκ των οποίων και η επαρχία Καλαμάτας. Το 1833 με νόμο 'Περί συστάσεως των Δήμων' (ΦΕΚ 3/10-1-1834) από την κυβέρνηση Μαυροκορδάτου το Ελληνικό κράτος χωρίζεται σε 10 νομούς. Στις 3 Απριλίου του ίδιου έτους συστάθηκε η νομαρχία Μεσσήνης με έδρα την Αρκαδία (Κυπαρισσία) και 6 επαρχίες (Καλαμών, Μεσσήνης, Πυλίας, Τριφυλίας, Ολυμπίας, Μεθώνης).

Η διοικητική διαίρεση του 1836 (ΦΕΚ 28 της 21 Ιουνίου του 1836) με διάταγμα περί διοικητικού οργανισμού που όρισε η κυβέρνηση Αρμανσπεργκ η Ελλάδα χωρίζεται σε 30 διοικήσεις. Η Καλαμάτα εντάσσεται στην διοίκηση Μεσσηνίας με έδρα την ίδια την πόλη.

Το 1846 ορίζεται με το νόμο ΚΕ' στις 8 Δεκεμβρίου 1845 από την κυβέρνηση Κωλλέτη η Ελλάδα χωρίζεται σε 10 νομούς. Η θέση της Καλαμάτας βρίσκεται στο νομό Μεσσηνίας ο οποίος διαιρείται σε 5 επαρχίες(Καλαμών, Μεσσήνης, Πυλίας, Τριφυλίας, Ολυμπίας).

Το 1899 με το νόμο ΒΧΔ' της 6^{ης} Ιουλίου 1899(ΦΕΚ 136/8-7-1899) η Ελλάδα διαχωρίζεται σε 26 νομούς. Ο νομός Μεσσηνίας διαιρείται σε δύο μικρότερους το νομό Τριφυλίας με έδρα της Κυπαρισσία και το νομό Μεσσηνίας με έδρα την Καλαμάτα και τρεις επαρχίες (Καλαμών, Μεσσήνης, Πυλίας).

Το 1909 με νόμο ΓΥΛΔ' (ΦΕΚ Α282/1909) στην Ελλάδα δημιουργούνται 16 νομοί. Ο νομός Μεσσηνίας εξακολουθεί να υπάρχει με έδρα την Καλαμάτα και 5 επαρχίες (Καλαμών, Μεσσήνης, Πυλίας, Τριφυλίας, Ολυμπίας).

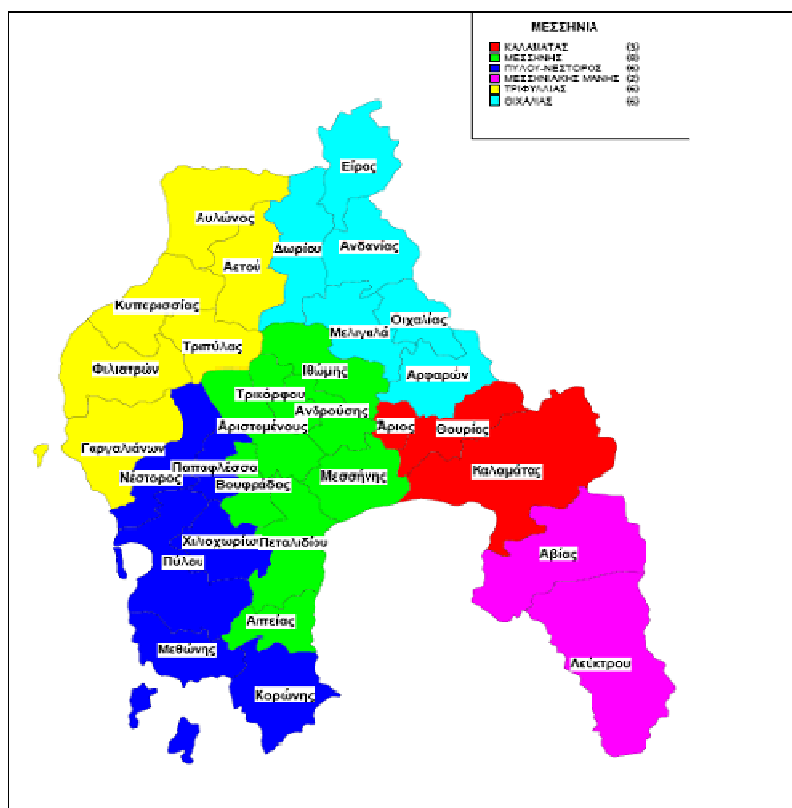
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Η επόμενη διοικητική διαίρεση ψηφίστηκε από την κυβέρνηση του Ελευθέριου Βενιζέλου με το νόμο ΔΝΖ 'Περί Δήμων και Κοινοτήτων' το 1912. ο νομός Μεσσηνίας υφίσταται με έδρα την Καλαμάτα.

Το 1971 πραγματοποιείται η διοικητική μεταρρύθμιση της Χούντας, όπου η Ελλάδα χωρίζεται σε 7 περιφεριακές διοικήσεις. Η Καλαμάτα εντάσσεται στην περιφέρεια Πελοποννήσου και Δυτικής Στερεάς Ελλάδος. Το 1997 η διοικητική διαίρεση προκύπτει με εφαρμογή του σχεδίου Καποδίστρια. Πρόκειται για τον νόμο 2539/97 (ΦΕΚ 244/ΤΑ/1997) σύμφωνα με τον οποίο η Ελλάδα διαιρείται σε 13 περιφέρειες, 51 νομούς, 1034 δήμους και καταργούνται οι επαρχίες. Έτσι, έχουμε τον νομό Μεσσηνίας που εντάσσεται στην Περιφέρεια Πελοποννήσου με 31 δήμους. Ο δήμος Καλαμάτας περιλαμβάνει συνολικά 14 δημοτικά διαμερίσματα.

Η τρέχουσα διοικητική διαίρεση της Ελλάδος διαμορφώθηκε από το σχέδιο Καλλικράτης. Ακριβέστερα, πρόκειται για τη 'νέα αρχιτεκτονική της αυτοδιοίκησης και της αποκεντρωμένης διοίκησης' – πρόγραμμα Καλλικράτης (Ν3852/100 και ισχύει από την 1^η Ιανουαρίου 2011. Σύμφωνα με αυτήν, η χώρα διαιρείται σε 7 αποκεντρωμένες διοικήσεις, 13 περιφέρειες και 325 δήμους. Οι περιφέρειες και οι δήμοι είναι αυτοδιοικούμενα νομικά πρόσωπα, δηλαδή οι αρχές τους εκλέγονται με καθολική ψηφοφορία ανάμεσα στους μόνιμους εγγεγραμμένους κατοίκους. Έτσι, δημιουργήθηκε η Διοίκηση Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου με έδρα την Πάτρα και 3 περιφέρειες, την περιφέρεια Πελοποννήσου, την περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και την περιφέρεια Ιονίων Νήσων. Η περιφέρεια Πελοποννήσου έχει έκταση 15.490 Χμ², πρωτεύουσα την Τρίπολη και διαχωρίζεται σε 5 περιφερειακές ενότητες : Αργολίδας, Αρκαδίας, Κορινθίας, Λακωνίας, Μεσσηνίας. Η Π.Ε. Μεσσηνίας διαιρείται σε 6 δήμους: Δυτικής Μάνης, Οιχαλίας, Πύλου-Νέστορος, Τριφυλίας και Καλαμάτας. Ο Δήμος Καλαμάτας προέκυψε από την συνένωση των προϋπαρχόντων δήμων Άριος, Αρφαρών, Θουρίας και Καλαμάτας. Η έκταση του νέου Δήμου είναι 440,3 Χμ² και ο πληθυσμός του 67.127 κάτοικοι σύμφωνα με την απογραφή του 2001. Έδρα του δήμου ορίστηκε η Καλαμάτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Εικόνα2: Διοικητική διαίρεση νομού Μεσσηνίας

¹ www.kalamata.gr

² <http://el.Wikipedia.org/wiki>

2.1 Προέλευση ονόματος¹

Πρώτη φορά η πόλη εμφανίζεται με το νεώτερο όνομα Καλαμάτα το 10^ο μ.Χ. αιώνα στο τρίτο μέρος του Βίου του Οσίου Νίκωνα του Μετανοείτε (έτος έκδοσης 1142) και χρησιμοποιείται έως το 1833. Από το 1833, επί Όθωνα, έγιναν αλλαγές στα ονόματα των πόλεων, οπότε γίνεται χρήση του ονόματος Καλάμαι μέχρι το 1959. Από το 1959 έως τις μέρες μας παραμένει σε χρήση το όνομα Καλαμάτα.

Υπάρχουν αρκετές απόψεις για την προέλευση της ονομασίας της πόλης. Κατά μια πρώτη άποψη (Γ.Χατζιδάκης 1901, Dieterich 1905, Αδ.Αδαμαντίου 1908, Δ.Σ. Κουγέας 1933, Δικ. Βαγιακάκος) το όνομα Καλαμάτα έχει ως βάση το ουσιαστικό καλάμι. Αυτό γιατί, το συγκεκριμένο φυτό αφθονούσε στην πόλη λόγω των λιμναζόντων υδάτων του ποταμού Νέδωντα. Κατά την δεύτερη άποψη (Νικ. Πολίτης 1917) το όνομα προέρχεται από κάποιο ναό ή μοναστήρι, αφιερωμένο στην Παναγιά την Καλομάτα. Παραπλήσια είναι και η άποψη (Δ. Γεωργακάς 1939) ότι η ονομασία προέρχεται από το επίθετο Καλομάτης. Κατά μια πρόσφατη άποψη (Π. Πανταζόπουλος 2001) το όνομα Καλαμάτα συσχετίζεται με κάποιο πανδοχείο της πόλης του 10^{ου} αιώνα, εβραϊκής ιδιοκτησίας, όπου φέρεται να υπήρχε γραμμένη η φαινομενικά ελληνική λέξη «Καλαμάτα», η οποία όμως διαβαζόμενη ανάποδα, ήταν σύνθεση δύο εβραϊκών λέξεων : « ατά» και « μαλάκ» (= αμαρτωλός άγγελος/απεσταλμένος). Το όνομα αυτό υποστηρίζεται ότι ήταν η κρυπτογραφημένη έκφραση αγανακτισμένων Εβραίων της περιοχής προς τον Όσιο Νίκωνα τον Μετανοείτε ο οποίος υπήρξε δεινός διώκτης τους. Σταδιακά, ο χαρακτηρισμός αποδόθηκε σε ολόκληρη την πόλη, παγιώνοντας το όνομα στη θέση της ονομασίας Φαραί.

Το όνομα Φαραί συναντάται από την προϊστορική εποχή. Η προέλευση του αρχαίου ονόματος Φαραί τοποθετείται το 1500π.Χ. όταν ένα βασιλόπουλο από το αρχαίο βασίλειο του Άργους ξεκίνησε να βρει ένα καλό μέρος για να κτίσει το βασίλειο του. Όταν έφτασε στην σημερινή Καλαμάτα του άρεσε πολύ και αποφάσισε να κτίσει την πόλη του εκεί. Επάνω στο βράχο του σημερινού κάστρου έκτισε το παλάτι του και η πόλη που ιδρύθηκε ονομάστηκε Φαρραί από το όνομα του, Φάρις, όπου ο μύθος τον θέλει γιο του Ερμή και της Φιλοδάμειας, κόρης του Δαναού.

Τελευταία φορά αναφέρεται στο Συνέκδημο, στατιστικό εγχειρίδιο του ανατολικού ρωμαϊκού κράτους, του γεωγράφου Ιεροκλή (535 μΧ). Η μετονομασία των Φαρών σε Καλαμάτα, πρέπει να τοποθετηθεί στα χρόνια που συμβαίνουν πληθυσμιακές αλλαγές στην περιοχή, 7^{ος}- 8^{ος} αιώνας.

2.2 Ιστορική αναδρομή²

- Μυθολογία

Σύμφωνα με τον μύθο, ιδρυτής της πόλης θεωρείται ο Φάρις, γιός του Ερμή και της Φιλοδάμειας, κόρης του Δαναού. Κόρη του Φάρι ήταν η Τηλεγόνη, η οποία παντρεύτηκε τον Αλφειό και γέννησε τον Ορτίλοχο. Στην Ιλιάδα, ο ορτίλοχος χαρακτηρίζεται από τον Όμηρο " πολλών ανδρών

ανάξ". Στις Φαρές στο ανάκτορο του Ορτίλοχου, συναντήθηκαν ο Ίφιτος, περίφημος τοξότης από την Μεσσηνιακή Οίχαλία, και ο νεώτερος τότε Οδυσσέας για να λύσουν με ανταλλαγή δώρων τις διαφορές τους. Η εχθρότητα είχε δημιουργηθεί όταν οι Μεσσήνιοι έκλεψαν από την Ιθάκη τριακόσια πρόβατα μαζί με τους βοσκούς τους. Στη συνάντηση συμφιλίωσης που οργάνωσε ο Ορτίλοχος, ο Ίφιτος δώρισε στον Οδυσσέα το περίφημο τόξο του πατέρα του Εύρυτου, ενώ ο Οδυσσέας χάρισε στον Ίφιτο ένα ξίφος και ένα δόρυ. Με το τόξο που πήρε ο Οδυσσέας σκότωσε αργότερα τους μνηστήρες.

Γιός του Ορτίλοχου ήταν ο Διοκλής που υπήρξε ηγεμόνας στις Φαρές και στην ανατολική Μεσσηνία, ενώ στη δυτική κυβερνούσε ο Νέστωρας. Σύμφωνα με τον Όμηρο, οι Φαρές ήταν μία από τις επτά πόλεις που πρόσφερε στον Αχιλλέα ο Αγαμέμνονας για να κατευνάσει το θυμό του.

Ο Διοκλής είχε γιούς τον Κρήθωνα και τον ομώνυμο με τον παππού του Ορτίλοχο, οι οποίοι συμμετείχαν σε εφηβική ηλικία στην Τρωική εκστρατεία και βρήκαν το θάνατο στην Τροία. Στο μέγαρο του Διοκλή φιλοξενήθηκαν ο γιός του Οδυσσέα, Τηλέμαχος και ο γιός του Νέστωρα, Πεισίστρατος κατά τη μετάβαση τους από την Πύλο στην Σπάρτη και κατά την επιστροφή τους.

Η κόρη του Διοκλή, Αντίκλεια παντρεύτηκε τον Μαχάονα γιο του Ασκληπιού, θεού της ιατρικής. Ο Μαχάοντας είχε γίνει γνωστός, όταν τραυματίστηκε ο βασιλιάς της Σπάρτης Μενέλαος από δηλητηριασμένο βέλος και τον έσωσε τραβώντας το και ρουφώντας το δηλητηριασμένο αίμα. Αργότερα, σκοτώθηκε και αυτός και τα κόκαλα του μετέφερε και έθαψε σε Μυκηναϊκό τάφο στις αρχαία Γερηνία στο σημερινό κάμπο Αβίας, ο βασιλιάς της Πύλου, Νέστωρ.

- Αρχαιότητα

Τα παλαιότερα ίχνη ανθρώπινης παρουσίας στην ευρύτερη περιοχή της Καλαμάτας χρονολογούνται στην Πρωτοελλαδική εποχή (2600-2300π.Χ.) και έχουν εντοπιστεί στα Ακοβίτικα περίπου 2-3 Χλ. Νοτιοδυτικά της Καλαμάτας. Ίχνη αρχαιότητας έχουν εντοπιστεί και στο γήλοφο Τούρλες.

Οι αρχαίες Φαρές ακολουθούν χρονολογικά και αποτέλεσαν αξιόλογο κέντρο κατά την Υστεροελλαδική (Μυκηναϊκή) εποχή (1580-1120π.Χ.). Η κάθοδος των Δωριέων (1100π.Χ.) οδήγησε σε υποβάθμιση των Φαρών και ενίσχυσε τη θέση της δωρικής Θουρίας, βορειοδυτικά των Φαρών.

Η καίρια θέση των Φαρών ως ενδιάμεσου σταθμού μεταξύ Πύλου και Σπάρτης και η ευφορία των μεσσηνιακών πεδιάδων στάθηκαν αφορμή για τους Μεσσηνιακούς πολέμους που έλαβαν χώρα 743-454 π.Χ. Νικητές σ'αυτούς αναδείχτηκαν οι Σπαρτιάτες με βαρύτερες όμως απώλειες.

Α Μεσσηνιακός πόλεμος

Διήρκησε 20 χρόνια (743-724π.Χ.) Υπάρχουν δύο διαφορετικές εκδοχές σχετικά με τα αίτια που οδήγησαν στο ξεκίνημα του πολέμου. Η πρώτη εκδοχή προέρχεται από τους Σπαρτιάτες, οι οποίοι υποστήριξαν πως το 768π.Χ. κατά τη διάρκεια της γιορτής προς τιμήν της θεάς Αρτέμιδος, κάποιοι Μεσσήνιοι άρχοντες απήγαγαν μερικές νεαρές Σπαρτιάτισσες και σκότωσαν τον βασιλιά της Σπάρτης Τήλεκλο. Η μεσσηνιακή εκδοχή διαδραματίζεται στην ίδια γιορτή, όπου υποστηρίζεται ότι νεαροί Σπαρτιάτες ντυμένοι με γυναικεία ρούχα και στολίδια, σχεδίαζαν να σκοτώσουν τους Μεσσήνιους

άρχοντες και βασιλιάδες. Κάποιοι όμως από τους Μεσσήνιους αντιλήφθηκαν την παγίδα και το αποτέλεσμα ήταν οι νεαροί άνδρες μαζί με τον βασιλιά Τήλεκλο να σκοτωθούν στην συμπλοκή. Έτσι, ξεσπάει πόλεμος, οι Σπαρτιάτες καταλαμβάνουν την Μεσσηνιακή πόλη Άμφεια και οι Μεσσήνιοι οχυρώνονται στο φρούριο της Ιθώμης. Παρ' όλες τις συμβουλές του μαντείου των Δελφών προς του Μεσσήνιους και τη θυσία της κόρης του βασιλιά Αριστόδημου με τις ήττες τους το 726 και 724, έγιναν είλωτες των Σπαρτιατών ενώ άλλοι κατέφυγαν στις γύρω περιοχές.

B Μεσσηνιακός πόλεμος

Λόγω έλλειψης σημαντικών και αξιόπιστων πηγών, οι πληροφορίες που έχουμε σήμερα για το γεγονός αυτό είναι ελάχιστες. Πιθανολογείται ότι ο πόλεμος ξέσπασε το 685 π.Χ με αφορμή την εξέγερση των Μεσσήνιων οι οποίοι αρχικά είχαν πολλές επιτυχίες. Αρχηγός τους ήταν ο Αριστομένης ο οποίος στην πρώτη φάση του πολέμου αιχμαλωτίστηκε και ρίχτηκε στον Καιάδα, όμως επέζησε και ανάλαβε ξανά τον αγώνα ενάντια στους Σπαρτιάτες. Όμως, το 667 οι Σπαρτιάτες κατέλαβαν και το τελευταίο οχυρό των Μεσσήνιων, την Είρα. Μετά το δεύτερο Μεσσηνιακό πόλεμο αρκετοί Μεσσήνιοι έφυγαν στη Σικελία, όπου ίδρυσαν την Μεσσήνη.

- Ρωμαϊκοί χρόνοι

Μετά τη ρωμαϊκή κατάκτηση, οι Φαρές συμμετέχουν σε ομοσπονδιακό κράτος με πρωτεύουσα τη Μεσσήνη, χωρίς εντούτοις να έχουν απαλλαγεί οριστικά από τις λακωνικές διεκδικήσεις.

Ο Οκταβιανός Αύγουστος θα παραχωρήσει τις Φαρές στους Λάκωνες μετά τη νίκη του στο Άκτιο (31 π.Χ.), τιμωρώντας έτσι τους Μεσσήνιους γιατί είχαν πάρει το μέρος του Αντώνιου και της Κλεοπάτρας. Στη συνέχεια όμως ο αυτοκράτορας Τιβέριος απέδωσε τις Φαρές πάλι στους Μεσσήνιους. Οριστική ρύθμιση των συνόρων έγινε της εποχής του Βεσπασιανού.

Ο περιηγητής Πausανίας στα Μεσσηνιακά- Ηλιακά(160-170μ.Χ.) αναφέρει τις Φαρές, στο δρόμο του από τη νότια Λακωνία προς τη Μεσσήνη. Αναφέρει μάλιστα ότι πιο πριν συνάντησε πηγή " αλμυρού νερού" πιθανότατα την υφάλμυρη πηγή που ακόμη και σήμερα εκβάλλει στη θάλασσα, στον παλιό υδρόμυλο στο προάστιο Μικρή Μαντίνεια. Μέχρι και τα πρωτοχριστιανικά χρόνια πάντως, η σημασία του οικισμού εξακολουθεί να είναι μικρή για της ιστορία της περιοχής.

- Βυζαντινοί χρόνοι

Στην ακρόπολη των αρχαίων Φαρών και στην ευρύτερη περιοχή ως τα Ακοβίτικα, έχουν αποκαλυφθεί δείγματα ανθρωπίνης παρουσίας τόσο κατά την Υστερορωμαϊκή όσο και κατά την Πρωτοβυζαντινή περίοδο.

Η γεωγραφική αυτή ζώνη χρησιμοποιήθηκε ως βάση και προπύργιο των Βυζαντινών, ιδιαίτερα μετά τον 7ο αι. Κατά τα φαινόμενα, μάλιστα, το κάστρο των Φαρών διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση των Σλάβων, που έφτασαν στην περιοχή στο δεύτερο μισό του 7ου αι., και απηχεί την επέκταση της βυζαντινής παρουσίας από τα παράλια προς τη μεσσηνιακή ενδοχώρα. Καθώς, μάλιστα, απέτυχαν να καταλάβουν την περιοχή των

Φαρών, οι πληθυσμοί των Σλάβων εγκαταστάθηκαν αρχικά στην αρχαία κώμη «Καλάμαι», μετονομάζοντάς την σε Γιάννιτσα (σήμερα Ελαιοχώρι), στη Σέλιτσα (Βέργα) και στους ορεινούς όγκους του δυτικού Ταυγέτου, για να εξουδετερωθούν οριστικά στα μέσα του 9ου αι.

Τα ιστορικά δεδομένα για την περίοδο μεταξύ του 6ου αι. (εποχή του Ιουστινιανού), κατά τον οποίο γίνεται η τελευταία αναφορά των Φαρών, στον Συνέκδημο του Ιεροκλή, και του 10ου αι., οπότε γίνεται η πρώτη μνεία της πόλης με το όνομα Καλαμάτα, είναι φτωχά. Στα δεδομένα αυτά συγκαταλέγονται έγγραφα που μαρτυρούν την πρώιμη ύπαρξη βασιλικής οδού και νομίσματα των 8ου και 9ου αι., σπάνιος φόλλις των αυτοκρατόρων Κωνσταντίνου ΣΤ΄ και Ειρήνης Αθηναίας (780-790 μ.Χ.) από τον Άγιο Φλώρο και φόλλις του Λέοντος ΣΤ΄ (886-912 μ.Χ.) από την Καλαμάτα.

Πρώτη γραπτή μαρτυρία της πόλης απαντά στο Βίο του οσίου Νίκωνος του «Μετανοείτε» (γράφτηκε το 1142 και ανατρέχει στην περίοδο 968-998), στον οποίο μνημονεύεται ως Καλομ(μ)άτα ή Καλαμ(μ)άτα. Η αναφορά αυτή επιβεβαιώνει τη στρατηγική θέση και τη σημασία ενός οικισμού που εντασσόταν στο θέμα της Πελοποννήσου, με έδρα την Κόρινθο, και ανήκε στη δικαιοδοσία της Μητρόπολης Πατρών.

Κατά τα μέσα του 12ου αι., η Καλαμάτα είχε ήδη αποκτήσει μεγάλη σπουδαιότητα, διέθετε μονή που σχετιζόταν με τη Σπάρτη (πιθανότατα αυτή του κάστρου, που αναφέρεται στο Χρονικόν του Μορέως, το οποίο γράφτηκε κατά το 14ο αι. και περιγράφει γεγονότα του 13ου αι.) και αποτελούσε κόμβο του οδικού άξονα που συνέδεε την ορεινή με την παράλια νοτιοδυτική Πελοπόννησο. Στην ίδια περίοδο άλλωστε (11ος-12ος αι.) χρονολογούνται και οι αρχικές φάσεις σημαντικότερων θρησκευτικών μνημείων, όπως οι Άγιοι Απόστολοι, ο Άγιος Χαράλαμπος, ο Άγιος Κωνσταντίνος της μονής Καλογραιών και ο Άγιος Δημήτριος στη θέση Τούρλες.

- Φραγκική κατάκτηση

Η ιστορία της Καλαμάτας με βάση τις πηγές αρχίζει ουσιαστικά μετά το 1205, δηλαδή μετά την κατάληψή της από τους Φράγκους, υπό την ηγεσία των ευγενών της Καμπανίας Γοδεφρείδου Βιλεαρδουίνου και Γουλιέλμου Σαμπλίτη.

Αρχικά, ηγεμόνας της περιοχής χρήστηκε ο Σαμπλίτης. Μετά το θάνατό του (1209) και αφού μεσολάβησε μια ταραχώδης περίοδος, τον διαδέχτηκε ο Γοδεφρείδος Βιλεαρδουίνος, ο οποίος διατήρησε την κυριαρχία στη βαρονία της Καλαμάτας και γενικότερα στο πριγκιπάτο της Αχαΐας ως το θάνατό του (1218). Τον διαδέχτηκαν αρχικά ο μεγαλύτερος από τους γιους του Γοδεφρείδος Β΄ (1218-1245), ο οποίος έδωσε βάρος στη διοικητική και οικονομική οργάνωση του πριγκιπάτου, και στη συνέχεια ο Γουλιέλμος Β΄ (1245-1278), που ονομαζόταν και Καλομάτης, επειδή γεννήθηκε στο κάστρο της Καλαμάτας. Το 1259 ο Γουλιέλμος θα ηττηθεί στη μάχη της Πελαγονίας από τον αυτοκράτορα της Νικαίας Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγο και θα φυλακιστεί για 2 χρόνια. Ως αντάλλαγμα για την απελευθέρωσή του, θα παραχωρήσει στον Μιχαήλ τα κάστρα του Μιστρά, της Μονεμβασίας, του Γερακιού και της Μεγάλης Μάινης. Μετά το 1262 αρχίζει η παρακμή των Φράγκων, οι οποίοι πιέζονται πλέον τόσο από την επέκταση του Δεσποτάτου του Μιστρά όσο και από την κυριαρχία των Ενετών στη κάστρα της Μεθώνη και της Κορώνης.

Μετά το θάνατο του Γουλιέλμου (1278), το κάστρο της Καλαμάτας δεν

περιήλθε στη σύζυγό του Άννα (Αγνή) Κομνηνή ή στις κόρες του Ισαβέλλα και Μαργαρίτα, αλλά στο Γάλλο βασιλιά της Νεάπολης (Κάτω Ιταλίας και Σικελίας) Κάρολο Α΄ Ανζού και στη συνέχεια στο διάδοχό του Κάρολο Β΄. Το 1289, ο Κάρολος Β΄ θα παραχωρήσει το πριγκιπάτο και την Καλαμάτα στην Ισαβέλλα και στο δεύτερο σύζυγό της Φλωρέντιο ντ' Αινώ (Florent d' Hainaut)

Το 1293 οι Σλάβοι της Γιάννιτσας θα καταλάβουν την Καλαμάτα και θα υψώσουν τα βυζαντινά σύμβολα, ωστόσο η πόλη θα επανέλθει στους Φράγκους μετά την προδοσία του στρατιωτικού διοικητή του Μιστρά Γ. Σγουρομάλλη. Μετά το θάνατο του Φλωρέντιου (1297), η Ισαβέλλα πάντρεψε την κόρη της Μαθίλδη με το Γάλλο Γκυ Β΄ ντε λα Ρος, δίνοντάς του ως προίκα την Καλαμάτα, η οποία έτσι περιήλθε στο δουκάτο των Αθηνών. Η Μαθίλδη θα διατηρήσει και στο δεύτερο γάμο της την κυριαρχία της πόλης, για να τη διαδεχτούν ο Ιωάννης, ηγεμόνας της Γκραβίνας (1318-1333), η Αικατερίνη ντε Βαλουά (1333-1346) και ο Φλωρεντινός τραπεζίτης Ν. Ατσαγιόλι. Ο τελευταίος δημιούργησε με ορισμένα από τα γύρω χωριά την καστελανία της Καλαμάτας, στην οποία τον διαδέχτηκαν ο θετός γιος του Άγγελος (μετέπειτα αρχιεπίσκοπος Πατρών), η Μαρία των Βουρβώνων και οι Ναβαραίοι (Βάσκοι) μισθοφόροι. Στη φραγκική κατοχή θα βάλει τέλος ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος (αρχές 15ου αι.), ο οποίος θα εντάξει την πόλη στο Δεσποτάτο του Μιστρά. Κατά τους Ύστερους Βυζαντινούς χρόνους, λόγω της καίριας θέσης της στο μυχό του Μεσσηνιακού κόλπου, γνώρισε γοργή ανάπτυξη και έγινε αντικείμενο διαμάχης μεταξύ των αδελφών Δ. και Θ. Παλαιολόγου. Καταλήφθηκε από τον Μωάμεθ Β΄ το 1470 κατά τον Α΄ Ενετοτουρκικό Πόλεμο (1463-1479).

- Οθωμανική περίοδος

Η κατάληψη της περιοχής από τον Μωάμεθ σηματοδοτεί την έναρξη της Α΄ Τουρκοκρατίας (1470-1585). Κατά τη διάρκειά της, οι Τούρκοι διαίρεσαν τη Μεσσηνία σε δύο πασαλίκια, με την Καλαμάτα να εντάσσεται στο πασαλίκι της Κορώνης.

Αμέσως μετά την τουρκική κατάκτηση εκδηλώθηκε απελευθερωτική προσπάθεια, η οποία όμως είχε ανεπιτυχή κατάληξη, με την ύστατη μάχη να δίνεται κάτω από τα τείχη της Καλαμάτας και να καταλήγει υπέρ των Τούρκων.

Δύο περίπου αιώνες αργότερα, κατά τη διάρκεια του Β΄ Ενετοτουρκικού Πολέμου (1645-1669), οι συνασπισμένες δυνάμεις Μανιατών και Ενετών του Φραντσέσκο Μοροζίνι (Fr. Morosini) θα απελευθερώσουν προσωρινά την Καλαμάτα (1659).

Κατά τη Β΄ Τουρκοκρατία (1715-1821), που εδραιώθηκε στη διάρκεια του τελευταίου Ενετοτουρκικού πολέμου (1714-1718), η πόλη αποτελούσε το πιο πυκνοκατοικημένο από τα 24 βιλαέτια που ανήκαν στο πασαλίκι του Μοριά κι ένα από τα πιο ανθηρά εμπορικά κέντρα του. Την ίδια περίοδο μειώθηκαν οι μανιάτικες επιδρομές (αναφέρεται μία το 1723) κι αναπτύχθηκαν οι εμπορικές σχέσεις Μάνης-Καλαμάτας. Μάλιστα, παρά την επιδημία πανώλης του 1717-18, ο πληθυσμός της θα φτάσει το 1820 τους 2.500 κατοίκους.

Το 1767 θα φτάσει στον πύργο του Καλαματιανού προεστού Παναγιώτη Μπενάκη ο Έλληνας αξιωματικός του ρωσικού στρατού Γεώργιος Παπαζωλής. Η συνάντηση των δύο ανδρών οδήγησε στην επανάσταση των ετών 1769-70, γνωστή ως Ορλοφικά. Κατά τη διάρκειά της, η Καλαμάτα

καταλήφθηκε από Μανιάτες και Ρώσους, για να ακολουθήσει καταστροφική και αιματηρή αντεπίθεση των Τουρκαλβανών. Μετά τη φυγή των Ρώσων και τη σφαγή των Ελλήνων, εμφανίστηκαν στην περιοχή οι Τουρκαλβανοί, τους οποίους εκδίωξε ο καπουδάν πασάς Χασάν το 1779.

Τα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας, η Καλαμάτα, κωμόπολη πια, αποτέλεσε τόπο συγκέντρωσης και εμπορίας της αγροτικής και κτηνοτροφικής παραγωγής της ενδοχώρας (σιτηρά, βαμβάκι, κρασί, μετάξι, ξηρά σύκα, ελαιόλαδο, δέρματα, μαλλιά, τυρί). Από το λιμάνι της εξάγονταν προϊόντα προς τη Σμύρνη, την Κωνσταντινούπολη, την Αλεξάνδρεια, τη Μασσαλία και τη βόρεια Ιταλία. Οι Γάλλοι είχαν ιδρύσει υποκαταστήματα των εμπορικών τους οίκων, και το 1721

υποπροξενείο, απόδειξη ότι η Μεσσηνία συμπεριλαμβανόταν στη ζώνη του ενδιαφέροντος των εμπόρων της Δύσης. Επίσης, αναδείχτηκαν ισχυρές οικογένειες γαιοκτημόνων και εμπόρων, οι οποίοι συγκροτούσαν την οικονομική αριστοκρατία της πόλης, η οποία ασκούσε πολιτικό και διοικητικό ρόλο.

Όμως, η επαρχιακή αυτή πολίχνη κατάφερε να λάμψει στο ελληνικό στερέωμα χάρη στον πρωταγωνιστικό της ρόλο, τόσο κατά την προετοιμασία όσο και στα πρώτα βήματα της Επανάστασης. Τότε γράφτηκαν και τα δύο μνημειώδη κείμενα ελευθερίας: Η “ Προειδοποίησης προς τας Ευρωπαϊκάς Αυλές “ και η με αποδέκτη την αμερικανική κυβέρνηση “ Προκήρυξις”.

Η επανάσταση του 1821 ³

Η πόλη της Καλαμάτας είχε πρωταγωνιστικό ρόλο τόσο κατά την προετοιμασία όσο και στα πρώτα βήματα της επανάστασης. Αξίζει να σημειωθούν τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν τότε στην περιοχή.

Τον Ιανουάριο έφτασε στην Καρδαμύλη ο Θ. Κολοκοτρώνης, ενώ το Φεβρουάριο του 1821 οι Τούρκοι –αντιλαμβανόμενοι τον επαναστατικό αναβρασμό που δυνάμωνε– φυλάκισαν στην Τρίπολη αρκετούς προεστούς και αρχιερείς της ευρύτερης περιοχής. Εξανάγκασαν, μάλιστα, τους δεύτερους να συντάξουν και να υπογράψουν κείμενο που αφορίζε την όποια μελλοντική εξέγερση.

Το γεγονός αυτό δεν έκαμψε το επαναστατικό φρόνημα των Ελλήνων. Επιπλέον, στα μέσα Μαρτίου κατέπλευσε στον Αλμυρό πλοίο με πολεμοφόδια που είχαν στείλει οι Φιλικοί της Σμύρνης, ενώ ο πολυμήχανος και φλογερός Παπαφλέσσας συνέβαλε ώστε να καμφθούν οι δισταγμοί του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη.

Την 23η Μαρτίου επαναστατικές δυνάμεις των Μανιατών του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, άλλοι Μανιάτες καπεταναίοι και ο Θ. Κολοκοτρώνης φτάνουν έξω από την Καλαμάτα. Από τους βορειοανατολικούς λόφους προσεγγίζουν την πόλη, ξεκινώντας από το μοναστήρι της Βελανιδιάς, κι άλλες δυνάμεις, με επικεφαλής τους Παπαφλέσσα και Αναγνωσταρά. Ήδη από την προηγούμενη, 22 Μαρτίου, βρισκόταν στην πόλη δύναμη 2.500 Μανιατών, με επικεφαλής το γιο του Πετρόμπεη Ηλία και τους αδερφούς του Αντώνη και Γιάννη, και με πρόσχημα την προστασία του βοεβόδα της Καλαμάτας Σουλεϊμάν αγά Αρναούτογλου. Ο Αρναούτογλου, ανήμπορος πλέον να αντιδράσει,

αναγκάζεται να παραδοθεί αμαχητί και με όρο τη διασφάλιση της ζωής των Τούρκων.

Το μεσημέρι της 23ης Μαρτίου, οι δυνάμεις των εξεγερμένων Ελλήνων, με ηγέτες τους Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, Παπαφλέσσα, Νικηταρά, Αναγνωσταρά, Μητροπέτροβα και πολλούς άλλους οπλαρχηγούς της ευρύτερης περιοχής της νοτιοδυτικής Πελοποννήσου, θα συγκεντρωθούν σε παρόχθιο του Νέδοντα ναό [των Αγίων Αποστόλων (κρατούσα άποψη) ή του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου, (νεότερη και στηριζόμενη σε σημαντικά δεδομένα)], όπου θα τελεστεί δοξολογία.

Μετά την απελευθέρωση της πόλης, τμήματα των επαναστατημένων Ελλήνων κατευθύνθηκαν προς τη Σκάλα Μεσσηνίας και την Καρύταινα (με επικεφαλής τον Θ. Κολοκοτρώνη), προς την Τριπολιτσά (με τους Παπαφλέσσα, Αναγνωσταρά και Κυριακούλη Μαυρομιχάλη) και προς τις Κορώνη και Μεθώνη. Στην πόλη παρέμειναν Μανιάτες οπλαρχηγοί και ντόπιοι δημογέροντες, οι οποίοι συγκρότησαν την πρώτη επαναστατική κυβέρνηση της απελευθερωμένης Ελλάδας, τη «Μεσσηνιακή Σύγκλητο» (ή Γερουσία).

Η πόλη κινδύνευσε στις 23 Αυγούστου, όταν πλησίασαν 10 τουρκικά πλοία, ωστόσο η παρουσία μικρής δύναμης Μανιατών και των πρώτων τμημάτων του νεοσύστατου τακτικού ελληνικού στρατού απέτρεψαν την τουρκική απόβαση.

Οι εμφύλιες έριδες έπληξαν το στρατόπεδο των εξεγερμένων, κι έτσι, όταν αποβιβάστηκε ο Ιμπραήμ στη Μεθώνη, το Φεβρουάριο του 1825, δεν υπήρξε αντίσταση. Ο Ιμπραήμ πέρασε νικηφόρα από τα Κρεμμύδια (7 Απριλίου) και από το Μανιάκι (20 Μαΐου), και κατέλαβε την Καλαμάτα στις 28 Μαΐου.

Ένα χρόνο αργότερα (22 Ιουνίου 1826), ο Ιμπραήμ θα υποχρεωθεί από τους Μανιάτες σε ταπεινωτική ήττα στη μάχη της Βέργας. Ακολούθησε η ήττα του στο Ναβαρίνο (20 Οκτωβρίου 1827), η αποβίβαση του Γάλλου στρατηγού Ν. Μαιζόν με εκστρατευτικό σώμα και η αποχώρηση του Ιμπραήμ από το λιμάνι της Μεθώνης (28 Σεπτεμβρίου 1828).

Δύο μέρες μετά την απελευθέρωση της Καλαμάτας, στις 25 Μαρτίου, η Μεσσηνιακή Σύγκλητος θα στείλει την από τις 23 Μαρτίου εγκεκριμένη «Προειδοποίησιν εις τας Ευρωπαϊκάς Αυλές», εκ μέρους του Πέτρου Μαυρομιχάλη και της Συγκλήτου, στην οποία εξηγούνται οι σκοποί της Επανάστασης. Με ένα δεύτερο έγγραφο της (Μάιος), υπογραμμένο από τον Πετρόμπεη, η Σύγκλητος ζητούσε βοήθεια από τον αμερικανικό λαό και την κυβέρνηση του προέδρου Τζέιμς Μονρό. Το κείμενο παραδόθηκε στον Αμερικανό καθηγητή του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ και γεροϋσιαστή Εντ. Έβερετ από τον Αδαμάντιο Κοραή.

- Νεότερη ιστορία

Η Απελευθέρωση βρήκε την Καλαμάτα πυρπολημένη και κατεστραμμένη, με τα ελαιόδεντρά της καμένα και την κτηνοτροφία ουσιαστικά ανύπαρκτη. Ως τότε, ήταν μεσόγεια οχυρή πολίχνη, με διοικητικό κατά βάση ρόλο στα πλαίσια της τουρκικής επαρχίας. Σε ακμαίο παραθαλάσσιο αστικό κέντρο, με σημαντική εμπορική δραστηριότητα, μετατράπηκε μετά την Απελευθέρωση και ως τα τέλη του 19ου αι.

Το 1831 η Καλαμάτα έζησε την εξέγερση των Μαυρομιχαλαίων, οι οποίοι

επαναστάτησαν κατά του Καποδίστρια, κατέλαβαν την πόλη και εκδίωξαν τις καποδιστριακές υπηρεσίες και αρχές

Νέες δοκιμασίες για την πόλη ήταν η μεγάλη πλημμύρα του 1839, ο καταστρεπτικός σεισμός της δεκαετίας του 1840 και η εξέγερση του 1848, κατά τη διάρκεια της οποίας ο Γ. Περρωτής, επικεφαλής 700 ανδρών, θα καταλάβει την πόλη, συνδέοντας την ενέργεια αυτή με τις δημοκρατικές επαναστάσεις της Ευρώπης. Η εξέγερση θα κατασταλεί και οι πρωταγωνιστές της θα διωχθούν από τα στρατεύματα του καθεστώτος.

Ήδη το 1833 είχε συσταθεί η επαρχία Καλαμών, με πρωτεύουσα την Καλαμάτα (Καλάμαι). Το 1835 οι Βαυαροί του Όθωνα είχαν ανακηρύξει την πόλη πρωτεύουσα του νομού (αντί της Κυπαρισσίας), ενώ το ίδιο έτος συνεστήθη και ο Δήμος Καλαμάτας (Καλαμών).

Βασικός παράγοντας στη μεταεπαναστατική αναπτυξιακή πορεία της πόλης ήταν το εμπόριο των αγροτικών και βιοτεχνικών προϊόντων της μεσσηνιακής γης και των κοντινών περιοχών της νότιας Πελοποννήσου. Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται τα σύκα (το πιο σταθερό εξαγωγίμο προϊόν, ως τη δεκαετία του 1950), το λάδι, οι γνωστές ελιές Καλαμών, το μετάξι και η σταφίδα.

Η σταφίδα είχε εξελιχθεί στο πρώτο εξαγωγίμο προϊόν της Καλαμάτας ως τη σταφιδική κρίση του 1890. Στη συνέχεια διοχετεύτηκε στα ονομαστά ποτοποιεία και οινοποιεία της πόλης. Στην εικόνα, ετικέτες της ποτοποιίας Δ. Κ. Στεφανούρη (που λειτούργησε από το 1892 ως το 1980) και της ποτοποιίας Ν. Γ. Καλλικούνη, που λειτουργεί από τα μέσα του 19ου αι. μέχρι σήμερα

Η ελαιοκαλλιέργεια θα αναπτυχθεί στα τέλη του 19ου αι., ενώ τα πρώτα ελαιοτριβεία θα ιδρυθούν μετά το 1875, ως προσθήκες σε προϋπάρχουσες μονάδες (μεταξουργεία και αλευροποιεία). Το μετάξι αποτελούσε συνηθισμένη ασχολία των Καλαματιανών ήδη από την Τουρκοκρατία και βασικό εξαγωγίμο προϊόν ως τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Μάλιστα, στα μέσα της δεκαετίας του 1870, η Καλαμάτα είχε αναδειχθεί στο πρώτο μεταξοπαραγωγικό κέντρο του νεοελληνικού κράτους και τα φημισμένα και πολυβραβευμένα μεταξωτά μαντίλια και υφάσματα της κυκλοφορούσαν παντού. Στο μετάξι, επίσης, οφείλει η πόλη την πρώτη βιομηχανική της εμπειρία, ήδη από τη δεκαετία του 1850. Είναι ενδεικτικό ότι στο μεταίχμιο του 19ου και του 20ού αι. υπήρχαν 500 αργαλειοί, που δούλευαν για βιοτεχνίες ή ιδιώτες. Το 1933, όταν διέκοψε τη λειτουργία του το εργοστάσιο Στασινόπουλου, ο κύκλος αυτός έκλεισε.

Στη μεταξοφαντική δραστηριότητα, αποφασιστική ήταν η συμβολή του περίφημου εργαστηρίου της μονής Καλογραιών, στην οποία το σύστημα μαθητείας αποτέλεσε φυτώριο της τοπικής οικοτεχνίας.

Το 1860 στην Καλαμάτα δραστηριοποιούνταν 108 μικροεμπόροι, 8 μεγάλοι έμποροι, 225 κτηματίες και 800 «βιομήχανοι» (τεχνίτες και βιοτέχνες).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ανάλογη ήταν και η πληθυσμιακή και πνευματική εξέλιξη της πόλης: οι 7.069 κάτοικοι του 1879 έγιναν 10.696 το 1889 και στα τέλη του αιώνα άγγιξαν τους 15.000. Το 1856 θα κυκλοφορήσει Η Μεσσηνία, η πρώτη εβδομαδιαία εφημερίδα της πόλης. Αρκετά νωρίτερα είχαν λειτουργήσει δημοτικά σχολεία αρρένων και θηλέων, το «Ελληνικό Σχολείο» ή Σχολαρχείο (1835) και, αργότερα (1861) το πρώτο γυμνάσιο της πόλης και του νομού. Παράλληλα αναπτύχθηκε και η ιδιωτική εκπαίδευση. Ήδη από τα τέλη του 1860 είχε ιδρυθεί το πρώτο ιδιωτικό σχολείο στοιχειώδους εκπαίδευσης, για να ακολουθήσουν το 1871 άλλα δύο και στη συνέχεια η Σχολή Απόρων Παίδων, τα Παρθεναγωγεία και τη δεύτερη δεκαετία του 20ού αι. το Αρσάκειο Αστικό Σχολείο.

Σημαντική εξέλιξη για την πόλη αποτέλεσε η κατασκευή του λιμανιού της, που θεμελιώθηκε το 1882 και ολοκληρώθηκε το 1901. Ως τότε, η εμπορική κίνηση εξυπηρετούνταν –προβληματικά βέβαια– από τον όρμο του Αλμυρού (7 χλμ. νοτιοανατολικά) και από τις υποτυπώδεις εγκαταστάσεις της παραλίας ή τις μαούνες, που προσφέρονταν μόνο για το καλοκαίρι. Εξίσου σημαντικά γεγονότα ήταν η ίδρυση της συνοικίας Νέαι Καλάμαι (1860), στο ανατολικό τμήμα της παραλίας, η κατασκευή των οδικών αξόνων κάστρου-παραλίας και της σιδηροδρομικής γραμμής Καλαμών-Αθηνών, καθώς και ο ηλεκτροφωτισμός.

Έτσι, στο μεταίχμιο του 19ου και του 20ού αι. η πόλη είχε αλλάξει ριζικά πρόσωπο. Στις αρχές του 20ού αι. συνεχίζει να ακμάζει και να αναπτύσσεται. Μάλιστα, την περίοδο 1900-20 το λιμάνι είχε φτάσει στο απόγειό του, είχε ενωθεί πολεοδομικά με την πόλη και μια νέα αγορά είχε αναπτυχθεί στην προκουμιά. Όλα αυτά είχαν προσδώσει στην Καλαμάτα το προσωνύμιο «Μασσαλία του Μοριά».

Το 1914 θα φτάσουν στην Καλαμάτα οι πρώτοι πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία, ωστόσο το μεγάλο προσφυγικό κύμα θα εκδηλωθεί το 1922. Οι πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν στις παρυφές της πόλης, κυρίως στη δυτική και ανατολική παραλία (Ανάληψη, Κορδίας, Αν. Παραλία), καθώς και στην Αγία Τριάδα, στον Άγιο Κωνσταντίνο κ.α.

Στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αι. θα ιδρυθούν και θα γνωρίσουν μέρες ακμής μια σειρά από βιομηχανίες, όπως μεταξοϋφαντήρια, ποτοποιεία, σαπυνοποιεία, παγοποιεία, βυρσοδεφεία κ.ά. Η πλημμύρα του Νέδοντα (1924) ήταν μια δοκιμασία για την πόλη, που συνέχισε όμως να αναπτύσσεται. Συνδεδεμένη με αυτή την πορεία ήταν και η ανάπτυξη του εργατικού στοιχείου, που δήλωσε δυναμικά παρόν με την εξέγερση των λιμενεργατών (Μάιος 1934). Την εξέγερση κατέστειλε ο στρατός, με απολογισμό 6 νεκρούς και 13 τραυματίες λιμενεργάτες.

Τον Απρίλιο του 1941 η πόλη θα καταληφθεί από τα γερμανικά στρατεύματα. Είχαν προηγηθεί σφοδροί βομβαρδισμοί και σκληρή μάχη των εισβολέων με τα τμήματα του Βρετανικού Εκστρατευτικού Σώματος που αποχωρούσαν.

Το Φεβρουάριο του 1944, ο Γερμανικός Στρατός θα προβεί σε ομαδική εκτέλεση 149 πατριωτών, ως αντίποινα για ενέδρα ανταρτών. Το Σεπτέμβριο

του ίδιου έτους, όμως, η πόλη απελευθερώνεται. Μετά τον πόλεμο θα αρχίσει η αντίστροφη μέτρηση για τις βιομηχανικές μονάδες της πόλης, μια τάση που θα ενταθεί ιδιαίτερα μετά το 1960, οπότε και η πορεία της θα κινηθεί σε φθίνουσα κατεύθυνση.

Το τελευταίο σημαντικό πλήγμα για την Καλαμάτα, που το 1959 μετονομάστηκε από Καλάμαι σε Καλαμάτα, ήταν ο σεισμός στις 13-15 Σεπτεμβρίου 1986. Μετά από αυτό, η πόλη κατέβαλε μια μεγάλη προσπάθεια αποκατάστασης των καταστροφών, η οποία διαμόρφωσε το σημερινό της πρόσωπο.

2.3 Η ιστορία σήμερα⁴

Το ιστορικό κέντρο της Καλαμάτας αναπτύσσεται κάτω από το κάστρο και οριοθετείται από τον Νέδοντα, την πλατεία του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου (δυτικά) και το νεκροταφείο (ανατολικά). Κύριο χαρακτηριστικό του είναι τα στενά δρομάκια, τα σπίτια με τις κόκκινες κεραμοσκεπές και η αφθονία των λουλουδιών. Τα παλαιότερα κτίσματα στην πόλη είναι λαϊκού τύπου (πριν το 1850) Πρόκειται για ισόγεια ή διώροφα κτίρια. Ακολουθούν τα νεοκλασικά. Τα πρώιμα νεοκλασικά (ως το 1880) αποτελούν μεταβατική μορφή μεταξύ παραδοσιακής και νεοκλασικής αρχιτεκτονικής. Σε αυτά ο όροφος χρησιμοποιείται ως κατοικία, ενώ το ισόγειο ως κατάστημα, βιοτεχνικό εργαστήριο ή αποθήκη. Τα περισσότερα νεοκλασικά κτήρια χρονολογούνται στην περίοδο 1880-1920 και βρίσκονται κυρίως γύρω από την οδό Αριστομένους. Είναι συνήθως κατοικίες και σπανιότερα συνδυασμός κατοικίας (όροφος) και καταστήματος (ισόγειο).

Τα εκλεκτικιστικά κτήρια τοποθετούνται χρονικά στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αι. και είναι επηρεασμένα από τα ευρωπαϊκά πρότυπα (π.χ. μπαρόκ, γοθικός ρυθμός, rustique, art nouveau) και τις νέες τάσεις της αθηναϊκής αρχιτεκτονικής.

Ένας ακόμη χαρακτηριστικός τύπος είναι τα κτήρια του Μεσοπολέμου, τα οποία βρίσκονται διάσπαρτα σε όλη την πόλη. Επίσης, στην ευρύτερη περιοχή της Καλαμάτας αλλά και της Μεσσηνίας συναντάμε ένα σημαντικό πλήθος από εκκλησιαστικά μνημεία και μοναστήρια, τα οποία προσελκύουν αρκετούς προσκυνητές.

Μνημεία τύπου «Ήρωα»⁵

- Μνημείο των Μανιατών σε ανάμνηση της μάχης της Βέργας
- Ηρώο της Επανάστασης 1821
- Ηρώο στην πλατεία Αγ. Ιωάννου
- Ηρώο για τους αγνοούμενους της Κύπρου
- Ηρώο των Μακεδονομάχων
- Μνημείο του Αφανούς Ναύτη

- Ηρώο Εθνικής Αντίστασης

- Σύνθεση 'Ελευθερία' με τους Κολοκοτρώνη, Παπαφλέσσα, Μαυρομιχάλη

Μνημεία τύπου 'προτομές'

- Προτομές των αποβιωσάντων Μητροπολιτών Μεσσηνίας

- Προτομή της ποιήτριας Πολυδούρη Μαρία

- Προτομή του Αναγνωσταρά Χρήστου
- Προτομή του εκπαιδευτικού Κουτουμάνου Αναστάσιου
- Προτομή του θεμελιωτή της Ελληνικής Λαογραφίας Νικ. Πολίτη
- Προτομή Μαυρομιχάλη Π.
- Προτομή του Παπαφλέσσα
- Προτομή Σπυρίδωνα Αλεξανδράκη
- Προτομή του πεσόντα στην Κύπρο Π.Κουρούπη
- Προτομή του Σταύρου Σ.
- Προτομή Προκοπίου Πελεκάση, Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως(1785-1789)

Νεότερα μνημεία

Θρησκευτικά μνημεία

- Ναός Υπαπαντής

Ο μητροπολιτικός ναός της Υπαπαντής του Σωτήρος κτίστηκε την περίοδο 1860-1873 για να στεγάσει την εικόνα της Παναγίας Οδηγήτριας που βρέθηκε κάτω από τα ερείπια παλαιότερου ομώνυμου ναού της ίδιας περιοχής. Αποτελεί τον προσφιλέστερο προσκυνηματικό τόπο του νομού και την λιτανεία της εικόνας παρακολουθεί κάθε χρόνο μεγάλο πλήθος προσκυνητών. Ο ναός ανήκει στον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου ναού με τρούλο μεγάλου μεγέθους και νάρθηκα. Τυπολογικά και μορφολογικά στοιχεία της διακόσμησης και των ανοιγμάτων του τον καθιστούν ενδιαφέρον κτίσμα νεοκλασικής τεχνοτροπίας. Η εκκλησία της Υπαπαντής υπέστη σοβαρές ζημιές στους σεισμούς του 1886 και του 1986 που αποκαταστάθηκαν αντίστοιχα το 1894 και στις μέρες μας.

Εικόνα 1: Ιερός Ναός Υπαπαντής Του Κυρίου

- Αγ. Σαράντα-Αγ. Ηλίας Αρδούνης

Βρίσκεται στην οδό Καλλιπατείδας και στη τοποθεσία Βέλιουρα. Σύμφωνα με τη Βακώ Αθανασοπούλου η εκκλησία είναι μονόκλιτη βασιλική. Η κόγχη του ιερού είναι ιστορημένη, ενώ κάτω από την αγία τράπεζα βρίσκεται ο τάφος του καλαματιανού Αγίου Ηλία του Αρδούνη, ο οποίος μαρτύρησε σε αυτό τον τόπο το 1686 και στη μνήμη του οποίου είναι αφιερωμένος ο Ναός. Από εικόνα που υπάρχει φαίνεται ότι ο ναός είναι παλαιότερος του 1686. Επιπλέον, εκκλησία των Αγίων Σαράντα αναφέρεται σε έγγραφο που βρίσκεται στο αρχείο Γκριμάνι, το 1699. Η κάρα του αγίου φυλάσσεται στη Μονή Βουλκάνου. Η μνήμη του γιορτάζεται στις 31 Ιανουαρίου και πανηγυρικά την Κυριακή των Μυροφόρων, όπου γίνεται και Λιτανεία της Εικόνας και των Λειψάνων του. Ακολουθία του Αγίου Ηλία Αρδούνη έχει γράψει και ο μοναχός του Αγίου Όρους Γεράσιμος Μακρυγιαννανίτης, η οποία εγκρίθηκε από την Ιερά Σύνοδο και εκδόθηκε από τη Μητρόπολη Μεσσηνίας το 1956. Είναι προστάτης των Κουρέων. Ο Ναός σήμερα είναι παρεκκλήσι του Μητροπολιτικού Ναού της Υπαπαντής.

- Αγ. Νικόλαος Εφεσίου

Βρίσκεται στην οδό μητροπολίτη Μελετίου, λίγο πριν τη συμβολή της με την οδό Φαρών. Έχει κηρυχθεί με υπουργική απόφαση ως « οικοδόμημα που χρειάζεται ειδική προστασία». Είναι μονόκλιτη με δίριχτη στέγη και τρίπλευρη κόγχη και φέρει νεοκλασικά χαρακτηριστικά. Ήταν ιδιοκτησία μιας από τις ιστορικές οικογένειες της Καλαμάτας, των Εφεσίων, για αυτό το λόγο φέρει το ομώνυμο προσωνύμιο. Φαίνεται ότι το όνομα του πρώτου Εφεσίου στην Καλαμάτα ήταν και το όνομα το οποίο δόθηκε στη Εκκλησία. Γιατί, πριν το 1725 εμφανίζεται στα έγγραφα ο Νικόλαος Εφέσιος, ο οποίος και παντρεύτηκε αργότερα « κόρη Μπενάκη» που ήταν αδελφή του πρωταγωνιστή των Ορλωφικών Παναγιώτη Μπενάκη, όπως αναφέρει ο Δουκάκης. Είναι παρεκκλήσι του Μητροπολιτικού Ναού της Υπαπαντής και γιορτάζει τον Άγιο Νικόλαο στις 6 Δεκεμβρίου.

- Ιερός ναός Αγ. Δημητρίου στη θέση Τούρλες

Βρίσκεται σε μικρή απόσταση από τη βορειοανατολική πλευρά του κάστρου. Η κόγχη του ιερού ανήκει σε ναό του 12ου αιώνα και είναι κατασκευασμένη κατά το πλινθοπερίκλειστο σύστημα τοιχοποιίας. Το υπόλοιπο κτίσμα είναι αποτέλεσμα αλληπάλληλων οικοδομικών επεμβάσεων. Αρχικά ήταν σταυρεπίστεγος. Έπειτα από κάποιο διάστημα ο ναός κατέρρευσε αλλά διατηρήθηκαν οι περιμετρικοί τοίχοι. Με βάση τους τοίχους αυτούς ο ναός αναστηλώθηκε, αργότερα, και μετατράπηκε σε μονόκλιτη ξυλόστεγη βασιλική. Θεωρείται βενετικό κτίσμα που έγινε την ίδια περίοδο με το κάστρο, το 15ο αιώνα. Σήμερα είναι μετόχι της μονής Βελανιδιάς και λειτουργεί στις 26 Οκτωβρίου, ημέρα εορτής του Αγίου Δημητρίου.

- Ιστορικός ναός Αγ. Αποστόλων

Κτίσθηκε μεταξύ του 1050 και 1150 μ. Χ.. Στη σημερινή του μορφή ο ναός αποτελείται από δύο τμήματα: το παλαιότερο ανατολικό, που επέχει θέση Ιερού Βήματος, και το δυτικό, που προστέθηκε ως ευρύχωρη αίθουσα και αποτέλεσε την κυρίως εκκλησία στη συνέχεια. Ο αρχικός ναός, χτισμένος με άψογη πλινθοπερίκλειστη τοιχοποιία και εξαιρετικά κεραμοπλαστικά κοσμήματα, ανήκει στην παραλλαγή του ελεύθερου σταυρού με τρούλο. Χρονολογείται στη Μέση Βυζαντινή περίοδο (μέσα 11ου-12ος αι.) και διασώζει κάποιες τοιχογραφίες του 14ου αι. Στα ανατολικά προβάλλει τρίπλευρη εξωτερική αψίδα. Στα δυτικά του αρχικού πυρήνα κατασκευάστηκε κατά το 18ο αι. (Β΄ Ενετοκρατία) μια τρουλαία βασιλική με κωδωνοστάσιο στη βορειοανατολική γωνία του αρχικού ναού, προκειμένου να εξασφαλιστεί περισσότερος χώρος για το εκκλησίασμα. Κατά τη φάση οικοδόμησης της προσθήκης, καθαιρέθηκε το δυτικό σκέλος του σταυρού του αρχικού ναού, ώστε να επιτευχθεί καλύτερη σύζευξη των δύο φάσεων. Οι ερευνητές συμφωνούν ότι το κτίσμα αυτό ανήκει στους μετά την αναγέννηση χρόνους. Ο Κ. Καλοκύρης πιστεύει ότι κτίστηκε νωρίτερα από τη περίοδο 1685-1715 μ. Χ στην οποία το τοποθετεί ο Α. Μπόν. Ο ναός υπέστη μεγάλες καταστροφές στο σεισμό του 1986, στη συνέχεια, όμως, πραγματοποιήθηκαν εκτεταμένες αναστηλωτικές εργασίες, κι έτσι το μνημείο αποκαταστάθηκε στην αρχική του μορφή. Αποτελεί το σημαντικότερο μνημείο της πόλης της Καλαμάτας, καθώς εδώ στις 23 Μαρτίου του 1821, σύμφωνα με τη παράδοση, κηρύχθηκε η επανάσταση του 1821 στην οποία έλαβαν μέρος οι κορυφαίοι οπλαρχηγοί του απελευθερωτικού αγώνα. Στην ιστορική αυτή εκκλησία τελείται δοξολογία στις 23 Μαρτίου επί τη απελευθέρωση της πόλεως εκ του τουρκικού ζυγού (τα ελευθέρια της Καλαμάτας) και λατρευτικές εκδηλώσεις στη μνήμη των Αγίων Αποστόλων, 29 και 30 Ιουνίου.

Εικόνα 2:Ιερός ναός Αγίων Αποστόλων

- Ιερός ναός Αγ. Κυριακής

Βρίσκεται στην οδό Γορτυνίας, νοτιοδυτικά του κάστρου. Είναι μικρή μονόκλιτη εκκλησία με δίρριχτη στέγη. Κτίστηκε από τις μοναχές της μονής Καλογραιών προς τιμήν του ιδρυτή της μονής Γεράσιμο Παπαδόπουλο και αποτελεί παρεκκλήσι της μονής. Έχει υποστεί πολλές μετασκευές. Η αρχική φάση οικοδόμησης του τοποθετείται πιθανώς στο 17ο αι.

- Ναός των μικρών Ταξιαρχών 'Ταξιαρχάκι'

Βρίσκεται στην οδό Βαλτετσίου, λίγο πριν τη συμβολή της με τη πλατεία Μαυρομιχάλη. Η κατασκευή του ανάγεται, πιθανότατα, στο 18ο αιώνα. Είναι μονόχωρος ξυλόστεγος ναός με δίρριχτη στέγη, νεοκλασικά στοιχεία και έκκεντρα διαταγμένη αψίδα του ιερού που, εξωτερικά, είναι τρίπλευρη. Ανήκε στην οικογένεια των Μπενάκηδων. Άλλωστε λίγο μακρύτερα από την εκκλησία υπήρχε ο περιβόητος πύργος Μπενάκη. Η ανέγερση της εκκλησίας πρέπει να έγινε πριν το 1790, διότι στο προικόχαρτο της Πεντζεχρούλας Μπενάκη (ανακαίνισε το ναό το 1836) αναγράφεται και « περιβόλι εις τον Ταξιάρχη με ελιές ». Σήμερα αποτελεί μετόχι της ιεράς μονής Βελανιδιάς και λειτουργείται στις 8 Νοεμβρίου, εορτή των Παμμεγίστων Ταξιαρχών.

- Σπηλαιώδης ναός Αγ. Ιωάννη Προδρόμου

Βρίσκεται νοτιοδυτικά του κάστρου, πολύ κοντά και ανατολικά του ιερού της Αγίας Κυριακής. Η κόγχη της εκκλησίας και τα παραβήματα είναι λαξευμένα μέσα στο βράχο. Βρίσκεται σε πολύ άσχημη κατάσταση, εξαιτίας των ζημιών που υπέστη από το σεισμό του 1986. Το υπουργείο πολιτισμού την έχει ανακηρύξει ιστορικό διατηρητέο μνημείο. Επίσης, έχει συνταχθεί από το ίδιο το υπουργείο μελέτη για τη διαμόρφωση του χώρου και την αποτοίχιση των τοιχογραφιών. Ο Γ. Δημητροκάλλης αναφέρει « ο ημισπηλαιώδης Άγιος Ιωάννης ο πρόδρομος στα ριζά του κάστρου, ίσως υστεροβυζαντινών χρόνων, διατηρεί κάποια λείψανα τοιχογραφιών, αλλά είναι ακόμα αμελέτητος και αδημοσίευτος ».

- Αγ. Δημήτριος Κάστρου

Βρίσκεται κάτω από το βορειοδυτικό προμαχώνα του Κάστρου. Έχει ανακηρυχθεί με υπουργική απόφαση ως οικοδόμημα που χρειάζεται ιδιαίτερη κρατική προστασία. Είναι μονόκλιτος ναΐσκος με δίρριχτη στέγη και τρίπλευρη εξωτερική κόγχη. Ανάγεται οικοδομικά στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα.

- Εκκλησία των τριών Ιεραρχών

Βρίσκεται στη διασταύρωση των οδών Αλαγονίας και Βιλλεαρδουίνου. Έχει χαρακτηριστεί με υπουργική απόφαση « οικοδόμημα που χρειάζεται ειδική κρατική προστασία ». Είναι μονόκλιτη με δίρριχτη στέγη και τρίπλευρη κόγχη.

- Ιερός ναός Αγ. Γεωργίου (παλιά Μητρόπολη)

Βρίσκεται ανατολικά του κάστρου, στην οδό Αλαγονίας. Η αρχική φάση του ναού τοποθετείται στα χρόνια της Β' Ενετοκρατίας (1685-1715), ενώ στη δεύτερη οικοδομική φάση του ανήκει η επισκευή που έγινε μετά το σεισμό της δεκαετίας του 1840 και ολοκληρώθηκε το 1939. Μετά το 1986 η βορειοδυτική και νοτιοδυτική γωνία του ναού, καθώς και τμήμα της νότιας πλευράς, ξαναχτίστηκαν. Στην αρχική του μορφή ο ναός ανήκε στο τύπο της μονόκλιτης τρουλαίας βασιλικής. Σήμερα, μετά το πλήθος των επεμβάσεων και επισκευών που δέχθηκε στη μακρόχρονη ιστορία του, ο Ναός μορφή είναι δρομικός, μονόκλιτο ξυλόστεγος με τρίπλευρη κόγχη ιερού. Στο δυτικό τοίχο της εκκλησίας σώζονται τμήματα του αετώματος από λαξευμένο πωρόλιθο που στεφάνωνε τη δεύτερη θύρα του ναού και κάτω από αυτό, στο ύψος του δαπέδου, δύο αρχαία μαρμάρινα πρίσματα που θα αποτελούσαν το κατώφλι της θύρας.

- Ιερός ναός Αγ. Κωνσταντίνου 'Μονή Καλογραιών'

Αποτελεί το καθολικό της Μονής. Είναι μονόκλιτος ναός με δίρριχτη στέγη. Η σημερινή μορφή του είναι αποτέλεσμα διαδοχικών οικοδομικών φάσεων. Έχει κτιστεί πάνω στα ερείπια αρχαιότερου βυζαντινού ή προχριστιανικού ιερού.

Από την αρχική του τοιχοποιία (11ος-12ος αι.), στην οποία εφαρμόζεται το πλινθοπερίκλειστο σύστημα, διατηρείται μικρό μόνο μέρος στην κόγχη και στη νότια πλευρά του ναού. Ο ναός έφερε αρχικά τοιχογραφίες, σπαράγματα των οποίων έχουν αποκαλυφθεί και από την αριστοτεχνικότητα των οποίων συμπεραίνουμε ότι ο ναός ήταν αγιογραφημένος από έμπειρο χέρι. Δείγματα των παλιών τοιχογραφιών μπορεί να δει κανείς σήμερα στην Αγία Πρόθεση, στην Κόγχη, στο χώρο μεταξύ πρόθεσης και Κόγχης, στη βόρεια είσοδο του Ναού κ. α.

Ο Δουκάκης, ο Χρυσοσπάθης και άλλοι ερευνητές θεωρούν ότι ο ναός αυτός ήταν ενοριακός έως το 1842 και έπειτα προσαρτήθηκε στη Μονή Καλογραιών.

- Μονή Αγίας Τριάδας

Βρίσκεται στους πρόποδες του όρους Καλάθι, νοτιοδυτικά της μονής Δήμιοβας και αποτελεί μετόχι της. Είναι το μπαλκόνι του Ταυγέτου στον όμορφο Μεσσηνιακό κόλπο και την πόλη της Καλαμάτας. Έχει κτισθεί περί τα τέλη του 17ου αιώνα, όπως φαίνεται από τη χρονολόγηση του καθολικού της. Το καθολικό της μονής βρισκόταν σε πολύ κακή κατάσταση και στερεώθηκε με πρωτοβουλία του Μητροπολίτη, αλλά υπέστη σοβαρότατα πλήγματα στους σεισμούς του 1986. Την περιγραφή του κάνει ο Κ. Καλοκύρης, ο οποίος αναφέρει ότι πρόκειται περί 'κομψού σταυρικού μονόχωρου τρουλαίου ναού' διαστάσεων 4,31 επί 5,91 μ. Το μοναστήρι αυτό εορτάζει τη Δευτέρα της Πεντηκοστής και συρρέουν πολλοί προσκυνητές στην εορτή της Αγίας Τριάδας.

- Μονή Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης

Βρίσκεται μέσα στη πόλη και στο ιστορικό κέντρο, στην οδό Μυστρά, και πολύ κοντά στην Εκκλησία της Υπαπαντής. Η μονή ιδρύθηκε στο τέλος του 18ου αι. (1796) από τον ιερομόναχο και δάσκαλο Γεράσιμο Παπαδόπουλο (1763-1844). Πυρπολήθηκε στη περίοδο των Ορλωφικών και ανακαινίστηκε το 1796. Πυρπολήθηκε, ξανά, από τον Ιμπραήμ το 1825. Διαλύθηκε το 1834 με το διάταγμα της Αντιβασιλείας του Όθωνα, που έκλεισε αρκετά μοναστήρια, και καταλήφθηκε μετά από λίγα χρόνια από μοναχές. Ανακαινίστηκε το 1952. Υπέστη εκ νέου μεγάλες ζημιές στους σεισμούς του 1986 και ανακαινίστηκε για μια ακόμα φορά. Αποτελεί το κέντρο της μεταξοβιομηχανίας που αναπτύχθηκε στη Καλαμάτα, αμέσως, μετά από επανάσταση του 1821.

- Μονή Βουλκάνου

Στην κορυφή του ιερού βουνού της Ιθώμης βρίσκεται το Καθολικό της παλιάς Μονής του Βουλκάνου, που ιδρύθηκε κατά την Μεσοβυζαντινή Εποχή (843-1204), ενώ κατά την παράδοση, επί αυτοκράτορα του Λέοντος Γ' του Ισαύρου το 725 μ.Χ. Στην Τουρκοκρατία αποτέλεσε καταφύγιο κλεφταρματολών, ενώ εισέφερε σημαντικά χρηματικά ποσά για τον Αγώνα κατά την διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης.

Το μοναστήρι, που είναι το μοναδικό ανδρικό στην Ιερά Μητρόπολη Μεσσηνίας, γιορτάζει δύο φορές το χρόνο. Η πρώτη την 15η Αυγούστου και αποτελεί το δυτικό προσκύνημα κέντρο των Μεσσηνίων στη γιορτή της Παναγίας και η δεύτερη στις 19 προς 20 Αυγούστου, όπου στην ανάμνηση ενός θαύματος της Παναγίας μας το 1755 κατά το οποίο με τη θαυματουργική επέμβαση της σώθηκε η πόλη της Μεσσήνης από τη φοβερή αρρώστια της Πανούκλας, γίνεται κάθοδος της εικόνας της Παναγίας της Βουλκανιώτισσας από το μοναστήρι της στην πόλη της Μεσσήνης. Η κάθοδος αυτή καλύπτει 20 χιλιόμετρα οδοιπορίας από κληρικούς και χιλιάδες χριστιανών, που περπατούν όλη τη νύχτα συνοδεύοντας τη Βουλκανιώτισσα Κυρά.

- Μονή Δήμοιβας

Βρίσκεται στις υπώρειες του Ταυγέτου, ανατολικά της Καλαμάτας και σε απόσταση μερικών χιλιομέτρων από το κέντρο της πόλης. Η μονή είναι συνυφασμένη με τη θαυματουργή εικόνα της Παναγίας της Δημοβίτισσας που αποτελεί ξακουστό προσκύνημα. Η ακριβής περίοδος ίδρυσης της δεν είναι σίγουρη. Κατά μια εκδοχή ιδρύθηκε τη περίοδο της εικονομαχίας στο Βυζάντιο (726-843 μ. Χ). Κατά μια άλλη εκδοχή ιδρύθηκε στα τέλη του 16ου ή τις αρχές του 17ου αιώνα. Η ιστορία της μονής είναι συνδεδεμένη με την Ιστορία της ιερής εικόνας της Παναγίας της Δημοβίτισσας. Η θρησκευτική παράδοση ορίζει ως αφετηρία της ιστορίας της εικόνας την εποχή της έκδοσης του αυτοκρατορικού διατάγματος του Λέοντος Γ' Ισαύρου με το οποίο αποκαθελώθηκαν οι εικόνες (730 μ. Χ). Από εκεί και έπειτα αρχίζουν να ξετυλίγονται διάφοροι μύθοι σχετικοί με τη πορεία της εικόνας. Το μοναστήρι της Δήμοιβας εορτάζει την Κοίμηση της Θεοτόκου στις 15 Αυγούστου και αποτελεί το ανατολικό προσκυνηματικό κέντρο των Μεσσηνίων στο « Πάσχα » του Καλοκαιριού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

- Μονή Ζωοδόχου πηγής Βελανιδιάς

Ιδρύθηκε το 1679, σύμφωνα με επιγραφή που βρισκόταν στο υπέρθυρο της μονής. Όπως αναφέρεται και στο σιγίλιο του Πατριάρχη Παΐσιου του 1727, τιμάται στο όνομα της Ζωοδόχου Πηγής ή της Υπεραγίας ημών Θεοτόκου της Κυρίας Χρυσοπηγής.

Βρίσκεται βόρεια της Καλαμάτας, στο ύψωμα Γουβιάς και σε υψόμετρο 350-400 μέτρα. Απέχει περίπου 5 χιλιόμετρα από το κέντρο της πόλης. Τη σημερινή της θέση η μονή την οφείλει στην τυχαία ανεύρεση από κάποιον της ιερής εικόνας της Ζωοδόχου Πηγής σε κουφάλα βελανιδιάς, κοντά στο σημερινό μοναστήρι (Απ' αυτή τη βελανιδιά οφείλει η μονή και το όνομα της). Κατά τα προεπαναστατικά χρόνια υπήρξε ορμητήριο και κρησφύγετο κλεφτών και αρματωλών, ενώ οπλαρχηγοί όπως ο Παπαφλέσσας, ο Νικηταράς και ο Κολοκοτρώνης συγκεντρώνονταν εδώ και συσκέπτονταν στη διάρκεια της Επανάστασης. Η μονή της Βελανιδιάς γιορτάζει την Ζωοδόχο πηγή την Παρασκευή της Διακαινήσιμου Εβδομάδας (Πάσχα) και πολλοί καλαματιανοί ανεβαίνουν στο ιστορικό αυτό μοναστήρι για να υμνήσουν την Υπεραγία Θεοτόκο.

Εικόνα 3: Μονή Ζωοδόχου Πηγής

- Δίδυμος' Ναός Αγίου Νικολάου «Φραγκολίμνης» – Αγ. Αθανασίου «Τζάνε»

Βρίσκεται επί της οδού Μητροπολίτου Μελετίου. Έχει κηρυχθεί, επίσημα, από το υπουργείο πολιτισμού « Δίδυμος μονόκλιτος ναός με δίρριχτη στέγη και τρίπλευρη κόγχη, κτίσμα των αρχών του 19ου αιώνα ».

Η βόρεια εκκλησία είναι ο Άγιος Νικόλαος (είναι η παλαιότερη εκκλησία) και η πρώτη του οικοδομική φάση ανάγεται στους βυζαντινούς χρόνους. Φέρει εντυπωσιακό περίτεχνο θύρωμα που ανήκει στον αρχιτεκτονικό ρυθμό του Μπαρόκ. Η νότια εκκλησία είναι ο Άγιος Αθανάσιος Τζάνε και κτίστηκε πολύ αργότερα από το 1912, τη χρονιά που κατεδαφίστηκε η ιστορική εκκλησία του Αγίου Αθανασίου του Τζάνε. Σήμερα ανήκουν ως παρεκκλήσια στο Μητροπολιτικό Ναό της Υπαπαντής και λειτουργούνται στις 6 Δεκεμβρίου (εορτή Αγ. Νικολάου) και στις 18 Ιανουαρίου (εορτή Αγ. Αθανασίου)

Νεοκλασικά

- 5ο Δημοτικό Σχολείο Καλαμάτας

Το ισόγειο νεοκλασικό κεραμοσκεπές σχολικό κτίριο ιδιοκτησίας Ο.Σ.Κ. χαρακτηρίζεται από λιτότητα και συμμετρία στην διάταξη των χωρών στην κάτοψη όπως και των ανοιγμάτων στις όψεις. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα επιμέρους μορφολογικά του στοιχεία όπως: η στοά στο μέσον της κύριας όψης, τα αετώματα, η κορνίζα κάτω από το γείσο της στέγης, κ.α.

- Μητροπολιτικό Μέγαρο

Νοτιοανατολικά της πλατείας Υπαπαντής, βρίσκεται το Μητροπολιτικό Μέγαρο της πόλης.

Εικόνα 4: Μητροπολιτικό Μέγαρο

- Αρχοντικό Κορφιωτάκη

Στη νότια πλευρά, δίπλα στο Μητροπολιτικό Μέγαρο, υψωνόταν το αρχοντικό Κορφιωτάκη, το οποίο είχε μισθωθεί (1816-1821) από τους προκρίτους της πόλης ως κατοικία-διοικητήριο, το κονάκι του βοεβόδα του καζά της Καλαμάτας Σουλεϊμάν (αγά) Αρναούτογλου. Το ερειπωμένο κτίσμα ανακαινίζεται τώρα για να στεγάσει το Εκκλησιαστικό Μουσείο της πόλης.

Εικόνα 5: Αρχοντικό Κορφιωτάκη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

- Νεοκλασικό κτήριο τράπεζας Πειραιώς

Στη γωνία Αριστομένων και Πολυχάρους συναντάμε την Τράπεζα Πειραιώς, που στεγάζεται σε διώροφο κεραμοσκεπές νεοκλασικό κτήριο της περιόδου 1890-1910.

- Κτήριο της τράπεζας της Ελλάδος

Στη συμβολή των οδών Αριστομένων και Νικηταρά, βρίσκεται το νεοκλασικό κτήριο της Τράπεζας της Ελλάδος (περίοδος 1890-1910), ένα διώροφο κεραμοσκεπές κτήριο, με συμμετρικά ανοίγματα τα οποία πλαισιώνονται από κορνίζες και με είσοδο που τονίζεται από μαρμάρινο πλαίσιο και έχει πάνω της μπαλκόνι με στηθαίο.

- Κτήριο Τσίγκου

Βρίσκεται δίπλα στο ναό του Αγίου Νικολάου του Φλαρίου, στη νότια πλευρά του. Πρόκειται για ένα ξεχωριστό, σύνθετο κτήριο (κτήριο Τσίγκου), το οποίο χρονολογείται στην περίοδο 1890-1910 και σήμερα στεγάζει τις Τεχνικές Υπηρεσίες του Δήμου. Το συγκρότημα, που είναι διώροφο από την πλευρά της Αριστοδήμου και τριώροφο από την πλευρά της Αγίου Νικολάου, αποτελείται από δύο νεοκλασικά σε επαφή και από ένα κτήριο που απηχεί τα πρότυπα της λαϊκής αρχιτεκτονικής.

- Ιστορικό ξενοδοχείο REX

Δίπλα στο Δημαρχείο, στη βόρεια πλευρά του, βρίσκεται το ιστορικό ξενοδοχείο REX, ένα κομψό τετραώροφο νεοκλασικό της περιόδου 1890-1910, με συμμετρικά ανοίγματα. Ιδρύθηκε το 1899 με την ονομασία «Πανελλήνιο» και σήμερα, πλήρως ανακαινισμένο, παρέχει υπηρεσίες εξαιρετικά υψηλής ποιότητας, που δίνουν συνέχεια στην πλούσια ιστορία του.

Εικόνα 6: Ιστορικό ξενοδοχείο REX

- Κτήριο της παλαιάς αγοράς Καλαμάτας

Νότια της Δημοτικής Πινακοθήκης και του Μπενάκειου Αρχαιολογικού Μουσείου, βρίσκεται το κτήριο της Παλαιάς Αγοράς, η «καρδιά» του πολεοδομικού ιστού της Καλαμάτας ήδη από την περίοδο του Μεσοπολέμου. Το κτήριο, που υπέστη σοβαρές ζημιές από το σεισμό του 1986, παραχωρήθηκε το 1992 από το Δήμο στο Υπουργείο Πολιτισμού, προκειμένου να στεγάσει το μελλοντικό Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας. Οι εργασίες αποκατάστασης και ανακαίνισης πλησιάζουν στην ολοκλήρωσή τους και η Παλιά Αγορά θα ανοίξει πάλι τις πύλες της, ως μουσείο πλέον. Στους εκθεσιακούς χώρους θα παρουσιαστούν, εκτός από τα εκθέματα που ήδη εκτίθενται στο Μπενάκειο Αρχαιολογικό Μουσείο, και νέα ανασκαφικά ευρήματα (συνολικά 1.000 εκθέματα).

- Λαογραφικό Μουσείο Καλαμάτας - Αρχοντικό Κυριακού

Το κτήριο που στεγάζει το Λαογραφικό Μουσείο Καλαμάτας δόθηκε ως δωρεά από τον Κυριακού στο Δήμο της πόλης. Αρχικά το κτίσμα χρησίμευσε για να στεγαστεί ο Σύλλογος προς Διάδοση των Γραμμάτων, λειτούργησε από το 1936 έως το 1945 ως σχολή αλφαριθμητισμού και αρκετά αργότερα, ως μουσείο. Πρόκειται για διώροφο αρχοντικό με ακανόνιστη κάτοψη λόγω γωνιακής θέσης. Διαθέτει ξύλινη στέγη με βυζαντινά κεραμίδια και εξώστη στη στενή πλευρά του με περίτεχνα σιδερένια φουρούσια και κιγκλιδώματα. Στις γωνίες διακρίνονται καθαρά ψευδοπαραστάδες όπως και κορνίζες στη στάθμη της οροφής του ισογείου και κάτω από το γείσο της στέγης. Η κύρια είσοδος επιστέφεται από τοξωτό υπέρθυρο με φεγγίτη και στολίζεται με ψευδοπαραστάδες με επίκρανα, κορνίζες και γείσο. Με τις εργασίες αποκατάστασης, επανεγκαταστάθηκαν οι δύο τοξωτές πόρτες στη νότια όψη, οι οποίες μετατράπηκαν μεταγενέστερα σε τετράγωνα παράθυρα.

Εικόνα 7:Λαογραφικό Μουσείο

- Πανταζοπούλειος Λαϊκή σχολή

Σώζονται μόνο οι δύο όψεις, επί της οδού Αριστομένους (με τη στοά) και επί της οδού Πανταζοπούλου. Η πρόσοψη (επί της Αριστομένους) χαρακτηρίζεται κυρίως από την υπερυψωμένη στοά με τα τρία τόξα και τη φαρδιά σκάλα, όπως και από την απόλυτη συμμετρία των μορφολογικών στοιχείων που προέρχονται από κλασικά και αναγεννησιακά πρότυπα. Διαμορφώνονται κορνίζες, τριγωνικά αετώματα στα ανοίγματα, παραστάδες που φέρουν το γείσο που διατρέχει κατά μήκος των δύο όψεων, το στηθαίο επάνω από το γείσο. Σήμερα, οι δύο όψεις είναι ενσωματωμένες στο νεόκτιστο κτήριο του πνευματικού κέντρου Καλαμάτας.

Εικόνα 8: Πανταζοπούλειος Σχολή

- Σιδηροδρομικός σταθμός Καλαμάτας

Ο κεντρικός Σιδηροδρομικός Σταθμός Καλαμάτας είναι δείγμα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής που συνδυάζει λιτότητα με αξιόλογη αρχιτεκτονική λύση. Το κτήριο είναι κτισμένο με εμφανή πέτρα και στεγασμένο με δίρριχτη στέγη και κεραμίδια. Το μεσαίο τμήμα του κτίσματος είναι διώροφο, ενώ προεκτείνεται μονώροφο στο ισόγειο ανατολικά και δυτικά κατά μήκος του μεγάλου άξονα. Χαρακτηριστικά του στοιχεία είναι το μπουνιάτο στις τέσσερις πλευρές, τα πλαίσια θυρών και παραθύρων από κόκκινα τούβλα, τα τοξωτά παράθυρα, οι μεγάλες ταμπλαδωτές πόρτες, η περιμετρική διακοσμητική ταινία. Φραντζή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

- Γαλλικό Ινστιτούτο Καλαμάτας - Οικία Εφεσίου

Η οικία Εφεσίου αποτελεί το σημαντικότερο και το πιο αντιπροσωπευτικό δείγμα του νεοκλασικισμού στην πόλη της Καλαμάτας. Κατά κύριο λόγο η διάκριση αυτή οφείλεται στην πλούσια- και για την περιοχή μοναδική- διακόσμηση των ταβανιών όλου του πρώτου ορόφου και της εισόδου του κλιμακοστασίου με περίτεχνες οροφωγραφίες και τοιχογραφίες. Η οικία Εφεσίου, όπως σώζεται είναι έργο Ιταλού αρχιτέκτονα του τέλους του 19ου αιώνα. Το μέγαρο έχει κάτοψη σε μορφή Π, που διαμορφώθηκε σε διάφορες φάσεις με προσθήκες στον αρχικό πυρήνα του κτίσματος. Στις δύο όψεις που βλέπουν προς τους δρόμους, υπάρχει συμμετρικά από ένας μεγάλος εξώστης με μαρμάρινο δάπεδο και κιγκλιδώματα από χυτοσίδηρο, επάνω σε μαρμάρινα γλυπτά φουρούσια. Στις όψεις, οι επιφάνειες των τοίχων του ισόγειου καλύπτονται επιπλέον με απομίμηση ισόδομης τοιχοποιίας και το ισόγειο χωρίζεται από τον όροφο με διακοσμητικές κορνίζες και ταινία.

- Γενικά Αρχεία του Κράτους/ Αρχεία Νομού Μεσσηνίας

Σε διώροφο κεραμοσκεπές νεοκλασικό κτήριο στη νότια πλευρά της πλατείας Υπαπαντής (οδός Υπαπαντής 36), το οποίο χρονολογείται στην περίοδο 1890-1910 και διαθέτει αξιόλογους εξώστες με μαρμάρινο δάπεδο, απλά φουρούσια και μεταλλικό κιγκλιδώμα, στεγάζονται τα Γενικά Αρχεία του Κράτους/ Αρχεία Ν. Μεσσηνίας.

Εικόνα 9: Γενικά Αρχεία του Κράτους

- Δημαρχείο Καλαμάτας

Βρίσκεται επί της οδού Αριστομένους. Πρόκειται για διώροφο κεραμοσκεπές εκλεκτικιστικό κτήριο της δεκαετίας του 1890, παλιό αρχοντικό του Καλαματιανού μεγαλέμπορου Παναγιώτη Ψάλτη. Εκεί το 1898 φιλοξενήθηκε Ο βασιλιάς Γεώργιος και στεγάστηκε για αρκετά χρόνια η Εθνική Τράπεζα. Χαρακτηριστικά του κτηρίου είναι οι βορειοδυτικές επιδράσεις, η συμμετρία στα επιμέρους στοιχεία και η ασυμμετρία στη γενική σύνθεση, ενώ στα αξιόλογα στοιχεία του περιλαμβάνονται οι μαρμαρίνοι εξώστες με τα γλυπτά φουρούσια και τα χυτοσίδηρα κιγκλιδώματα.

Εικόνα 10: Δημαρχείο Καλαμάτας

- Δημοτικό ωδείο Καλαμάτας

Βόρεια του ναού και της πλατείας Υπαπαντής, στη γωνία της οδού Αλεξανδράκη με την πλατεία Βιλεαρδουίνου, βρίσκεται το ανακαινισμένο μετά τους σεισμούς Δημοτικό Ωδείο Καλαμάτας. Στεγάζεται σε εξαιρετικά πρώιμο (δεκαετία 1860) νεοκλασικό τριώροφο κεραμοσκεπές κτήριο σε σχήμα Π. Στο εσωτερικό της αυλής του, διαμορφώνεται στοά με λίθινους τοξωτούς πεσσούς. Στους χώρους του λειτούργησαν το πρώτο Γυμνάσιο της Καλαμάτας και άλλα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

- ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ «Α. ΤΑΣΣΟΣ»

Η πινακοθήκη ανήκει στη Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής Ανάπτυξης Καλαμάτας και στεγάζεται από το 2002 σε ανακαινισμένο νεοκλασικό κτήριο στο ιστορικό κέντρο της πόλης. Το 2007 πήρε το όνομα του χαράκτη Α.Τάσσου, που καταγόταν από τη Μεσσηνία, λόγω της δωρεάς μεγάλου αριθμού χαρακτηριστικών από τη συλλογή του. Είναι ένας χώρος τέχνης που αντανακλά τα εικαστικά δρώμενα της δεκαετίας του 1980 στη ζωγραφική, τη γλυπτική, την κεραμική και τη χαρακτική. Περιλαμβάνει έργα των Χρ. Μπότσογλου, Π. Τέτση, Τ. Κατσουλίδη, Γ. Ψυχοπαίδη, Β. Κατράκη, Κ. Βαρώτσου, Μ. Κατζουράκη, Γ. Βαλαβανίδη, Ό. Ζούνη κ.ά. Ο πυρήνας των 350 έργων της χαρακτηρίζεται από πολυμορφία εικαστικών τάσεων και ρευμάτων και αποτελείται από προσφορές Ελλήνων δημιουργών στην πόλη μετά το σεισμό του 1986. Τα εν λόγω έργα έχουν εμπλουτιστεί και από μεταγενέστερες δωρεές αρκετών καλλιτεχνών. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης οι περιοδικές εκθέσεις που οργανώνονται από την ίδια την πινακοθήκη ή σε συνεργασία με αναγνωρισμένους εικαστικούς φορείς και οι οποίες καλύπτουν όλες τις μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης, κλασικές αλλά και πρωτοποριακές.

Εικόνα 11: Δημοτική Πινακοθήκη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

- Εικαστικό Σχολείο της ΔΕΠΑΚ

Βρίσκεται στη διασταύρωση των οδών Ναβαρίνου και Ρήγα Φεραίου. Πρόκειται για ένα διώροφο κεραμοσκεπές νεοκλασικό (1890-1910), με σχετικά απλή μορφή και αξιόλογα γλυπτά φουρούσια.

Εικόνα 12: Εικαστικό σχολείο ΔΕΠΑΚ

Εκλεκτικιστικά

- ΖΟΥΜΠΟΥΛΕΙΟ

Βρίσκεται στη συμβολή των οδών Παν. Καίσαρη και Αναγνωσταρά, νοτιοανατολικά του Δημοτικού Πνευματικού Κέντρου. Πρόκειται για εντυπωσιακό εκλεκτικιστικό διώροφο κτήριο του 1905, με συμμετρία στα ανοίγματα και με ιδιαίτερα έντονα μορφολογικά στοιχεία. Διαθέτει σοφίτα, η οποία στέφεται αετωματικά, σοβά που μιμείται λιθοδομή και εξώστες που έχουν μαρμάρινα φουρούσια και περίτεχνα μεταλλικά κιγκλιδώματα. Σήμερα στεγάζει τη Δημοτική Σχολή Χορού.

Εικόνα 13: Ζουμπούλειο

- Σύμπλεγμα Τελωνείου-Λιμεναρχείου

Πρόκειται για ένα συγκρότημα διώροφων και ισόγειων κτηρίων εκλεκτικιστικού τύπου (1910-1930), με κάτοψη σε σχήμα Π και με νεοκλασικά στοιχεία στους ορόφους (οι παραστάδες με το επιστύλιο και το γείσο που πλαισιώνουν τα ανοίγματα, οι εξώστες με τα γλυπτά μαρμάρινα φουρούσια, τα περίτεχνα κιγκλιδώματα κ.ά.). Κεντρική θέση στο λιμάνι κατέχει η πλατεία Τελωνείου, στην οποία δεσπόζει το κτηριακό σύμπλεγμα Τελωνείο-Λιμεναρχείο.

Εικόνα 14: Σύμπλεγμα Τελωνείο- Λιμεναρχείο

- ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ

Χτίστηκε το 1904 από τον εμποροβιομήχανο Γ. Ι. Στασινόπουλο και πρωτολειτούργησε ως ψυχαγωγικό κέντρο το 1909. Στη συνέχεια, λειτουργούσε άλλοτε ως καφενείο ή εστιατόριο και άλλοτε ως αίθουσα χορού και μπιλιάρδου, ενώ συχνά φιλοξενούσε αξιόλογα μουσικά συγκροτήματα, θεατρικούς θιάσους και καλλιτέχνες. Κεντρικό λιμενοβραχίονα Καλαμάτας επί της οδού Ναβαρίνου

- Εκλεκτικιστικό Διώροφο Κεραμοσκεπές Κτήριο

Στη διασταύρωση των οδών Ναβαρίνου και Βύρωνος, βρίσκεται εκλεκτικιστικό διώροφο κεραμοσκεπές κτήριο (δεκαετία 1900). Αξίζει να προσέξετε, στην πλευρά της οδού Ναβαρίνου, τα σκεπασμένα μπαλκόνια με το περίτεχνο κιγκλιδώμα, τα διακοσμητικά ανάγλυφα και την αξιόλογη ξύλινη είσοδο.

- Κτήριο του Αυτόνομου Σταφιδικού Οργανισμού (ΑΣΟ)

Δυτικά της πλατείας Τελωνείου, συναντάμε το εκλεκτικιστικό κτήριο του Αυτόνομου Σταφιδικού Οργανισμού (ΑΣΟ). Πρόκειται για διώροφο κεραμοσκεπές οικοδόμημα των αρχών του 20ού αι., με επιδράσεις γαλλικής αρχιτεκτονικής. Αποτελείται από δύο όγκους διαφορετικού μεγέθους αλλά της ίδιας μορφολογίας και στεγάζει, στο ισόγειο, κατάστημα και, στον όροφο, αποθήκη.

Εικόνα 15: Κτήριο του Αυτόνομου Σταφιδικού Οργανισμού

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι με αφορμή την ολοκλήρωση ενός προγράμματος αναζωογόνησης των ιστορικών κέντρων πόλεων από τον δήμο Καλαμάτας, αναπτύχθηκε στον Τομέα Τοπογραφίας του τμήματος Αγρονόμων Τοπογράφε Μηχανικών του ΕΜΠ Σύστημα Πληροφοριών Γης για την καταγραφή και διαχείριση των διατηρητέων κτηρίων και αφορά το τμήμα του ιστορικού κέντρου Καλαμάτας. Στόχος του συστήματος είναι η παροχή ολοκληρωμένης και αξιόπιστης πληροφορίας που αφορά στα διατηρητέα κτήρια της πόλης της Καλαμάτας. Με την είσοδο του στο σύστημα ο χρήστης μπορεί να επιλέξει ένα "view" και να είναι δυνατή η εύρεση κάποιας οντότητας με αναζήτηση της μέσω του ιδιοκτήτη της ή της διεύθυνσης της. Παρέχεται επίσης η δυνατότητα στο χρήστη να έχει μια σύντομη αρχιτεκτονική περιγραφή.⁶

Γενικά

- Γέφυρα στη θέση Αγ. Πολύκαρπος ή "Λαγού Χάνι"

Η εξάτοξη γέφυρα που γεφυρώνει μία από τις κύριες συρροές του ποταμού Νέδοντα ανεγέρθηκε το 1901 σύμφωνα με μία μαρμαρόπλακα στη δυτική πλευρά της. Λέγεται ότι κτίσθηκε από λαγκαδιανούς πετράδες. Το χαρακτηριστικό της γέφυρας είναι το μήκος της (40,30 μ.) και η διαμόρφωσή της με έξι ομοιόμορφα ημικυκλικά τόξα ίδιου μεγέθους με ανοίγματα γύρω στα 5 μέτρα το καθένα, μορφή που υπαγορευόταν από το φάρδος της κοίτης του χειμάρρου.

Η γέφυρα φαίνεται να βρίσκεται σε σχετικά καλή κατάσταση εκτός από κάποιες πέτρες που λείπουν από τα στηθαία, ενώ στο νότιο τμήμα της έχει ξεπλυθεί μέρος της βάσης του πεσσού ανάμεσα στα πρώτα δύο τόξα.

Εικόνα 16: Γέφυρα στη θέση Αγ.Πολύκαρπος

- ΚΥΛΙΝΔΡΟΜΥΛΟΙ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ «ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑ»

Ιδρύθηκαν το 1925 και εξελίχθηκαν σε μια από τις σημαντικότερες βιομηχανικές μονάδες της πόλης. Ο στρατωνισμός των εγκαταστάσεών τους από το γερμανικό στρατό κατοχής επέφερε μεγάλο πλήγμα στην πορεία τους, καθώς διέκοψε τη λειτουργία τους μέχρι το τέλος του πολέμου και είχε ως συνέπεια σημαντικές καταστροφές. Μετά το τέλος του πολέμου, ο Επιλιμένιος ή Κάτω Μύλος «Ευαγγελίστρια» παρέμεινε αργός για άλλα τέσσερα χρόνια, ενώ ο μικρός Πάνω ή Χερσαίος Μύλος (Φεραδούρος-Αποστολάκης και ΣΙΑ) λειτούργησε επιταγμένος από το κράτος. Από το 1949 η κατάσταση άλλαξε, για να φτάσουμε στο 1953, οπότε σταμάτησε να λειτουργεί ο Πάνω Μύλος (έληξε η σύμβαση με το δημόσιο), και στο 1991, χρονιά κατά την οποία έκλεισε και ο Κάτω Μύλος.

Εικόνα 17: Κυλινδρόμυλοι Μεσσηνία

Πλατείες⁷

- Άνω πλατεία

Η άνω πλατεία είναι η παλαιότερη πλατεία της Καλαμάτας, όπου επικεντρωνόταν η οικονομική, η κοινωνική, αλλά και η διοικητική ζωή της πόλης, ιδιαίτερα μέχρι τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, οπότε η κίνηση άρχισε να μεταφέρεται στην κάτω πλατεία.

- Κάτω πλατεία(23^{ης} Μαρτίου)

Η Κάτω πλατεία αρχικά δεν είχε την όψη πλατείας, ήταν ένας φαρδύς δρόμος. Άρχισε να αποκτά την όψη πλατείας μετά από μια καταστρεπτική πυρκαγιά το 1879. Πήρε το σημερινό της όνομα ως πλατεία 23^{ης} Μαρτίου σε ανάμνηση του ιστορικού γεγονότος της απελευθέρωσης της Καλαμάτας την 23^η Μαρτίου 1821.

Εικόνα 18

- Πλατεία Αγίων Αποστόλων
- Πλατεία Κρεσπωλείων (Όθωνος)
- Πλατεία Άγιου Ιωάννη Προδρόμου
- Πλατεία Υπαπαντής

Εικόνα 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

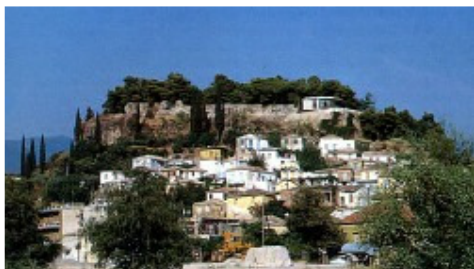
- Πλατεία Φραγκολιμνιάς
- Πλατεία Μαυρομιχάλη
- Πλατεία Βασιλέως Γεωργίου Β΄

εικόνα 20

- Πλατεία Σιδηροδρομικού Σταθμού
- Πλατεία Ταξιαρχών
- Πλατεία Ασκήσεων
- Πλατεία Αναλήψεως
- Πλατεία Τελωνείου (Δεξαμενής)

2.4 Ιστορικοί τόποι -Αρχαιολογικοί χώροι

Εικόνα 21: Κάστρο Καλαμάτας

Το κάστρο της Καλαμάτας αποτελεί τυπικό δείγμα των κάστρων που ίδρυσαν οι Φράγκοι στην Πελοπόννησο, προκειμένου να εδραιώσουν γρήγορα την κυριαρχία τους. Συνδέεται με τους Βιλαρδουίνους, την ιστορική οικογένεια που ίδρυσε το πριγκιπάτο της Αχαΐας. Στο πέρασμα των αιώνων, όμως, βρέθηκε συχνά στο επίκεντρο μεγάλων συγκρούσεων, γνώρισε την κυριαρχία Βυζαντινών, Φράγκων, Ενετών και Οθωμανών και συνδέθηκε αναπόσπαστα με την ιστορική διαδρομή της πόλης ως το 19ο αι. Η σημερινή μορφή της οχύρωσης του λόφου διαμορφώθηκε, κατά βάση, στους χρόνους που ακολούθησαν τη φραγκική κατάκτηση (πρώτες δεκαετίες του 13ου αι.). Σύμφωνα με το Χρονικόν του Μορέως, όταν κατέλαβαν την περιοχή οι Φράγκοι (1205) το κάστρο ήταν ένα «αχαμνόν», ασήμαντο βυζαντινό οχυρό, που είχε μετατραπεί σε μοναστήρι και ήταν εύκολη λεία για τους ιππότες της Δ΄ Σταυροφορίας. Το κάστρο της Καλαμάτας δόθηκε από τον Γουλιέλμο Σαμπλίτη στον Γοδεφρείδο Α΄ Βιλαρδουίνο, ηγεμόνα της Αχαΐας, ως προσωπικό φέουδο. Εκείνος το επισκεύασε, το επέκτεινε και το ενίσχυσε. Οι εργασίες αυτές ολοκληρώθηκαν στα χρόνια του Γουλιέλμου Β΄.

Το 1293 το κάστρο κατελήφθη από τους Σλάβους της γειτονικής Γιάννιτσας, οι οποίοι ανέβηκαν κατευθείαν στον κεντρικό πύργο με σκάλες. Μετά την ανακατάληψή του από τον Φλωρέντιο του Αινώ, σύζυγο της Ισαβέλλας Βιλαρδουίνου, τα τείχη συμπληρώθηκαν σε ύψος για να αποτραπούν παρόμοιες εισβολές. Μέρος του φράγκικου κάστρου κατεδαφίστηκε από τους Ενετούς του Φρ. Μοροζίνι (1685), για να ξαναχτιστεί πολύ πιο ισχυρό.

Εικόνα 22: Είσοδος Κάστρου

Η σημερινή μορφή του κάστρου έχει προκύψει από τις συμπληρώσεις που έκαναν οι Τούρκοι κατά τη διάρκεια της Α΄ Τουρκοκρατίας, από τις καταστροφές του (1685, 1825) και από την αφαίρεση υλικών του για την οικοδόμηση κατοικιών και σχολείων της Καλαμάτας. Σήμερα, ο επισκέπτης θα δει στο λόφο το ερειπωμένο σε πολλά σημεία περίγραμμα του φράγκικου κάστρου. Πιο συγκεκριμένα την επίπεδη κορυφή του λόφου περιτρέχει από βορρά προς νότο μια γραμμή οχύρωσης. Μια δεύτερη αμυντική γραμμή αναπτύσσεται στην ευπρόσβλητη ανατολική του πλευρά. Η πορεία του τείχους και των δύο οχυρωματικών περιβόλων ακολουθεί το ανάγλυφο του εδάφους. Τα τείχη είναι κατακόρυφα, ενώ οι επάλλξεις δεν σώζονται. Στη βορειοανατολική γωνία του εσωτερικού περιβόλου, στο πιο απόκρημνο σημείο του λόφου, είναι χτισμένος ο οχυρός πύργος-καταφύγιο (donjon).

Από τον πύργο σώζονται σήμερα αποσπασματικά η ισόγεια στάθμη του, το βόρειο τμήμα της οποίας καταλαμβάνει μια μεγάλη θολοσκέπαστη κινστέρνα με ορθογωνική κάτοψη. Στο νότιο τμήμα, υπάρχει σχεδόν τετράγωνος χώρος, στεγασμένος με χαμηλό τυφλό τρουλίσκο (φουρνικό). Σύμφωνα με κάποιους μελετητές, πρόκειται για λείψανα της εκκλησίας του μοναστηριού που αναφέρεται στο Χρονικόν του Μορέως. Εξωτερικά, στην ανατολική του πλευρά, ο πύργος έχει ενισχυθεί με ισχυρή αντηρίδα. Ο οχυρός αυτός πύργος-καταφύγιο είναι ο μόνος που σώζεται σε σημαντικό ύψος σε όλη τη Μεσσηνία.

Μετά το σεισμό του 1986, πολλά σημεία του κάστρου χαρακτηρίστηκαν επικίνδυνα και δεν είναι πλέον επισκέψιμα. Εντούτοις, υπάρχουν ακόμη αρκετά σημεία που προσφέρουν στον επισκέπτη πανοραμική θέα προς την Καλαμάτα και τη γύρω περιοχή. Στο νότιο άκρο του κάστρου έχει κατασκευαστεί μικρό θέατρο, το οποίο φιλοξενεί το καλοκαίρι παραστάσεις χορού, μουσικής κ.λπ.

Εικόνα 23: Εσωτερικό κάστρο

Έπειτα, στα δυτικά της πόλης συναντάμε τα Ακοβίτικα, ένα σημαντικό αρχαιολογικό χώρο στον οποίο έχουν αποκαλυφθεί λείψανα κτίσματος που αποδίδονται σε ιερό του Ποσειδώνα (Ποσειδίο) και σε θεμέλια πρωτοελλαδικού μεγάρου. Από το ιερό του Ποσειδώνα έχει ανασκαφεί η βόρεια πλευρά ενός ορθογώνιου οικοδομήματος που στο μέσον του υπήρχε αίθριο, το οποίο περιβαλλόταν από στοές με δωρικές κιονοστοιχίες. Ένας συνεχής επιμήκης στενός θάλαμος με ξύλινη κιονοστοιχία περιέκλειε τις στοές εξωτερικά. Στο εσωτερικό του κτηρίου, αποκαλύφθηκε φρέαρ κατασκευασμένο από πωρόλιθους. Το οικοδόμημα χρονολογείται στον 6ο αι. π.Χ., ενώ υπήρχε και προγενέστερη φάση του (τέλη 7ου αι. π.Χ.). Τα ευρήματα της ανασκαφής (ομοιώματα εξαρτημάτων πλοιαρίων και λέμβων και ένα χάλκινο αγκίστρι) μαρτυρούν ότι πρόκειται για αφιερώματα ναυτικών στη λατρευόμενη θεότητα, τον Ποσειδώνα (όπως δηλώνει και επιγραφή που βρέθηκε σε τμήμα αγγείου). Το ιερό θα πρέπει να τοποθετηθεί σε μικρή απόσταση βορειοανατολικά του ορθογώνιου κτηρίου, σε χώρο όπου εντοπίστηκαν διάφορα χάλκινα αναθηματικά αγαλματίδια (ιππόκαμπος, ταύροι, ίππος).

Το πρωτοελλαδικό μέγαρο, το μοναδικό της εποχής αυτής στη δυτική Πελοπόννησο, βρίσκεται 200 μ. βόρεια από το ιερό του Ποσειδώνα. Πρόκειται για κολοσσιαίο οικοδόμημα, το μήκος του οποίου έφτανε τα 35 μ. Τα θεμέλιά του ήταν κατασκευασμένα από φυσικούς ποτάμιους λίθους συνδεδεμένους με σκληρό μίγμα αργίλου και άμμου, ενώ η ανωδομή ήταν κατασκευασμένη από ωμές πλίνθους. Τα κινητά ευρήματα χρονολογούνται στην Πρωτοελλαδική II εποχή (2800-2300 π.Χ.). Το μέγαρο αποτελείται από πρόδομο (προθάλαμο), μια μεγάλη κεντρική αίθουσα με διαδρόμους στις δύο μακρές της πλευρές και μια πλακόστρωτη δίοδο, η οποία οδηγούσε σε μικρή αυλή στη δυτική πλευρά του κτηρίου. Στη δυτική παραστάδα του προδόμου, υπήρχε ένα μικρό παράθυρο στεγασμένο με σχιστολιθικές πλάκες. Στην πίσω πλευρά του κτηρίου θα πρέπει να υπήρχαν βοηθητικοί και αποθηκευτικοί χώροι. Το κτίσμα πιθανότατα καταστράφηκε από πλημμύρα του γειτονικού ποταμού Άρι, που ρέει και σήμερα δυτικά του μεγάρου.

Εικόνα 24: Περιοχή Ακοβίτικα

Άλλος σημαντικός χώρος των νεότερων χρόνων είναι το Δημοτικό Πάρκο Σιδηροδρόμων Καλαμάτας. Είναι το μοναδικό στο είδος του υπαίθριο μουσείο στην Ελλάδα και είναι γνωστό σε όλους τους φίλους των Σιδηροδρόμων ανά τον κόσμο. Ιδρύθηκε το Σεπτέμβριο του 1986, αλλά λόγω του καταστρεπτικού σεισμού που έπληξε την Καλαμάτα το ίδιο διάστημα η ολοκλήρωσή του έγινε το 1990. Ο χώρος που επιλέχθηκε για να δημιουργηθεί το ανοιχτό αυτό μουσείο – εκθετήριο, ήταν ο παλιός σταθμός «Καλαμάτα - Λιμνή», καθώς και η γειτονική έκταση του ΟΣΕ που την εποχή του ατμού ήταν χώρος με καρβουναποθήκες.

Το Δημοτικό Πάρκο Σιδηροδρόμων Καλαμάτας καταλαμβάνει συνολική έκταση 54 στρεμμάτων σε ένα από τα πιο κεντρικά σημεία της πόλης. Τα 24,6 στρέμματα παραχωρήθηκαν από τον ΟΣΕ τα οποία περιελάμβαναν το διώροφο κτίριο του παλιού σταθμού «Καλαμάτα - Λιμνή» καθώς και έναν υδατόπυργο. Επίσης 28 στρέμματα παραχωρήθηκαν από τον Δήμο Καλαμάτας και 1,4 στρέμματα από την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος. Στα εκθέματα του Μουσείου περιλαμβάνονται, ο σταθμός και η περιοχή του, με διώροφο οικίσκο σταθμαρχείου, τέσσερις πλατφόρμες επιβίβασης με περίπτερο εισόδου ο υδατόπυργος, τρεις κρουνοί ατμαμαξών και τιμονιέρες, μεταλλική πεζογέφυρα, μήκους 28 μ., κατά τον άξονα του σταθμαρχείου, καθώς και μικροστοιχεία οργάνωσης του σιδηροδρομικού τοπίου (κλειδιά αλλαγής, φανοί, στάντζες). Εκτίθενται επτά ατμάμαξες και μια νηζελάμαξα, ένα χειροκίνητο γερανό (1890), δύο δραινίτες (ποδήλατη και χειροκίνητη), τρία επιβατηγά οχήματα Α' θέσης, πέντε Α'-Β' θέσης (1885), οκτώ φορτηγά οχήματα διαφόρων τύπων (1885-1947). Όλο το τροχαίο υλικό προέρχεται από τον ΟΣΕ (από το δίκτυο της Πελοποννήσου και της Θεσσαλίας), εκτός από τον συρμό του ΗΣΑΠ, και έχει παραχωρηθεί στο Δήμο Καλαμάτας με καθεστώς χρησιδανείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Βρίσκεται σε μια απόσταση 5 λεπτών από την κεντρική πλατεία της Καλαμάτας ακολουθώντας την οδό Αριστομένους με κατεύθυνση προς λιμάνι. Η έκταση του πάρκου οριοθετείται από την οδό Μακεδονίας μέχρι την οδό Κρήτης κοντά στο λιμάνι και από τις δύο κάθετες οδούς Αριστομένους και Ψαρών. Σαν πάρκο, πέραν των σιδηροδρομικών εκθεμάτων που περιλαμβάνει, διαθέτει γήπεδο μπάσκετ και βόλεϊ αλλά και άλλες εγκαταστάσεις για την ψυχαγωγία των παιδιών. Επίσης στεγάζονται και διάφοροι σύλλογοι όπως ο Σύλλογος Φίλων Σιδηροδρόμου Μεσσηνίας (ΣΦΣΜ), είτε στα σιδηροδρομικά οχήματα του πάρκου είτε στα κτίρια αυτού. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι το βασικό κτίριο του πάρκου είναι ο ανακαινισμένος σταθμός «Καλαμάτα - Λιμνήν» που σήμερα εκτελεί χρέη αναψυκτήριου στο ισόγειο και την έδρα του ΣΦΣΜ στον όροφο και που έχει παραχωρηθεί για χρήση από την Λέσχη Σιδηροδρομικών και τον ΟΣΕ.⁹

Εικόνα 25: Δημοτικό Πάρκο Σιδηροδρόμων

¹ <http://el.Wikipedia.org/wiki>

² www.kalamata.gr

³ e-messinia.gr

⁴ kalamata-cvb

⁵ kalamata.gr

⁶ Ανάπτυξη GIS για την καταγραφή και διαχείριση των διατηρητέων κτηρίων του ιστορικού κέντρου Καλαμάτας, Παπαδοπούλου Παρασκευή, Σταυράκου Γεωργία, Λαμπρόπουλος Αναστάσιος, Ζεντέλης Παναγιώτης

⁷ Αναστασία Μηλίτση-Νίκα, Χριστίνα Θεοφιλοπούλου- Στεφανούρη.

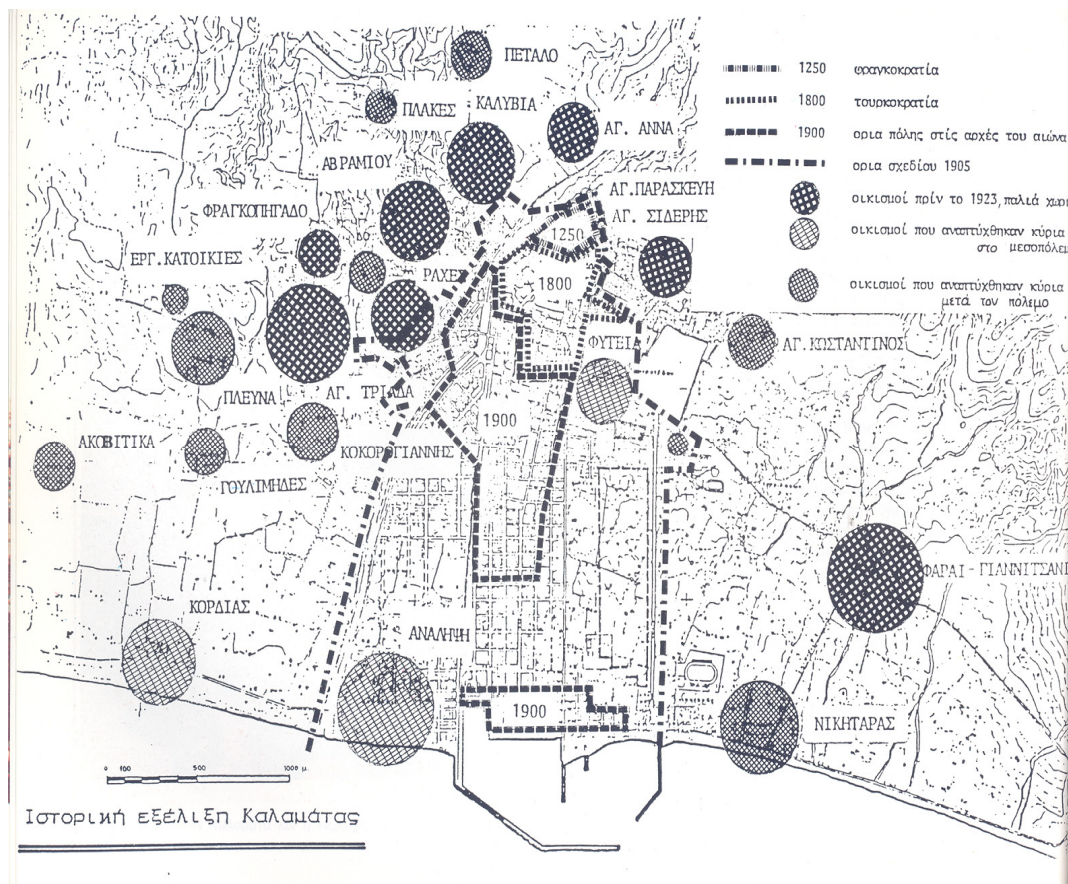
“Οδοιπορικό σε πλατειές και δρόμους της πόλης”

⁸ messinia-guide

⁹ www.sfsm.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Το 13ο αιώνα διαμορφώνεται το ιστορικό κέντρο της πόλης. Στις αρχές του 19ου αιώνα και ιδιαίτερα μετά την απελευθέρωση της πόλης από τους Τούρκους, αρχίζει η νεότερη πολεοδομική ιστορία της Καλαμάτας. Γύρω στα 1900 διευρύνεται το κέντρο της πόλης και αναπτύσσεται ο χώρος γύρω από το λιμάνι σαν πολεοδομική οντότητα, διαμορφώνεται το δίπολο Κάστρο-Λιμάνι. Το 1905 εγκρίνεται το ρυμοτομικό σχέδιο της πόλης, που ενοποιεί το κάστρο με το λιμάνι.

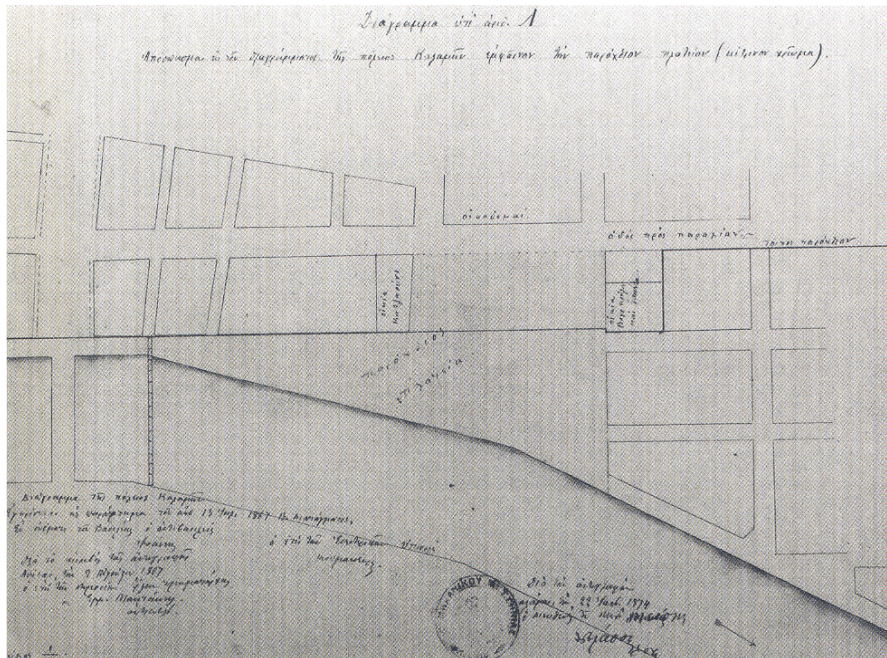

Σχέδιο 1: Ιστορική εξέλιξη Καλαμάτας

3.1 Πρώτο Σχέδιο Πόλης 1867-1868¹

Η πρώτη αξιόλογη και σχετικά οργανωμένη οικιστική συγκέντρωση τοποθετείται γύρω από το κάστρο την περίοδο 830-860. Σταδιακά, υπήρξε μια ορισμένη επέκταση προς τα νότια ωστόσο η επάνω πόλη εξακολουθούσε να είναι αποκομμένη από τη θάλασσα, αν και στην ανατολική πλευρά της παραλίας, το 1860 ιδρύθηκε ο νέος συνοικισμός της παραλίας που είχε την ονομασία Νέαι Καλαμαί.

Το 1807 διαμορφώθηκε το Πρώτο Σχέδιο της Καλαμάτας. Παράλληλα, η πόλη θα γνωρίσει περίοδο γοργής εμπορικής, βιομηχανικής και πληθυσμιακής ανάπτυξης. Η καρδιά της πόλης χτυπούσε κάτω από το κάστρο. Απόδειξη ότι, ενώ έγινε απόπειρα συστηματικής πολεοδομικής παρέμβασης, εκπονήθηκαν 2 χωριστά σχέδια. Ένα για την κυρίως πόλη το 1867 και ένα για την παραλία της το 1868. Όπως βλέπουμε, η πόλη οριοθετείται αφενός μεταξύ του κάστρου και της σημερινής οδού Πολυχάρους (από βορρά προς νότο) αφετέρου μεταξύ του ποταμού νέδοντα και της σημερινής οδού Παλαιολόγου (από δυσμάς προς ανατολάς).

Σχέδιο 3: Απόσπασμα από Σχέδιο πόλης 1867. Διακρίνεται η προβλεπόμενη αλλαγή της κοίτης του Νέδοντα και ο σχηματισμός μελλοντικής παρόχθιας πλατείας

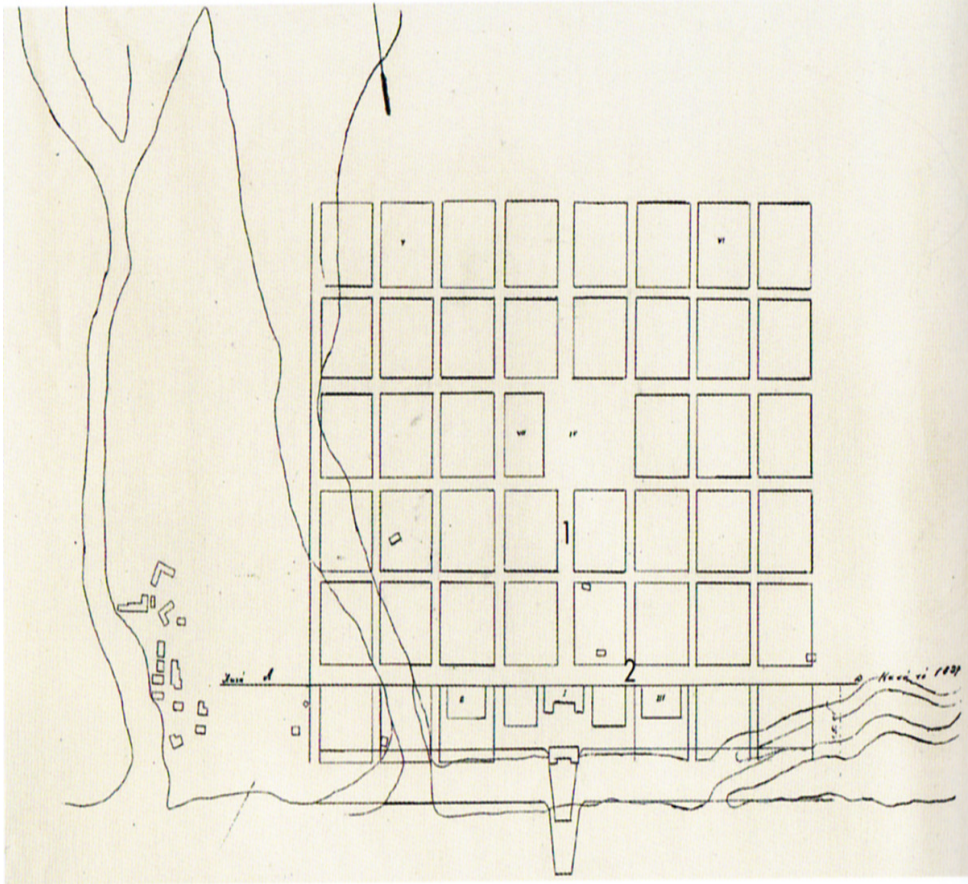
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

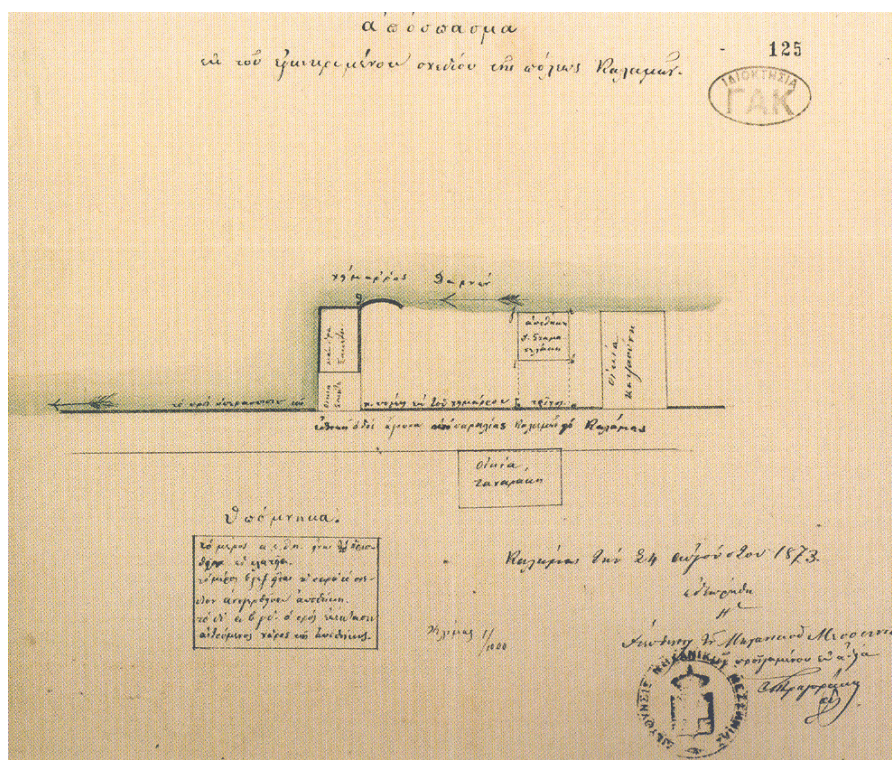
Σχέδιο 2: Σχέδιο Πόλης 1867

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Το δεύτερο σχέδιο² εγκρίθηκε το 1868 και αφορά την παραλία της πόλης. Στο σχέδιο είναι εμφανές οι εκβολές του Νέδοντα, όχι μόνο στη δυτική αλλά και στην ανατολική πλευρά της παραλίας. Επίσης, διακρίνονται η σημερινή οδός Φαρών(1) και η σημερινή οδός Ναυαρίνου(2).

Σχέδιο 4: Σχέδιο παραλίας 1868

Σχέδιο 5: Σχεδιάγραμμα του 1873, όπου διακρίνονται η κοίτη του Νέδοντα, το τείχος που κατασκευάστηκε δυτικά της Αριστομένους και ιδιόκτητη αποθήκη.

3.2 Δεύτερο σχέδιο πόλης 1905³

Τις επόμενες δεκαετίες μετά το πρώτο Σχέδιο πόλης του 1868, η Καλαμάτα διανύει τη μεταβατική περίοδο του οικονομικού, κοινωνικού και οικιστικού της μετασχηματισμού. Η πόλη αλλάζει μορφή και σε αυτό συνέβαλε αποφασιστικά η ολοκλήρωση βασικών έργων υποδομής, όπως η κατασκευή της επαρχιακής οδού Καλαμάτας-Νησιού το 1872, της Εθνικής οδού παραλίας-Καλαμών 1871-1875 (σημερινής Αριστομένους) και αργότερα της «δημοτικής οδού Παραλίας-Καλαμών» 1890 (σημερινής Φαρών). Άλλα έργα που συνέβαλαν στην αλλαγή της πολεοδομικής της μορφής ήταν η σταδιακή διευθέτηση της κοίτης του ποταμού Νέδοντα, η κατασκευή γεφυρών, η σιδηροδρομική σύνδεση της Καλαμάτας με την Αθήνα, 1896.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

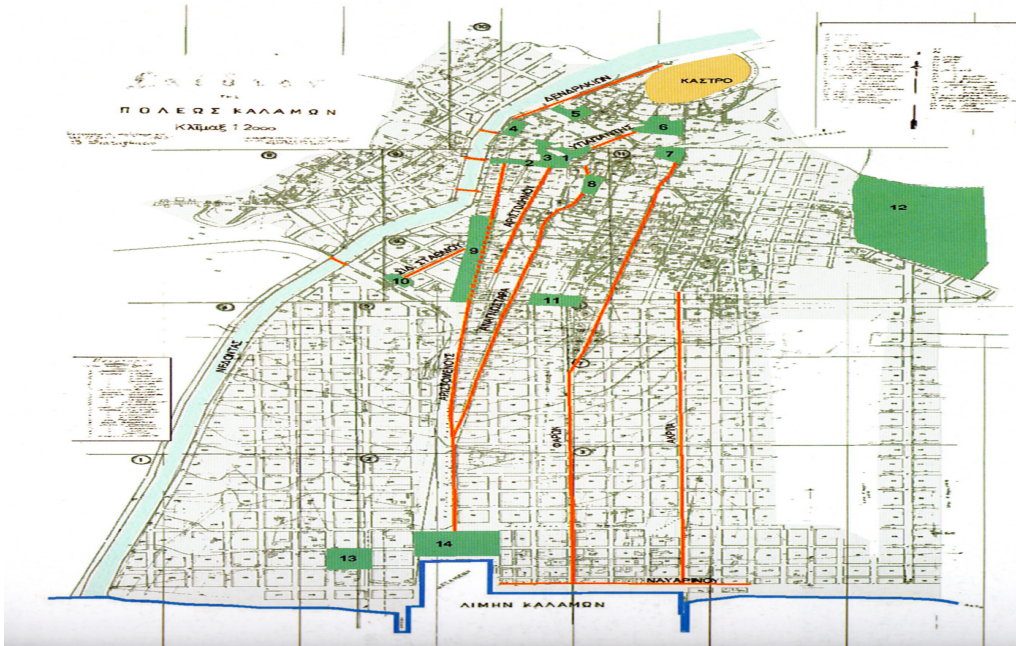
Έτσι, το 1905 θα διαμορφωθεί το δεύτερο ρυμοτομικό σχέδιο της πόλης που ενοποιεί την επάνω πόλη με την παραλία. Παράλληλα, η πόλη θα επεκταθεί και προς τη δυτική πλευρά του Νέδοντα ποταμού, στην οποία χωροθετούνται κυρίως εργαστήρια, βιοτεχνίες και κατοικίες των χαμηλών εισοδηματικών στρωμάτων.

Τα κυρία στοιχεία που λήφθηκαν υπόψη στην πραγματοποίηση του δεύτερου σχεδίου πόλεως είναι:

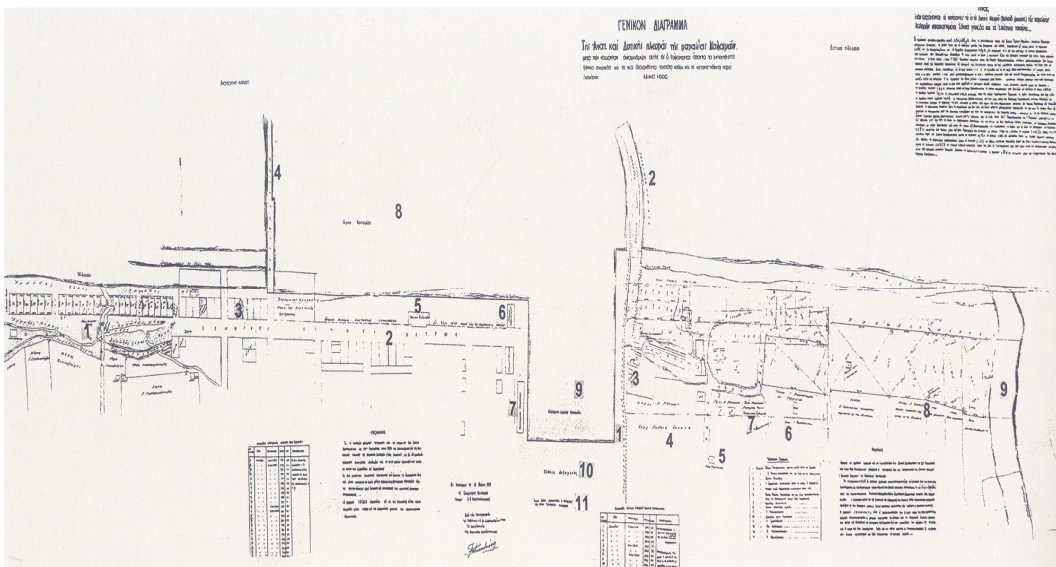
- Τα φυσικά χαρακτηριστικά της κατοικημένης περιοχής όπως γεωγραφικά-τοπογραφικά στοιχεία, υψομετρικές διαφορές, ποτάμια, χείμαρροι.
- Τα ανθρωπογενή χαρακτηριστικά της που προέκυψαν από την ιστορική εξέλιξη της.
- Τα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά.
- Το οδικό δίκτυο μέσα σε όλο σχεδόν το εγκεκριμένο σχέδιο πόλης του 1905 παρουσιάζεται πληθωρικό, με ποσοστό καλυπτόμενης επιφάνειας από δρόμους υπερβολικό. Εντελώς αντίθετη εικόνα εμφανίζεται στις αυθαίρετα δομημένες περιοχές και ιδιαίτερα τις Β.Δ και Β.Α. συνοικίες, όπου η πυκνότητα δόμησης αντιστοιχεί σε συνεχή οικιστικό ιστό, με εντελώς υποτυπώδες και ανεπαρκές οδικό δίκτυο.

Το νέο Πολεοδομικό Σχέδιο του 1905 σφράγισε τη φυσιογνωμία της πόλης. Είναι σαφές ότι έχουμε τη συγκρότηση μιας αποτελεσματικότερης, σε σχέση με το σχέδιο του 1867, λειτουργικής διάρθρωσης της πόλης. Η Καλαμάτα, ως ενιαίο σύνολο πια, έχει αποβάλει τον επαρχιώτικο χαρακτήρα της και έχει εξελιχθεί σε μια σύγχρονη πόλη. Ωστόσο, αυτή η σημαντική προσπάθεια πολεοδομικής παρέμβασης δεν συνοδευόταν από καμιά ουσιαστική ανάλυση της πολεοδομικής, οικονομικής και κοινωνικής δομής της πόλης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Σχέδιο 6: Σχέδιο Πόλης 1905

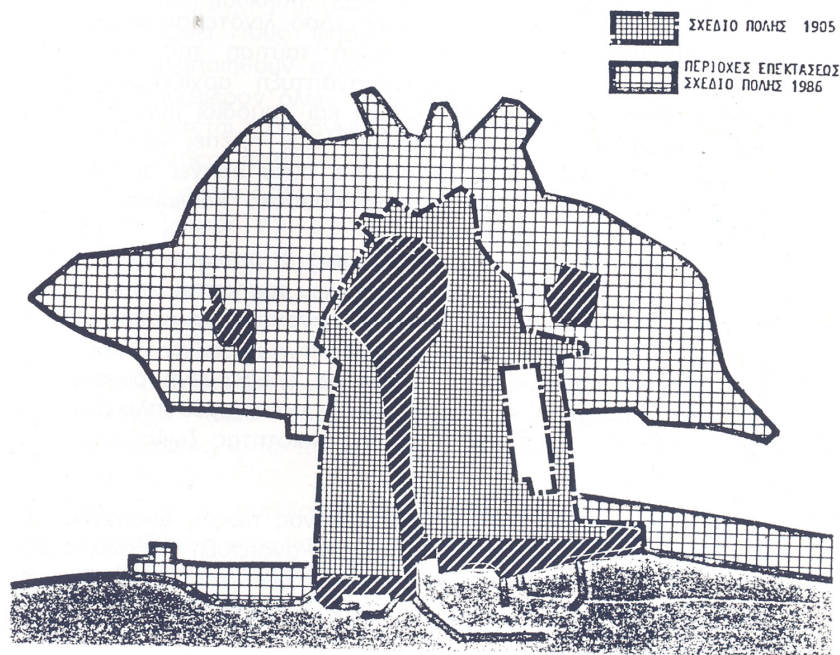
Σχέδιο 7: Γενικό διάγραμμα παραλίας

3.3 Επεκτάσεις 1970-1986⁴

Το 1971 το «Εργαστήριο πολεοδομικών Ερευνών» του Πολυτεχνείου της Αθήνας, επεξεργάζεται μια πρόταση ρυθμιστικού σχεδίου. Το 1979-80 ξεκινάει ο δήμος της Καλαμάτας μια προσπάθεια ρύθμισης και ανάπτυξης της πόλης. Το 1981 ολοκληρώνεται το α΄ στάδιο της μελέτης για το Ρυθμιστικό Σχέδιο. Ταυτόχρονα, προγραμματίζονται, μελετούνται και αρχίζουν να πραγματοποιούνται σειρά έργων στην πόλη που εντάσσονται στα πλαίσια αυτής της μελέτης.

Αρχές 1982 ο νέος υπουργός, θέλοντας να αντικαταστήσει το νόμο 947/79 με παρόμοιο δικό του, ακυρώνει τα πάντα. Το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο έβαζε τελείως άλλους στόχους, άλλη δομή της πόλης, άλλες αρχές. Το Φεβρουάριο του 1985, με τη λήξη της β΄ φάσης της μελέτης του Γ.Π.Σ. με πολύ μεγάλη καθυστέρηση, διακόπτεται η σύμβαση από τη Νομαρχία Μεσσηνίας με τους μελετητές του Γ.Π.Σ. και τον Απρίλιο του 1985 ανατίθεται στην ομάδα του ΚΕ.ΠΑ.ΜΕ. η αναμόρφωση-συμπλήρωση της β΄ φάσης της μελέτης και η ολοκλήρωσή της.

Το Σεπτέμβριο του 1985 τελειώνει η εκπόνηση του Γ.Π.Σ. και στις 10 Απριλίου του 1986 δημοσιεύεται στο ΦΕΚ 281Δ.

Σχέδιο 8: Επεκτάσεις

3.4 Σχέδιο πόλης 1986 - πριν το σεισμό ⁵

Στόχος του σχεδίου του 1986 ήταν να οργανωθεί η πόλη και να εξοπλιστεί προγραμματισμένα και σχεδιασμένα, ώστε να εξυπηρετεί άμεσα το ανέβασμα του επιπέδου ζωής, φροντίζοντας ταυτόχρονα να αποκατασταθεί η φυσιογνωμία και η δομή της πόλης.

Οι 37 μαχαλάδες-μικρογειτονιές της πόλης που είχαν δημιουργηθεί ιστορικά, αλλά δεν μπορούν πια να θεωρούνται ότι έχουν τα χαρακτηριστικά πολεοδομικής μονάδας, οργανώνονται σε 9 συνοικίες-πολεοδομικές μονάδες των οποίων το βασικό χαρακτηριστικό είναι το γραμμικό κέντρο της πόλης (σε σχήμα ανεστραμμένου ταφ) και τα 2 βασικά συνοικιακά, το δυτικό (Αγία Τριάδα) και το ανατολικό (Στρατόπεδο).

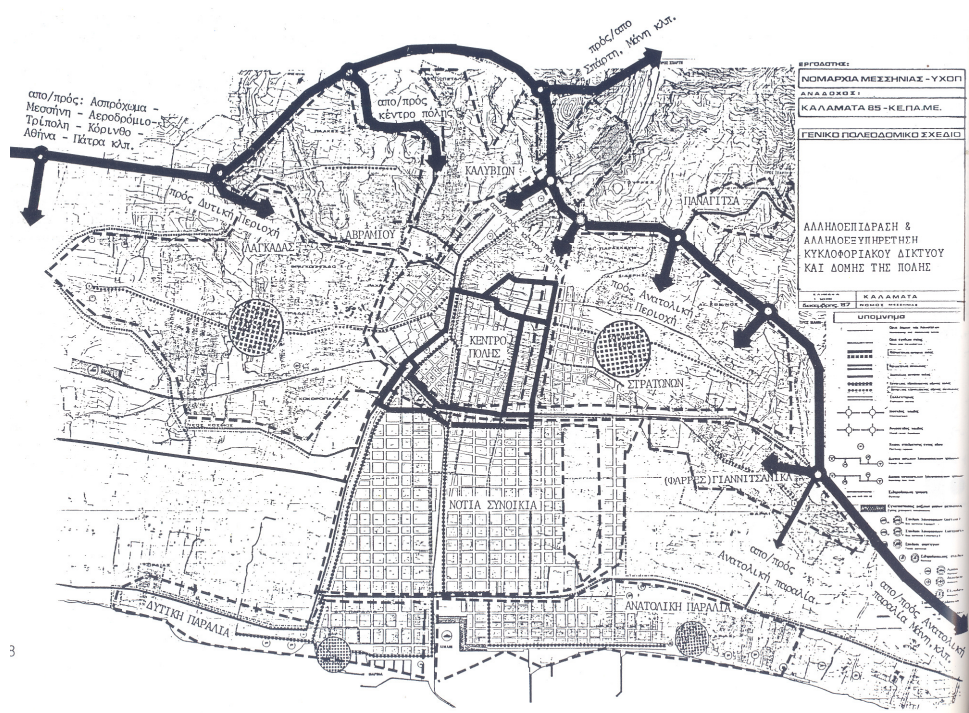

Σχέδιο 9: Σχέδιο πόλης 1986

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Έτσι, το ρυθμιστικό σχέδιο προέβλεπε:

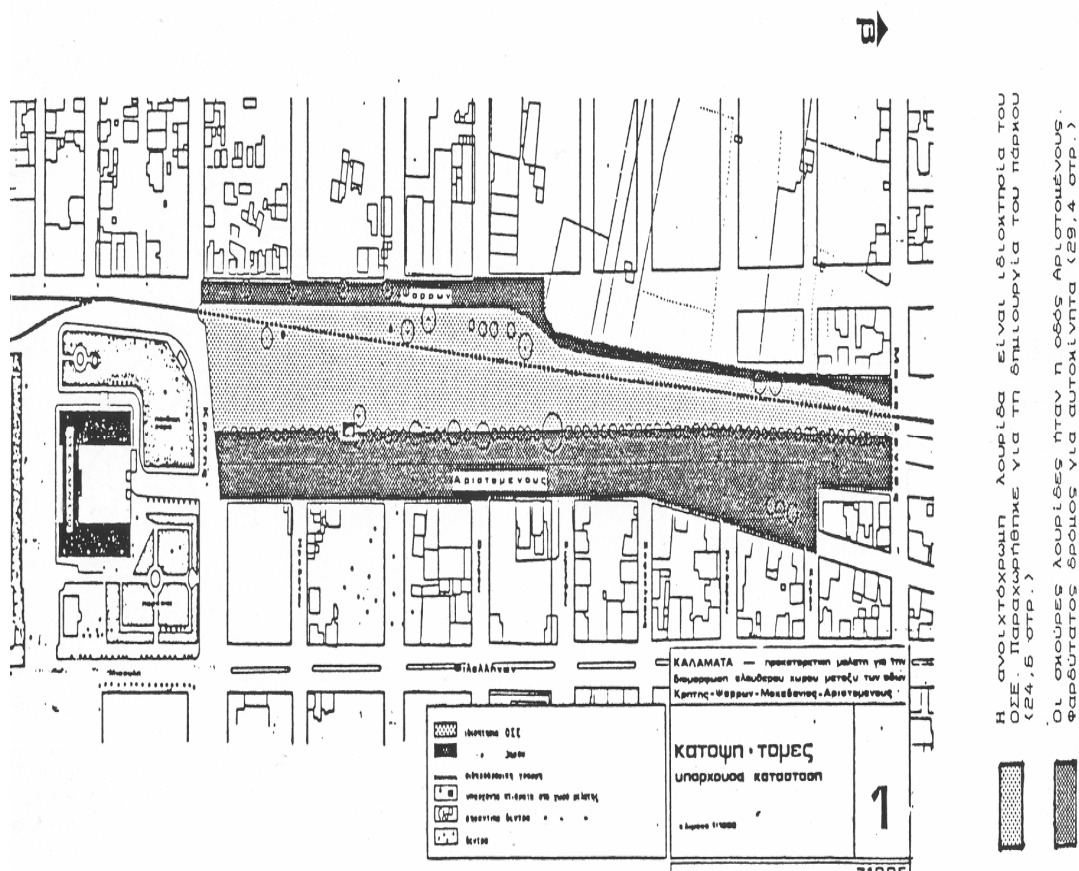
- Την συγκέντρωση πάνω στον άξονα Β-Ν (από το ιστορικό κέντρο μέχρι κατά μήκος της οδού Αριστομένους) των κοινωνικών λειτουργιών της πόλης όπως το Δημοτικό Πολιτιστικό Κέντρο, το συγκρότημα των δικαστηρίων, το Δημοτικό θέατρο.
- Για τον άξονα Α-Δ (η παραλιακή ζώνη) να μετατραπεί σε ζώνη πεζών, ταυτόχρονα με τη δημιουργία της νέας οδικής αρτηρίας, την οδό Κρήτης και την επέκτασή της.
- Την κατανομή του κοινωνικού εξοπλισμού στην περιφέρεια της πόλης, ώστε ο κάτοικος να βρίσκει αυτά που ζητά από την πόλη κοντά στο σπίτι του, σε απόσταση πεζού (10 λεπτά με τα πόδια), χωρίς να αναγκάζεται να πηγαίνει για όλες τις κοινωνικές ανάγκες του στο κέντρο της πόλης.
- Την δημιουργία περιφερειακού άξονα βόρεια της πόλης και τη σύνδεση του με το εθνικό οδικό δίκτυο. Ο προορισμός αυτού του άξονα είναι η εξασφάλιση μιας κυκλοφοριακής αυτοτέλειας του ανατολικού, του δυτικού και του κεντρικού τομέα της πόλης.
- Τη δημιουργία “δικτύου πεζοδρόμων” κυρίως στον κεντρικό κοινωνικά εξοπλισμένο άξονα της πόλης Β-Ν. Σ’ αυτόν συμβάλει πληθώρα μικρότερων πεζοδρομίων και όπου δεν υπάρχουν, η εξυπηρέτηση γίνεται από φαρδύ πεζοδρόμιο.
- Τη δημιουργία ποδηλατοδρόμου κατά μήκος της Αριστομένους και στην παραλιακή ζώνη καθώς και ένα πλέγμα τροφοδοτικών αξόνων ροής του ποδηλάτου.

Σχέδιο 10: Η ραχοκοκαλιά της επιθυμητής δομής

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Επίσης, στα πλαίσια του ρυθμιστικού σχεδίου της Καλαμάτας, το έτος 1981, γεννήθηκε η ιδέα της δημιουργίας ενός πάρκου σε έκταση 54 στρεμμάτων στο νότιο άκρο της πόλης. Δεδομένου ότι δεν υπήρχε διαθέσιμη γη για τον πράσινο αυτό πνεύμονα της πόλης, ούτε και χρήματα για την αγορά, αποφασίστηκε η κατάργηση της κεντρικής κυκλοφοριακής αρτηρίας και η απόδοση της στον πεζό και στο πράσινο.

Σχέδιο 11: Πριν το πάρκο

3.4.1 Ο σεισμός του 1986 ⁶

Εικόνα 1: Τα αποτελέσματα του σεισμού

Στις 13 Σεπτέμβρη 1986, Σάββατο και ώρα 8 και 24 το βράδυ, ισχυρός σεισμός μεγέθους 6,2 ρίχτερ έπληξε την πόλη της Καλαμάτας. Δύο μέρες αργότερα στις 15 Σεπτέμβρη, ισχυρός μετασεισμός 5,4 ρίχτερ αποτελείώνει ότι άφησε ο πρώτος. Οι 2 αυτοί σεισμοί προξένησαν εκτεταμένες ζημιές στον οικιστικό ιστό της πόλης της Καλαμάτας, καθώς και στην κοινωνική και οικονομική ζωή της.

Το κοινωνικοοικονομικό κέντρο ζωής της πόλης έπαθε μεγάλες ζημιές, το 71% των κτιρίων, το 33% των σχολείων και το 50% των δημοσίων κτιρίων καταστράφηκαν ή έπαθαν σοβαρές βλάβες. Το Δημαρχείο, το Διοικητήριο, οι περισσότερες Εκκλησίες(80%), οι κινηματογράφοι, τα εστιατόρια έπαθαν σοβαρές ζημιές και κατέστησαν αχρησιμοποίητα, από τον πρώτο κίλας σεισμό.

Τώρα, η πόλη έχει να αντιμετωπίσει σοβαρά προβλήματα όπως που θα στηθούν δεκάδες χιλιάδες σκηνές, πως θα αναπτυχθεί το πρόγραμμα χιλιάδων λυόμενων κατασκευών, πως θα εξασφαλιστούν τα χρήματα της ανασυγκρότησης της πόλης, πως θα σωθεί ο μνημειακός πλούτος της πόλης (ιστορικό κέντρο-νεοκλασικά).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα της ομιλίας του τότε πρωθυπουργού, Ανδρέα Παπανδρέου στην Καλαμάτα, στις 19 Σεπτεμβρίου 1986 κατά την εξαγγελία των μέτρων για την ανασυγκρότηση της σεισμόπληκτης περιοχής:

«Και τώρα θα ήθελα να αναφερθώ στην οριστική αντιμετώπιση, στο πρόγραμμα ανασυγκρότησης και ανοικοδόμησης, γιατί όλα αυτά τα οποία ανέφερα αποτελούν απάντηση σε βραχυπρόθεσμα προβλήματα. Πιστεύουμε ειλικρινά ότι η Καλαμάτα μπορεί σύντομα να ανασυγκροτηθεί και να γίνει μια δυναμική πόλη, με σύγχρονο κοινωνικό και παραγωγικό εξοπλισμό και με περιοχές κατοικίας αντισεισμικά θωρακισμένες. Κατευθυντήριος οδηγός αυτής της ανανέωσης και οικοδόμησης της πόλης είναι το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο που πρόσφατα εγκρίθηκε στα πλαίσια της επιχείρησης Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης. Εμπλουτισμένο βέβαια, και με νέα στοιχεία τα οποία έχουν προκύψει μετά από τους σεισμούς»⁷

Την επόμενη του σεισμού η ομάδα των πολεοδόμων μελετητών της Καλαμάτας προσπάθησε να συγκεντρώσει κάθε υπεύθυνη πληροφορία και να βγάλει συμπεράσματα για τον πολεοδομικό σχεδιασμό. Καθώς οι συνέπειες ενός σεισμού τέτοιας έντασης και οι δυνατότητες να τις αντιμετωπίσεις αποτελεσματικά απαιτούν ιδιαίτερη μελέτη.

Στο μετασεισμικό σχεδιασμό για την πολεοδομική αντιμετώπιση των αποτελεσμάτων του σεισμού καθοριστικό ρόλο έπαιξε ο αείμνηστος Γρηγόρης Διαμαντόπουλος, ο καθοδηγητής των μετασεισμικών προσπαθειών καθώς και η συνεργασία με την τότε πολιτική ηγεσία της πόλης και συγκεκριμένα τον Δήμαρχο **Σταύρο Μπένο**.

Έτσι, στον όλο σχεδιασμό διακρίνουμε 3 φάσεις:⁸

1. Περίοδος Σκηνών

Αφορά τις έκτακτες ανάγκες, με την εγκατάσταση του πληθυσμού στις σκηνές και την κατασκευή όλων των απαραίτητων έργων υποστήριξης της ζωής στους καταυλισμούς όπως ύδρευσης, αποχέτευσης.

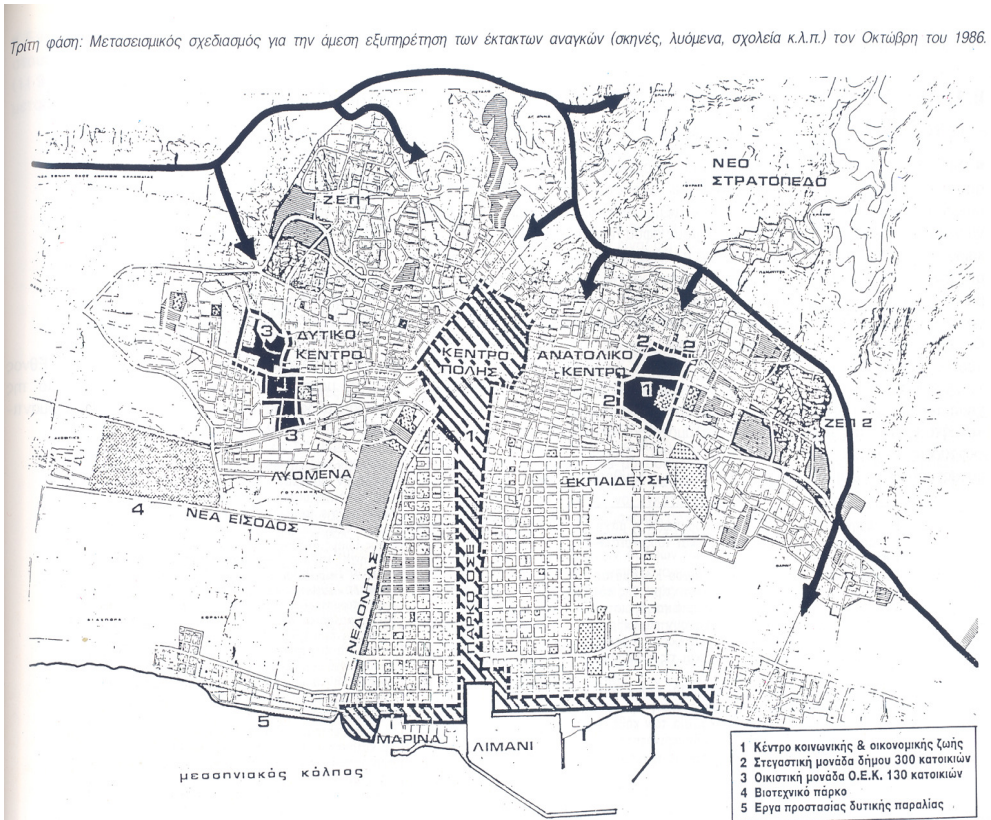
2. Περίοδος Λυομένων Οικισμών

Πρόκειται για τη μεσοπρόθεσμη φάση, η οποία αφορά τη σταδιακή μετακίνηση των κατοίκων από τις σκηνές σε λυόμενους οικισμούς. Το πρόγραμμα περιλάμβανε 22 καταυλισμούς με συνολικά 3.000 περίπου λυόμενες κατοικίες, 4 συγκροτήματα με 280 λυόμενα καταστήματα, 10 συγκροτήματα με συνολικά 200 λυόμενες αίθουσες σχολείων.

3. Φάση αποκατάστασης-ανασυγκρότησης-ανάπτυξης

Στηρίζεται στο πρόσφατο σχεδιασμό της πόλης πριν το σεισμό σε συνδυασμό με τα συμπεράσματα ειδικών εδαφολογικών μελετών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Σχέδιο 11: Μετασεισμικός σχεδιασμός

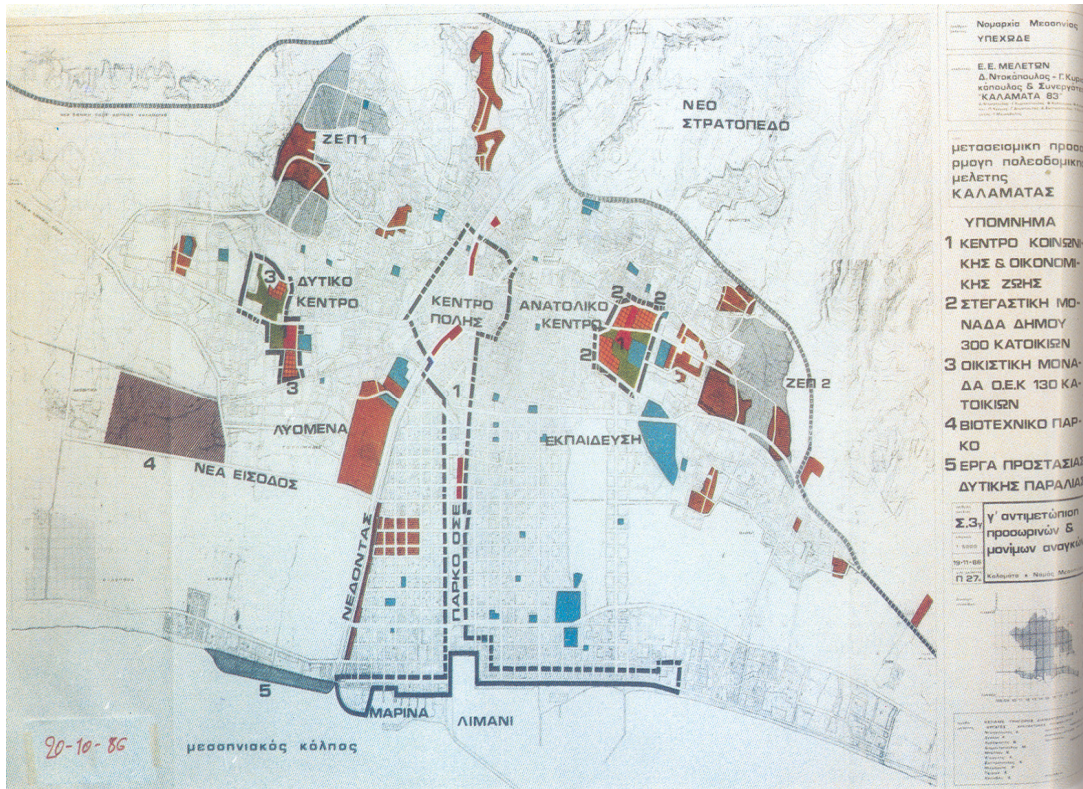
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

13,15 Σεπ/βρη 1986-	οι πρώτοι και μεγαλύτεροι σεισμοί
20 Σεπτέμβρη 1986 -	Χάρτης Σ.3α : α' αντιμετώπιση προσωρινών και μόνιμων αναγκών, 1:5.000
23 Σεπτέμβρη 1986 -	"Προτάσεις για άμεσες ενέργειες στην Καλαμάτα" (συνεργασία Δήμου - της ειδικής ομάδας του ΥΠΕΧΩΔΕ - των μελετητών της ΕΠΑ)
24 Σεπτέμβρη 1986 -	Χάρτης Σ.2 : χώροι εγκατάστασης σκηνών, 1:5.000
30 Σεπτέμβρη 1986 -	Κοινά επεξεργασμένο υπόμνημα του Δήμου στον εκπρόσωπο της ΕΟΚ κ. Γ. Βάρση για τροχόσπιτα και αναπτυξιακό πρόγραμμα.
01 Οκτώβρη 1986 -	Σημείωμα των μελετητών ΕΠΑ προς τον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ με συμπερασματικές "παραδοχές" και "προτάσεις για - προτεραιότητες"
05 Οκτώβρη 1986 -	Χάρτης Σ.3β : β' αντιμετώπιση προσωρινών και μόνιμων αναγκών, 1:5.000
20 Οκτώβρη 1986 -	Χάρτης Σ.3γ : γ' αντιμετώπιση προσωρινών και μόνιμων αναγκών, 1:5.000
30 Οκτώβρη 1986 -	"Πρόγραμμα Ανασυγκρότησης της Πόλης" του Δήμου Καλαμάτας, στο ΥΠΕΘ
Οκτώβρης 1986 -	Αλληπάλληλα TELEX, αναλύσεις, περιγραφές σε ΕΟΚ για πρόγραμμα γραμμής 550
29 Νοέμβρη 1986 -	Χάρτης Σ.5 : Τροποίσεις ρυμοτομικού σχεδίου, 1:5.000
29 Νοέμβρη 1986 -	Χάρτης Σ.6 : χώροι καταυλισμού - καταφυγής, 1:10.000
12 Δεκέμβρη 1986 -	Απόφαση της ΕΟΚ (Ε/86/2338) "για τη θέσπιση στην περιοχή της Καλαμάτας μιας προπαρασκευαστικής δράσης για την εφαρμογή των ΜΟΠ" με βάση τις προτάσεις του Δήμου.
17 Δεκέμβρη 1986 -	Πρόγραμμα του Δήμου για έργα με δάνειο ΤΑΣΕ και Ευρωπαϊκής Τράπεζας.
Γενάρης 1987 -	Χάρτης Σ.1α : Χάρτης Ζημιών, 1:2.000
23 Φλεβάρη 1987 -	Χάρτης Σ.4 : Επιτάξεις, 1:10.000

Εικόνα2: Μικρό ημερολόγιο μετασεισμικού σχεδιασμού

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

3.5 Αναθεώρηση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου 1986

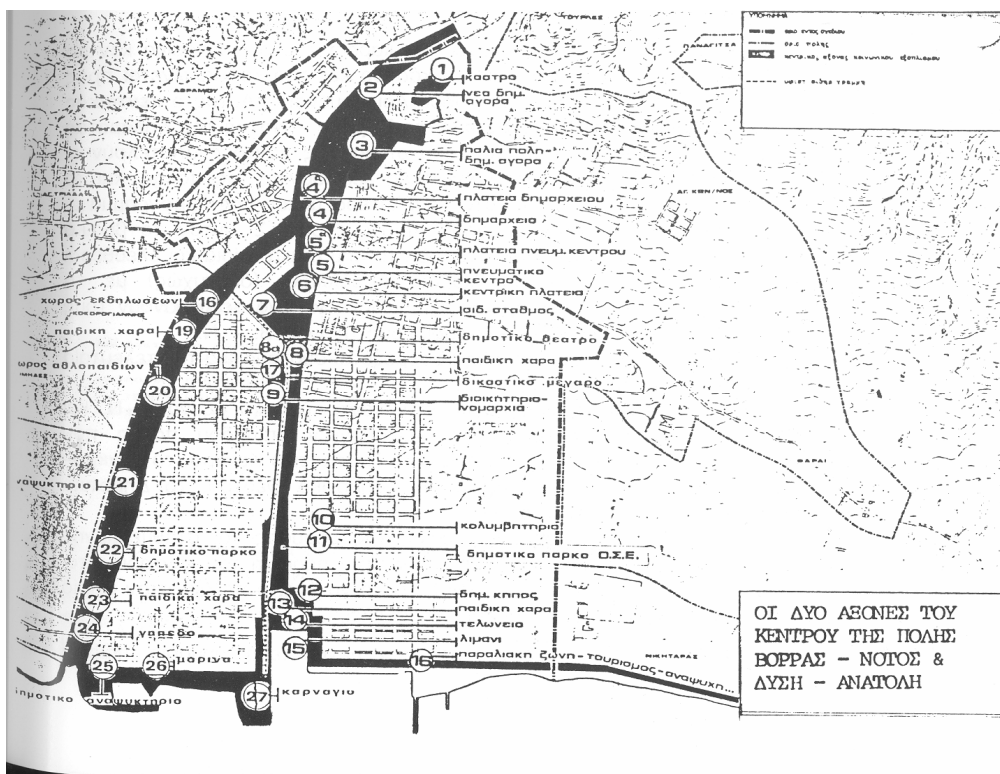
Σχέδιο 12: Αναθεώρηση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου 1986

Μετά τους σεισμούς εμφανίστηκε η ανάγκη να ξανακοιταχτεί ο πολεοδομικός σχεδιασμός της πόλης. Μπορούσε και έπρεπε να αναθεωρηθεί η χωροθέτηση χρήσεων, ώστε να υπάρξουν περισσότεροι ελεύθεροι χώροι, να ελεγχθούν συντελεστές δόμησης και ύψη κτιρίων, ιδιαίτερα στις πυκνοκατοικημένες περιοχές. Ύστερα από μελέτες, αποδείχτηκε ότι δεν χρειαζόνταν ουσιαστικές αλλαγές στο ρυθμιστικό σχέδιο της Καλαμάτας, με βάση τη σεισμική εμπειρία. Μια μικρή μόνο έκταση έγινε αναγκαία, δυτικά της οδού Αρτέμιδος. Δεν ανακαταλήφθηκε κανένα όραμα από αυτά που είχαν ισχύσει στον αρχικό σχεδιασμό προ σεισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

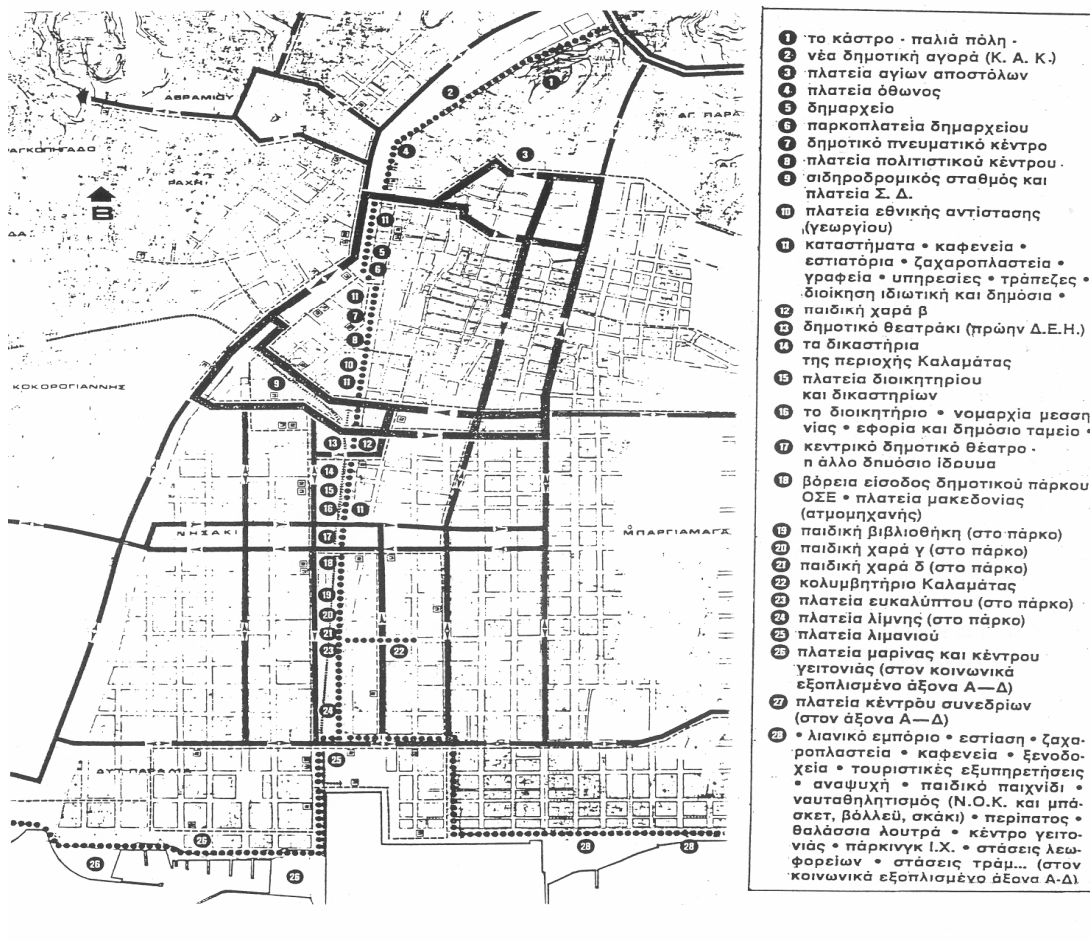
Σύμφωνα με το αναθεωρημένο ρυθμιστικό σχέδιο προτάθηκαν ⁹:

- Οργανωμένα προγράμματα δόμησης για κατοικίες όπως 150 κατοικίες στη δυτική συνοικία και προκατασκευασμένες μονάδες καταστημάτων.
- Δημοτικό στεγαστικό πρόγραμμα σε 40 στρέμματα του στρατοπέδου
- Έλεγχος βασικού κυκλοφοριακού δικτύου και προώθηση τροποποιήσεων πριν την ανοικοδόμηση ή επισκευή.
- Μείωση των συντελεστών δόμησης και των υψών στην περιοχή σχεδίου πόλης του 1905.
- Δημιουργία πλατειών-ξανοιγμάτων-παρκινγκ-φάρδεμα δρόμων καθώς και αντικατάσταση κατεστραμμένων κτισμάτων
- Αποκατάσταση της εμπορικής ζωής για να αναζωογονηθεί η οικονομική ζωή της πόλης.
- Πρόβλεψη για το Δυτικό κέντρο, 45 στρέμματα για 50 εμπορικές μονάδες, 1 δημοτική αγορά, κτίσματα αναψυχής
- Πρόβλεψη για το Ανατολικό κέντρο, 65 στρέμματα
- Πρόβλεψη για 300 προκατασκευασμένα καταστήματα στο ιστορικό κέντρο της πόλης
- Πραγματοποίηση της Δυτικής ΖΕΠ. Ανάγκη να βρεθούν τα 250 στρέμματα της δυτικής ΖΕΠ που προβλέπει το Ρ.Σ.
- Αποκατάσταση του ιστορικού κέντρου με στόχο την διατήρηση της αρχιτεκτονικής-πολιτιστικής εθνικής κληρονομιάς
- Δημιουργία Βιοτεχνικής Ζώνης (ΒΙΟΠΑ) με στόχο να μεταφερθούν οι βιοτεχνίες που έπαθαν ζημία από τους σεισμούς.

Σχέδιο 13: Το κέντρο της πόλης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Σχέδιο 14: Οι δύο κεντρικά εξοπλισμένοι άξονες της πόλης, πάνω στους οποίους βρίσκονται τα σημαντικότερα κτίρια και ελεύθεροι χώροι του κεντρικού κοινωνικού εξοπλισμού

3.6 Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο 2011¹⁰

Στις 17/12/2010 εγκρίθηκε η κίνηση της διαδικασίας σύνταξης μελέτης Γ.Π.Σ. του δήμου Μεσσηνίας για το σύνολο της εδαφικής περιφέρειας του δήμου. Το νέο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο εγκρίθηκε με την υπ' αριθμόν πρωτ. Οικ. 1015/29-3- 2011 απόφαση του γενικού γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης Πελοποννήσου Δυτικής Ελλάδος και Ιονίου και δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 77/3-5-2011 'Τεύχος Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων'.

Ο προσδιορισμός των απαιτούμενων επεκτάσεων έχει προβλεφθεί με βάση την κατανομή του πληθυσμού ανά δημοτικό διαμέρισμα για το 2024, όπου ο πληθυσμός σχεδιασμού για το 2024 είναι 104.840 κάτοικοι και η πρόβλεψη των νέων οικιστικών επεκτάσεων 9.014,5 στρ.

Οι γενικοί στόχοι του νέου Γ.Π.Σ. αναφέρονται :

- στον αναπτυξιακό ρόλο και δυνατότητες του Δήμου στο ευρύτερο χωροταξικό και αναπτυξιακό πλαίσιο της Περιφέρειας Πελοποννήσου και του Νομού Μεσσηνίας, καθώς και τις βασικές κατευθύνσεις και αναπτυξιακούς στόχους για τα ζητήματα της προστασίας του περιβάλλοντος, την ανάπτυξη του παράκτιου χώρου και τον έλεγχο και προγραμματισμό της ανάπτυξης του αστικού κέντρου.
- στον καθορισμό των μεγεθών οικιστικής ανάπτυξης σε όλη την έκταση του Δήμου με βάση τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης τις τοπικές ανάγκες και αναπτυξιακές δυνατότητες, ώστε να αντιμετωπισθούν οι οικιστικές πιέσεις που δέχεται η περιοχή από την ένταση της ζήτησης για κατοικία, οικονομικές δραστηριότητες και την εξάπλωση του φαινομένου της εκτός σχεδίου δόμησης.
- στην οργάνωση των χρήσεων γης στον εξωαστικό χώρο, με χωρική διάρθρωση που εξασφαλίζει συμβατότητα και ελαχιστοποίηση των συγκρούσεων χρήσεων γης
- στην προστασία των αξιόλογων στοιχείων του πολιτιστικού περιβάλλοντος.
- στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος ορεινού και θαλάσσιου και ιδιαίτερα του τοπίου που είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με πολλούς τομείς ανάπτυξης της περιοχής.
- στην δημιουργία προϋποθέσεων για την ένταξη των οικονομικών δραστηριοτήτων όλων των τομέων, με ιδιαίτερη έμφαση στις υπηρεσίες αλλά και τη διατήρηση των δραστηριοτήτων στη αγροτική ενδοχώρα.
- στο προγραμματικό μέγεθος για το μόνιμο πληθυσμό που το έτος 2024 εκτιμάται σε 79.378 άτομα, καταγράφοντας δηλαδή αύξηση 24% σε σχέση με τον πληθυσμό της απογραφής 2001. Ο παραθεριστικός πληθυσμός εκτιμάται ότι, το έτος 2024, θα ανέλθει σε 16.038 άτομα περίπου, καταγράφοντας αύξηση της τάξης του 60%, σε σχέση με το 2005. Η προβλεπόμενη δυναμικότητα των ξενοδοχειακών μονάδων υπολογίζεται σε 4.558 περίπου κλίνες για το 2024.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Οι βασικές κατευθύνσεις σχεδιασμού που ακολουθεί το δομικό σχέδιο είναι:

- Η πολεοδομική οργάνωση για την εύρυθμη λειτουργία του αστικού συγκροτήματος και των λοιπών οικιστικών αναπτύξεων και η αναβάθμιση και εξυγίανση οικιστικών περιοχών υποβαθμισμένου πολεοδομικού περιβάλλοντος.
- Η ένταξη των προγραμματιζόμενων και προτεινόμενων έργων μεταφορικής υποδομής (περιμετρικός δακτύλιος, λιμενικές εγκαταστάσεις, σιδηροδρομική σύνδεση) στο πολεοδομικό περιβάλλον, ώστε να μη διαταράσσεται η επιθυμητή εύρυθμη λειτουργία του.
- Η βελτίωση των μετακινήσεων και των λειτουργιών του αστικού και εξωαστικού χώρου για την απρόσκοπτη εξυπηρέτηση των αναγκών του Δήμου, της άμεσης ευρύτερης περιοχής του και του Νομού.
- Η βελτίωση των δικτύων των τεχνικών και κοινωνικών υποδομών του αστικού συγκροτήματος και των οικισμών.
- Η αποκατάσταση, ανάδειξη, προστασία και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος του αγροτικού τοπίου και του ορεινού χώρου, σε συνδυασμό με την επιδιωκόμενη ανάπτυξη ήπιων τουριστικών δραστηριοτήτων στον ορεινό και αγροτικό χώρο.
- Η προστασία και αξιοποίηση του παράκτιου μετώπου ως του κυριότερου ανοιχτού χώρου της πόλης.
- Η αντιπυρική, αντιπλημμυρική και αντισεισμική θωράκιση του δήμου.

Όσον αφορά τη Γενική Πολεοδομική Οργάνωση και Ρύθμιση της πόλης της Καλαμάτας:

Η οικιστική δομή του αστικού κέντρου της Καλαμάτας κατά βάση δεν διαφοροποιείται, αλλά η διάρθρωση των Π.Ε. η οποία είχε προβλεφθεί από το εγκεκριμένο Γ.Π.Σ. '86 διατηρείται, με οκτώ (8) Πολεοδομικές Ενότητες – γειτονίες, των οποίων τα διοικητικά όρια διευρύνονται ανάλογα με τις προτεινόμενες οικιστικές επεκτάσεις για χρήσεις κατοικίας και παραγωγικών δραστηριοτήτων, με την προσθήκη όμως και μιας επιπλέον Π.Ε. βόρεια της οδού Λακωνικής, έτσι ώστε να ενταχθούν στο σχέδιο πόλης οι περιοχές με υπάρχουσα σήμερα διάσπαρτη κατοικία προαστιακού τύπου. Μετά τα παραπάνω οι νέες Π.Ε. της πόλης της Καλαμάτας γίνονται εννέα (9).

Το ΓΠΣ για τις Περιαστικές Περιοχές (ΠΠ) που εφάπτονται στο Σχέδιο Καλαμάτας - Βέργας - Μαντίνειας εν τέλει προβλέπει κατοικίες, ξενοδοχεία μέχρι 100 κλίνες, εμπορικά καταστήματα (με εξαίρεση υπεραγορές και πολυκαταστήματα), κοινωφελείς οργανισμούς (εξαιρουμένων γραφείων και τραπεζών), κτήρια εκπαίδευσης και των τριών βαθμίδων, εστιατόρια, αναψυκτήρια, κτήρια κοινωνικής πρόνοιας, πρατήρια βενζίνης (μόνο στο κύριο οδικό δίκτυο), κέντρα διασκέδασης βάσει όλων των κείμενων διατάξεων, αθλητικές εγκαταστάσεις, χώρους στάθμευσης και πολιτιστικά κτήρια. Σε όλες τις ζώνες ΠΠ ορίζονται ως κατώτατο όριο αρτιότητας και κατάτμησης τα 6.000 τ.μ. και κατά παρέκκλιση τα 4.000 τ.μ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Επιπλέον στην περιοχή του κόμβου της Νέας Περιμετρικής προς Μεσσήνη (ΠΠ1) επιτρέπονται υπεραγορές και πολυκαταστήματα, επαγγελματικά εργαστήρια χαμηλής όχλησης, γραφεία - καταστήματα, ξενοδοχεία και λοιπές τουριστικές εγκαταστάσεις, τράπεζες, ασφάλειες, διοικητικές υπηρεσίες, χώροι συνάθροισης κοινού, θρησκευτικοί χώροι, εμπορικές εκθέσεις και εγκαταστάσεις μέσων μαζικής μεταφοράς. Στη Δυτική Περιαστική Περιοχή (ΠΠ2) σε Σπερχογεία, Αντικάλαμο και Λείκα επιτρέπονται επαγγελματικά εργαστήρια χαμηλής όχλησης, ξενοδοχεία και τουριστικά καταλύματα μέχρι 50 κλίνες (πλην κάμπινγκ) και εμπορικές αποθήκες.

Στην Ανατολική Περιαστική Περιοχή (ΠΠ3) επιτρέπονται ξενοδοχεία και τουριστικά καταλύματα μέχρι 50 κλίνες (πλην κάμπινγκ). Στην ΠΠ4 στη Μικρή Μαντίνεια επιτρέπονται ξενοδοχεία και τουριστικά καταλύματα μέχρι 50 κλίνες (πλην κάμπινγκ), γεωργοκτηνοτροφικά κτήρια (πλην πτηνοτροφικών) και γεωργικές αποθήκες, όπως και στην ΠΠ5 στη Βέργα.

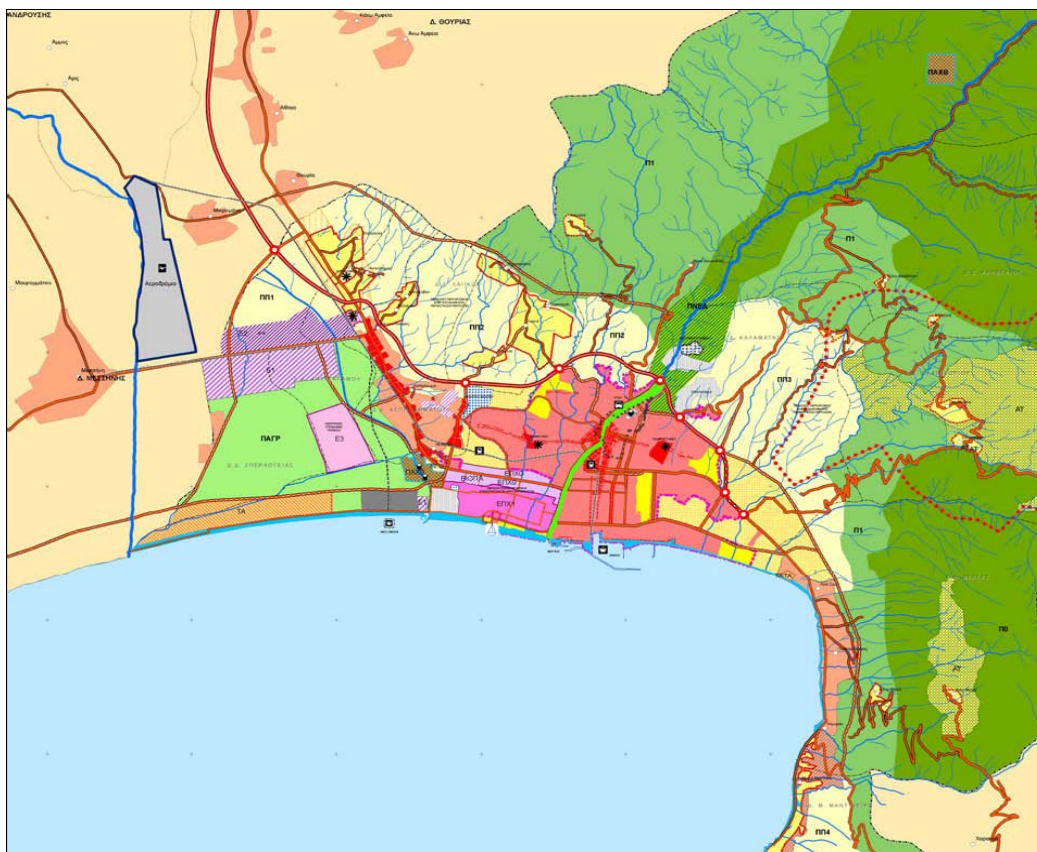
Παράλληλα, ως γνωστόν στην Περιοχή Προστασίας Ορεινών Όγκων και Δασικών Περιοχών (Π0) δεν επιτρέπεται καμία οικοδομική δραστηριότητα. Στην Ημιορεινή Ζώνη Π1 ορίζονται ως κατώτατο όριο αρτιότητας και κατάτμησης τα 6.000 τ.μ. και κατά παρέκκλιση τα 4.000 τ.μ., ενώ επιτρέπεται η ανέγερση γεωργοκτηνοτροφικών κτηρίων, αποθηκών και ισόγειας κατοικίας μέγιστου εμβαδού 80 τ.μ. χωρίς υπόγειο, με συγκεκριμένους όρους που θα διασφαλίζουν τον παραδοσιακό χαρακτήρα.

Στην Περιοχή Τουριστικής Αναψυχής στον Μπουρνιά, που όπως αναφέρεται "προορίζεται για να υποδεχθεί την προβλεπόμενη εκτός πόλεως οργανωμένη τουριστική δραστηριότητα και συναφείς εγκαταστάσεις αναψυχής", επιτρέπεται η ανέγερση ξενοδοχείων και λοιπών τουριστικών εγκαταστάσεων πλην κάμπινγκ, κατοικίας, εμπορικών καταστημάτων που θα εξυπηρετούν τις καθημερινές ανάγκες κατοίκων κι επισκεπτών. Προβλέπονται επίσης εστιατόρια, αναψυκτήρια, κέντρα διασκέδασης με βάση τις κείμενες διατάξεις, χώροι συνάθροισης κοινού, πολιτιστικά κέντρα και εν γένει πολιτιστικές λειτουργίες, κτήρια κοινωνικής πρόνοιας, θρησκευτικοί χώροι, κτήρια και γήπεδα στάθμευσης, αθλητικές εγκαταστάσεις και συνεδριακά κέντρα. Μέχρι την πολεοδόμηση ισχύουν ως κατώτατο όριο κατάτμησης και αρτιότητας τα 4.000 τ.μ., ενώ για τους υπόλοιπους όρους και περιορισμούς δόμησης ισχύουν τα Προεδρικά Διατάγματα του 1978 και του 1985 χωρίς τις προβλεπόμενες παρεκκλίσεις.

Για την υπόλοιπη περιοχή κάμπου - Μπουρνιά, επιτρέπονται όλες οι γεωργικές καλλιέργειες, δένδροκαλλιέργειες, καθώς επίσης η μελισσοκομία και η ελεύθερη βόσκηση. Ακόμη αγροτικές αποθήκες και αποθήκες γεωργικών μηχανημάτων κι εργαλείων μέχρι 150 τ.μ., αντλητικές εγκαταστάσεις και φρέατα. Κατώτατο όριο κατάτμησης και δόμησης είναι τα 6.000 τ.μ. Επισημαίνεται πάντως ότι "οι νομίμως υφιστάμενες κτηριακές εγκαταστάσεις που αντίκεινται στους παραπάνω όρους χρήσεων μπορούν να συνεχίσουν τη λειτουργία τους χωρίς να επεκτείνονται ως προς τη δυναμικότητά τους. Οι κτηριακές εγκαταστάσεις μπορούν να επεκτείνονται μόνο για λόγους εκσυγχρονισμού, ασφαλείας και μέτρων προστασίας περιβάλλοντος, ενώ αποκλείεται κάθε είδους αλλαγή χρήσης".

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Για τις Περιοχές Ανάπτυξης Αγροτικού Ορεινού Χώρου και Αγροτουρισμού (ΑΤ) στον Ταΰγετο, επιτρέπονται όλες οι γεωργικές καλλιέργειες, δενδροκαλλιέργειες, μελισσοκομία και ελεύθερη βόσκηση, αγροτικές αποθήκες μέχρι 100 τ.μ., λοιπά γεωργικά κτήρια μέχρι 300 τ.μ., κτηνοτροφικά-πτηνοτροφικά (πλην σφαγείων) μέχρι 300 τ.μ., υδατοδεξαμενές, φρέατα, αντλητικές εγκαταστάσεις. Κατώτατο όριο κατάτμησης και αρτιότητας είναι τα 4.000 τ.μ. και προβλέπονται ακόμη: Κατοικίες, αγροτουριστικά καταλύματα έως 60 κλίνες (4 αστέρων και πυκνότητας 8κλίνες/στρέμμα), μικρές μεταποιητικές μονάδες αγροτικών προϊόντων, παραδοσιακές ταβέρνες, καταστήματα εξοπλισμού ορεινού τουρισμού ή οικοτουρισμού και αναψυχής, καθώς επίσης πώλησης τοπικών προϊόντων. Όλα τα καταστήματα θα έχουν ανώτατο μέγεθος 150 τ.μ. Τέλος, στην περιοχή Παραγωγικών Δραστηριοτήτων Χονδρεμπορίου και Επαγγελματικών Εγκαταστάσεων Χαμηλής και Μέσης Όχλησης (Ε1) επιτρέπονται βιομηχανικές και βιοτεχνικές εγκαταστάσεις χαμηλής και μέσης όχλησης, εγκαταστάσεις χονδρεμπορίου, επαγγελματικά εργαστήρια χαμηλής και μέσης όχλησης, κτήρια και γήπεδα στάθμευσης και αποθήκευσης, πρατήρια βενζίνης, αθλητικές εγκαταστάσεις, εμπορικές εκθέσεις και εγκαταστάσεις μέσων μαζικής μεταφοράς. Κατώτατο όριο κατάτμησης και αρτιότητας ορίζονται τα 4.000 τ.μ. και μετά την πολεοδόμηση ισχύουν τα σχετικά Προεδρικά Διατάγματα του 1978 και του 1985.

Σχέδιο 15: Σχέδιο 2011

3.7 Υφιστάμενη κατάσταση

Ο Ν. 2742 / 99 θεσπίζει γενικές αρχές και στόχους χωροταξικού σχεδιασμού της χώρας, ορίζει τα όργανα και τις διαδικασίες θέσπισης επί μέρους νομοθετημάτων που αποτελούν τα λεγόμενα «Πλαίσια» Χωροταξικού Σχεδιασμού αλλά και ορισμένους μηχανισμούς για την εφαρμογή συγκεκριμένων χωροταξικών παρεμβάσεων, που συνδυάζονται και με χρηματοδοτικούς μηχανισμούς.

Η σύνδεση του ΓΠΣ με τον Ν. 2742 γίνεται ρητά με το Άρθρο 9 «Συνέπειες της έγκρισης των Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΧΣΑΑ)», όπου το ΓΠΣ οφείλει να εναρμονίζεται προς τις επιλογές ή κατευθύνσεις του εγκεκριμένων Περιφερειακών Πλαισίων.

Για την περιοχή του Δήμου Μεσσηνίας ισχύει το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Πελοποννήσου (Π.Π.Χ.Σ.&Α.Α.Π.Π.), όπως εγκρίθηκε με την Υπουργική Απόφαση υπ' αριθ. 25294/25.6.03, ΦΕΚ 1485Β/10.10.03 σε εφαρμογή του Ν. 2742/99 «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Αειφόρος Ανάπτυξη» και με βάση τη μελέτη «Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Πελοποννήσου» που ανατέθηκε από το ΥΠΕΧΩΔΕ. Το Π.Π.Χ.Σ.Α.Α. στοχεύει μεταξύ άλλων στην προώθηση της Αειφόρου, Ισόρροπης και Διαρκούς Ανάπτυξης της Περιφέρειας, σύμφωνα με τις φυσικές, οικονομικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες της και λειτουργεί στρατηγικά ως Κατευθυντήριο Πλαίσιο για το σχεδιασμό των υποκειμένων επιπέδων Χωρικού Σχεδιασμού όπως είναι τα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (Γ.Π.Σ.) ή τα Σχέδια Χωρικής Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων (ΣΧΟΟΑΠ) κ.τ.λ., εξασφαλίζοντας τη συνεκτική διαχείριση του χώρου. Επίσης στοχεύει στον καθορισμό προγράμματος δράσης όπου εξειδικεύονται οι απαιτούμενες ενέργειες για την εφαρμογή των προτάσεων του Π.Π.Χ.Σ.Α.Α. με ρυθμίσεις, μέτρα και προγράμματα, εκτιμώντας το κόστος, και προσδιορίζοντας τις πηγές χρηματοδότησης των παρεμβάσεων, τους φορείς και το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής των προτεινόμενων μέτρων και δράσεων.

Η Καλαμάτα ως οικιστικό κέντρο κατατάσσεται στο 2ο επίπεδο, δηλαδή περιφερειακό κέντρο με τριτογενής δραστηριότητες, εμπορευματικό κέντρο, πόλος ευρύτερης εμβέλειας πολιτιστικών και τουριστικών δραστηριοτήτων και εν δυνάμει συγκοινωνιακός κόμβος συνδυασμένων μεταφορών.

Η περίπτωση της πόλης της Καλαμάτας βρίσκεται σε διαρκή διαδικασία εξέλιξης ώστε να συμπληρωθούν οι μετασχηματισμοί που έχουν τεθεί. Με την ολοκλήρωση του πολεοδομικού σχεδιασμού του '86, του οποίου τα αποτελέσματα βλέπουμε τώρα, μια νέα πόλη γεννήθηκε με τη διάνοιξη νέων δρόμων και πλατειών, προστασία του ιστορικού κέντρου με την ανάπλαση και ανάδειξη του. Επίσης, σημαντικό παράγοντα παίζει η κατασκευή του Νέου Μεγάρου χορού, η ανάπλαση του κέντρου της πόλης με την πεζοδρόμηση τμημάτων της οδού Αριστοτέλους και τη δημιουργία ποδηλατόδρομου συνολικού μήκους 4 χιλιομέτρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Εικόνα 4: Πεζοδρόμηση τμημάτων δρόμων της πόλης

Εικόνα 5: Κατασκευή μεγάρου χορού

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Ισχύοντες όροι δόμησης ¹¹

Π.Δ.Τ.Α. - ΑΠΟΦ. ΝΟΜ. - Φ.Γ.Γ.Π.ΠΕΛ. - Π.Χ.Ζ.	ΚΑΤΑ ΚΑΝΟΝΑ										ΚΑΤΑ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΗ							
	ΑΡΤΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΡΟΙ ΔΟΜΗΣΗΣ										Σ.Δ. ΚΑΙ ΚΑΛΥΨΗ				ΑΡΤΙΟΤΗΤΑ			
	ΤΟΜΕΙΣ						ΑΡΤΙΟΤΗΤΑ										ΑΡΤΙΟΤΗΤΑ	
	ΑΡΤΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΡΟΙ ΔΟΜΗΣΗΣ	Σ.Δ.	ΚΑΛΥΨΗ	ΥΨΟΣ	ΠΡΟΣΩΠΟ	ΕΜΒΑΔΟΝ ΟΙΚΟΤΕΛΟΥ	ΕΜΒΑΔΟΝ ΟΙΚΟΤΕΛΟΥ	ΠΡ.ΤΗΣ	Σ.Δ.	ΚΑΛΥΨΗ	ΜΕΧΡ. ΕΠ. ΟΡΟΦΩΝ	ΥΨΟΣ	ΠΡ.ΤΗΣ	ΠΡΟΣΩΠΟ	ΕΜΒΑΔΟΝ ΟΙΚΟΤΕΛΟΥ			
ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΡΥΜ.Τ. ΚΟΥΣΧΕΛΙΟΥ ΠΟΛΗΣ ΣΣ ΔΥΤΙΚΗ - ΒΟΡΕΙΑ - ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΣΥΝΟΙΚΙΑ Δ.Δ. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ																		
ΕΠΕΚΤΑΣΗ 1988 - Π.Δ. 28-8/88, ΦΕΚ 81/Δ/15-8-88, Π.Δ. 6-10-88, ΦΕΚ 1016/Δ/27-10-88, ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΑΠΟΦ. ΝΟΜ. ΜΕΣΣ. Α.Π. 2782/89/205-89, ΦΕΚ 248/Δ/27-4-89, όπως τροποποιήθηκε στο ΦΕΚ 448/Δ/15-8-92	A*	I	0,8	60	11	10	200									Άρτα όπως παραχωρήθηκε		
	B	II	0,8	60	11	12	250	≤100 ≤200 ≤300								Άρτα όπως παραχωρήθηκε		
	Γ	III	0,8	50	11	12	250	≤150****	10/3/1982	1,4	70	≤120	12/ΣΤΟΑ	27/10/1988	5	75		
	Δ	IV	0,6	45	11	15	400	≤150****	10/3/1982	1,4	70	≤120	12/ΣΤΟΑ	27/10/1988	8	120		
	E	V	0,6	30	11	20	800	≤150****	10/3/1982	1,4	70	≤120	12/ΣΤΟΑ	13/6/1986	12	250		
																	Άρτα όπως παραχωρήθηκε	
ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΡΥΜ.Τ. ΚΟΥΣΧΕΛΙΟΥ ΠΟΛΗΣ Δ.Δ. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ 1995																		
ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΑΠΟΦ. ΝΟΜ. ΜΕΣΣ. Α.Π. 2782/89/205-89, ΦΕΚ 248/Δ/27-4-89, όπως τροποποιήθηκε στο ΦΕΚ 448/Δ/15-8-92	Z	VI IX	1,2 1,8	70	12	10	200									20-5-89 18-12-85	6 8	70 200
	H	VI IX	1,2	40**	15	15	400									20-5-89 27-4-89	8 13	100 400
	Θ	VIII	2,4	70	15	10	200									20-5-89 18-12-85	5 7	50 100
	I ΕΠΕ	IX	1,8	70	12,0 +1,5	10	200									20-5-89 18-12-85	8 8	100 200
	K ΕΠΕ	X	1,6	70	9,0 +1,5	10	200									20-5-89 18-12-85	6 8	100 200
	Λ***	VIII IX	2,4 1,8	70	15	10	200									20-5-89 18-12-85	6 8	100 150
	M	IX VIII	1,8 2,4	70	15	10	200									20-5-89 18-12-85	6 8	70 200
	N	IX	1,8	70	15	13	300									20/5/1969	8	100
	Π	IX VI	1,8 1,2	70	11	10	200									20-5-89 18-12-85	6 7	50 100
	ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΡΥ.Τ. ΣΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΠΑΡΑΛΙΑ - ΠΛΑΝΗ ΔΙΚΑ (ΦΑΡΑ) ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ (ΕΠΙΡΑΤΟΝΕ) ΚΑΙ Δ.Δ. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ																	
	ΕΠΕΚΤΑΣΗ 1990 Π.Δ. 29-12-90 ΦΕΚ 82/Δ/16-2-90	B	II	0,8	60	11	12	300	≤300	16/2/1990	1,0	60	≤240	12/ΣΤΟΑ			2-7-88 25-7-79	5 5
Γ		III	0,8	50	11	12	250	≤150	10/3/1983	1,4	70	≤120	12/ΣΤΟΑ			16/2/1990	5	75
Δ		IV	0,6	45	11	15	400	≤150	10/3/1983	1,0	70	≤90				16-2-90 ΠΡΑΞΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	8 8	120 120
Ε		XI	0,1/ 0,8	10/ 30	8/ 15	30	4000									16/2/1990	20	1000
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΤΜΗΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ																		
ΕΓΓΡΑΦΗ ΟΡΘΟΔΟΜΗΣΗΣ Π.Δ. 20-10-86, ΦΕΚ 82/Δ/16-11-86, ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΡΥΜ.ΤΟΜΗΚΟΥ Π.Δ. 15/10/1989, ΦΕΚ 634/Δ/9-10-89	K	IV	≤80		1/4,5	10	200											
	Λ	III	0,8	70	2/7,5	10	200											
	M	III IV IX	0,8 0,6 1,2	70 60 80	2/7,5	10	200				ΙΣΟΓΕΙΟ ΜΑΓΑΖΙ	100						
	N	VI	1,8	80	3/11	10	200				ΙΣΟΓΕΙΟ ΜΑΓΑΖΙ	100						
	Ξ	VI	1,8	80	3/11	10	200				ΙΣΟΓΕΙΟ ΜΑΓΑΖΙ	100						
	Ο	VIII	2,4	80	3/11	10	200				ΙΣΟΓΕΙΟ ΜΑΓΑΖΙ	100						

* πρώην προσφυγικοί συνοικισμοί
 ** πρώην πανταχόθεν ελεύθερο οικοδομικό σύστημα
 *** τμήμα των Ο.Τ. 454, 455, 456, 457 και 458 με την απόφαση Νομάρχης Μεσσηνίας με Α.Π. 8928/2929/18-11-1991, ΦΕΚ 1/Δ/14-1-1992 από τον τομέα Λ εντάχθηκε στον τομέα όρων δόμησης Ι.
 **** μεϊον τω εμβαδόν της εισφοράς σε γη, οικοπέδων από κατάτμηση την 10/3/1982

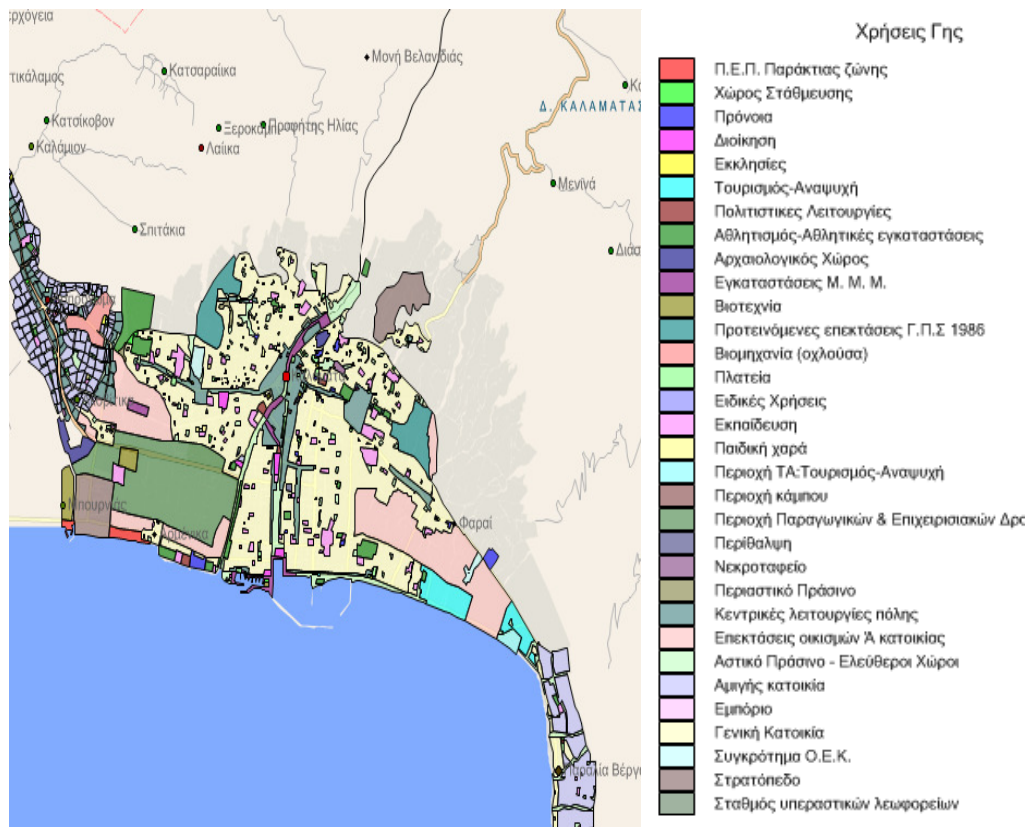
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Π.Δ/ΤΑ. - ΑΠΟΦ. ΝΟΜ. - ΑΠΟΦ. Γ. Γ. Π. ΠΕΛ. - Φ.Ε.Κ.	ΚΑΤΑ ΚΑΝΟΝΑ							ΚΑΤΑ ΠΑΡΕΚΚΛΙΣΗ								
	ΑΡΤΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΡΟΙ ΔΟΜΗΣΗΣ							Σ.Δ. ΚΑΙ ΚΑΛΥΨΗ					ΑΡΤΙΟΤΗΤΑ			
	ΑΡΤΙΟΤΗΤΑ	ΤΟΜΕΑΣ	Σ.Δ.	ΚΑΛΥΨΗ	ΥΨΟΣ	ΠΡΟΣΩΠΟ	ΕΜΒΑΔΟΝ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ	ΕΜΒΑΔΟΝ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ	ΠΡΙΝ ΤΗΣ	Σ.Δ.	ΚΑΛΥΨΗ	ΜΕΧΡΙ ΕΠ. ΟΡΟΦΩΝ	ΥΨΟΣ	ΠΡΙΝ ΤΗΣ	ΠΡΟΣΩΠΟ	ΕΜΒΑΔΟΝ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ
			%	μ	μ	μ ²	μ ²	ημερ/νια		%	μ ²	μ	ημερ/νια	μ	μ ²	
ΕΓΚΡΙΣΗ Ρ.Σ.Π. Δ.Δ. ΑΚΟΒΙΤΙΚΑ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ																
ΕΓΚΡΙΣΗ ΡΥΜΟΤΟΜΙΚΟΥ & ΟΡΩΝ ΔΟΜΗΣΗΣ Π.Δ. 27-4-91, ΦΕΚ 288/Δ/20-11-91	Γ	III	0,8	50	11	15	400	≤150	10/3/1982	1,4	70	≤120	ΠΡΙΝ 20-5-91	8	20	
													ΑΠΟ ΠΡ. ΕΦΑΡΜ ΕΑΝ ΚΤΙΡΙΟ	8	20	
														5	50	
ΕΓΚΡΙΣΗ ΡΥΜ/ΚΟΥ ΣΧ. ΠΟΛΕΩΣ Δ.Δ. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ - ΔΥΤΙΚΑ ΟΔΟΥ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ																
ΕΓΚΡΙΣΗ ΡΥΜΟΤΟΜΙΚΟΥ & ΟΡΩΝ ΔΟΜΗΣΗΣ ΑΠΟΦ. Γ. Γ. ΠΕΡΙΦ ΠΕΛ/ΣΟΥ Α.Π. 3767 / 9-11-04, ΦΕΚ 1284/Δ/31-12-04	Δ	IV	0,6	45	11 + 1,50 ΣΤΕΓΗ	15	400	≤150 ΧΩΡΙΣ ΤΟ ΕΜΒΑΔΟΝ ΤΗΣ ΕΙΣΦΟΡΑΣ ΣΕ ΓΗ	10/3/1982	1,0	70	≤120	31/12/2004	8	120	
													ΑΠΟ ΠΡΑΞ ΕΦΑΡΜ.	8	120	
													ΑΡΤΙΟΤΗΤΑ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ ΜΕ ΕΠΤΑΦΩΝ ΚΤΙΡΙΟΥ ΕΛΑΧΙΣΤΗΣ ΔΙΑΣΤΑΣΗΣ ΕΠΙ Κ.Χ. 5μ. ΚΑΙ ΕΛΑΧΙΣΤΟΥ ΕΜΒ. 50μ ²			
ΕΓΚΡΙΣΗ Ρ.Σ.Π. Δ.Δ. ΑΣΠΡΟΧΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΚΟΒΙΤΙΚΑ Δ.Δ. ΑΣΠΡΟΧΩΜΑΤΟΣ																
ΕΓΚΡΙΣΗ ΡΥΜΟΤΟΜΙΚΟΥ & ΟΡΩΝ ΔΟΜΗΣΗΣ ΑΠΟΦ. Γ. Γ. Π. ΠΕΛ. 698/6-4-05, ΦΕΚ 451/Δ/28-4-05	A	I	1,0	60	2 όροφ. 7,5μ. +1,5μ. Υποχρ. Κεραμ.	10	300	≤200					για τα πρώτα 100μ ² 1,0	3/5/1985	5	100
													ΑΠΟ ΠΡΑΞ ΕΦΑΡΜ.	8	200	
	B	IV	0,4	50	2 όροφ. 8μ. +2μ.	16	1000	≤200					για τα πρώτα 100μ ² 1,0	3/5/1985	5	100
													ΑΠΟ ΠΡΑΞ ΕΦΑΡΜ.	10	500	
	Γ	II	0,6	60	2 όροφ. 7,5μ. +1,5μ. Υποχρ. Κεραμ.	20	2000							3/5/1985	12	750
	Δ	IV	0,4	30	2 όροφ. 7,5μ. +1,5μ. Υποχρ. Κεραμ.	20	1000	≤200					για τα πρώτα 100μ ² 1,0	3/5/1985	5	100
													ΑΠΟ ΠΡΑΞ ΕΦΑΡΜ.	10	600	
	E	III	0,5	40	2 όροφ. 7,5μ. +1,5μ. Υποχρ. Κεραμ.	14	800	≤200					για τα πρώτα 100μ ² 1,0	3/5/1985	5	100
													ΑΠΟ ΠΡΑΞ ΕΦΑΡΜ.	10	400	
ΕΓΚΡΙΣΗ Ρ.Σ.Π. Δ.Δ. ΠΑΡΑΛΙΑΣ ΒΕΡΓΑΣ																
ΕΓΚΡΙΣΗ ΡΥΜΟΤΟΜΙΚΟΥ & ΟΡΩΝ ΔΟΜΗΣΗΣ ΑΠΟΦ. Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., ΦΕΚ 1228/Δ/16-11-05		I	0,6 ΚΑΤΟΙΚΙΑ ≤400μ ²	35	7 + 1,50 ΣΤΕΓΗ	12	500							3/5/1985	8	300
														II	0,4 ΚΑΤΟΙΚΙΑ ≤400μ ²	35

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

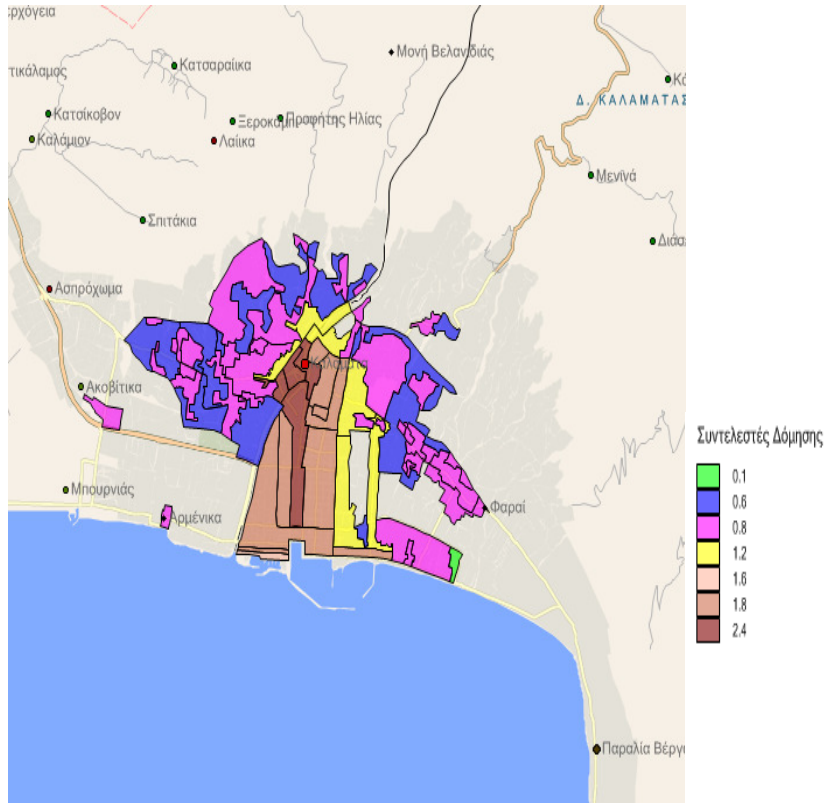
Υφιστάμενες χρήσεις Γης¹²

Η κυρίαρχη χρήση στην εκτός των οικισμών περιοχή είναι η γεωργική γη. Στην παραλιακή ζώνη υπάρχουν χρήσεις τουρισμού αναψυχής. Οι μεταποιητικές μονάδες είναι μικρού μεγέθους και διάσπαρτες, ενώ η εκτός σχεδίου δόμηση εμφανίζεται κυρίως κατά μήκος των βασικών οδικών αξόνων.

Εικόνα 6: Χρήσεις Γης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Εικόνα 7: Συντελεστής Δόμησης

¹ Δημόσια αρχεία Καλαμάτας

² Οδοιπορικό σε πλατείες και δρόμους, παραλία-λιμάνι,σελ.140

³ Διαμαντόπουλος,Μαχόμενη πολεοδομία για την ανάπτυξη της πόλης

⁴ Μελέτη αναπτύξεως πόλεως και περιοχής Καλαμάτας

⁵ Αραβαντινός, Για μια βιώσιμη ανάπτυξη του Αστικού Χώρου

⁶ benos.gr

⁷ Εφημερίδα «Καλαματιανά νέα»

⁸ Ομάδα μελέτης προβλημάτων, συνοπτική έκθεση,1986

⁹ Διαμαντόπουλος, Μαχόμενη πολεοδομία για την ανάπτυξη της πόλης, σελ 120

¹⁰ ΦΕΚ77(3.5.2011)

¹¹ Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Καλαμάτας

¹² maps.kalamata.gr

4.1 Εκπαίδευση-Παιδεία

A) Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση¹

Η διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας έχει έδρα την πόλη της Καλαμάτας και αποτελεί περιφερειακή υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας. Σε αυτήν ανήκουν εκπαιδευτικά, διοικητικά και οικονομικά θέματα σχετικά με τα δημόσια και ιδιωτικά νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία του νομού Μεσσηνίας.

Στον Δήμο Καλαμάτας λειτουργούν 24 δημόσια νηπιαγωγεία, 1 ειδικό δημόσιο νηπιαγωγείο και 5 ιδιωτικά. Σύμφωνα με στατιστικά του έτους 2009 στο νομό Μεσσηνίας, στα δημόσια νηπιαγωγεία απασχολούνται 203 νηπιαγωγοί εκ των οποίων υπάρχει μόνο ένας άντρας ενώ στα 5 ιδιωτικά νηπιαγωγεία απασχολούνται 9 άτομα στο 100% γυναίκες.

Ο συνολικός αριθμός των δημοτικών σχολείων του δήμου είναι 24 εκ των οποίων 1 είναι ιδιωτικό. Στο ιδιωτικό δημοτικό το διδακτικό προσωπικό απαρτίζεται από 13 άτομα, από τα οποία τα 2 είναι άντρες και 11 γυναίκες. Παρόμοια κατανομή παρατηρείται και στα δημόσια δημοτικά καθώς το 67,6% των δασκάλων είναι γυναίκες ενώ μόλις το 32,4% άντρες. Έπειτα, σύμφωνα με τα τελευταία στατιστικά του έτους 2009, το σύνολο των μαθητών των δημοτικών σχολείων του νομού ανέρχεται στους 8.707 με μια μικρή υπεροχή των αγοριών καθώς έχουμε 4534 αγόρια και 4173 κορίτσια.

B) Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση²

Ο δήμος Καλαμάτας διαθέτει 11 γυμνάσια εκ των οποίων το ένα είναι ιδιωτικό. Από τα 10 δημόσια γυμνάσια λειτουργεί 1 πειραματικό, 1 μουσικό και 1 εσπερινό γυμνάσιο. Επίσης, λειτουργούν 8 δημόσια λύκεια με 1 εσπερινό και 1 μουσικό καθώς και 1 ιδιωτικό λύκειο.

Στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση του δήμου ανήκουν και τα 4 ΤΕΕ/ΕΠΑ.Λ. της πόλης:

1^ο ΤΕΕ/ΕΠΑΛ με ειδικότητες :

- Μηχανολογικών εγκαταστάσεων και κατασκευών
- Μηχανικών και Ηλεκτρολογικών Συστημάτων αυτοκινήτου
- Σχεδιαστής Δομικών έργων
- Γραφικών τεχνών
- Βοηθών βρεφονηπιοκόμων
- Βοηθών νοσηλευτών
- Βοηθών ιατρικών και βιολογικών εργαστηρίων
- Σύγχρονης επιχειρηματικής γεωργία

2^ο ΤΕΕ/ΕΠΑΛ με ειδικότητες :

- Ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων
- Ηλεκτρονικών υπολογιστικών συστημάτων και δικτύων
- Ηλεκτρονικών συστημάτων επικοινωνίας
- Υποστήριξης συστημάτων εφαρμογών και δικτύων Η/Υ
- Υπαλλήλων Διοίκησης και Οικονομικών Υπηρεσιών
- Υπαλλήλων τουριστικών επιχειρήσεων

4^ο ΤΕΕ/ΕΠΑΛ με ειδικότητες:

- Μηχανολογικών εγκαταστάσεων και κατασκευών
- Ψυκτικών εγκαταστάσεων και κλιματισμού
- Ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων
- Υποστήριξης συστημάτων εφαρμογών και δικτύων Η/Υ
- Υπαλλήλων Διοίκησης και Οικονομικών Υπηρεσιών

Τα δημόσια και ιδιωτικά γυμνάσια, λύκεια και ΤΕΕ της πόλης ανήκουν στην Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης νομού Μεσσηνίας. Τέλος, η δευτεροβάθμια εκπαίδευση στον δήμο συμπληρώνεται με διάφορα κέντρα και τμήματα ειδικής εκπαίδευσης.

- Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης

Το εργαστήριο ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι δημόσιο σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του υπουργείου Παιδείας και λειτουργεί με τον ιδρυτικό νόμο 2817/14-3-2000 με σκοπό να εξυπηρετήσει παιδιά με ειδικά εκπαιδευτικά προβλήματα. Το Ε.Ε.Ε.Ε. Καλαμάτας ξεκίνησε τη λειτουργία του το Νοέμβριο του 2002 και στεγάστηκε καταρχήν στο δημοτικό σχολείο Καλαμιού του δήμου Καλαμάτας. Οι πρώτοι μαθητές που εγγράφηκαν ήταν 18. Το 2003 μεταστεγάστηκε σε 2 αίθουσες του Ειδικού Δημοτικού Καλαμάτας και το 2005 μεταφέρθηκε στο χώρο του Εσπερινού Λυκείου. Σκοποί του σχολείου είναι η παροχή στους μαθητές γενικής και πρακτικής επαγγελματικής εκπαίδευσης καθώς και γνώσεις σε γλωσσικά μαθήματα και μαθηματικές έννοιες. Επίσης, γίνεται ενημέρωση προς κάθε κατεύθυνση για τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και προσπάθεια ένταξης τους στην κοινωνία και την παιδαγωγική διαδικασία.

- Εργαστηριακό Κέντρο Φυσικών Επιστημών

Στην πόλη της Καλαμάτας υπάρχει Εργαστηριακό Κέντρο Φυσικών Επιστημών (Ε.Κ.Φ.Ε.). Το Ε.Κ.Φ.Ε Μεσσηνίας λειτουργούσε ως άτυπο εργαστηριακό κέντρο από το 1984 έως το 1986. Επίσημα το Ε.Κ.Φ.Ε. ιδρύθηκε το 1993 στο σχολικό συγκρότημα του 6^{ου} ΓΕΛ Καλαμάτας με βάση την Γ2/5542/7-10-93 και την Γ2/1111/22-2-96 απόφαση του ΥΠΕΠΘ.

- Γραφείο Αγωγής Υγείας

Επίσης, λειτουργεί γραφείο αγωγής υγείας με σκοπό την βελτίωση και την προαγωγή της ψυχικής και σωματικής υγείας των εμπλεκομένων μαθητών με την ανάπτυξη δεξιοτήτων και κριτικών στάσεων. Οι δραστηριότητες του θεσμού είναι η κυκλοφοριακή αγωγή, η σεξουαλική αγωγή καθώς και διάφορα σχολικά προγράμματα στα οποία λαμβάνει μέρος ένας μεγάλος αριθμός μαθητών. Αξιοσημείωτοι τίτλοι προγραμμάτων είναι: 'Νευρική Ανορεξία', ' Ασφαλής πλοήγηση στο διαδίκτυο ', 'Περπατώ και Οδηγώ με Ασφάλεια'.

- Γραφείο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Στο κτήριο του ΟΤΕ Καλαμάτας στην πλατεία Βασ. Γεωργίου λειτουργεί γραφείο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μεσσηνίας, στο οποίο λαμβάνουν χώρα διάφορα προγράμματα. Η θεματολογία των προγραμμάτων έχει να κάνει με διαχείριση φυσικών πόρων, περιβαλλοντικούς κινδύνους, ποιότητα ζωής. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το έτος 2010 υλοποιήθηκαν 66 προγράμματα.

Στο ίδιο κτήριο λειτουργεί γραφείο φυσικής αγωγής το οποίο διοργανώνει μεγάλο αριθμό αγώνων σε διάφορα αθλήματα όπως καλαθοσφαίριση, ποδόσφαιρο.

Γ) Τριτοβάθμια Εκπαίδευση³

Στην Καλαμάτα λειτουργεί ένα τεχνολογικό εκπαιδευτικό ίδρυμα καθώς και δύο τμήματα του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Το ΤΕΙ Καλαμάτας ξεκίνησε τη λειτουργία του με βάση το ΠΔ 94/1988 ως παράρτημα του ΤΕΙ Πάτρας. Το πρώτο τμήμα του παραρτήματος ήταν το Τμήμα Ηλεκτρολογίας το οποίο λειτούργησε κατά το εαρινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 1987-1988. Με το ΠΔ 502/1989/ΦΕΚ215/3.10.1989/τ.Α' καταργήθηκε το παράρτημα Καλαμάτας του ΤΕΙ Πάτρας και ιδρύθηκε το ΤΕΙ Καλαμάτας με δύο Σχολές, Τεχνολογίας Γεωπονίας και Διοίκησης και Οικονομίας. Τα τμήματα Φυτικής Παραγωγής της σχολής τεχνολογία Γεωπονίας και Διοίκησης Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας της σχολής Διοίκησης και Οικονομίας λειτούργησαν για πρώτη φορά κατά το εαρινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 1989-1990. Τα Τμήματα Θερμοκηπιακών Καλλιέργειών και Ανθοκομίας και Τοπικής Αυτοδιοίκησης λειτούργησαν για πρώτη φορά κατά το Χειμερινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 1993-1994. Με το ΦΕΚ/ 179/6.9.1999/τ.Α'/ΠΔ 200/1999 ιδρύθηκαν δύο νέα Τμήματα στο ΤΕΙ Καλαμάτας, ένα ανά Σχολή.

Πιο συγκεκριμένα ιδρύθηκαν:

Το Τμήμα Τεχνολογίας Γεωργικών Προϊόντων στη Σχολή Τεχνολογίας Γεωπονίας με έναρξη της λειτουργίας του, το Χειμερινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2000-2001 και,

Το Τμήμα Χρηματοοικονομικής και Ελεγκτικής στη Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας με έναρξη της λειτουργίας του από το Χειμερινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 1999-2000.

Με βάση το ΠΔ 211/ΦΕΚ 189/14-10-2004/τ.Α' ιδρύθηκε το Τμήμα Τεχνολογίας Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών ως παράρτημα του ΤΕΙ Καλαμάτας στην Σπάρτη. Το εν λόγω τμήμα δεν ανήκει σε καμία από τις υπάρχουσες Σχολές του Ιδρύματος. Πρόκειται για τμήμα της Σχολής Τεχνολογικών Εφαρμογών.

Τώρα στο ΤΕΙ Καλαμάτας λειτουργούν οι εξής σχολές:⁴

- Σχολή Τεχνολογίας Γεωπονίας

Τμήμα Φυτικής Παραγωγής

Τμήμα Βιολογικών Θερμοκηπιακών Καλλιεργειών και Ανθοκομίας

Τμήμα Τεχνολογίας τροφίμων

- Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας

Τμήμα Διοίκησης Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας

Τμήμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Τμήμα Χρηματοοικονομικής και Ελεγκτικής

- Σχολή Επαγγελματών Υγείας και Πρόνοιας

Τμήμα λογοθεραπείας.

Εικόνα 1: ΤΕΙ Καλαμάτας

Επίσης, στην πόλη λειτουργούν δύο τμήματα της σχολής Ανθρωπιστικών Επιστημών και Πολιτισμικών σπουδών.⁵

- Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών

Βάσει του Προεδρικού Διατάγματος 118 της 24ης Απριλίου 2003, που δημοσιεύθηκε στο φύλλο αριθμ. 102/5-5-2003 της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως και με το οποίο ιδρύθηκε το Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών, «Το Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών έχει ως αποστολή α) να καλλιεργεί και να προάγει την γνώση για την ιστορία, την αρχαιολογία και την διαχείριση των πολιτισμικών αγαθών με έμφαση στην ανάπτυξη της επιστήμης στους τομείς της Ιστορίας της Ελλάδας και της Ευρώπης, της επιγραφικής, της ενάλιας αρχαιολογίας καθώς και της διαχείρισης μνημείων και της Μουσειολογίας, β) να παρέχει στους φοιτητές και τις φοιτήτριες τα απαραίτητα εφόδια που εξασφαλίζουν την άρτια κατάρτισή τους για επιστημονική και επαγγελματική σταδιοδρομία, γ) να οργανώνει μεταπτυχιακές σπουδές που οδηγούν στην κατάρτιση επιστημόνων με εξειδικευμένες γνώσεις σε επιμέρους γνωστικά αντικείμενα του Τμήματος και δ) να συμβάλλει στην ανάπτυξη των πολιτισμικών σπουδών σε συνδυασμό με τις σύγχρονες μορφές διαχείρισης των πολιτισμικών αγαθών και την χρήση των νέων τεχνολογιών».

- Τμήμα Φιλολογίας

Βάσει του Προεδρικού Διατάγματος 118 της 24ης Απριλίου 2003, που δημοσιεύτηκε στο φύλλο αριθμ. 102/5-5-2003 της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως και με το οποίο ιδρύθηκε το Τμήμα Φιλολογίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Το τμήμα Φιλολογίας καθώς και το τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών στεγάζεται στη σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών και Πολιτισμικών Σπουδών.

Εικόνα 2: Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών και Πολιτισμικών Σπουδών

Δ) Άλλοι φορείς με εκπαιδευτική δράση⁶

Στην πόλη της Καλαμάτας λειτουργεί Κέντρο Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού, το οποίο προσφέρει ατομική και ομαδική στήριξη σε μαθητές προκειμένου να πάρουν τις καλύτερες αποφάσεις για το μέλλον τους, στήριξη εκπαιδευτικών σε θέματα ΣΕΠ, πληροφόρηση σχετικά με σπουδές, τα επαγγέλματα και της αγορά εργασίας. Η συμβουλευτική και ο επαγγελματικός προσανατολισμός απευθύνεται σε άτομα που βρίσκονται στο στάδιο εκπαιδευτικής επιλογής ή στο στάδιο αναζήτησης καινούργιων τομέων για την κατάρτιση τους. Επίσης, απευθύνεται σε άτομα που δεν απασχολούνται λόγω απώλειας θέσης ή για άλλους λόγους και επιθυμούν την επανένταξη τους στο παραγωγικό δυναμικό της χώρας. Τα γραφεία του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού είναι στελεχωμένα από επιμορφωμένους σύμβουλους καθηγητές και διαθέτουν βιβλιοθήκη με έντυπο και ηλεκτρονικό υλικό σχετικά με ΣΕΠ. Τα γραφεία εδρεύουν στο 4^ο Λύκειο Καλαμάτας, στο 5^ο Λύκειο Καλαμάτας και στο Πειραματικό γυμνάσιο Καλαμάτας.

Τέλος στην πόλη δραστηριοποιούνται διάφορες υπηρεσίες που αφορούν την εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα :

- Σχολές οδήγησης: 6
- Σχολές πληροφορικής: 12
- Σχολές χορού: 2
- Κέντρα ξένων γλωσσών : 75
- Φροντιστήρια μέσης εκπαίδευσης: 24

4.2 Υγεία- Μέριμνα⁷

Στον τομέα της υγείας, στον Δήμο Καλαμάτας έγινε ένα μεγάλο βήμα με την λειτουργία του νέου νομαρχιακού νοσοκομείου Καλαμάτας. Ως τότε λειτουργούσε το παλαιό νοσοκομείο εντός της πόλης, με αρκετές ελλείψεις. Τον Φεβρουάριο του 2000 μεταφέρονται στο νέο νοσοκομείο η Διοικητική-Τεχνική υπηρεσία. Η μεταφορά του παλαιού νοσοκομείου στις εγκαταστάσεις του νέου πραγματοποιείται από της 10/6/2000 έως της 19/6/2000.

Η αγορά του οικοπέδου όπου στεγάζεται το νέο νοσοκομείο έγινε τμηματικά από την ιερά μονή Βατοπεδίου και από ιδιώτες. Στις 21/5/1989 θεμελιώνεται το νέο κτήριο και μέχρι το 1990 ολοκληρώνεται ο φέρων οργανισμός. Για τα επόμενα 4 χρόνια οι εργασίες σταματούν και τελικά το συνολικό έργο αποπερατώνεται τον Δεκέμβριο του 1999.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Το κτήριο καταλαμβάνει έκταση 24.273τ.μ. ενώ έχει κτιστεί σε εμβαδόν οικοπέδου 43.000τ.μ. Ο περιβάλλον χώρος του νοσοκομείου δια μορφώνεται κηποτεχνικά και περιλαμβάνει δύο εισόδους με θυρωρεία, αυλή τροφοδοσίας και χώρους στάθμευσης 237 θέσεων. Ο συνολικός αριθμός κλινών είναι 321, έναντι 250 κλινών του παλαιού νοσοκομείου και κατανέμονται ως εξής:

Μονάδα βραχείας νοσηλείας: 8

Μαιευτική και Γυναικολογική μονάδα:24

Παιδιατρική νοσηλευτική μονάδα: 31

Μονάδα εντατικής παρακολούθησης: 6

Μονάδα εμφραγμάτων: 6

Μεσογειακής αναιμίας: 7

Μονάδα τεχνητού νεφρού: 20

Ψυχιατρική μονάδα:19

Νοσηλευτικές γενικές μονάδες: 200

Στο νοσοκομείο Καλαμάτας υπηρετούν 131 ιατροί διαφόρων ειδικοτήτων και 82 ιατροί στα κέντρα υγείας. Στην νοσηλευτική και διοικητική υπηρεσία υπηρετούν 636 υπάλληλοι.

Στον ιδιωτικό τομέα οι υπηρεσίες που προσφέρει η πόλη είναι ⁸ :

- Ιδιωτικές κλινικές:3

Οφθαλμολογική « Η Αγία Παρασκευή»

Μαιευτική-Χειρουργική «Ήρα»

Μεσσήνιον θεραπευτήριο «Λητώ»

- Εργαθεραπευτές:2
- Οδοντοτεχνίτες: 12
- Χειροπρακτικοί:1
- Βελονισμός-Ομοιοπαθητικοί: 3
- Λογοθεραπευτές: 12
- Φαρμακεία:87
- Διαιτολόγοι-Διατροφολόγοι: 7
- Ιδιωτικά ιατρεία:209
- Οδοντίατροι: 101
- Φυσικοθεραπευτές: 15

Έπειτα, σημαντική αρμοδιότητα της Α΄ βάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι ο τομέας της κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης, στον οποίο περιλαμβάνονται πολιτικές που αποσκοπούν στην υποστήριξη και την κοινωνική φροντίδα των ατόμων της τρίτης ηλικίας, με την ίδρυση και λειτουργία νομικών προσώπων όπως είναι τα Κέντρα Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων (Κ.Α.Π.Η.) και την εφαρμογή σχετικών κοινωνικών προγραμμάτων. Ο Δήμος Καλαμάτας θεωρώντας ότι η Τρίτη ηλικία είναι μια περίοδος δημιουργική, παραγωγική και δυναμική στη ζωή των ανθρώπων, έχει προβλέψει δομές και δράσεις υποστήριξης των ανθρώπων αυτών, δίνοντας τους την δυνατότητα να μην επιτρέψουν στον εαυτό τους να αποσυρθούν από τη ζωή και να γίνουν από μόνοι τους πιο δραστήριοι και πιο δυνατοί, ενισχύοντας τους το αίσθημα της ανεξαρτησίας, της αυτάρκειας, της προσφοράς και της κοινωνικής συμμετοχής.

Στο Δήμο Καλαμάτας λειτουργούν δυο (2) Κέντρα Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων (Α΄ Κ.Α.Π.Η και Β΄ Κ.Α.Π.Η), σε μια προσπάθεια κάλυψης της προστασίας των ηλικιωμένων της πόλης, συντρέχοντας στα διάφορα προβλήματα και τις ανάγκες της ιδιαίτερης αυτής ηλικίας.

Ο τομέας κοινωνικής αλληλεγγύης της Κοινωφελούς Επιχείρησης Δήμου Καλαμάτας «ΦΑΡΙΣ», εποπτεύει και υλοποιεί προγράμματα "Βοήθεια στο Σπίτι" για την πόλη της Καλαμάτας και για τα Τοπικά Διαμερίσματα του ορεινού όγκου του Ταυγέτου.

Το Α΄ΚΑΠΗ λειτουργεί από τις 16 Ιουνίου 1983. Απαριθμεί 1300 μέλη από τα οποία τα 200 είναι ενεργά και τα υπόλοιπα συμμετέχουν περιστασιακά σε προγράμματα ψυχαγωγίας (εκδρομές-συνεστιάσεις). Τα προγράμματα που λειτουργούν στο ΚΑΠΗ, έχουν σκοπό να κρατήσουν τα άτομα της τρίτης ηλικίας ενεργά, ισότιμα και αυτόνομα στην κοινωνία.

Αξιοσημείωτη είναι η λειτουργία μιας μονάδας "Βοήθεια στο Σπίτι" στην πόλη της Καλαμάτας, με σκοπό την εξυπηρέτηση ηλικιωμένων και ατόμων που χρήζουν κατ' οίκον βοήθεια. Το πρόγραμμα λειτουργεί στην πόλη της Καλαμάτας από το 1998, απασχολεί 3 άτομα μόνιμου προσωπικού (1 κοινωνική λειτουργό, 1 νοσηλεύτρια και 1 οικογενειακή βοηθό), που συνεπικουρείται από 11 άτομα μερικής απασχόλησης και σήμερα εξυπηρετεί 200 ωφελούμενους. Μέσω του προγράμματος, καλύπτονται κοινωνικές ανάγκες των ωφελουμένων που αφορούν: α) ανάγκες εξασφάλισης ή βελτίωσης της αυτοεξυπηρέτησης, β) ανάγκες κάλυψης βασικών αναγκών καθημερινής διαβίωσης, γ) η αντιμετώπιση αναγκών πρόληψης, παρακολούθησης ή αποκατάστασης ψυχοσωματικών και συναισθηματικών προβλημάτων και δ) η κάλυψη πολιτιστικών, θρησκευτικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων.

Με την ίδρυση του τοπικού συμβουλίου νέων γίνεται ένα ακόμη βήμα στην αναβάθμιση της πόλης της Καλαμάτας στον τομέα της μέριμνας. Έτσι, δημιουργείται ένας χώρος έκφρασης και δημιουργίας για τους νέους. Οι δράσεις του συμβουλίου έχουν να κάνουν με εκστρατείες ενημέρωσης για την προστασίας του περιβάλλοντος, την καταπολέμηση των ναρκωτικών και των σύγχρονων μορφών εξάρτησης καθώς και την πρόληψη των φαινομένων βίας.

Η μέριμνα του δήμου προχωρά και για τις ευπαθείς κοινωνικά ομάδες. Έτσι, με τη βοήθεια του δήμου και των νομικών του προσώπων χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΚΤ και υλοποιήθηκαν τα προγράμματα⁹:

- Ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη της περιοχής Ράχης:
Απευθύνθηκε σε μέλη ευπαθών κοινωνικά ομάδων της περιοχής της Ράχης Καλαμάτας, με δράσεις κατάρτισης, συμβουλευτικής, υποστηρικτικών ενεργειών, δημοσιότητας και ευαισθητοποίησης αλλά και προώθησης την απασχόληση μέσω του ΟΑΕΔ, είτε υποστηρίζοντας τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας είτε την ίδρυση νέας επαγγελματικής στέγης είτε τέλος την απόκτηση εργασιακής εμπειρίας. Το πρόγραμμα είχε προϋπολογισμό 475.638 ευρώ και από αυτό ωφελήθηκαν 230 άτομα.
- Τοπική πρωτοβουλία προώθησης απασχόλησης Καλαμάτας 'Ζωφόρος':
Πρόγραμμα προϋπολογισμού 1.117.764 ευρώ. Απευθύνθηκε σε 265 άτομα, μέλη ευπαθών κοινωνικά ομάδων της Καλαμάτας. Οι δράσεις του προγράμματος ήταν συμβουλευτικές, υποστηρικτικές, προώθησης της απασχόλησης με κατάρτιση ανέργων και δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας.
- Ολοκληρωμένη υποστήριξη και παρέμβαση ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας υπέρ των Ελλήνων Τσιγγάνων:
Πρόκειται για πρόγραμμα με στόχο την ενίσχυση του επιχειρηματικού πνεύματος και την προώθηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας των ανέργων και υποαπασχολούμενων τσιγγάνων, για την ανάπτυξη κάθε επιχειρηματικής δράσης σε ένα νόμιμο οικονομικό περιβάλλον. Όμως, το πρόγραμμα ήρθε αντιμέτωπο με ένα κεντρικό πρόβλημα, τη καταπολέμηση του πολύπλευρου αποκλεισμού των τσιγγάνων από την οικονομική και κοινωνική ζωή του τόπου και την ύπαρξη στερεοτύπων και προκαταλήψεων. Ωστόσο, το έργο του προγράμματος προχωρά έχοντας ήδη καταρτίσει 15 ανέργους τσιγγάνους.
- Σχέδιο συνοδευτικών υποστηρικτικών υπηρεσιών ΕΛΑΙΑ II:
Το πρόγραμμα αυτό υλοποιήθηκε στην Καλαμάτα και αφορούσε 300 άτομα προερχόμενα από ευπαθείς κοινωνικά ομάδες όπως ΑΜΕΑ, παλιννοστούντες, πρόσφυγες, μετανάστες, ειδικές κατηγορίες γυναικών που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό, πρώην χρήστες ή εξαρτημένα άτομα. Ο δήμος Καλαμάτας ανέλαβε κυρίως τις δράσεις δημοσιότητας του έργου με την ενεργοποίηση των τοπικών κοινωνιών.
- Συνοδευτικές υποστηρικτικές υπηρεσίες για μακροχρόνια ανέργους άνω των 45 ετών:
Το έργο είχε προϋπολογισμό 160.565 ευρώ. Το ΚΕΚ του δήμου καθώς και ο δήμος ανέλαβαν την υλοποίηση του σχεδίου ολοκληρωμένης παρέμβασης με τίτλο 'Αποθηκάριοι- Διαχείριση Αποθεμάτων'.

Τέλος, στην Καλαμάτα λειτουργούν κάποιες δημοτικές επιχειρήσεις μέριμνας οι οποίες είναι:

- Το Δημοτικό Ιατρείο το οποίο λειτουργεί ως συμβουλευτικό κέντρο προληπτικής ιατρικής και πρωτοβάθμιας περίθαλψης, στο πλαίσιο Κοινωνικών Παροχών, για την αναβάθμιση της υγείας και της ποιότητας ζωής των δημοτών. Σκοπός του Δημοτικού Ιατρείου είναι η παροχή υπηρεσιών υγείας στους ανασφάλιστους γενικά και ασφαλισμένους του ΟΓΑ . Καθημερινά οι δικαιούχοι δημότες μπορούν να κάνουν μέτρηση αρτηριακής πίεσης , μετρήσεις σακχάρου, οποιαδήποτε αλλαγή και περιποίηση τραυμάτων , πρώτες βοήθειες , γενική εξέταση ασθενούς και συμβουλές περίθαλψης & θεραπείας .Επιπρόσθετα το Δημοτικό Ιατρείο υποστηρίζει συμπολίτες σε κοινωνικά θέματα και με τη συνεργασία του προγράμματος «Βοήθεια στο σπίτι», επιλαμβάνεται των διαφόρων περιστατικών. Παρέχεται υποστήριξη από ψυχολόγο.
- Το Δημοτικό Παντοπωλείο το οποίο δημιουργήθηκε το Δεκέμβριο 2008 από το Δήμο Καλαμάτας. Σκοπός αυτής της κοινωνικής δομής είναι η δωρεάν παροχή βασικών καταναλωτικών αγαθών σε οικογένειες ή άτομα που έχουν ανάγκη. Με τον τρόπο αυτό και σε συνδυασμό με ένα συνολικό πρόγραμμα υποστήριξης που θα καταρτίζεται για κάθε οικογένεια θα απομακρύνεται ο κίνδυνος κοινωνικού αποκλεισμού. Η λειτουργία του παντοπωλείου στηρίζεται σε εθελοντική προσφορά από μια ενδεκαμελή ομάδα, που έχει συγκροτηθεί από το Δημοτικό Συμβούλιο. Το Δημοτικό Παντοπωλείο στεγάζεται στο ισόγειο του κτιρίου διοίκησης του Βιοτεχνικού Πάρκου, στη νέα είσοδο της πόλης της Καλαμάτας. Αποτελεί μια πρωτοβουλία της δημοτικής αρχής που κινείται στο πλαίσιο της αλληλεγγύης και αφορά ευπαθείς κοινωνικές ομάδες όπως μετανάστες, αθίγγανους και ανθρώπους σε ένδεια. Αγκαλιάζει και συμπληρώνει όλες τις προσπάθειες που γίνονται από την Εκκλησία, τον Ερυθρό Σταυρό και άλλους φορείς στο συγκεκριμένο τομέα.
- Το γραφείο πολιτικής προστασίας του οποίου οι αρμοδιότητες συναρτώνται με την εξασφάλιση της αναγκαίας οργάνωσης και υποδομής προς λήψη μέτρων πολιτικής προστασίας. Οι δράσεις του γραφείου έχουν να κάνουν με σχέδια και μνημόνια σχετικά με δράσεις σε περίπτωση ανάγκης ανά κατηγορία κινδύνου, προληπτικά μέτρα αντιμετώπισης περιπτώσεων ανάγκης και οργάνωση υποδομών και μέτρων ασφαλείας καθώς και ενημέρωση των πολιτών.

4.3 Αθλητισμός¹⁰

Η Καλαμάτα είναι έδρα σημαντικών αθλητικών συλλόγων, όπως ο ποδοσφαιρικός σύλλογος Καλαμάτας και ο ιστορικός Μεσσηνιακός Γυμναστικός Σύλλογος που έχει τμήματα ποδοσφαίρου, στίβου, βόλεϊ και άρσης βαρών.

Ο Μεσσηνιακός Γ.Σ. είναι το αρχαιότερο κι πιο ιστορικό αθλητικό σωματίο της Ελλάδας με έτος ιδρύσεως το 1888. Υπήρξε από τα ιδρυτικά μέλη της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Στίβου και είχε σημαντική συνεισφορά στην διοργάνωση των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών αγώνων της Αθήνας το 1896. Από την περίοδο της ίδρυσης του μέχρι και σήμερα παρέχει στους νέους της πόλης σημαντικές ευκαιρίες για άθληση και καλλιέργεια του αθλητικού τους ταλέντου. Αξιόλογοι αθλητές αναδείχτηκαν από τα φυτώρια του συλλόγου προβάλλοντας το όνομα του Μεσσηνιακού και της Καλαμάτας στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Επίσης στην πόλη δραστηριοποιούνται τα σωματεία :

- Ν.Ο. Καλαμάτας Ποσειδών: κολύμβηση, υδατοσφαίριση, ιστιοπλοΐα, βόλεϊ, σκάκι
- ΝΑΣ Αίολος: ιστιοπλοΐα, τεχν. κολύμβηση.
- Γυμναστική εταιρεία Μεσσήνης: βόλεϊ (Β Εθνική ανδρών), στίβος .
- ΑΟ Καλαμάτας 1980: μπάσκετ, βόλεϊ (Β Εθνική ανδρών)
- Πολιτιστική αθλητική ένωση 'ΑΡΓΗΣ' : βόλεϊ, κολύμβηση, τεχνική κολύμβηση, τρίαθλο , πόλο.
- Συλ. Πεζοπόρων Ορειβατών "Ευκλής": μπάσκετ, ποδηλασία, στίβος.
- Σύλ. Αθλοπαιδιών "Άτλας": μπάσκετ.
- Σύλ. Αθλοπαιδιών "Δαΐκλής": μπάσκετ.
- Ο.Φ. Παραλίας "Θύελλα": μπάσκετ.
- ΑΠΣ Αναγέννηση Παραλίας: μπάσκετ, βόλεϊ.
- ΑΟ Ομόνοια: μπάσκετ.
- ΑΟ Ακρίτας: βόλεϊ.
- ΑΟ Ερμής: άρση βαρών
- Όμιλος Αντισφαίρισης, τένις, πινγκ-πονγκ.
- Σκακιστικός Όμιλος "Νέστορας": σκάκι.
- Γυμναστικός Σύλλογος 'ΑΘΛΟΣ': μπάντμιντον, τραμπολίνο
- ΑΣ Τζούντο: τζούντο.
- ΑΣ Karate Do Ling Sung: καράτε.
- Όμιλος Αγωνιστικού Μπριτζ: μπριτζ.
- Α.Σ.Μ.: μπιλιάρδο
- Σ.Ε.Μ.: μπιλιάρδο.

Ένα από τα νομικά πρόσωπα του δήμου Καλαμάτας είναι ο αθλητικός φορέας Καλαμάτας με έδρα το δημοτικό στάδιο Καλαμάτας. Σκοπός του είναι η ανάπτυξη και υποστήριξη μαζικού, σωματειακού, σχολικού αθλητισμού όλων των βαθμίδων και γενικά κάθε μορφής άθλησης για την διατήρηση και προβολή της αθλητικής παράδοσης. Υποστηρίζει ψυχαγωγικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις Διεθνούς και Νομαρχιακού επιπέδου των φορέων τοπικού χαρακτήρα καθώς και των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Επίσης, είναι στην αρμοδιότητά του η λειτουργία και η συντήρηση των αθλητικών κέντρων και των γυμναστηρίων.

Στην πόλη επίσης, λαμβάνουν χώρα δύο πολύ σημαντικές αθλητικές διοργανώσεις. Αυτές είναι το Κύπελλο Καλαμάτας και τα Παπαφλέσσεια.

Το Κύπελλο Καλαμάτας διεξάγεται κάθε χρόνο από το 1993, αποτελώντας τη μακροβιότερη διεθνή διοργάνωση ρυθμικής γυμναστικής στην Ελλάδα. Με τη διαρκή συμπαράσταση του δήμου Καλαμάτας και της νομαρχίας Μεσσηνίας ο θεσμός εξελίχθηκε σε σημείο αναφοράς για την παγκόσμια κοινότητα της ρυθμικής γυμναστικής. Αξίζει να σημειωθεί ότι τον Ιούνιο του 2009, η Ε.Γ.Ο. κατέθεσε φάκελο υποψηφιότητας για την ένταξη του Κυπέλλου Καλαμάτας, στη φημισμένη σειρά αγώνων, αίτημα που επικυρώθηκε επίσημα.

Η Διεθνής Συνάντηση Στίβου «Παπαφλέσσεια» αποτελεί ένα καταξιωμένο αθλητικό και πολιτιστικό θεσμό που διεξάγεται κάθε χρόνο στην Καλαμάτα. Τα «Παπαφλέσσεια» υπάγονται στην Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Στίβου και είναι εντεταγμένα στο αγωνιστικό καλαντάρι της. Ο Μεσσηνιακός Γυμναστικός Σύλλογος και ο Αθλητικός Φορέας του Δήμου Καλαμάτας θεωρούνται ως οι κύριοι διοργανωτές των «Παπαφλεσσειών». Στο πλαίσιο μιας ευρύτερης συνεργασίας μεταξύ τοπικών και πανελληνίων κρατικών φορέων όπως ο Ο.Π.Α.Ν.Α.Μ., ο Σ.Ε.Γ.Α.Σ., η Τ.Ε.Δ.Κ Νομού Μεσσηνίας και το Υφυπουργείο Αθλητισμού, αναδεικνύεται το υψηλό επίπεδο οργάνωσης των «Παπαφλεσσειών» με συνέπεια την πραγματοποίηση υψηλού επιπέδου αγώνων και την επίτευξη αξιόλογων αγωνιστικών επιδόσεων. Η διοργάνωση φέρει το όνομα του ήρωα της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 Παπαφλέσσα. Οι πρώτοι αγώνες διεξήχθησαν το 1954 και συνεχίστηκαν μέχρι το 1968. Την περίοδο εκείνη τα «Παπαφλέσσεια» φιλοξενήθηκαν στο ιστορικό γήπεδο του Μεσσηνιακού. Από το 1968 μέχρι το 1983 δεν πραγματοποιήθηκαν οι αγώνες.

Το 1984 θεωρείται ορόσημο για τα «Παπαφλέσσεια» καθώς η χρονιά αυτή αποτελεί την ουσιαστική αναβίωση της διοργάνωσης. Από το 1995 τα «Παπαφλέσσεια» παύουν να έχουν τοπικό και Πανελλήνιο χαρακτήρα. Η δημοτικότητα της διοργάνωσης εκτοξεύεται σε υψηλά επίπεδα με τη συμμετοχή παγκοσμίας εμβέλειας αθλητών και την επίτευξη σημαντικών αγωνιστικών επιδόσεων.

Οι αθλητικές εγκαταστάσεις που υπάρχουν στην Καλαμάτα είναι:

- Γήπεδο Μεσσηνιακού

Βρίσκεται εντός της πόλης της, στη βορειοανατολική συνοικία κοντά στο Κάστρο. Χτίστηκε το 1976, ωστόσο ο χώρος λειτουργούσε από το 1888 χωρίς κερκίδες και φιλοξενούσε τους αθλητές στίβου του Μεσσηνιακού Γυμναστικού Συλλόγου. Τη σημερινή του μορφή πήρε το 1994 όταν μεταφέρθηκε εκεί η έδρα του ποδοσφαιρικού Συλλόγου Καλαμάτας. Το 2000 το γήπεδο αναμορφώθηκε με την τοποθέτηση πλαστικών καθισμάτων και την ανανέωση του φωτισμού. Το γήπεδο του Μεσσηνιακού περιλαμβάνει ποδοσφαιρικό αγωνιστικό χώρο με χλοοτάπητα διαστάσεων Α εθνικής, εγκαταστάσεις στίβου, αποδυτήρια, α προβολείς και 3 κερκίδες χωρητικότητας 5.613 καθήμενων θεατών.

- Δημοτικό Στάδιο Καλαμάτας

Βρίσκεται στην νοτιοανατολική συνοικία της πόλης κοντά στην ανατολική παραλία. Χτίστηκε το 1976 και ανήκει στο Δήμο Καλαμάτας. Αρχικά, επρόκειτο για έναν αδόμητο χώρο γνωστό με το όνομα 'Εθνικό Στάδιο Καλαμάτας'. Το 1976 χτίστηκαν οι 2 κερκίδες και διαμορφώθηκαν οι διαδρομές του στίβου. Το 1983 τοποθετήθηκε ο ελαστικός τάπητας και το 2007 τοποθετήθηκαν πλαστικά καθίσματα στις κερκίδες, χρησιμοποιήθηκε ως έδρα του Ποδοσφαιρικού Συλλόγου Καλαμάτας καθώς και άλλων σωματίων της πόλης. Το δημοτικό στάδιο περιλαμβάνει ποδοσφαιρικό αγωνιστικό με χλοοτάπητα διαστάσεων Α Εθνικής, εγκαταστάσεις στίβου διεθνούς επιπέδου, αποδυτήρια, 2 ανεξάρτητες κερκίδες με πλαστικά καθίσματα χωρητικότητας 4.496 θεατών, βοηθητικούς χώρους για ριπτικά αγωνίσματα, κλειστό χώρο 140 μέτρων με ελαστικό τάπητα 4 διαδρομών, αίθουσα με ελεύθερα βάρη και όργανα προπόνησης και τέλος αίθουσα αποκατάστασης και αποθεραπείας.

Επίσης, στην πόλη υπάρχουν το Εθνικό κολυμβητήριο του δήμου και το κλειστό γυμναστήριο 'Τέντα'. Η Τέντα εγκαινιάστηκε το 1989 και αποτελεί κατασκευή με οροφή τύπου μπαλκονιού με συνολική χωρητικότητα 1.700 θέσεων. Χρησιμοποιείται για προπονήσεις και αγώνες μπάσκετ και βόλεϊ καθώς και τις προπονήσεις των αθλητριών ρυθμικής γυμναστικής. Το στάδιο περιλαμβάνει 1 ταπί αγωνιστικών διαστάσεων καθώς και 2 ταπί προπόνησης στον ειδικά διαμορφωμένο χώρο προθέρμανσης. Τέλος, λειτουργούν 4 ιδιωτικά γήπεδα 5x5.

¹ dipe.mes.sch.gr

² srv-dide.mes.sch.gr

³ edu.klimaka.gr

⁴ [ΤΕΙ Καλαμάτας](http://TEI Καλαμάτας)

⁵ uop.gr

⁶ messinia-guide

⁷ nosokomeiokalamatas.gr

⁸ kalamata online

⁹ kalamata.gr

¹⁰ stadia.gr

5.1 Ύδρευση¹

Μέχρι το 1938 η ύδρευση της Καλαμάτας γινόταν κυρίως από πηγάδια δημοτικά ή ιδιωτικά. Δημοτικά φρέατα, τα οποία ο δήμος είχε ανορύξει ή αγοράσει από ιδιώτες υπήρχαν διάσπαρτα σε συνοικίες και πλατείες της πόλης. Ονομαστά ιδιωτικά πηγάδια ήταν του Κουτίβα, του Αλιφραγκή, του Πενταχώρη, του Σμαήλου, του Μπερδήμα κ.α. Χαρακτηριστικό είναι ότι το όνομα του πηγαδιού προσδιόριζε πολλές φορές και ολόκληρη την περιοχή. Είναι γνωστές για παράδειγμα οι θέσεις Πενταχώρι, Φραγκοπήγαδο. Για την άντληση του νερού χρησιμοποιούνταν ο κουβάς, το βαρέλι και το σχοινί. Για την ευκολότερη μάλιστα άντλησή του χρησιμοποιούσαν το μάγγανο με ένα ή περισσότερους κάδους. Η μεταφορά του νερού γινόταν με τα καροβάρελα. Οι λεγόμενοι νεροκουβαλητές- καραγωγείς έρχονταν σε συμφωνία, καμιά φορά και με επίσημη συμβολαιογραφική πράξη, με ιδιοκτήτες πηγαδιών, φόρτωναν το νερό σε βαρέλια και διαλαλώντας το εμπόρευσμά τους από γειτονιά σε γειτονιά, το πουλούσαν. Είναι ευνόητο ότι τα πηγάδια δεν ήταν η καλύτερη λύση για την ύδρευση της πόλης. Δημιουργούνταν πολλά προβλήματα, τόσο με τη λειψυδρία όσο και με τη μόλυνση των υδάτων.

Από τη δεκαετία του 1910 και ύστερα άρχισαν να χρησιμοποιούνται υδραντλίες, οι οποίες αργότερα έγιναν ηλεκτροκίνητες, για την εξασφάλιση μεγαλύτερης ποσότητας ύδατος. Επιπλέον, σε κεντρικά σημεία της πόλης είχαν τοποθετηθεί υδαταποθήκες και βρύσες που εξυπηρετούσαν όχι μόνο την ύδρευση αλλά και ποίκιλες άλλες ανάγκες των Καλαματιανών όπως πυρόσβεση και πότισμα κήπων.

Έντονοι προβληματισμοί και ανησυχία για την ύδρευση της Καλαμάτας επισημαίνονται το 1863 επί δημαρχοντίας Πέτρου Μαυρομιχάλη καθώς και το 1874 οπότε και οι αρχές σκέφτηκαν να κατασκευάσουν υδραγωγείο μήκους 20-25χλμ. Με σκοπό να διοχετεύσουν το νερό στην πόλη για τις οικιακές ανάγκες. Όρισαν μάλιστα το ποσό των 500.000 δρχ. για την επίλυση του προβλήματος τις οποίες θα έπαιρναν από την τράπεζα. Αλλά και στις δεκαετίες 1910 και 1920 συνεχίζονται οι προσπάθειες ύδρευσης με σύνταξη μελετών από ειδικούς μηχανικούς και υδρολόγους και με δοκιμαστικές-πειραματικές εργασίες.

Τελικά, το 1935 το Δημοτικό Συμβούλιο αποφάσισε να καταρτιστεί η οριστική μελέτη για την ύδρευση της Καλαμάτας από τις πηγές του Πηδήματος. Το έργο ολοκληρώθηκε το 1937. Στις 16 Ιανουαρίου 1938 έγινε η έναρξη λειτουργίας του αντλιοστασίου στο Πήδημα και το άνοιγμα των κροούνων στη δεξαμενή του Κάστρου, από όπου έγινε η παροχή ύδατος στις οικίες.

Τώρα η υδροδότηση της πόλης ελέγχεται από την Δημοτική Επιχείρηση ύδρευσης και Αποχέτευσης Καλαμάτας που ιδρύθηκε το έτος 1982 με το Π.Δ. 351 (ΦΕΚ 63 Α /26.05.82). Από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα η ΔΕΥΑΚ έχει δημιουργήσει και λειτουργεί σημαντικά έργα υποδομών τα οποία επηρεάζουν θετικά την ποιότητα ζωής των κατοίκων της περιοχής αρμοδιότητάς της. Οι πελάτες της ύδρευσης ανέρχονται σε 80.000 (40.000 υδρόμετρα) ενώ το μήκος των αγωγών ύδρευσης φθάνει τα 320.000 μ.μ.

Το νερό του δικτύου της ΔΕΥΑΚ προέρχεται κυρίως από τις πηγές του ποταμού Άρι που βρίσκονται στο Τ.Δ. Πηδήματος του Δήμου Αρφαρών , 17 χιλιόμετρα βορειοδυτικά της Καλαμάτας. Την εκμετάλλευση του νερού αυτού έχει ο Σύνδεσμος Ύδρευσης Δήμων Καλαμάτας, Μεσσήνης, Αβίας, Θουρίας, Άριος και Αρφαρών ο οποίος προμηθεύει και τη ΔΕΥΑΚ.

Σε περιόδους αιχμής το σύστημα ενισχύεται από δύο γεωτρήσεις του ΓΟΕΒ στο Πήδημα και το Αριοχώρι τις οποίες εκμεταλλεύεται ο Σύνδεσμος καθώς και δύο γεωτρήσεις στην Καλαμάτα (Προφήτης Ηλίας , Άγιοι Ανάργυροι) και μία στο Τ.Δ. Σπερχογείας που εκμεταλλεύεται η ΔΕΥΑΚ. Εκτός του κεντρικού δικτύου της ΔΕΥΑΚ βρίσκονται τόσο το Τ.Δ. Λείκων που υδροδοτείται από τοπική γεώτρηση όσο και τα ορεινά Τοπικά Διαμερίσματα που υδροδοτούνται από τοπικές πηγές.

Η ετήσια παροχή νερού από τη ΔΕΥΑΚ στους πελάτες της φθάνει τα 5.200.000 μ³. Το νερό είναι κατάλληλο σαν πόσιμο και η ποιότητά του ελέγχεται τακτικά στα εργαστήρια της ΔΕΥΑΚ.

5.2 Αποχέτευση¹

Το δίκτυο όμβριων της πόλης αποτελείται από τον Κεντρικό Συλλεκτήρα της δυτικής πόλης, συνολικού μήκους 4.150μ, ο οποίος εκβάλλει ανατολικά του οικισμού Κορδιά, από τον Κεντρικό Συλλεκτήρα της ανατολικής πόλης, για τη διευθέτηση των όμβριων των χειμάρρων Βέλιουρα και Κλαμίτσι και της περιοχής της οδού Ηρώων συνολικού μήκους 2.700μ από δευτερεύον δίκτυο αγωγών. Πιο συγκεκριμένα, το δίκτυο αποτελείται από Κεντρικό Συλλεκτήρα για την αποχέτευση της πάνω πόλης, μήκους 1,5χλμ, παραλιακό συλλεκτήρα μήκους 2,5χλμ, συλλεκτήρα που εκτείνεται ως τα όρια του δήμου Θουρίας μήκους 4,5χλμ, κεντρικό αποχετευτικό αγωγό μήκους 4,5χλμ μέσω του οποίου τα λύματα μεταφέρονται στην εγκατάσταση επεξεργασίας της πόλης και εσωτερικό δίκτυο μήκους 170χλμ. Τέλος, το δίκτυο διαθέτει και ικανό αριθμό ανυψωτικών εγκαταστάσεων. Ο αγωγός διάθεσης των επεξεργασμένων οδηγείται με βυτιοφόρα και ποσότητα βοθρολυμάτων από τις περιοχές του Δήμου που δεν διαθέτουν δίκτυο αποχέτευσης ακαθάρτων.

Η εγκατάσταση επεξεργασίας περιλαμβάνει όλα τα στάδια . Η επιτυχία της απόδοσης καθαρισμού των λυμάτων είναι πολύ μεγάλη. Το εργαστήριο της ΔΕΥΑΚ πραγματοποιεί ελέγχους και των νερών της θάλασσας και των ακτών κολύμβησης στα όρια του Δήμου Καλαμάτας και σε ολόκληρο το νομό Μεσσηνίας. Παραταύτα, για την ολοκλήρωση της προστασίας της πόλης απαιτούνται ακόμη σημαντικά έργα. Συγκεκριμένα, προβλέπονται στον τομέα της αποχέτευσης ακαθάρτων η κατασκευή αγωγών εσωτερικού δικτύου στην Καλαμάτα και στα Τ.Δ. Ασπροχώματος, Αντικαλάμου, Σπερχογείας, Βέργας και Μικρής Μαντίνειας και η κατασκευή κεντρικού συλλεκτήρα μήκους 20,30χλμ με εννέα αντλιοστάσια για την αποχέτευση όλης της παραλιακής ζώνης από τη Βέργα ως τις Κιτριές.

5.3 Συγκοινωνία και Μεταφορές¹

Το 19^ο αιώνα ακόμη, και μέχρι τα μέσα το 20^{ου}, τα υποζύγια και οι άμαξες (κάρα) κυριαρχούσαν ως μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς στην πόλη της Καλαμάτας. Ο πρώτος άνεμος εκσυγχρονισμού στο συγκεκριμένο τομέα άρχισε να πνέει στην πόλη, όπως και σε ολόκληρη τη χώρα, από τη δεκαετία του 1890 και ύστερα, οπότε λειτούργησε ο σιδηρόδρομος και κυκλοφόρησαν τα πρώτα ποδήλατα. Γύρω στα 1910 λειτούργησε το ηλεκτροκίνητο τραμ, ενώ την ίδια εποχή έκαναν την εμφάνιση τους τα πρώτα αυτοκίνητα και οι μοτοσυκλέτες.

Μέχρι το 1930 η διέλευση υποζυγίων από τους κεντρικούς δρόμους της Καλαμάτας αποτελούσε καθημερινή εικόνα της πόλης. Ίπποι, όνοι και ημίονοι μετέφεραν ανθρώπους και εμπορεύματα. Ιππηλάτες ήταν οι τετράτροχες άμαξες για την μεταφορά των επιβατών καθώς και τα δίτροχα μόνιππα, τα λεγόμενα κάρα, τα οποία χρησιμοποιούνταν όχι μόνο για μεταφορές, αλλά και για την καθαριότητα της πόλης, για το κατάβρεγμα των δρόμων με νερά από βυτία, για μεταφορά πόσιμου προς πώληση νερού κ.α. Μια ιδιαίτερη κατηγορία αποτελούσαν και τα συρόμενα από βόδια αμάξια, οι γνωστοί αραμπάδες, με τα οποία μεταφέρονταν, συνήθως από τα χωριά, διάφορα εμπορεύματα και τα οποία οδηγούσαν οι αραμπατζήδες. Φυσικό επακόλουθο ήταν να αναπτυχθεί ένα πλήθος συναφών επαγγελματιών: караγωγείς, αγωγιάτες, αμαξηλάτες, αραμπατζήδες, αμαξοποιοί, καρποιοί, λεππουργοί, πεταλωτές.

Παράλληλα, το 1908 ο Δήμος Καλαμάτας παραχώρησε στους ανάδοχους μηχανικούς Σεκάκο και Απέργη την κατασκευή και εκμετάλλευση για πενήντα έτη ηλεκτρικού τροχιόδρομου (τραμ), που θα συνέδεε την επάνω πόλη με την παραλία. Προς το σκοπό αυτό, ο δήμος αγόρασε οικόπεδο 1.000 τ.μ., το οποίο παραχώρησε στην ανάδοχο Ηλεκτρική Εταιρεία για την εγκατάσταση του εργοστασίου της.

Αρχικά, κατασκευάστηκε η πρώτη γραμμή του τραμ, η οποία ξεκινούσε από την οικία Αθ. Σακέτα στην ανατολική Παραλία, απέναντι από τα θαλάσσια λουτρά, περνούσε περιμετρικά τη δεξαμενή του λιμανιού και ανέβαινε στην εθνική οδό Αριστομένους. Η δεύτερη γραμμή είχε αφετηρία την οικία Τζαιλοπούλου και έφτανε μέχρι τη παραλία, συναντώντας την πρώτη γραμμή μπροστά στο καφενείο Κίσκηλα.

Για την επέκταση της πρώτης γραμμής του τραμ και την ένωση των δυο γραμμών χρειάστηκε να θυσιαστεί ο βυζαντινός ναός του Αγίου Αθανασίου, ο οποίος βρισκόταν στη συμβολή των οδών Υπαπαντής και Μητροπολίτου Μελετίου. Οι ενέργειες κατεδάφισης του ξεκίνησαν το 1908 και ολοκληρώθηκαν το 1916, ενώ όλα αυτά τα έτη γίνονταν ρυμοτομήσεις.

Το 1930 ο αρχικός ανάδοχος Ιπποκράτης Απέργης εκχώρησε όλα τα δικαιώματα στην εταιρία Στασινόπουλος και Σια. Από το έτος αυτό παρουσιάστηκαν οι πρώτες διενέξεις στις σχέσεις εταιρείας- δήμου, γιατί ο δήμος άρχισε να προγραμματίζει τη διάλυση της τροχιοδρομικής συγκοινωνιακής σύμβασης και την αντικατάσταση της αστικής συγκοινωνίας με λεωφορεία αυτοκίνητα. Όμως, λόγω της έλλειψης κατάλληλου αναδόχου της συγκοινωνίας της πόλης με αυτοκίνητα, συνεχίστηκε η λειτουργία του τραμ.

Τελικά, το 1939 η ανάδοχος εταιρεία Στασινόπουλος δήλωσε τη διακοπή της τροchioδρομικής συγκοινωνίας της πόλης, οπότε ο δήμος αποφάσισε τη διάλυση της σύμβασης και κήρυξε έκπτωτη την εταιρεία το 1940. Λόγω του πολέμου όμως το πρόβλημα δε λύθηκε τότε, αλλά επανήλθε αργότερα, για να βρεθεί πλέον μια συμβιβαστική λύση, τη δεκαετία του 1950.

Σύμφωνα με τους όρους της νέας σύμβασης, ο δήμος αποφάσισε την αφαίρεση των στύλων στήριξης του εναέριου καλωδίου του τραμ από τις οδούς Υπαπαντής, Μελετίου, Φαρών, Αριστομένους και Ναυαρίνου το 1952. Την ίδια εποχή, συγκεκριμένα το 1955, φρόντισε και την επισκευή των αποθηκών του δημοτικού κτηρίου των παλαιών τροchioδρόμων. Η αφαίρεση των γραμμών του τραμ έγινε σταδιακά και ολοκληρώθηκε το 1962.

Το τραμ είχε 6 βαγόνια δύο αξόνων με 16 θέσεις, τα οποία κατασκευάστηκαν από της Siemens. Οι θέσεις βρίσκονταν εκατέρωθεν με την μορφή ξύλινων πάγκων ενώ στην μέση υπήρχε χώρος για όρθιους. Κατά μήκος των βαγονιών υπήρχε ένα σχοινί στο οποίο ήταν δεμένο ένα καμπανάκι για να ειδοποιούν οι επιβάτες τον οδηγό όταν ήθελαν να κατέβουν. Στο τραμ υπήρχε και εισπράκτορας.

Το 1996, ύστερα από σχετικό αίτημα του δημοτικού συμβουλίου της πόλης, εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ποσό 1,8 δισ. δραχμών για την εκ νέου εγκατάσταση τροchioδρομικού δικτύου στην Καλαμάτα. Η πρόθεση αυτή δεν έχει υλοποιηθεί και μέχρι σήμερα η Καλαμάτα δεν έχει αποκτήσει ξανά τραμ.

5.3.1 Υπεραστικές συγκοινωνίες²

Στην πόλη λειτουργεί το υπεραστικό κτελ Μεσσηνίας ΑΕ, το οποίο είναι ένα από τα 59 κτελ της Ελλάδος με έδρα του τον νομό Μεσσηνίας. Εκτός από την εξυπηρέτηση των πολιτών με δρομολόγια εντός του νομού Μεσσηνίας, το κτελ πραγματοποιεί κι διανομαρχιακά δρομολόγια συνδέοντας με την Καλαμάτα πόλεις όπως η Αθήνα, η Θεσσαλονίκη, η Πάτρα, τα Ιωάννινα και η Σπάρτη. Ο στόλος αυτή τη στιγμή αποτελείται από 108 λεωφορεία εκ των οποίων 9 είναι ιδιοκτησίας του κτελ, 3 τουριστικά και 2 mini bus.

Πιο συγκεκριμένα τα δρομολόγια που πραγματοποιούνται από την πόλη της Καλαμάτας με τις αντίστοιχες τιμές είναι:

Διαδρομή	Τιμή
Καλαμάτα-Αγρίνιο	22,00€
Καλαμάτα-Αθήνα	22,00€
Καλαμάτα-Γαργαλιάνοι	9,80€
Καλαμάτα-Δ. Μεσολογγίου	26,00€
Καλαμάτα-Θεσσαλονίκη	65,00€
Καλαμάτα-Ισθμός	15,80€
Καλαμάτα-Ιωάννινα	43,40€
Καλαμάτα-Κορώνη	5,00€
Καλαμάτα-Κυπαρισσία	7,00€
Καλαμάτα-Λάρισα	52,20€
Καλαμάτα-Μεθώνη	6,10€
Καλαμάτα-Πάτρα	22,80€
Καλαμάτα-Τρίπολη	8,10€
Καλαμάτα-Πύλος	6,50€
Καλαμάτα-Φιλιατρά	8,50€

5.3.2 Αστικές συγκοινωνίες³

Στην πόλη λειτουργού 5 λεωφορειακές γραμμές που εξυπηρετούν το κοινό. Αυτές είναι:

- Γραμμή Νο1 : Αφειτηρία(έναντι υπεραστικού κτελ)- Παραλία
- Γραμμή Νο2: Άσυλο- Αγία Τριάδα
- Γραμμή Νο3: ΟΣΕ-Λέικα
- Γραμμή Νο4: Πανεπιστήμιο- Κορδία
- Γραμμή Νο6: ΟΣΕ-ΤΕΙ

Σύμφωνα με τον αντιπρόεδρο των Αστικών Γραμμών Κτελ Καλαμάτας :

Είναι θετική η ανταπόκριση του μεσσηνιακού κοινού στα αστικά δρομολόγια του Κτελ και ολοένα υπάρχει και μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Το γεγονός ότι έχουν πεζοδρομηθεί πολλοί δρόμοι και υπάρχει ελεγχόμενη στάθμευση , έχει συμβάλλει στη μεγαλύτερη χρήση του αστικού λεωφορείου. Η τρέχουσα οικονομική κρίση φαίνεται, επίσης, να συμβάλλει στη χρήση του αστικού λεωφορείου. Μειώθηκε η χρήση του αυτοκινήτου λόγω της τιμής των καυσίμων και της φορολογίας, ενώ αυτοί που είχαν δύο ή τρία αυτοκίνητα κράτησαν μόνο ένα. Το καλοκαίρι η κίνηση είναι πιο αυξημένη, αφού οι πολίτες χρησιμοποιούν το αστικό κτελ για να πάνε στη θάλασσα.

Η γραμμή που δουλεύει περισσότερο είναι η Νο1, από το υπεραστικό κτελ στο ξενοδοχείο Φιλοξένια και πάλι πίσω. Η Νο2 από το άσυλο μέχρι το κέντρο και από εκεί μέσω Αγίας Τριάδος στο ΤΕΙ, είναι επίσης δημοφιλής. Οι γραμμές 3 και 4, δεν έχουν και τόση κίνηση. Αυτά ήταν δρομολόγια επιδοτούμενα από την ΚΕΔΚΕ, η επιδότηση σταμάτησε και τώρα τη συνεχίζει ο δήμος. Αυτή η στιγμή το κτελ απασχολεί 35 άτομα. Επίσης, λειτουργούν 14 λεωφορεία, τα 11 μετοχικά.

Τα λεωφορεία είναι πλέον καινούργια με κλιματισμό, χαμηλά ώστε να μπορούν εύκολά να τα χρησιμοποιούν ηλικιωμένοι, άνθρωποι με αναπηρίες και γονείς με καρότσια. Οι αντιδράσεις και τα σχόλια των επιβατών είναι συνήθως θετικά.

Όπως τόνισε, το σημαντικότερο πρόβλημα στα δρομολόγια της αστικής συγκοινωνίας είναι τα διπλοπαρκαρισμένα αυτοκίνητα που δεν επιτρέπουν στα λεωφορεία να διέλθουν. Εκεί έχουμε φωνές και νεύρα, τόσο από τους οδηγούς όσο και από το επιβατικό κοινό. Όταν όμως ένας οδηγός έχει αντιμετωπίσει πέντε ή έξι τέτοια περιστατικά μέσα στη μέρα είναι κατανοητό. Αν μπορούσε να υπάρχει πιο εντατική αστυνόμευση, ειδικά στις stroφές όπου τα ΙΧ εμποδίζουν θα ήταν πολύ καλύτερα τα πράγματα. Βέβαια, δεν μπορεί να είναι πάντα ένας αστυνομικός πίσω από κάποιον. Πρέπει μόνοι μας να έχουμε την παιδεία να σεβαστούμε το γεγονός ότι πολλοί συμπολίτες μας χρησιμοποιούν το λεωφορείο στην καθημερινότητά τους⁴.

5.3.3 Κρατικός Αερολιμένας Καλαμάτας⁵

Ο κρατικός αερολιμένας Καλαμάτας είναι ένα από τα 15 Διεθνή σύγχρονα Ελληνικά αεροδρόμια και λειτουργεί από το 1959. Για 20 χρόνια περίπου λειτούργησε στο αεροδρόμιο της Τριόδου. Λόγω της ανάγκης χρήσεως μεγαλύτερου διαδρόμου προσγείωσης από τα σύγχρονα αεροσκάφη μεταφέρθηκε στις 19/7/1970 στο νότιο άκρο της 120ΠΕΑ όπου λειτούργησε μέχρι την 19/1/1991. Από τις 16/1/1991 μέχρι και σήμερα λειτουργεί σε ιδιόκτητους χώρους της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας εμβαδού 2450τ.μ, στην ΝΑ. πλευρά της 120ΠΕΑ σε απόσταση 7χλμ. από την πόλη της Καλαμάτας.

Το αεροδρόμιο βρίσκεται σε γεωγραφικό πλάτος 37° 04' βόρεια και γεωγραφικό μήκος 22° 01' 33'' ανατολικά και σε υψόμετρο 7μ. Διαθέτει διάδρομο προσγείωσης- απογείωσης μήκους 2661μ. και τροχόδρομο 3060μ. Για την εξυπηρέτηση των πολιτών εντός του αεροδρομίου λειτουργεί κατάστημα αφορολόγητων ειδών, ειδών λαϊκής τέχνης και κατάστημα τυποποιημένων ειδών καθώς και ATM εμπορικής τράπεζας.

Σύμφωνα με στατιστικά το 2007 εξυπηρετήθηκαν 111.198 επιβάτες και πραγματοποιήθηκαν 980 κινήσεις αεροσκαφών. Είναι ένας από τους σημαντικότερους αερολιμένες της Πελοποννήσου και έχει ιδιαίτερη ζήτηση κατά τους καλοκαιρινούς μήνες από εταιρείες charter του εξωτερικού. Επίσης, εκτελούνται τρεις φορές την εβδομάδα απευθείας πτήσεις προς Θεσσαλονίκη. Το αεροδρόμιο εξυπηρετεί πτήσεις των αεροπορικών εταιριών Olympic Air, Excel Airways, First choice Airways, SAS Broathens ASA, Thomas Cook Airlines, Transavia και Travel Service.

5.3.4 Σιδηροδρομικό δίκτυο

Η κατασκευή του δικτύου Σιδηρόδρομος Πειραιάς- Αθηνών- Πελοποννήσου άρχισε το 1882 και τελείωσε το 1904. Η γραμμή ξεκινούσε από τον Πειραιά, διερχόταν από Αθήνα, Ελευσίνα, Μέγαρα περνούσε τη γέφυρα του Ισθμού και ακολουθούσε την εξής διαδρομή: Κόρινθος- Αίγιο- Πάτρα- Καλαμάτα- Τρίπολη- Άργος- Κόρινθος. Τον Απρίλιο του 1887 γίνεται εισήγηση στην Βουλή από τον Χαρίλαο Τρικούπη για την Δημόσια Δαπάνη κατασκευής της γραμμής Μύλων- Τριπόλεως- Καλαμών. Τον Ιούνιο του 1889 ιδρύεται η Εταιρία Μεσημβριών Σιδηροδρόμων Ελλάδος στην οποία παραχωρείται το δικαίωμα εκμετάλλευσης και περαιτέρω κατασκευής της γραμμής Μύλων- Καλαμάτας.

Στο μεταξύ τον Φεβρουάριο του 1892 παραδίδονται τα τμήματα Μύλων - Τρίπολης, Καλαμάτας - Διαβολισίου και ο τοπικός κλάδος Ασπροχώματος - Μεσσήνης. Τον Νοέμβριο του 1899 με την παράδοση του τμήματος Τρίπολης - Διαβολισίου και του τοπικού κλάδου Λεύκτρου - Μεγαλόπολης ολοκληρώνεται η γραμμή Μύλων - Καλαμάτας μετά από πολλά προβλήματα τα οποία στο μεταξύ οδήγησαν στην ενσωμάτωση των «ΣΜΚ» στους «ΣΠΑΠ».

Τέλος το 1904 με την κατασκευή του σταθμού «Καλαμάτα Λιμνή» και της γραμμολογίας στην αποβάθρα του λιμανιού της Καλαμάτας ολοκληρώνεται η χερσαία σύνδεση της Αθήνας και σημαντικού μέρους της ορεινής Πελοποννήσου με το μεγαλύτερο νότιο λιμάνι της χώρας.

Η υφιστάμενη κατάσταση του δικτύου παρουσιάζει πολλές ελλείψεις όπως ελλιπή συντήρηση της όλης υποδομής, ασυμβατότητα του εύρους γραμμής με το υπόλοιπο εθνικό σιδηροδρομικό δίκτυο, έλλειψη διπλής γραμμής. Αυτή τη στιγμή δεν υπάρχουν υπηρεσίες επιβατών προς Κόρινθο (Κόρινθος) μέσω Τρίπολη και Άργος, λόγω των εκτεταμένων έργων ανασυγκρότησης.

5.4 Δίκτυο Οπτικών Ινών

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας» εντάχθηκε το 2005 πράξη στο μέτρο 4.2 με τίτλο «Μητροπολιτικό Δίκτυο Οπτικών Ινών Δήμου Καλαμάτας» και τελικό δικαιούχο το Δήμο Καλαμάτας. Το έργο αφορά την υλοποίηση ευζωνικών υποδομών τοπικής πρόσβασης στο Δήμο Καλαμάτας με βασικό στόχο τα ευζωνικά δίκτυα, ως μητροπολιτικό δίκτυο, να διασύνδεουν τα κτίρια δημόσιου ενδιαφέροντος του Δήμου Καλαμάτας. Οι φορείς δημόσιου ενδιαφέροντος που προβλέπονταν ότι θα συνδεθούν περιλαμβάνουν δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες, σχολεία κ.α.

Ένα ακόμη βήμα προς την ψηφιακή εποχή γίνεται στην Καλαμάτα, με τη λειτουργία του ασύρματου δικτύου σε όλες τις περιοχές με οικονομική δραστηριότητα και μεγάλη επισκεψιμότητα. Το δίκτυο εμφανίζεται στις φορητές συσκευές ως 'Dimos Kalamatas –Wi-Fi' και καλύπτει τις περιοχές: Κεντρική αγορά- Κτελ- Ιστορικό Κέντρο- Πολυκλαδικό- Τσώλη- Αγ.Τριάδα- Κεντρική πλατεία- Αριστομένους- Νότιο παρκινγκ Νέδοντα- Μαρίνα- Πανελλήνιο- Υπαπαντή- Φαρών- Παλαιολόγου.

Η πρόσβαση στο δίκτυο γίνεται μέσα από ειδική σελίδα υποδοχής, όπου είναι ελεύθερη για όλους, ενώ για λόγους ασφάλειας έχουν τεθεί κάποιοι περιορισμοί στην πρόσβαση ορισμένων σελίδων. Για τη λειτουργία του έχει αξιοποιηθεί το δίκτυο οπτικών ινών του Μητροπολιτικού Δικτύου, έχοντας εγκαταστήσει σε όλη την πόλη, 36 κεραίες- σημεία πρόσβασης.

Επιπλέον το ασύρματο δίκτυο εκτός από την πρόσβαση στο διαδίκτυο, δίνει τη δυνατότητα στους επισκέπτες να γνωρίσουν την Καλαμάτα και την ιστορία της, να μετακινηθούν μέσα στην πόλη, να ενημερωθούν για τις εκδηλώσεις και τις δραστηριότητες των φορέων, ενώ ειδικότερα οι κάτοικοι μπορούν να εξυπηρετούνται διοικητικά, να υποβάλουν αιτήματα καθημερινότητας, αλλά και να ενημερώνονται για την δραστηριότητα των συλλογικών οργάνων του Δήμου.

Μάλιστα, σε συγκεκριμένη ηλεκτρονική διεύθυνση (<http://guidekal.kalamata.gr>) λειτουργεί εφαρμογή, προσαρμοσμένη για λειτουργία σε έξυπνες φορητές συσκευές, κινητά ή laptop, μέσα από την οποία ο επισκέπτης λαμβάνει δεδομένα και χρήσιμες πληροφορίες για την ιστορία και τον πολιτισμό, για τα αξιοθέατα της πόλης και των περιχώρων, για ότι συμβαίνει εκείνη τη χρονική περίοδο, για την κίνησή του στην πόλη μέσω ψηφιακού χάρτη, καθώς και για άλλα σημεία και διαδρομές ενδιαφέροντος κοντά στην πόλη της Καλαμάτας.

Με τη λειτουργία του ασύρματου δικτύου το ποσοστό χρήσης των νέων τεχνολογιών από τους πολίτες αυξάνεται και η ευρυζωνικότητα ως έννοια και αντίληψη, γίνεται μέρος της καθημερινότητας των πολιτών κάτι που αποτελεί στόχο της Δημοτικής Αρχής, ώστε η Καλαμάτα να μετατραπεί τελικά σε «Ψηφιακή και έξυπνη πόλη».

5.5 Απορρίμματα

Σχετικά με τα απορρίμματα, ο δήμος μέχρι πρότινος αντιμετώπιζε πρόβλημα λόγω της αδυναμίας εύρεσης χώρου εναπόθεσης τους. Ωστόσο, το πρόβλημα ως ένα μέρος έχει λυθεί καθώς το 85% από το σύνολο του όγκου των απορριμμάτων που παράγεται σε ημερήσια βάση τυγχάνει ορθολογικής διαχείρισης και αξιοποίησης μέσω της κομποστοποίησης και της ανακύκλωσης.

Από το Μάρτιο του 2010 έχει εγκατασταθεί σε χώρο της περιοχής της Μαραθόλακας μια μονάδα διαχείρισης και μηχανικής επεξεργασίας των απορριμμάτων, η οποία βασίζεται στην κομποστοποίηση και την ανακύκλωση υλικών. Στο ειδικά μηχανήματα της μονάδας καταλήγει μέσω των απορριμματοφόρων το σύνολο των σκουπιδιών της πόλης, για να αρχίσει ο κύκλος της επεξεργασίας και αξιοποίησης τους.

Παράλληλα, ο δήμος υλοποιεί δράσεις ορθολογικής διαχείρισης και αξιοποίησης των απορριμμάτων με το πρόγραμμα της συλλογής προδιαλεγμένων οργανικών υλικών. Ειδικότερα, έχουν ήδη τοποθετηθεί ειδικοί κάδοι στα 2 στρατόπεδα της πόλης, στο νοσοκομείο, στα ξενοδοχεία αλλά και στα εστιατόρια της παραλιακής ζώνης, προκειμένου να συλλέγονται τα καθαρά οργανικά απορρίμματα και να κομποστοποιούνται, έτσι ώστε να χρησιμοποιείται το κομποστ στους κήπους και τα πάρκα της πόλης. Επιπλέον, ο δήμος προσανατολίζεται στην τοποθέτηση ειδικών ανταποδοτικών μηχανημάτων για τη συλλογή ανακυκλώσιμων υλικών. Σημειώνεται πως ήδη 278 νοικοκυριά στην Καλαμάτα κάνουν οικιακή κομποστοποίηση, ενώ με απόφαση του Δήμου όσοι συμμετέχουν σε αυτή τη προσπάθεια έχουν μειωμένα δημοτικά τέλη κατά 10%.

5.6 Λιμενική υποδομή

Μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα η παραλία της Καλαμάτας, δεν είχε αναπτυχθεί, όπως άλλωστε και των περισσότερων παραθαλάσσιων ελληνικών πόλεων που δεν διέθεταν ακόμη τεχνητό λιμάνι. Η εικόνα της ήταν ενός πρωτόγονου τοπίου: μια απέραντη ερημική ακτή, γεμάτη λίμνες, τέλματα και άναρχη βλάστηση, που διαδέχονταν τα πλούσια περιβάλλια στις νότιες παρυφές της πόλης.

Στο φυσικό όρμο του «Παραλίου των Καλαμών» προσορμίζονται πλοία τους καλοκαιρινούς μήνες, ενώ το χειμώνα λίγο ανατολικότερα, στον όρμο του Αλμυρού, που σημαίνει ότι έστω και με δυσκολία πραγματοποιούνταν όλες τις εποχές του έτους εμπορικές συναλλαγές. Αυτός ήταν ο κύριος λόγος που ήδη από τα υστεροβυζαντινά χρόνια, συγκεκριμένα το 1209, οι Φράγκοι επέλεξαν να καταλάβουν το κάστρο της Καλαμάτας, μιας και βρισκόταν «απάνω στον αιγιαλών» και διέθετε και λιμάνι.

Την ανάγκη κατασκευής λιμανιού έθεσαν για πρώτη φορά οι Καλαματιανοί έμποροι της δεκαετίας του 1850. Το απαιτούσαν οι καιροί καθώς ήταν απαραίτητο για την ανάπτυξη της ναυτιλίας, του εμπορίου και της βιομηχανίας της πόλης. Την ευθύνη για την πραγματοποίηση του μεγάλου αυτού έργου επωμίστηκε η επόμενη γενιά, του 1860. Το πρώτο βήμα ήταν η ίδρυση του Λιμενικού Ταμείου το 1868. Το ίδιο έτος εγκρίθηκε το σχέδιο της παραλίας, και ταυτόχρονα το Δημοτικό Συμβούλιο, προκειμένου να εξασφαλίσει τους απαραίτητους πόρους για την κατασκευή, επέβαλε ειδικούς λιμενικούς φόρους τόσο στα εισαγόμενα όσο και στα εξαγόμενα προϊόντα. Το 1872, η Εφορευτική Επιτροπή ανέθεσε τη σύνταξη της σχετικής τεχνικής μελέτης στο Γάλλο Μηχανικό Λιμένων Ν.Πασκάλ, ο οποίος και σχεδίασε το λιμάνι στη σημερινή του θέση. Την κατασκευή του σπουδαίου αυτού έργου υποδομής για την Καλαμάτα ανέλαβε ο εργολάβος Μάτσας. Ο όλος σχεδιασμός και η εκτέλεση του έργου εντάσσονται στη γενικότερη προσπάθεια οικονομικής ανάπτυξης των λιμένων της χώρας του ξεκίνησε επί Όθωνα και ολοκληρώθηκε την εποχή του Τρικούπη. Ο θεμέλιος λίθος τέθηκε το 1882, το 1896 τα λιμενικά έργα δεν είχαν ολοκληρωθεί. Γι'αυτό ο εργολάβος δημοσίων έργων Λουδοβίκος Πετιμερμέ ανέλαβε την κατασκευή του αντιβραχίονα μήκους 180μ., την προέκταση του λιμενοβραχίονα κατά 200μ., την κατασκευή κρηπιδωμάτων, την εκβάθυνση της δεξαμενής και του λιμανιού μέχρι βάθους 7μ. κάτω από τη μέση στάθμη της θάλασσας, την κατασκευή δύο τριπλών κλιμάκων και την τοποθέτηση στύλων πρόσδεσης από χυτοσίδηρο, δεστρών και ναύδητων. Για την κατασκευή των λιμενικών έργων χρησιμοποιήθηκαν πετρώματα από τα λατομεία στις όχθες του Νέδοντα. Το έργο αποπερατώθηκε το 1901.

Έκτοτε, η εμπορική ανάπτυξη του λιμανιού πραγματοποιήθηκε με γοργούς ρυθμούς. Τα παραδοσιακά αγροτικά προϊόντα του μεσσηνιακού κάμπου εξαγόταν είτε απευθείας είτε μέσω Πάτρας σε όλα τα σημαντικά εμπορικά κέντρα της εποχής, όπως Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη, Τεργέστη, Μασσαλία κ.α. Ταυτόχρονα όμως αναπτύχθηκαν και οι εισαγωγές πρώτων υλών και βιομηχανικών προϊόντων. Στις αρχές του 1900 η Καλαμάτα αποτελούσε το πέμπτο κατά σειρά σπουδαιότητας, λιμάνι της χώρας. Από τις αρχές του 1900 μέχρι το 1930 η κίνηση αυξήθηκε και για τον πρόσθετο λόγο ότι το λιμάνι εξυπηρετούσε τη μετανάστευση προς την Αμερική, που ταλάνισε ολόκληρη τη χώρα και κυρίως τη Πελοπόννησο. Όμως, μετά τον πόλεμο, η έναρξη της αποβιομηχάνισης της πόλης σήμανε και την απαρχή της αντίστροφης μέτρησης για την εμπορική κίνηση του λιμανιού.

Σήμερα, το λιμάνι της Καλαμάτας δέχεται μικρό φόρτο πλοίων σε ετήσια βάση. Αυτός είναι και ο λόγος που οι εγκαταστάσεις είναι μικρές, ενώ εξαιτίας του περιορισμένου αριθμού επιβατών και εμπορευμάτων, το γεγονός ότι βρίσκεται μέσα στην πόλη δε δημιουργεί άμεσα προβλήματα.

Επίσης στην πόλη υπάρχει Μαρίνα της Καλαμάτας η οποία βρίσκεται στη δυτική πλευρά της πόλης και αποτελεί μόνη της έναν ανεξάρτητο πόλο έλξης αφού περιλαμβάνει πέρα από τις εγκαταστάσεις και τη φύλαξη των σκαφών, μια σειρά από επιχειρηματικές δραστηριότητες όπως εστιατόρια, καφετέριες κτλ.

Εικόνα 1: παρατεταγμένα τη μαρίνα, το λιμάνι και την παραθαλάσσια ζώνη της πόλης.

5.7 Οδικό Δίκτυο

5.7.1 Διαχρονική εξέλιξη οδικού δικτύου⁶

Στην Καλαμάτα όπως και σε ολόκληρη τη χώρα, κατά τις πρώτες δεκαετίες μετά την απελευθέρωση και πριν τη σύνταξη του Σχεδίου Πόλης της Καλαμάτας του 1867, το θέμα οδοποιία ήταν ανύπαρκτο. Η προς τα έξω επικοινωνία και οι μεταφορικές ανάγκες καλύπτονταν ουσιαστικά μέσω θαλάσσης, ακτοπλοϊκά. Η από ξηράς σύνδεση με άλλους νομούς γινόταν μόνο «δια βάτων οδών». Όσον αφορά την επικοινωνία με την ηπειρωτική ενδοχώρα γινόταν, πρώτον, μέσω της αμαξιτής εθνικής οδού Καλαμών-Νησιού (μήκους 10χλμ.), που είχε αρχίσει να κατασκευάζεται από τις αρχές του 1840 και ολοκληρώθηκε το 1872, με σκοπό να συνδέσει την πόλη με την δυτική χώρα, δεύτερον μέσω της επαρχιακής οδού Καλαμών-Αλμυρού η οποία κάλυπτε απόσταση 7χλμ και οδηγούσε ανατολικά προς Μάνη.

Μέσα στην πόλη της Καλαμάτας η μόνη φαρδιά οδός, η οποία όμως λειτουργούσε περισσότερο ως πλατεία, ήταν η λεγόμενη Κάτω Πλατεία (σημερινή 23^{ης} Μαρτίου). Οι λοιποί δρόμοι ήταν οφιοειδείς, χωμάτινες αγκυιές, που διευκόλυναν την καθημερινότητα των Καλαματιανών. Αμαξιτοί δρόμοι (καρόδρομοι) δεν υπήρχαν καθώς οι περισσότεροι από αυτούς γίνονταν αδιάβατοι το χειμώνα από τα

λασπόνερα και τις ακαθαρσίες. Όλοι τους πάντως κατευθύνονταν προς την αγορά, το φρούριο και τις πλατείες, δηλαδή εκεί που ήταν συγκεντρωμένη η ζωή και η κίνηση της πόλης. Ο κεντρικός δρόμος της εποχής ήταν η σημερινή οδός Μπενάκη, που με αφετηρία το ναό των Αγίων Αποστόλων οδηγούσε στο φρούριο. Επίσης, υπήρχε και η σημερινή οδός Κουμουνδουράκη, που ένωνε την Άνω Πλατεία με την Φραγκόλιμνα. Παράλληλα, υπήρχαν και άλλοι δρόμοι εκατέρωθεν της ξύλινης γέφυρας του Νέδοντα, που οδηγούσαν ανατολικά στην αγορά των Αγίων Αποστόλων και δυτικά στην ενορία του Αγίου Γεωργίου των Καλυβίων και στο Φραγκοπήγαδο. Παλιά οδός ήταν και το βόρειο τμήμα της σημερινής οδού Αριστοδήμου, που τότε χαρακτηρίζονταν «δημοσιά».

Η σύνδεση με το φυσικό όρμο του Αλμυρού (λιμάνι δεν είχε κατασκευαστεί ακόμα)

γινόταν μέσω ενός δρομίσκου «Άγιος Ιωάννης Πρόδρομος- Γιαννιτσάνικα- Αλμυρός». Η οδός Ναυαρίνου διανοίχτηκε μετά την ίδρυση του συνοικισμού της Παραλίας (1860) και τη μεταφορά του τελωνίου της πόλης (1863). Γι'αυτό η συγκεκριμένη παραλιακή οδός αποκαλούνταν αρχικά λεωφόρος Τελωνείου και έφθανε μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, μέχρι τη θέση Λινάρδου Λίμνη, δηλαδή λίγο πιο ανατολικά του Πανελληνίου.

Έπειτα, στο πλαίσιο του εθνικού σχεδιασμού περί οδοποιίας, με στόχο τη σύνδεση των ηπειρωτικών περιοχών με τα εμπορικά κέντρα-λιμάνια, και σε συνδυασμό με το Σχέδιο Πόλης της Καλαμάτας του 1867 άρχισαν να κατασκευάζονται στην πόλη οδικοί άξονες κατεύθυνσης από βορρά προς νότο, οι οποίοι θα συνέδεαν την επάνω πόλη με το χώρο του μελλοντικού λιμανιού. Έτσι, παρατηρούμε ότι μετά την κατασκευή του προφυλακτήριου τείχους του Νέδοντα, διαμορφώθηκε το διάστημα 1871-1875 με επίχωση και κατασκευή τοίχου μήκους 5.500 γαλλικών μέτρων στην ανατολική όχθη του ποταμού η αμαξιτή λεωφόρος Καλαμών-Παραλίας (σημερινή Αριστομένους), που για πρώτη φορά συνέδεσε την άνω πόλη με την παραλία. Άρρηκτα συνδεδεμένη με την κατασκευή του σημαντικότερου μέχρι τις μέρες μας οδικού αυτού άξονα είναι και η κατασκευή, το 1878 της Σιδηράς γέφυρας της Κάτω Πλατείας μέσω της οποίας θα συνδέονταν η εθνική οδός Καλαμών-Νησίου, δηλαδή η από τη Δύση είσοδος της πόλης, με τη νέα λεωφόρο και μέσω αυτής με την παραλία.

Το ίδιο χρονικό διάστημα με την απελευθέρωση της γύρω περιοχής από τα νερά του ποταμού, στα ανατολικά της λεωφόρου Παραλίας-Καλαμών, φτιάχτηκαν κι άλλοι δρόμοι, όπως τμήμα της σημερινής οδού Αναγνωσταρά, γνωστή ως οδού Αγοράς.

Λίγο αργότερα, με τη διευθέτηση της κοίτης του Νέδοντα το 1882, άρχισαν να κατασκευάζονται τμηματικά και οι δύο παρόχθιοι οδοί: η Νέδοντος (ανατολικά) στην προέκταση της ήδη υπάρχουσας οδού Δενδρακίων (σημερινή Σπάρτης) και η Αρτέμιδος (δυτικά). Ακολούθησαν περί τα τέλη της δεκαετίας του 1890 και οι δύο άλλοι βασικοί μέχρι τις μέρες μας οδικοί άξονες της Καλαμάτας : η δημοτική λεωφόρος Καλαμών- Παραλίας (σημερινή Φαρών, 1893) και η οδός Αντιβραχίονος (σημερινή Ακρίτα, 1906).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Σχέδιο 1: Τοπογραφικό διάγραμμα του 1882 όπου αποτυπώνεται η νεοκατασκευασθείσα «Λεωφόρος Καλαμών- Παραλίας»

Την ίδια εποχή το οδικό δίκτυο της πόλης εμπλουτίστηκε με δύο νέες, μικρότερου μεγέθους οδούς, απαραίτητες όμως για την εξυπηρέτηση των Καλαματιανών, λόγω της λειτουργίας των δύο καινούργιων συγκοινωνιακών μέσων που είχαν κάνει την εμφάνισή τους στην πόλη, του τρένου και του τραμ. Πρόκειται για την οδό του Σταθμού του Σιδηροδρόμου (1902) και την οδό Υπαπαντής (1910).

Σε όλη τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα ο τρόπος διαμόρφωσης και κατασκευής ή επισκευής των δρόμων της πόλης ήταν η «λιθόστρωση». Η τεχνική αυτή περιλάμβανε, στο αρχικό στάδιο, την ισοπέδωση του εδάφους είτε με την εκκοπή υψωμάτων είτε με επιχωμάτωση όπου χρειάζονταν. Στο τελικό στάδιο γινόταν διάστρωση άμμου πάνω στο λιθόστρωτο. Άλλη τεχνική ήταν η σκυρόστρωση των οδών ενώ μεταγενέστερη θεωρείται η τσιμεντόστρωση η οποία αρχικά εφαρμόστηκε στις πλατείες της πόλης. Τη δεκαετία του 1930 φαίνεται ότι έγινε χρήση της «ασφαλτόστρωσης-πισσόστρωσης», οπότε οι απλοί χωματόδρομοι μετατράπηκαν σε ασφάλτινους και τα οδοστρώματα έγιναν πλέον μόνιμα. Οι πρώτες οδοί που ασφαλτώθηκαν ήταν η Αριστομένους και η Σιδηροδρομικού Σταθμού.

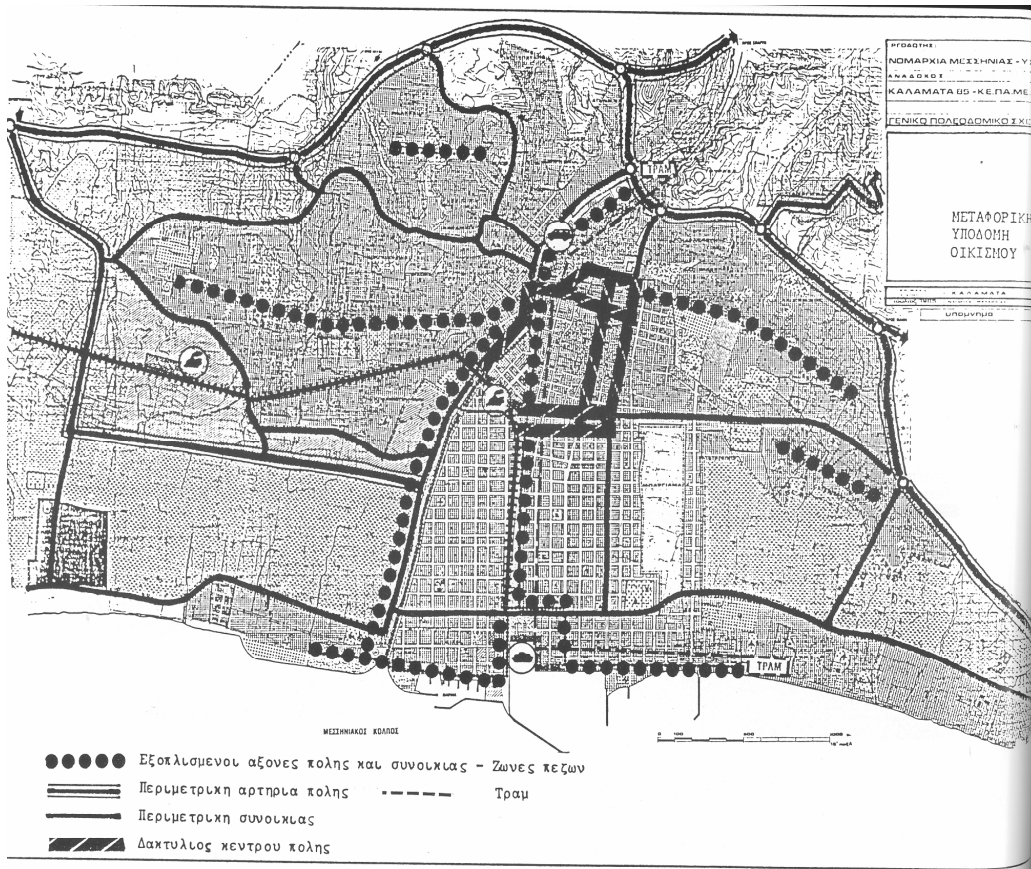
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Έπειτα, το ρυθμιστικό σχέδιο της Καλαμάτας για την Οργάνωση της Πόλης(1979-81) προέβλεπε την απευθείας επέκταση «νέας εισόδου» μέχρι Ασπρόχωμα λύση καταστροφική καθώς:

- Απορροφούσε όλες τις διαθέσιμες πιστώσεις για κυκλοφοριακά έργα
- Επιβάρυνε απαράδεκτα το κέντρο της Καλαμάτας και το κεντρικό κυκλοφοριακό σύστημα με όλη την υπεραστική κίνηση από και προς Αθήνα, Πελοπόννησο
- Ήταν ιδιαίτερα εγκληματική σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης.

Με το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του 1986(μετά το σεισμό), η προβλεπόμενη από το ρυθμιστικό σχέδιο «βόρεια περιμετρική της Καλαμάτας» λύνει τα προβλήματα και εξυπηρετεί θαυμάσια δύο περιπτώσεις:

- Την καθημερινή πραγματικότητα, με το να οδηγεί καθέναν απευθείας στο τμήμα της πόλης που έχει επιλέξει, χωρίς να φορτώνει το κέντρο
- Και την περίπτωση σεισμού ή άλλης καταστροφής, οπότε διευκολύνει αφάνταστα τις κινήσεις από και προς κάθε σημείο της πόλης, ιδιαίτερα σε ανάγκη εκκένωσης.⁷

Σχέδιο 2: Οδικό δίκτυο

5.7.2 Υφιστάμενη κατάσταση

Μεγάλος όγκος διερχόμενης κυκλοφορίας διασχίζει το βασικό οδικό δίκτυο, ο οποίος αθροιζόμενος με την τοπική κυκλοφορία και τις κινήσεις αναζήτησης στάθμευσης, προκαλεί συμφόρηση στις κεντρικές οδούς. Η ευρύτερη περιοχή του δήμου εξυπηρετείται από σημαντικούς άξονες του κύριου οδικού δικτύου. Στο οδικό δίκτυο του Δήμου παρουσιάζεται ένα πλέγμα οδών και λεωφόρων το οποίο παρουσιάζει εντυπωσιακές διαφορές ανάμεσα στα διάφορα τμήματα των διαφορετικών δημοτικών ενοτήτων. Έτσι, για την περιοχή της Καλαμάτας με εξαίρεση την παλιά πόλη και την ανατολική περικεντρική περιοχή, το οδικό δίκτυο σε όλο σχεδόν το παλαιό εγκεκριμένο σχέδιο πόλης παρουσιάζεται πληθωρικό, με σημαντικό ποσοστό καλυπτόμενης από δρόμους επιφάνειας. Εντελώς αντίθετη εικόνα παρουσιάζεται στις νέες επεκτάσεις και ιδιαίτερα στις βορειοδυτικές και βορειοανατολικές περιοχές όπου η πυκνότητα δόμησης αντιστοιχεί σε συνεχή οικιστικό ιστό με εντελώς υποτυπώδες και ανεπαρκές οδικό δίκτυο.

Στην Καλαμάτα λειτουργεί ήδη ένα αρτηριακό κύκλωμα δακτυλίου γύρω από τον κεντρικό πυρήνα της πόλης, με βάση την οργάνωση του υφιστάμενου οδικού δικτύου σε ζεύγη μονοδρομημένων παράλληλων αξόνων, στους οποίους δίνεται απόλυτη προτεραιότητα ως προς όλες τις εγκάρσιες κινήσεις. Η εφαρμογή του συστήματος των δύο δακτυλίων οδήγησε σε εκτροπή των διαμετρικών ως προς τον κεντρικό πυρήνα, καθώς και στον ανακαταμερισμό του κυκλοφοριακού φόρτου πάνω στο αρτηριακό δίκτυο, με αποτέλεσμα τη μείωση της υπερβολικής φόρτισης σε ορισμένους κρίσιμους συνδέσμους.

Σημαντικής μνείας είναι ο τρόπος που συνδέεται η πόλη με την παράκτια ζώνη από τις κεντρικές οδούς της πόλης. Χαρακτηρίζεται από 5 κύριους οδικούς άξονες :

- Ο 1ος οδικός άξονας είναι ένας περιφερειακός δρόμος που συνδέει την πόλη με τη μαρίνα ενώ τέμνεται και με τον εθνικό δρόμο Καλαμάτας-Αθήνας.
- Ο 2ος οδικός άξονας είναι η οδός Φαρών η οποία συνδέει την καρδιά του λιμανιού με την πλατεία και την κεντρική αγορά της πόλης.
- Ο 3ος οδικός άξονας είναι η οδός Ακρίτα η οποία συνδέει το τέλος του λιμανιού(αρχή παραλιακής ζώνης) με την παλιά πόλη της Καλαμάτας (παλιά αγορά).
- Οι 2 επόμενοι δρόμοι προέκυψαν τα τελευταία χρόνια, ως συνέπεια της διαρκούς δόμησης της πόλης στην ανατολική πλευρά της. Οι οδοί Ηρώων και Αύρας, ενώνουν άμεσα πυκνοκατοικημένες πια νεόκτιστες περιοχές, με την παραλιακή ζώνη, αποτέλεσμα της άμεσης σύνδεσης που υφίσταται μεταξύ αστικού χώρου και παράκτιας ζώνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Εικόνα 2: Οι 5 κύριοι οδικοί άξονες

Σημαντικό στοιχείο επίσης αποτελεί η μονοδρόμηση που πραγματοποιείται τα 7 τελευταία χρόνια του θερινού μήνες στο τμήμα που φαίνεται στη φωτογραφία που ακολουθεί (κόκκινη γραμμή). Η έλλειψη σωστού συγκοινωνιακού πλάνου οδηγεί σε διαμαρτυρίες των επιχειρηματιών για τη μειωμένη κίνηση που εμφανίζεται, βασικό αίτιο της οποίας είναι η μονοδρόμηση του βασικού οδικού άξονα(οδός Ναυαρίνου). Παράλληλα και για το θέμα της πεζοδρόμησης ενός μικρού τμήματος της Ναυαρίνου (πράσινη γραμμή) εκφράζονται αντιρρήσεις κάθε χρόνο με συνέπεια η ισχύς της πεζοδρόμησης να είναι για περιορισμένες ώρες και μέρες.

Εικόνα 3: Πεζοδρόμηση Ναβαρίνου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Τέλος, σημαντικό έργο για την πόλη της Καλαμάτας ήταν ο αυτοκινητόδρομος Κόρινθος-Τρίπολη-Καλαμάτα, που συμπληρώνεται από το τμήμα Λεύκτρο-Σπάρτη.

Σκοπός του έργου ήταν να αποτελέσει έναν από τους κύριους παράγοντες περιφερειακής ανάπτυξης των περιοχών της κεντρικής και της νότιας Πελοποννήσου. Το έργο μειώνει αποφασιστικά τον χρόνο διαδρομής μεταξύ των γεωγραφικών θέσεων που εξυπηρετεί. Πιο συγκεκριμένα για την πόλη της Καλαμάτας:

Από	Προς	Χρόνος πριν (min)	Χρόνος μετά (min)	Κέρδος χρόνου(min)
Κόρινθο	Καλαμάτα	120	80	40(-33%)
Τρίπολη	Καλαμάτα	75	35	40(-53%)
Αθήνα	Καλαμάτα	165	125	40(-24%)

(moreas.com)

5.7.3 Ιεράρχηση οδικού δικτύου

Πάνω από 1000χλμ καλύπτει στο νομό μας το εθνικό και επαρχιακό οδικό δίκτυο και αν και έχουν γίνει αρκετές παρεμβάσεις, σίγουρα δεν μπορούμε να πούμε ότι βρίσκεται σε πολύ καλή κατάσταση, σε σύγκριση με άλλες περιοχές της Ελλάδας.

Εθνικό δίκτυο ⁸

Το εθνικό δίκτυο που εξυπηρετεί την ενδονομαρχιακή συγκοινωνία του νομού έχει συνολικό μήκος 235χλμ και αντιστοιχεί στο 20% του συνολικού εθνικού δικτύου της περιφέρειας Πελοποννήσου. Οι άξονες αυτοί είναι: Καλαμάτα – Τσακώνα – Τρίπολη (30χλμ εντός νομού), Αλλαγή – Δώριο – Καλό Νερό (32χλμ.), Κυπαρισσία – Γαργαλιάνοι – Πύλος – Μεθώνη (87χλμ.) και Σπάρτη – Καλαμάτα – Μεσσήνη – Πύλος (86χλμ.).

- **Καλαμάτα – Τσακώνα:** Ανήκει στο πρωτεύον εθνικό δίκτυο της Πελοποννήσου και έχει μήκος 30χλμ.
- **Τσακώνα – Καλό Νερό:** Το μήκος του δρόμου είναι 32χλμ. Σε πολλά σημεία έχει υποστεί φθορές. Η χάραξή του απαιτεί πολλές βελτιώσεις, κυρίως σε στροφές. Αποτελεί πλέον μέρος της Ιόνιας οδού με νέες χαράξεις, παρακάμψεις οικισμών και βελτιώσεις σε υφιστάμενα τμήματα.

- **Καλό Νερό – Πύλος – Μεθώνη:** Το μήκος του είναι 87χλμ. Με πιστώσεις του 2^{ου} και 3^{ου} Κ.Π.Σ. κατασκευάστηκε το τμήμα Κυπαρισσία – Φιλιατρά, ενώ στο Φιλιατρά – Γαργαλιάνοι – Ρωμανού – Πύλος και Πύλος – Μεθώνη, οι ενέργειες που έχουν γίνει είναι: Στο Πύλος – Μεθώνη αναμένεται να δημοπρατηθεί από το ΥΠΕΧΩΔΕ μελέτη. Το Γαργαλιάνοι – Ρωμανού εκτελείται και έχει ενταχθεί με 22 εκατ. ευρώ στο 3^ο Κ.Π.Σ. Η μελέτη Φιλιατρά – Γαργαλιάνοι είναι στο στάδιο της ολοκλήρωσης.
- **Σπάρτη – Καλαμάτα – Πύλος:** Το μήκος είναι 86χλμ. Το τμήμα από Σπάρτη (όρια Μεσσηνίας) έως Καλαμάτα μήκους 42χλμ. Βρίσκεται σε ορεινό και ημιορεινό έδαφος και παρουσιάζει σοβαρά προβλήματα καθιζήσεων, καταπτώσεων και πάγου. Είναι απαραίτητος ο αντιολισθητικός τάπητας σε όλο το μήκος του, η προστασία από καταπτώσεις και η κατασκευή στηθαίων ασφαλείας. Στο υπόλοιπο τμήμα, Καλαμάτα – Πύλος, απαιτείται να γίνουν διάφορες βελτιώσεις, διαπλατύνσεις στρωμάτων και βελτιώσεις στη χάραξη κυρίως από Χανδρινού έως Πύλο, αφού σύντομα όλος αυτός ο άξονας θα εξυπηρετήσει και την ΠΟΤΑ.

Επαρχιακό δίκτυο

Το επαρχιακό δίκτυο της Μεσσηνίας αποτελείται από 38 δρόμους συνολικού μήκους 813,10χλμ.

- **1^η επ. οδός Καλαμάτα – Καρδαμύλη – Οίτυλο:** Το μήκος του δρόμου είναι 68χλμ. και είναι τμήμα του περιφερειακού δακτυλίου του νομού. Έχουν διατεθεί πιστώσεις από το 2005 και γίνονται βελτιώσεις σε διάφορα σημεία.
- **2^η ε.ο. Σαϊδόνα – Καστάνια – Καρυοβούνι – Μηλέα:** Παρεμβάσεις με πιστώσεις από ΚΑΠ το 2005, το 2006 και φέτος.
- **Εξωχώρι – Σαϊδόνα:** Ο δρόμος έχει μήκος 5,5χλμ και έχει ολοκληρωθεί, όπως επίσης και ο δρόμος Πλάτσα – Μηλέα 6χλμ.
- **9^η επ. οδός Ριζόμυλος – Κορώνη:** Το μήκος του δρόμου είναι 30χλμ. και αποτελεί τμήμα του περιφερειακού δακτυλίου. Έχουν διατεθεί πιστώσεις από τους ΚΑΠ 2005, 2006 και 2007 για βελτιώσεις και συντήρηση του άξονα
- **Ριζόμυλος - Καλαμάτα:** Προβλέπεται νέα παραλιακή χάραξη 15 χλμ από το Ριζόμυλο έως τη διασταύρωση της Διασποράς.
- **7^η επ. οδός Μεσσήνη – Διαβολίτσι – Επικ. Απόλλωνας:** Το μήκος του δρόμου είναι 72χλμ. Δεν έχει γίνει καμία παρέμβαση στο πρώτο τμήμα Μεσσήνη – Διαβολίτσι.
- **24^η επ. οδός Λάμπαινα – Αρχαία Μεσσήνη – Μελιγαλάς – Μερόπη:** Το μήκος του δρόμου είναι 22χλμ. Έχουν διατεθεί πιστώσεις και τις 3 τελευταίες χρονιές. Βελτίωση του τμήματος Αρχαία Μεσσήνη – Ζερμπίσια – Κεφαλινού – Ρευματιά – Μάλθη.
- **15^η ε.ο. Φιλιατρά – Μάραθος – Ρωμανού:** Το μήκος του δρόμου είναι 24χλμ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

- **38^η ε.ο. Σουληνάρι – Κορυφάσιο:** Το μήκος είναι 20χλμ. Ανήκει στους 19 δρόμους που πρόσφατα εντάχθηκαν σε πρόγραμμα βελτίωσης και συντήρησης.
- **3^η ε.ο. Θουρία – Δίοδος – Στρέφι – Αριστομένη – Μηλιώτη – Τουλούπα Χάνι:** Το μήκος του είναι 37χλμ.
- **8^η επ. οδός Μεσσήνη – Αριστομένη – Κεφαλόβρυσο – Ραπτόπουλο – Μουριατάδα – Κυπαρισσία:** Το μήκος είναι 44χλμ.
- **12^η ε.ο. Λογγά – Καλλιθέα – Πύλος:** Το μήκος του δρόμου είναι 31χλμ.
- **29^η ε.ο. Σιδηρόκαστρο – Πλατάνια:** Το μήκος είναι 28χλμ. Παρεμβάσεις στο τμήμα Κάκκαβα – Σιδηρόκαστρο.
- **26^η ε.ο. Σελλά – Κρυονέρι – Ψάρι – Διμάνδρα:** Το μήκος είναι 30χλμ. Παρεμβάσεις στο μήκος του δρόμου έως το Ψάρι. Επίσης βελτιώνεται το τμήμα Σελλά – Αετός – Δώριο.
- **27^η ε.ο. Λουτρό – Μαντζάρι – Καλλιρρόη:** Το μήκος του δρόμου είναι 12χλμ.
- **22^α ε.ο., τμήμα Τρίκορφο – Παλαιόκαστρο - Σελλά:** Το μήκος του δρόμου είναι 14χλμ.
- **6^η ε.ο. Μεσσήνη – Μπούκα:** Έχουν διατεθεί πιστώσεις από τους ΚΑΠ 2005, 2006 και 2007 για βελτιώσεις και συντήρηση του άξονα.
- **Μπούκα – Καλαμάτα:** Έργο που απαιτεί μεγάλα τεχνικά έργα, όπως είναι η γέφυρα του Παμίσου και οι γέφυρες του Άρη και στο Λιγίδι.
- **Νέα είσοδος Καλαμάτας:** Παρεμβάσεις στο τμήμα από Διασπορά έως Καλαμάτα.
- **Διανομαρχιακός δρόμος Καρνάσι – Αγία Θεοδώρα:** Παρεμβάσεις και βελτιώσεις από πιστώσεις των ΚΑΠ.
- **36^η ε.ο. Σωτηριάνικα – Αλτομιρά:** Βελτιώσεις και συντήρηση του δρόμου με παρεμβάσεις τα τρία τελευταία χρόνια.
- **Μεθώνη – Βασιλίτσι - Κορώνη :** Στο Μεθώνη – Βασιλίτσι έχει γίνει παρέμβαση από το 3^ο Κ.Π.Σ. σε μήκος 24χλμ. και τώρα κατασκευάζεται ο δρόμος Βασιλίτσι – Κορώνη, μήκους 6,9χλμ.
- **Καζάρμα - Χώρα:** Το έργο εκτελείται.
- **Κοπανάκι – Κεφαλόβρυσο:** Έχει εκτελεσθεί με πιστώσεις της Νομαρχίας, όπως επίσης, έχει ολοκληρωθεί και ο δρόμος Αυλώνα – Πλατάνια – όρια νομού.

5.7.4 Μελλοντική κατάσταση οδικού δικτύου⁹

Σχέδιο 3: Μελλοντική κατάσταση οδικού δικτύου

Συμφώνα με το νέο Πολεοδομικό Σχέδιο Καλαμάτας (ΦΕΚ77) :

Ο οδικός άξονας Κόρινθος – Τρίπολη – Μεγαλόπολη– Καλαμάτα – Περιμετρικός αναμένεται να επιδράσει θετικά στη βελτίωση της κυκλοφοριακής κατάστασης της πόλης. Με την ολοκλήρωση της κατασκευής του περιμετρικού με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που προβλέπονται από την μελέτη ή κυκλοφορία των οχημάτων από και προς την πόλη θα διοχετεύεται μέσω των προβλεπόμενων κόμβων στις πολεοδομικές ενότητες της πόλης περιορίζοντας σημαντικά τις διαμπερείς κινήσεις μέσα στον οικιστικό ιστό. Ταυτόχρονα θα ανακουφίσει σημαντικά την κίνηση που σήμερα πραγματοποιείται από την Νέα Είσοδο και την Λεωφόρο Αθηνών. Προβλέπεται η κατασκευή του νέου δρόμου Καλαμάτας – Ριζόμυλου του οποίου η χάραξη κινείται παράλληλα με την ακτογραμμή σε βάθος 500 – 600μ. Ο δρόμος αυτός καταλήγει στον κόμβο της Διασποράς στη Νέα Είσοδο.

Για την καλύτερη εξυπηρέτηση της πόλης από τον περιμετρικό προτείνεται να γίνουν ορισμένες προσαρμογές. Απαιτείται η δημιουργία πλήρους ανισόπεδου κόμβου στα Λαίικα για την καλύτερη εξυπηρέτηση της περιοχής Λαϊκών αλλά και της βορειοδυτικής περιοχής της πόλης. Κρίνεται επίσης απαραίτητη η παράκαμψη του οικισμού της Παναγίτσας και η σύνδεση της Ε.Ο. Σπάρτης Καλαμάτας στον κόμβο που βρίσκεται ανατολικότερα της σημερινής διασταύρωσης. Από τον κόμβο αυτό προτείνεται να ξεκινήσει ο σχεδιαζόμενος δρόμος που θα παρακάμπτει την Παραλία Βέργας προς Μάνη.

Ο δρόμος αυτός θα μεταφέρει την κίνηση που σήμερα εξυπηρετείται μέσω της Λακωνικής βορειότερα ανακουφίζοντας την κρίσιμη παραλιακή ζώνη. Στα πλαίσια των γενικότερων κυκλοφοριακών ρυθμίσεων στον Δήμο, προτείνεται η σύνδεση του κόμβου της Καλαμάτας στο νέο νοσοκομείο με τον νέο δρόμο Ριζόμυλου – Καλαμάτας μέσω του υφιστάμενου σήμερα δρόμου που ξεκινάει από τον δρόμο Ασπροχώματος –Μεσσήνης στην Καρυδιά και καταλήγει στο νοτιοδυτικό όριο του Δήμου Καλαμάτας. Προτείνεται επίσης η επέκταση της οδού Κρήτης προς την Λακωνική και στη συνέχεια προς τον νέο δρόμο που παρακάμπτει την παραλία Βέργας στη περιοχή Αγριώματα.

Τέλος προτείνεται η δημιουργία αρτηριακής σύνδεσης του δρόμου Ασπροχώματος Μεσσήνης με την νέα είσοδο και την Λεωφόρο Αθηνών. Με την σύνδεση αυτή μεταφέρεται σημαντικό μέρος του σημερινού κυκλοφοριακού φόρτου που δημιουργείται στο κόμβο του Ασπροχώματος.

Έπειτα όσον αφορά το κέντρο της πόλης, η εφαρμογή του συστήματος των δύο μονοδρομημένων δακτυλίων οδήγησε ικανοποιητικά σε εκτροπή των προς το κέντρο μετακινήσεων, σε διαδρομές περιφερειακές και έξω από τον κεντρικό πυρήνα, καθώς και στον ανακαταμερισμό του κυκλοφοριακού φόρτου πάνω στο αρτηριακό δίκτυο, με αποτέλεσμα την μείωση της υπερβολικής φόρτισης σε ορισμένους κρίσιμους συνδέσμους του κεντρικού πυρήνα.

Παρ' όλα αυτά, ύστερα από συνολική κριτική θεώρηση της σημερινής λειτουργίας, διαπιστώνεται η ανάγκη για επέκταση των κυκλοφοριακών ρυθμίσεων σε ευρύτερη περιοχή, σε συνδυασμό με τις ανακατατάξεις των λειτουργιών της πόλης και με τις νέες δυνατότητες που παρέχουν οι προτεινόμενες πολεοδομικές ρυθμίσεις με βάση το εγκεκριμένο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο.

Επίσης όσον αφορά τη κυκλοφορία πεζών και ποδηλάτων, η Καλαμάτα προσφέρεται λόγω μεγέθους αλλά και διαμόρφωσης για την ανάπτυξη δικτύου πεζών και ποδηλάτων. Προτείνεται οι άξονες αυτοί να ακολουθούν τους βασικούς άξονες ανάπτυξης της πόλης, που είναι η ζώνη του Νέδοντα, η ζώνη της Αριστομένους η παραλιακή ζώνη σε όλο το μήκος του θαλάσσιου μετώπου και η

οδός Ηρώων. Μετά από συγκεκριμένη μελέτη μπορεί να οργανωθεί ένα πλήρες πλέγμα αξόνων ροής πεζών στην κεντρική περιοχή της πόλης που θα επεκτείνεται προς την περιφέρεια του κέντρου, την παραλιακή ζώνη και τα Γιαννιτσάνικα. Το πλέγμα αυτό δεν θα λειτουργεί διαζευκτικά με την οδική κυκλοφορία και ιδιαίτερα την τοπική κυκλοφορία και την κυκλοφορία πρόσβασης. Όπου δεν μπορεί να είναι πεζόδρομος, η διαδρομή του πεζού διαμορφώνεται σε ζώνη ήπιας οδικής κυκλοφορίας, ενώ στα τμήματα της διαδρομής κατά μήκος του αρτηριακού και συλλεκτήριου δικτύου. Στο ίδιο πλέγμα των αξόνων ροής πεζών επιδιώκεται να διαμορφωθεί και συζυγές πλέγμα ποδηλατοδρόμων.

5.8 Ποδηλατόδρομος Καλαμάτας¹⁰

Εικόνα 4

Με σύνθημα «Αγαπώ την Καλαμάτα-Αγαπώ το ποδήλατο» εγκαινιάστηκε στις 23/5/2010 ο κεντρικός ποδηλατοδρόμος της πόλης. Η κατασκευή του άρχισε τον Οκτώβρη του 2009 με προϋπολογισμό 1.000.000ευρώ. Το μήκος του είναι 3,553χλμ με μέγιστο υψόμετρο 28μέτρα και ελάχιστο υψόμετρο - 4μέτρα. Ξεκινάει από την αγορά, διέρχεται από τη οδό Νέδοντος, Αριστομένους, Πάρκο, Ναυαρίνου και καταλήγει στην πλατεία του Ιερού Ναού Αναστάσεως. Με βάση τη μελέτη που εκπονήθηκε, τα τεχνικά χαρακτηριστικά του νέου ποδηλατόδρομου θα είναι τα εξής: ειδική διαγράμμιση δύο μέτρων, πλάτους, υπερυψωμένη από το οδόστρωμα, ειδικά κολωνάκια προστασίας, ειδικά χαρακτηριστικά και σήμανση κατακόρυφη/οριζόντια, κατάλληλος χώρος στάθμευσης ποδηλάτων, μέση ταχύτητα 30 χιλιόμετρα την ώρα.

Πριν την κατασκευή του ποδηλατόδρομου η κυκλοφορία των ποδηλάτων στην Καλαμάτα ήταν σχεδόν ανύπαρκτη. Ήταν όμως υπαρκτή η ανάγκη για κατασκευή ποδηλατοδρόμων στην πόλη. Η πρώτη προσπάθεια κατασκευής ποδηλατοδρόμου απέτυχε επειδή πολλοί δημότες αντέδρασαν για την χάραξη τονίζοντας ότι θα χαθούν εκατοντάδες θέσεις στάθμευσης. Η δεύτερη προσπάθεια κατασκευής μπορεί να αντιμετωπίστηκε με καχυποψία ή και διστακτικότητα αλλά αγκαλιάστηκε από την πλειοψηφία των δημοτών και αποτελεί πλέον το συγκριτικό πλεονέκτημα της Καλαμάτας. Τέτοιο δίκτυο, μήκους 4 χιλιομέτρων περίπου, δεν υπάρχει σε καμία από τις ελληνικές πόλεις. Πρόκειται για ένα ασφαλές δίκτυο ποδηλατοδρόμων, που δίνει τη δυνατότητα στους φιλοξενούμενους να γνωρίσουν την πόλη, να ψυχαγωγηθούν και να ασκηθούν σωματικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Ο ποδηλατοδρόμος προσθέτει σε ποιότητα ζωής και διευκολύνει τη συγκοινωνία στην πόλη. Η διάβαση του από το Πάρκο Σιδηροδρόμων προσφέρει έναν πεζόδρομο/ποδηλατοδρόμο που αναβαθμίζει και το πάρκο. Επίσης, αναβάθμιση υπάρχει και στην οδό Ναυαρίνου, όπου έχουν γίνει διάφορα έργα δαπεδόστρωσης του πεζοδρομίου, νέες φυτεύσεις και υπογειοποίηση καλωδίων των παραλιακών καταστημάτων. Παράλληλα, με την κατασκευή του ποδηλατοδρόμου δόθηκε η λύση στο πολεοδομικό πρόβλημα σύνδεσης του κέντρου της πόλης με τη θάλασσα. Τέλος, η χρήση του ποδηλάτου δίνει τη δυνατότητα άσκησης μιας πολιτικής απομάκρυνσης του αυτοκινήτου και θεαματικής ανάπτυξης της πόλης. Ο λόγος που δίνεται ιδιαίτερη σημασία σε αυτόν τον ποδηλατόδρομο είναι επειδή συνδέει μεταξύ τους τις πλέων πολυσύχναστες περιοχές της πόλης, οι οποίες ασφυκτιούν με το πλήθος των αμαξιών που δέχονται καθημερινά. Επιπλέον, το μπουτιλιάρισμα που δημιουργείται στο κέντρο, τις ώρες που είναι ανοιχτά τα καταστήματα, και στη παραλία, κάθε βράδυ τα καλοκαίρια, θα οδηγήσει ακόμα περισσότερους κατοίκους να μετακινούνται εναλλακτικά μέσα στη πόλη με το ποδήλατο.

Εικόνα 5: Ποδηλατοδρόμος Καλαμάτας

¹⁻⁶ Οδοιπορικό σε πλατείες και δρόμους της πόλης, Καλαμάτα

² ktelmessinias.gr

³ eleftheriaonline.gr

⁴ Συνέντευξη από αντιπρόεδρο αστικών γραμμών, Χρήστο Μουστρούχο

⁵ hcaa.eleng.gr/greek/airports/kalamata

⁷ Γ.Π.Σ 1986

⁸ ypeka.gr

⁹ Γ.Π.Σ. 2011

¹⁰ cyclistsofkalamata.blogspot.com

Η επαφή της πόλης με το δυτικό πολιτισμό δημιούργησε μίαν σημαντική πολιτιστική κληρονομιά στην Καλαμάτα. Μία παράδοση που ξεκινάει με τις μαντολινάτες παλαιότερων εποχών και φτάνει μέχρι και σήμερα, όπου η πόλη έχει μια έντονη πολιτιστική ζωή. Με χαρακτηριστικά παραδείγματα της ΔΕΠΑΚ (Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής Ανάπτυξης Καλαμάτας), το ΔΗΠΕΘΕΚ (Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Καλαμάτας) και άλλους ιδιωτικούς φορείς, προάγεται η καλλιτεχνική δημιουργία στην πόλη και παράγεται έργο αναγνωρισμένο και πολλάκις βραβευμένο. Όλο το χρόνο οργανώνονται διάφορες εκδηλώσεις όπου το κοινό μπορεί να απολαύσει τους καρπούς όλης αυτής της δημιουργίας που συντελείται στην πόλη του. Ένα σημαντικό κεφάλαιο της πολιτιστικής ζωής της Μεσσηνίας είναι οι γιορτές, που προσελκύουν μεγάλο αριθμό επισκεπτών, τη ζωντανεύουν όλο το χρόνο και της φτιάχνουν το κέφι. Ξεκινώντας από τις θρησκευτικές γιορτές και τις τοπικές επετείους, τα πανηγύρια σε υπαίθριους χώρους με φαγοπότι και μουσική, μέχρι μερικές σπάνιες παραδοσιακές γιορτές όπως το καρναβάλι της Νέδουσας, η Μεσσηνία βάζει συχνά τα καλά της και γιορτάζει. Αξιόλογες είναι επίσης και οι εκδηλώσεις, που έχουν σχέση με παραδόσεις, έθιμα ή με τη φύση και τη σύνδεσή της με την τοπική παραγωγή και τα αγροτικά προϊόντα του τόπου

6.1 Πολιτιστική υποδομή¹

Το 1985 ιδρύθηκε και συστήθηκε με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου και Υπουργείο Εσωτερικών η Δημοτική Πολιτιστική Ανάπτυξη Καλαμάτας (Δ.Ε.Π.Α.Κ.) με κύριο στόχο την πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης της Καλαμάτας και της ευρύτερης περιοχής, δημιουργώντας τις απαραίτητες υποδομές για τη προώθηση της πνευματικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας. Για την υλοποίηση αυτού του προγράμματος δημιουργήθηκαν τομείς μουσικής, εικαστικών και χορού, με εκπαιδευτικές και επιμορφωτικές δραστηριότητες καθώς και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις. Οι σχολές στεγάζονται στα ομορφότερα παραδοσιακά κτίρια της πόλης, ειδικά διαμορφωμένα και εξοπλισμένα για τις ανάγκες σύγχρονων σχολών. Οι δάσκαλοι που διδάσκουν σε αυτά είναι ενεργοί καλλιτέχνες και παιδαγωγοί πανελληνίου κύρους ενώ σημαντικοί καλλιτέχνες έχουν εγκατασταθεί στην Καλαμάτα, συμβάλλοντας έτσι στην πολιτιστική αποκέντρωση.

Συνολικά στις σχολές φοιτούν περισσότεροι από 1.000 μαθητές και ένας σημαντικός αριθμός σπουδαστών μετά τη φοίτησή τους έχει εισαχθεί και φοιτήσει στις ανώτερες καλλιτεχνικές επαγγελματικές σχολές στην Ελλάδα και του εξωτερικού. Για το κοινό της Καλαμάτας οργανώνονται πολυάριθμες εκδηλώσεις υψηλής ποιότητας. Το 1995 με το σχέδιο του Υπουργείου Πολιτισμού για το πολιτιστικό Δίκτυο Πόλεων, η Καλαμάτα εντάχθηκε σε αυτό ως «Πόλη Χορού» και ιδρύθηκε το Διεθνές κέντρο χορού του δήμου Καλαμάτας.

6.1.1 Μουσεία

- Αρχαιολογικό μουσείο :

Το Μπενάκειο Αρχαιολογικό Μουσείο βρίσκεται στη συμβολή των οδών Μπενάκη και Παπάζογλου στην Καλαμάτα. Στεγάζεται σε μια οικία, η οποία χρονολογικά τοποθετείται στα μέσα του 19ου αιώνα και δωρήθηκε στην Αρχαιολογική Υπηρεσία από τον Αντώνιο Μπενάκη, ιδρυτή του ομώνυμου αθηναϊκού μουσείου. Λειτούργησε για πρώτη φορά το 1971, όμως υπέστη μεγάλες ζημιές από το σεισμό του 1986. Η συντήρηση του κτηρίου και η μελέτη επανέκθεσης των ευρημάτων διήρκεσαν έως το 1995, οπότε εγκαινιάστηκε η έκθεση του ισογείου. Τρία χρόνια αργότερα, ολοκληρώθηκε ο δεύτερος όροφος.

Πρόκειται για τριώροφο κτήριο λαϊκής αρχιτεκτονικής με κεραμοσκεπή και με μία μικρή σοφίτα στη στέγη. Μόνο στην πρόσοψη (επί της Παπάζογλου) βλέπουμε μία συμμετρική διάταξη των ανοιγμάτων αμφιπλεύρως από την κεντρική πόρτα εισόδου (με τοξωτό φεγγίτη), η οποία προστατεύεται από ένα μπαλκόνι του Β' ορόφου.

Τα ανοίγματα είναι τετράγωνα και σε αυτά του ισογείου, είναι εμφανή τα ανακουφιστικά τόξα. Τα παράθυρα προστατεύονται με σιδερένια κάγκελα στο ισόγειο, ενώ στους δύο ορόφους με ξύλινα παντζούρια, με κινητές περσίδες και από προεξέχον γείσο. Τα μικρά μπαλκόνια στηρίζονται σε περίτεχνα σιδερένια φουρούσια και έχουν σιδερένια κιγκλιδώματα.

Το μουσείο φιλοξενεί πλήθος ευρημάτων από την ευρύτερη περιοχή της Μεσσηνίας, από την εποχή του Χαλκού έως τους Ρωμαϊκούς χρόνους. Από 24 Νοεμβρίου 2008 διακόπηκε η λειτουργία του Μουσείου λόγω μεταφοράς των εκθεμάτων του στο Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας. Τώρα ο χώρος αυτός στεγάζει τις Διοικητικές υπηρεσίες του Αρχαιολογικού Μουσείου Μεσσηνίας.

- Λαογραφικό μουσείο

Στην πόλη της Καλαμάτας, βρίσκουμε το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο, με πλούσια συλλογή από κειμήλια και προσωπικά αντικείμενα των Αγωνιστών του 1821. Το κτήριο που στεγάζει το Λαογραφικό Μουσείο Καλαμάτας δόθηκε ως δωρεά από τον Κυριακού στο Δήμο της πόλης. Αρχικά το κτίσμα χρησίμευσε για να στεγαστεί ο Σύλλογος προς Διάδοση των Γραμμάτων, λειτούργησε από το 1936 έως το 1945 ως σχολή αλφαριθμητισμού και αρκετά αργότερα, ως μουσείο. Το μουσείο λειτούργησε για πρώτη φορά το 1973 και επαναλειτούργησε το 2002, όταν αποκαταστάθηκαν οι βλάβες που είχε υποστεί το κτήριο από το σεισμό του 1986 .

Πρόκειται για διώροφο αρχοντικό με ακανόνιστη κάτοψη λόγω γωνιακής θέσης. Διαθέτει ξύλινη στέγη με βυζαντινά κεραμίδια και εξώστη στη στενή πλευρά του με περίτεχνα σιδερένια φουρούσια και κιγκλιδώματα. Στις γωνίες διακρίνονται καθαρά ψευδοπαραστάδες όπως και κορνίζες στη στάθμη της οροφής του ισογείου και κάτω από το γείσο της στέγης.

Η κύρια είσοδος επιστέφεται από τοξωτό υπέρθυρο με φεγγίτη και στολίζεται με ψευδοπαραστάδες με επίκρανα, κορνίζες και γείσο. Με τις εργασίες αποκατάστασης, επανεγκαταστάθηκαν οι δύο τοξωτές πόρτες στη νότια όψη, οι οποίες μετατράπηκαν μεταγενέστερα σε τετράγωνα παράθυρα.

Στο ισόγειο, μετά τις πληροφορίες για τον τόπο, το σύλλογο που ίδρυσε το μουσείο και την οικογένεια Κυριακού, μπορείτε να δείτε μικρές θεματικές ενότητες που αφορούν την αγροτική και ποιμενική ζωή, τη γεωργική βιοτεχνία, την υφαντική τέχνη, την αγγειοπλαστική και τα αστικά επαγγέλματα. Μια άλλη σειρά εκθεμάτων προέρχεται από την καθημερινή ζωή των κατοίκων. Τα εκθέματα του ισογείου επιτρέπουν στον επισκέπτη να αποκτήσει μια επαρκή εικόνα για τον προβιομηχανικό τρόπο ζωής στη Μεσσηνία.

Στον επόμενο όροφο, η έκθεση ξεκινά με μια εντυπωσιακή ενότητα αφιερωμένη στην τυπογραφία και τη βιβλιοδεσία, που υπενθυμίζει στον επισκέπτη ότι στην Καλαμάτα λειτούργησε το πρώτο τυπογραφείο της απελευθερωμένης Ελλάδας. Σε αυτό τυπώθηκε η Προκήρυξη των Επαναστατημένων Ελλήνων προς τις Ευρωπαϊκές Αυλές. Το πρώτο δωμάτιο δεξιά αποτυπώνει την εικόνα του αστικού σπιτιού της πόλης κατά τις αρχές του 20ού αι., ενώ στο διάδρομο του ορόφου αυτού υπάρχει αναπαράσταση παραδοσιακού καφενείου. Στη μεγάλη αίθουσα δεξιά παρουσιάζεται ιστορικό υλικό που αφορά την Επανάσταση του 1821 και προέρχεται από την Καλαμάτα. Η αίθουσα του Γ. Καρέλια φιλοξενεί ενδυματολογικά στοιχεία, ανάμεσά τους και την παραδοσιακή καλαματιανή ενδυμασία. Στο βάθος του πρώτου ορόφου υπάρχει μικρή αίθουσα αφιερωμένη στη μεταβυζαντινή εκκλησιαστική τέχνη της περιοχής.

- Μουσείο Σιδηροδρόμων

Το Δημοτικό Πάρκο Σιδηροδρόμων Καλαμάτας αποτελεί μοναδικό για το είδος του υπαίθριο μουσείο. Τα εγκαίνια έγιναν το Σεπτέμβριο του 1986 αλλά η ολοκλήρωση του έγινε το 1990, λόγω του καταστρεπτικού σεισμού που έπληξε την Καλαμάτα το Σεπτέμβρη του 1986. Ο χώρος που επιλέχθηκε για να δημιουργηθεί το μουσείο ήταν ο παλαιός σταθμός «Καλαμάτα λιμνή» αλλά και έκταση του ΟΣΕ που χρησιμοποιούνταν επί εποχής ατμού ως καρβουναποθήκες.

Συγκεκριμένα καταλαμβάνει συνολική έκταση 54 στρεμμάτων σε ένα κεντρικό κομμάτι της πόλης. 24,6 στρέμματα παραχωρήθηκαν από τον ΟΣΕ τα οποία περιελάμβαναν το διόροφο κτίριο του παλιού σταθμού "Καλαμάτα Λιμνή" καθώς και έναν υδατόπυργο. 28 στρέμματα παραχωρήθηκαν από τον Δήμο Καλαμάτας και 1,4 στρέμματα από την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος. Όλο το τροχαίο υλικό προέρχεται από τον ΟΣΕ (από το δίκτυο της Πελοποννήσου και της Θεσσαλίας), εκτός από τον συρμό του ΗΣΑΠ, και έχει παραχωρηθεί στο Δήμο Καλαμάτας με καθεστώς χρησηδανείου.

Βρίσκεται σε μια απόσταση 5 λεπτών από την κεντρική πλατεία της Καλαμάτας ακολουθώντας την οδό Αριστομένους με κατεύθυνση προς λιμάνι. Η έκταση του πάρκου οριοθετείται από την οδό Μακεδονίας μέχρι την οδό Κρήτης κοντά στο λιμάνι και από τις δύο κάθετες οδούς Αριστομένους και Ψαρών. Σαν πάρκο, πέραν των σιδηροδρομικών εκθεμάτων που περιλαμβάνει, διαθέτει γήπεδο μπάσκετ και βόλει αλλά και άλλες εγκαταστάσεις για την ψυχαγωγία των παιδιών. Επίσης στεγάζονται και διάφοροι σύλλογοι (όπως ο δικός μας), είτε στα σιδηροδρομικά οχήματα του πάρκου είτε στα κτίρια αυτού.

Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι το βασικό κτίριο του πάρκου είναι ο ανακαινισμένος σταθμός «Καλαμάτα λιμνή» που σήμερα εκτελεί χρέη αναψυκτήριου στο ισόγειο και το "σπίτι" του ΣΦΣΜ στον όροφο, το οποίο μας έχει παραχωρηθεί για χρήση από την λέσχη σιδηροδρομικών.

Στα εκθέματα του Μουσείου περιλαμβάνονται, ο σταθμός και η περιοχή του, με διώροφο οικίσκο σταθμαρχείου, τέσσερις πλατφόρμες επιβίβασης με περίπτερο εισόδου και σταθερούς πάγκους αναμονής. Υπάρχουν ακόμη υδατόπυργος με λίθινη κυλινδρική βάση, τρεις κρουνοί ατμαμαξών και τιμονιέρες, μεταλλική πεζογέφυρα, μήκους 28 μ., κατά τον άξονα του σταθμαρχείου, καθώς και μικροστοιχεία οργάνωσης του σιδηροδρομικού τοπίου (κλειδιά αλλαγής, φανοί, στάνζες, stoppers).

Εκτίθενται επίσης τροχαίο υλικό, αποτελούμενο από επτά ατμάμαξες και μια νητζελάμαξα, δύο δραιζίνες (ποδηλάτη και χειροκίνητη), ένα χειροκίνητο γερανό (1890), τρία επιβατηγά οχήματα Α' θέσης και πέντε Α'-Β' θέσης (1885), οκτώ φορτηγά οχήματα διαφόρων τύπων (1885-1947). Τα βαγόνια των συρμών μελετήθηκαν έτσι ώστε, παράλληλα προς τον παιδαγωγικό-μουσειακό τους προορισμό, να φιλοξενούν και κάποιες συγκεκριμένες δημοτικές λειτουργίες και δραστηριότητες φορέων της πόλης.

- Στρατιωτικό μουσείο

Το Στρατιωτικό Μουσείο Καλαμάτας εγκαινιάσθηκε και άρχισε να λειτουργεί στις 10 Ιουνίου 2006. Στεγάζεται σε κτίριο που παραχωρήθηκε για το σκοπό αυτό, από την Ιερά Μητρόπολη Μεσσηνίας. Στόχος του Στρατιωτικού Μουσείου είναι η παρουσίαση της νεότερης ελληνικής ιστορίας μέσα από κείμενα, φωτογραφικό και οπτικοακουστικό υλικό. Παρουσιάζει την ιστορία της Ελλάδας Επανάσταση του 1821 μέχρι τις μέρες μας και αποτελεί ένα στολίδι στο ιστορικό κέντρο της πόλης. Με εκθέματα στολών της εποχής, πολεμικού υλικού και πλούσιου φωτογραφικού υλικού της επανάστασης του 1821, αρχίζει η ξενάγηση. Ακολουθεί ο Μακεδονικός Αγώνας με ανάλογα εκθέματα και ιδιαίτερη αναφορά στους Μεσσή-νιους Μακεδονομάχους, τα ονόματα των οποίων αναγράφονται σε ειδικό κατάλογο. Στη συνέχεια οι Βαλκανικοί πόλεμοι, τα εκθέματα των οποίων συμπληρώνονται και με λάφυρα των εχθρών. Ένα μεγάλο τμήμα της έκθεσης είναι αφιερωμένο στη Μικρασιατική καταστροφή. Έπειτα ακολουθούν αφιερώματα για τον Α' και Β' παγκόσμιο Πόλεμο, τη Μάχη των Οχυρών, τη Μάχη της Κρήτης, τη Μέση Ανατολή και την Εθνική Αντίσταση. Επίσης γίνεται αναφορά στις ειρηνευτικές αποστολές του Ελληνικού Στρατού (Κορέα, Σομαλία, Πρώην Γιουγκοσλαβία, Πόλεμος του Κόλπου, Αφγανιστάν). Στην ειδικά διασκευασμένη αίθουσα «Ήχος και Φως» γίνεται προβολή ταινίας με την ιστορική διαδρομή του 9ου Συντάγματος Πεζικού. Ξεχωριστό κομμάτι του μουσείου, που ελκύει το ενδιαφέρον αναζήτησης των επισκεπτών, αποτελεί το βιβλίο των Μεσσηνίων νεκρών που έπεσαν κατά τους αγώνες του Έθνους μας, από το 1897 μέχρι το 1974. Στον προαύλιο χώρο έχουν εγκατασταθεί βαριά εκθέματα, όπως ένα άρμα Μ 48 – Α5, ένα τεθωρακισμένο όχημα Μ8, πυροβόλα όπλα κι ένα αεροσκάφος F – 5. Το Μουσείο επισκέπτονται καθημερινά, μεγάλος αριθμός ιδιωτών, σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και Πανεπιστημιακές Σχολές. Ιδιαίτερη μνεία οφείλεται στους δωρητές του Στρατιωτικού Μουσείου, των οποίων οι δωρεές στρατιωτικών κειμηλίων εμπλουτίζουν και κοσμούν τις προθήκες του Μουσείου.

6.1.2 Θέατρο

Στην πόλη της Καλαμάτας δραστηριοποιούνται κάποια θεατρικά σχήματα

- Θεατρική διαδρομή

Η «Θεατρική Διαδρομή» είναι μια ερασιτεχνική θεατρική ομάδα που ιδρύθηκε στην Καλαμάτα το 1994 από επτά-οκτώ άτομα και μέχρι σήμερα έχει ανεβάσει πολλά έργα, ένα για κάθε χρόνο λειτουργίας της, ενώ παρουσίασε δείγματα της δουλειάς της και σε πολλές άλλες εκδηλώσεις. Συμμετείχε σε πανελλήνια φεστιβάλ θεάτρου (Ιθάκης, Καρδίτσας, Βέροιας) και απέσπασε αρκετά βραβεία (ερμηνείας ερασιτεχνών ηθοποιών του σχήματος, καλύτερης παράστασης, σκηνοθεσίας, μουσικής, σκηνογραφίας), όπως και άλλες διακρίσεις. Από το σανίδι της έχουν περάσει πολλοί ηθοποιοί, όλοι ερασιτέχνες, και τις παραστάσεις της έχουν παρακολουθήσει, όπως υπολογίζεται, αρκετές χιλιάδες θεατές. Σήμερα υπάρχει «ετοιμοπόλεμη» μια θεατρική ομάδα πενήντα ατόμων συν μια υποστηρικτική ομάδα από πολλούς άλλους έτοιμους να βοηθήσουν από διάφορα πόστα.

- Θεατρικό σχήμα συν 1

Πρόκειται για ένα θεατρικό σχήμα με έδρα την Καλαμάτα, που ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 2008, από παλιούς ερασιτέχνες ηθοποιούς και συντελεστές παλαιών θεατρικών σχημάτων της Καλαμάτας καθώς και από πολλούς νέους φίλους και καλλιτέχνες που δραστηριοποιούνται στο χώρο της μουσικής, του χορού και του θεάτρου και οι οποίοι ζουν, δημιουργούν και εργάζονται στη Καλαμάτα. Η πρώτη θεατρική δημιουργία του σχήματος που παρουσιάστηκε τον Φεβρουάριο του 2009, ήταν "Η Όπερα της Πεντάρας" των Bertold Brecht -Kurt Weil σε μετάφραση-Διασκευή Παύλου Μάτση και σκηνοθεσία Κώστα Κατσουλάκη. Στο θεατρικό σχήμα "συνΕνα" συμμετέχουν σήμερα πάνω από 60 άτομα με στόχο τη πλούσια και δημιουργική παρουσία στη πολιτιστική ζωή της πόλης

Εντός της πόλης είναι σε λειτουργία αρκετοί θεατρικοί χώροι :

- ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
- ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΚΑΣΤΡΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
Το κάστρο αποτελεί μία τοποθεσία όπου μπορεί κανείς να απολαύσει την ηρεμία που προσφέρει το πευκόφυτο τοπίο του, και η υπέροχη πανοραμική θέα του ιστορικού κέντρου της Καλαμάτας. Λόγω επικινδυνότητας, η πόρτα που οδηγεί στο κέντρο του κάστρου είναι κλειδωμένη, και ο επισκέπτης μπορεί να κινηθεί μόνο περιμετρικά εντός του κάστρου.
Επίσης, στο κάστρο υπάρχει τιμεντένιο αμφιθέατρο που το καλοκαίρι γίνονται εκπολιτιστικές εκδηλώσεις του Δήμου Καλαμάτας, με φόντο το φωτισμένο ιστορικό κέντρο.

- ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ-
'ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΕΙΟΣ ΛΑΙΚΗ ΣΧΟΛΗ'
Κλειστό αμφιθέατρο
- ΔΗΠΕΘΕ Καλαμάτας

Το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Καλαμάτας (ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ.Κ.) ιδρύθηκε το 1984. διατηρεί δύο σκηνές, την Κεντρική και τη Νέα. Σε αυτές, κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου παρουσιάζονται θεατρικά έργα από την ελληνική και παγκόσμια δραματουργία, καθώς και παραστάσεις για παιδιά. Κατά την καλοκαιρινή περίοδο, παρουσιάζεται ένα κλασικό έργο στο αμφιθέατρο του κάστρου.

Τα έργα της χειμερινής περιόδου παρουσιάζονται στην Καλαμάτα, στην περιφέρεια, στους όμορους νομούς και συχνά στην Αθήνα, ενώ εκείνο της καλοκαιρινής, εκτός των παραστάσεων της Καλαμάτας, παρουσιάζεται στα μεγάλα φεστιβάλ και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις της χώρας μας. Μέχρι σήμερα το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ.Κ. έχει παρουσιάσει 150 περίπου έργα από την ελληνική και παγκόσμια δραματουργία. Βασικές κατευθύνσεις που χαρακτηρίζουν τη δραστηριότητά του είναι η προσπάθεια να συνδυαστεί ο ψυχαγωγικός, ενημερωτικός και παιδευτικός χαρακτήρας του θεάτρου, να δοθεί έμφαση στο κλασικό δραματολόγιο αλλά και στις σύγχρονες θεατρικές αναζητήσεις, να προβληθεί η ελληνική θεατρική παράδοση, αλλά και τα κορυφαία έργα της παγκόσμιας δραματουργίας. Ιδιαίτερη μέριμνα λαμβάνεται για την αισθητική αγωγή του παιδικού κοινού και για να προσελκυστούν στην Καλαμάτα σημαντικοί καλλιτεχνικοί συνεργάτες. Με αφορμή το ανέβασμα των θεατρικών έργων και παράλληλα με αυτά, πραγματοποιούνται εκδηλώσεις (διαλέξεις-συζητήσεις, εκθέσεις και προβολές), με στόχο την ολοκληρωμένη παρουσίαση της θεατρικής παράστασης.

6.1.3 Χορός

- Διεθνές Κέντρο Χορού
Όταν το 1995 η Καλαμάτα εντάχθηκε στο Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο Πόλεων με αντικείμενο την προώθηση του χορού, είχε ήδη διαγράψει στο χώρο του πολιτισμού μια πορεία που την είχε αναδείξει σε πόλη - πρότυπο στον τομέα της πολιτιστικής ανάπτυξης. Ο Δήμος Καλαμάτας ήταν ο πρώτος Δήμος που καθιέρωσε πολιτιστικό τέλος για τους δημότες του. Η Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής Ανάπτυξης Καλαμάτας (Δ.Ε.Π.Α.Κ.) συμπληρώνοντας, από το 1985, 10 χρόνια επιτυχημένης λειτουργίας, με τομείς Μουσικής, Εικαστικών και Χορού, απέκτησε ένα νέο θεσμό, το Διεθνές Κέντρο Χορού Καλαμάτας με κορυφαία εκδήλωση το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού. Στα χρόνια που μεσολάβησαν, το Διεθνές Κέντρο Χορού Καλαμάτας (ΔΙ.ΚΕ.ΧΟ.) έχει να επιδείξει ένα ικανό έργο που θεμελιώνει την πορεία και το μέλλον ενός θεσμού με σοβαρές προοπτικές. Στηριγμένο στα δεδομένα της προγραμματικής σύμβασης του 1995, το ΔΙ.ΚΕ.ΧΟ. κατηύθυνε τη λειτουργία του, σε τρεις τομείς: Έρευνα, Εκπαίδευση, Καλλιτεχνική δράση και παραγωγή, με σκοπό να καθιερωθεί με το χρόνο, ως θεσμός που θα βοηθά στην στήριξη, στην προώθηση και στην προβολή της σύγχρονης χορευτικής δημιουργίας.

Συγχρόνως έχει καταστήσει την Καλαμάτα τόπο συνάντησης και ανταλλαγής ανάμεσα στους δημιουργούς ώστε να καταστεί, με το χρόνο, ένας θεσμός που θα βοηθά στη στήριξη, στην προώθηση και στην προβολή της σύγχρονης χορευτικής δημιουργίας, ενώ συγχρόνως έχει καταστήσει την Καλαμάτα τόπο συνάντησης και ανταλλαγής ανάμεσα στους δημιουργούς και σπουδαστές της χορευτικής τέχνης, Έλληνες και ξένους. Παράλληλα, επιδίωξε και πέτυχε τόσο τη συμμετοχή φορέων της τοπικής κοινωνίας στη δράση του όσο και τη δημιουργική του συνεργασία με τους άλλους τομείς της Δ.Ε.Π.Α.Κ. (Μουσική και Εικαστικά).

- Δημοτική σχολή χορού

Σ' ένα όμορφο νεοκλασικό κτίριο, ανακαινισμένο με ιδιαίτερη φροντίδα, λειτουργεί η Δημοτική Σχολή Χορού Καλαμάτας στην οποία φοιτούν 400 περίπου άτομα το χρόνο. Η Σχολή είναι εξοπλισμένη με σύγχρονη και κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή και με διδακτικό προσωπικό από δασκάλους άριστα εκπαιδευμένους που είναι συγχρόνως καλλιτέχνες του χορού που συμμετέχουν στις μεγαλύτερες ομάδες χορού της χώρας. Η Σχολή Χορού έχει δύο τμήματα. Το ερασιτεχνικό, όπου μπορούν να φοιτήσουν όλα ανεξαιρέτως τα παιδιά και ενήλικες της Καλαμάτας και το προεπαγγελματικό, όπου φοιτούν παιδιά που θέλουν να σπουδάσουν χορό εντατικά προκειμένου να δώσουν εξετάσεις σε Ανώτερες Επαγγελματικές Σχολές της Ελλάδας ή του εξωτερικού. Το διδακτικό έτος περιλαμβάνει ένα πλήρες εκπαιδευτικό πρόγραμμα με μαθήματα κλασσικού μπαλέτου, σύγχρονου χορού, τζαζ, αυτοσχεδιασμού, Tai chi και μουσικοκινητικής αγωγής. Στη διάρκεια του έτους οργανώνονται επιμορφωτικά προγράμματα που απευθύνονται τόσο στους μαθητές όσο και στους δασκάλους του χορού. Για όλους αυτούς τους λόγους η Δημοτική Σχολή Χορού Καλαμάτας θεωρείται πρότυπη σχολή στο είδος της κάτι που επιβεβαιώνεται από τον αριθμό των σπουδαστών και την υψηλή βαθμολογία που αποσπούν από τους καθηγητές – εξεταστές της Βασιλικής Ακαδημίας Χορού του Λονδίνου (RAD) με την οποία συνεργάζεται εποικοδομητικά η Δημοτική Σχολή Χορού Καλαμάτας, αλλά και τους μαθητές που στη συνέχεια ακολούθησαν σπουδές στο χορό σε σημαντικές σχολές της Ελλάδας και του εξωτερικού και που εργάζονται ως επαγγελματίες της τέχνης του χορού. Η ίδρυση του Διεθνούς Κέντρου Χορού Καλαμάτας επέδρασε θετικά στη λειτουργία της σχολής και της έδωσε μια νέα ώθηση.

6.1.4 Μουσική

Δημοτικό ωδείο Καλαμάτας

Το Δημοτικό Ωδείο στεγάζεται σε ένα πολύ όμορφο παραδοσιακό κτίριο του 19ου αιώνα, ειδικά διαμορφωμένο και πλήρως εξοπλισμένο για τις ανάγκες ενός σύγχρονου ωδείου. Νέες μέθοδοι διδασκαλίας, απαλλαγμένες από τον γνωστό ακαδημαϊσμό, προπαρασκευαστικά τμήματα βασισμένα στις « ενεργητικές μεθόδους », έμφαση στην ελληνική μουσική, παραδοσιακή και βυζαντινή, συγκρότηση φωνητικών και οργανικών ομάδων, συχνές μαθητικές παραστάσεις, προσδίδουν στο Ωδείο ένα εύφορο και δημιουργικό κλίμα.

Επιπλέον το Ωδείο δραστηριοποιείται και στο χώρο της επιμόρφωσης, με σεμινάρια, διαλέξεις, σχολιασμένες συναυλίες και ακροάσεις, εργαστήρια κ.τ.λ., που απευθύνονται τόσο σ' ένα ευρύτερα φιλότεχνο κοινό, όσο και στους μαθητές. Μεγάλη επιτυχία έχει γνωρίσει τα τελευταία πέντε χρόνια το «Καλλιτεχνικό Καφενείο», στην αίθουσα συναυλιών του Ωδείου, που παρουσιάζει με κέφι και χωρίς την επισημότητα μιας κλασικής συναυλίας ελληνικές και ξένες δημιουργίες. Για το πλατύ κοινό της Καλαμάτας οργανώνονται κάθε χρόνο στο Δημοτικό Πνευματικό Κέντρο Καλαμάτας, στη Νέα Σκηνή του Δημοτικού Περιφερειακού Θεάτρου Καλαμάτας (ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ.Κ), καθώς και σε υπαίθριους χώρους (Ιστορικό Κέντρο, Πάρκο Σιδηροδρόμων, Προκουμαία Λιμανιού κ. α.) ποικίλες εκδηλώσεις, που περιλαμβάνουν όλα τα είδη της μουσικής.

Ιδιαίτερα επιτυχημένες είναι οι συνεργασίες με σημαντικούς ελληνικούς και ξένους πολιτιστικούς φορείς (Εθνική Λυρική Σκηνή για την παρουσίαση του «Βαφτιστικού», του «Κουρέα της Σεβίλλης», Ορχήστρα Καμεράτα, παιδική Χορωδία της Βιέννης κ.α.) και εξίσου ενδιαφέρουσα η χρησιμοποίηση των ιδίων καλλιτεχνικών δυνάμεων του Ωδείου για παραγωγή αξιόλογων μουσικών εκδηλώσεων με τα μουσικά σύνολα των τμημάτων, τη μαθητική Ορχήστρα και την τρίφωνη παιδική χορωδία σε ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα.

6.1.5 Ζωγραφική- Γλυπτική

- Εικαστικό εργαστήρι

Το Εικαστικό Εργαστήρι Καλαμάτας ιδρύθηκε το 1985 ως κεντρικός πυρήνας του Εικαστικού Τομέα της Δημοτικής Επιχείρησης Πολιτιστικής Ανάπτυξης Καλαμάτας. Σε συνεργασία με τους Τομείς Μουσικής και Χορού, στόχευαν σε μια δυναμική παρέμβαση, από τη μεριά του Δήμου, στο πολιτιστικό γίγνεσθαι της πόλης της Καλαμάτας και της ευρύτερης περιοχής, με την εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου προγράμματος πολιτιστικής ανάπτυξης. Βασική επιδίωξη του εργαστηρίου ήταν η σταδιακή μύηση στο χώρο σπουδών των εικαστικών τεχνών και η δημιουργία πρόσφορων συνθηκών ανάπτυξης της καλλιτεχνικής έκφρασης σε μικρούς και μεγάλους. Είκοσι ολόκληρα χρόνια, μέσα από ειδικά μελετημένα προγράμματα, το εργαστήρι προσφέρει σε παιδιά, εφήβους και ενήλικες, τη δυνατότητα, ανάλογα με την ηλικία τους και μέσα από ευχάριστη απασχόληση, να πλησιάσουν την εικαστική δημιουργία, να μάθουν τη γλώσσα της και να χειριστούν διαφορετικά εκφραστικά μέσα, όπως σχέδιο, ζωγραφική, γλυπτική, κεραμική, ψηφιδωτό, μπατίκ, ταπισερί κ.ά. Με ατομικές και ομαδικές εργασίες και τη καθοδήγηση έμπειρων δασκάλων-καλλιτεχνών, καλλιεργούνται, μέσα από τη διαδικασία της τέχνης, η δημιουργικότητα σε όλους και το ταλέντο στους πιο προικισμένους. Και είναι σε αυτά τα εργαστήρια που μαθήτευσαν μερικοί από τους νυν δασκάλους του σχολείου. Παράλληλα με το εκπαιδευτικό του έργο, το εικαστικό εργαστήρι έχει να επιδείξει αξιόλογη δραστηριότητα επιμορφωτικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα. Προγράμματα συνεργασίας με εικαστικούς φορείς σε ελληνικό και διεθνές επίπεδο, διαλέξεις με θέματα που αφορούν την τέχνη και σεμινάρια που απευθύνονται τόσο σε ειδικούς όσο και στο φιλότεχνο κοινό εμπεριέχονται στην πολύπλευρη δράση του σχολείου.

Η πλατύτερη και μαζικότερη εικαστική παρέμβαση στην πόλη συμπληρώνεται με τη διοργάνωση πολύμορφων πολιτιστικών εκδηλώσεων (παραστάσεις δρόμου, λαϊκά δρώμενα, κατασκευές σε δημόσιους χώρους) και επιτυχημένων εκθέσεων που φέρνουν το κοινό της Καλαμάτας και της ευρύτερης περιοχής σε επαφή με το σύνολο της εικαστικής δημιουργίας.

- Δημοτική πινακοθήκη

Η πινακοθήκη ανήκει στη Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής Ανάπτυξης Καλαμάτας και στεγάζεται από το 2002 σε ανακαινισμένο νεοκλασικό κτήριο στο ιστορικό κέντρο της πόλης. Το 2007 πήρε το όνομα του χαράκτη Α.Τάσσου, που καταγόταν από τη Μεσσηνία, λόγω της δωρεάς μεγάλου αριθμού χαρακτικών από τη συλλογή του.

Είναι ένας χώρος τέχνης που αντανakλά τα εικαστικά δρώμενα της δεκαετίας του 1980 στη ζωγραφική, τη γλυπτική, την κεραμική και τη χαρακτική. Περιλαμβάνει έργα των Χρ. Μπότσογλου, Π. Τέτση, Τ. Κατσουλίδη, Γ. Ψυχοπαίδη, Β. Κατράκη, Κ. Βαρώτσου, Μ. Κατζουράκη, Γ. Βαλαβανίδη, Ό. Ζούνη κ.ά. Ο πυρήνας των 350 έργων της χαρακτηρίζεται από πολυμορφία εικαστικών τάσεων και ρευμάτων και αποτελείται από προσφορές Ελλήνων δημιουργών στην πόλη μετά το σεισμό του 1986. Τα εν λόγω έργα έχουν εμπλουτιστεί και από μεταγενέστερες δωρεές αρκετών καλλιτεχνών. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης οι περιοδικές εκθέσεις που οργανώνονται από την ίδια την πινακοθήκη ή σε συνεργασία με αναγνωρισμένους εικαστικούς φορείς και οι οποίες καλύπτουν όλες τις μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης, κλασικές αλλά και πρωτοποριακές.

- Πινακοθήκη σύγχρονης τέχνης

Η Πινακοθήκη Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης ιδρύθηκε το 1962 από τη Λαϊκή Βιβλιοθήκη Καλαμάτας. Η συλλογή της περιλαμβάνει 430 έργα ζωγραφικής, σχέδια, χαρακτικά, κατασκευές και γλυπτά. Από τα 430 εκτίθενται σήμερα περισσότερα από 100 στις αίθουσες του τετάρτου ορόφου του Πνευματικού Κέντρου Καλαμάτας. Πολύτιμο απόκτημα της Πινακοθήκης αποτελεί η κληροδοσία 58 έργων της αείμνηστης ζωγράφου Δάφνης Σταύρου Κωστοπούλου. Τα έργα τα οποία περιλαμβάνει η Πινακοθήκη Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης Καλαμάτας, δωρεές κατά ένα μεγάλο ποσοστό των ιδίων των δημιουργών, εκπροσωπούν όλες σχεδόν τις Σχολές της σύγχρονης τέχνης. Υπάρχουν έργα καλλιτεχνών, οι οποίοι ανήκουν στα εξής εικαστικά ρεύματα: «Σχολή του Μονάχου», Εμπρεσιονισμός, Εικαστική Γενιά του 30, Εξπρεσιονισμός, Αφαίρεση, Παραστατική Ζωγραφική του 60, έργα ποικίλων εικαστικών εκφάνσεων σύγχρονης Ελληνικής τέχνης, καθώς επίσης και έργα χαρακτικής και γλυπτικής. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Πινακοθήκη Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης Καλαμάτας φιλοξενεί δημιουργίες ενός σημαντικού αριθμού καλλιτεχνών, οι οποίοι εκπροσώπησαν τη χώρα μας στη μνημειώδη Έκθεση Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης, η οποία φιλοξενήθηκε στο Πεκίνο και στη συνέχεια στην Αθήνα στα πλαίσια των εκδηλώσεων για το «πολιτιστικό έτος της Ελλάδας στην Κίνα» (Σεπτέμβριος 2007-Σεπτέμβριος 2008). Υπάρχουν στην Πινακοθήκη της Καλαμάτας, έργα των: Γιώργου Γουναρόπουλου, Χρήστου Καπράλου, Δημήτρη Μυταρά, Γιάννη Τσαρούχη, Αλέκου Φασιανού, Νίκου Χατζηκυριάκου-Γκίκα, Γιάννη Ψυχοπαίδη και άλλων.

6.1.6 Βιβλιοθήκες²

- Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Καλαμάτας (Δ.Κ.Β.Κ.)

Η Δ.Κ.Β. Καλαμάτας είναι νομικό πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και υπάγεται στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Στεγάζεται στο κτήριο της Ιεράς Μητρόπολης Μεσσηνίας που βρίσκεται στην πλατεία Υπαπαντής. Η βιβλιοθήκη λειτουργεί από το 2004 σύμφωνα με τον υπ'αριθμό 83064/ΙΖ Κανονισμό Λειτουργίας Δημοσίων (ΦΕΚ 1173/20-08-2003) και τον νόμο 3149/2003 Εθνική Βιβλιοθήκη. Διαθέτει συλλογή από 11.700 περίπου τόμους βιβλίων μέρος των οποίων έχει μηχανογραφηθεί στο πρόγραμμα ΑΒΕΚ 5501. Το υλικό, έντυπο και μη, ταξινομείται σύμφωνα με το διεθνώς καθιερωμένο ταξινομικό σύστημα Decanal Dewey Classification.

- Λαϊκή Βιβλιοθήκη

Ιδρύεται το 1933 ως πολιτιστικό σωματείο μη κερδοσκοπικό. Χάρη στις φιλότιμες προσπάθειες μερικών καλαματιανών λογίων. Σήμερα η Βιβλιοθήκη, ύστερα από άοκνες και πολυχρόνιες προσπάθειες του αιμνήστου προέδρου της Ιωάννη Αποστολάκη στεγάζεται σε δικό της χώρο, στον 5ο όροφο του Πνευματικού Κέντρου Καλαμάτας. Θεωρείται ως μία από τις σημαντικότερες επαρχιακές βιβλιοθήκες της Ελλάδος με 90.000 τόμους βιβλίων, μερικά των οποίων φτάνουν στον μεσαίωνα. Διαθέτει 2.500 τίτλους περιοδικών (60.000 τεύχη), 200 τίτλους μεσσηνιακών εφημερίδων (100.000 φύλλα), που μερικές ανάγονται στον 19ο αιώνα. Στα ερμάρια της φυλάσσονται σπάνια χειρόγραφα μεσσηνιακού περιεχομένου, κι όλα αυτά αποκτηθέντα με την φιλότιμη συνεισφορά εκλεκτών μεσσηνίων ευεργετών. Η βιβλιοθήκη είναι στην υπηρεσία των μαθητών και των φοιτητών των εδώ Τ.Ε.Ι. και Α.Ε.Ι. της Καλαμάτας, μέσα σε χώρους άνετους, εφοδιασμένους με σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα και με τριμελές προσωπικό στην υπηρεσία του αναγνωστικού κοινού. Το έργο όμως της Βιβλιοθήκης ολοκληρώνεται με την μέχρι τούδε έκδοση τριών πολυτελών τόμων γύρω από τα Μεσσηνιακά γράμματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

6.1.7 Κινηματογράφος

Στην Καλαμάτα λειτουργεί από τον Ιανουάριο του 2003 ο κινηματογράφος cine center έχοντας 3 αίθουσες συνολικής χωρητικότητας 780 περίπου ατόμων με ήχο dts και Dolby digital καθώς και δυνατότητα προβολής 3D ταινιών. Επίσης στην πόλη λαμβάνει χώρα το video art festival μηδέν. Το Festival Μηδέν, το πρώτο ελληνικό φεστιβάλ βιντεοτέχνης που πραγματοποιείται σε ανοιχτούς δημόσιους χώρους, είναι ένα ετήσιο καλλιτεχνικό γεγονός για τη βιντεοτέχνη και τα νέα μέσα, που έχει σαν βάση την Καλαμάτα. Το φεστιβάλ οργανώνει και διαχειρίζεται μια ομάδα εικαστικών καλλιτεχνών, με κοινό πεδίο δράσης τη βιντεοτέχνη και κοινό τόπο καταγωγής την Καλαμάτα. Είναι μια ανεξάρτητη διοργάνωση που υλοποιείται από τη Sea Level (αστική, μη-κερδοσκοπική εταιρία) με την υποστήριξη του Οργανισμού Ιστορικού Κέντρου Καλαμάτας, του Επιμελητηρίου Μεσσηνίας και του Δήμου Καλαμάτας. Κεντρικός άξονας του φεστιβάλ είναι η ελεύθερη παρουσίαση, ανάδειξη και ανάπτυξη της ελληνικής και διεθνούς τέχνης του βίντεο και των νέων μέσων, σε μια εποχή όπου η εικόνα και η τεχνολογία διαδραματίζουν όλο και πιο κυρίαρχο ρόλο.

Από το 2005, το Festival Μηδέν έχει καθιερωθεί ως ένα από τα πιο ενδιαφέροντα και επιτυχημένα φεστιβάλ βιντεοτέχνης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, αποτελώντας έναν σημαντικό πόλο πολιτιστικού ενδιαφέροντος για την ελληνική, ευρωπαϊκή και διεθνή βιντεοτέχνη. Ξεπερνώντας τα όρια της Καλαμάτας, το Festival Μηδέν έχει παρουσιάσει ενότητες προβολών σε ειδικές διοργανώσεις και εκθέσεις σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας, ενώ έχει συνεργαστεί με πολλές καλλιτεχνικές ομάδες, σχολές καλών τεχνών, χώρους τέχνης, οργανισμούς και άλλα φεστιβάλ στην Ελλάδα και σε παγκόσμιο επίπεδο. Με σύνθημα "Ξεκίνα απ' το Μηδέν!", το φεστιβάλ αποκτά όλο και περισσότερους συνεργάτες, φίλους και υποστηρικτές, δημιουργώντας ένα εναλλακτικό, περιφερειακό σημείο συνάντησης για ανερχόμενους και καθιερωμένους καλλιτέχνες του βίντεο και των νέων μέσων από την Ελλάδα και από όλο τον κόσμο.

6.1.8 Συνεδριακές αίθουσες- Πολυχώροι

Εντός της πόλης εντοπίζονται οι συνεδριακοί χώροι:

- Δημοτικό πνευματικό κέντρο Πανταζοπούλειος λαϊκή σχολή
Βρίσκεται στο κέντρο της πόλης Διαθέτει ένα αμφιθέατρο με εξώστη και συνολική δυναμικότητα 400 άτομα. Επιφάνεια αμφιθεάτρου 380 τμ και εξώστη 100 τμ. Η διαρρύθμιση των καθισμάτων είναι αμφιθεατρική. Υπάρχει ο κατάλληλος οπτικοακουστικός εξοπλισμός και χώρος, για διερμηνεία.
- Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Διατίθεται μία αίθουσα 230 τμ εντός του χώρου του Πανεπιστημίου, δυναμικότητα 120 ατόμων, κατάλληλη για συνεδριάσεις. Η διαρρύθμιση των καθισμάτων είναι αμφιθεατρική. Δεν διατίθεται οπτικοακουστικός εξοπλισμός, υπάρχει όμως υποδομή για διερμηνεία και δυνατότητα καταγραφής των ομιλιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Επίσης λειτουργούν κάποιες συνεδριακές αίθουσες εντός ξενοδοχείων. Τέτοιες είναι, το classical e-filoxenia hotel το οποίο διαθέτει 7 αίθουσες και 4 εξωτερικούς χώρους, το messinian bay με 2 αίθουσες δυναμικότητας 200 ατόμων και το rex hotel με την αίθουσα mesana δυναμικότητας 180 ατόμων. Άλλες μικρότερης δυναμικότητας ατόμων αίθουσες λειτουργούν εντός των ξενοδοχείων Elektra hotel, Elite city hotel, Pharae palace hotel με δυναμικότητα 50-100 ατόμων.

Τέλος στην πόλη λειτουργούν πολυχώροι στους οποίους δραστηριοποιούνται αρκετοί πολιτιστικοί φορείς:

- **ΚΕΝΤΡΟ ΝΕΩΝ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ**
Το Κέντρο λαμβάνει μέρος, πραγματοποιεί, διοργανώνει και προωθεί δραστηριότητες σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο όπως, επιμορφωτικά σεμινάρια, δραστηριότητες δικτύωσης, ανταλλαγές νέων, πρωτοβουλίες νέων, κοινωνικά προγράμματα, περιβαλλοντικά προγράμματα, πολιτιστικά, εκπαιδευτικά προγράμματα κ.α.
- **ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ**
Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Καλαμάτας είναι ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα που ευαισθητοποιεί, εκπαιδεύει και ενεργοποιεί τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς, καθώς και να ενημερώνει τους πολίτες σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, οικολογικής ισορροπίας και βιώσιμης ανάπτυξης.
- **ΚΟΙΝΩΦΕΛΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ “ ΦΑΡΙΣ**
Με τη λειτουργία της η «ΦΑΡΙΣ», καλείται να αναδείξει τη σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία, να καλλιεργήσει στα παιδιά και τους νέους την αγάπη για τις τέχνες καθώς επίσης να δημιουργήσει μια αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στους δημότες και στο Δήμο με ιδιαίτερη έμφαση στις κοινωνικές ομάδες, που έχουν ανάγκη προστασίας και στήριξης.
- **ΛΥΚΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ**
Το Λύκειο των Ελληνίδων Καλαμάτας είναι γυναικείο μη κερδοσκοπικό Σωματείο με κοινωνικό και πολιτιστικό χαρακτήρα. Ο πλούτος των ελληνικών παραδοσιακών χορών και του ελληνικού παραδοσιακού τραγουδιού ζωντανεύει μέσα από τα μαθήματα του Λυκείου. Σαράντα χρόνια έρευνας, προσηλωμένης στην ποιότητα και τη λεπτομέρεια, σε συνδυασμό με τη διδακτική πείρα, που αποκτήθηκε μέσα από την επαφή με χιλιάδες παιδιά και την υιοθέτηση των πλέον σύγχρονων παιδαγωγικών μεθόδων, εγγυώνται τη μετάδοση μιας γνήσιας και ανόθευτης γνώσης. Σε ένα περιβάλλον καλαίσθητο, με μία μοναδική συλλογή από αυθεντικές παραδοσιακές φορεσιές, το Λ.Ε.Κ. δίνει την ευκαιρία σε μικρούς και μεγάλους να γνωρίσουν μια άλλη διάσταση του ελληνικού πολιτισμού. Λειτουργούν τμήματα: χορού & χορωδία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

- ΜΟΡΦΟΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

Στόχοι του συλλόγου είναι η ανάπτυξη κάθε μορφής πνευματικών, μορφωτικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων στην πόλη της Καλαμάτας και στην ευρύτερη περιοχή της Μεσσηνίας. Είναι η διάσωση και ανάδειξη της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και της Ελληνικής λαϊκής παράδοσης, σε αρμονικό συνδυασμό με όλα τα σύγχρονα πολιτιστικά ρεύματα.

- ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Ο οργανισμός Ιστορικού Κέντρου Καλαμάτας έχει τους παρακάτω σκοπούς:

- ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας, της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας του ιστορικού προσώπου της πόλης
- αναβάθμιση της ποιότητας, της αναψυχής, πολιτιστικής και καλλιτεχνικής, των κατοίκων και των επισκεπτών της πόλης της Καλαμάτας
- τουριστική και πολιτιστική προβολή του Ιστορικού Κέντρου Καλαμάτας

- ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ «ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΤΗΣ ΕΛΙΑΣ» Οι Δρόμοι της Ελιάς" είναι διαδρομές πολιτισμού αλλά και διαλόγου με αφορμή την Ελιά, είναι μια «γέφυρα» που ξεκινά από τη Μεσσηνία, την Ελλάδα και τη Μεσόγειο και επεκτείνεται σε όλες τις χώρες του κόσμου για να μεταφέρει τα μηνύματα της ελιάς και την επιθυμία για επικοινωνία, συνεργασία και ειρηνική συνύπαρξη

- ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΛΕΣΧΗ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Η Φωτογραφική Λέσχη Καλαμάτας (ΦΛΚ) ιδρύθηκε το 1988 από μία ομάδα ανθρώπων με ιδιαίτερη ευαισθησία για τη Φωτογραφία και τη τέχνη της. Στόχοι της Λέσχης είναι η διάδοση της Φωτογραφικής τέχνης, η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου μας, καθώς και η επικοινωνία δια του μέσου της φωτογραφίας. Η ΦΛΚ πραγματοποιεί κάθε χρόνο μαθήματα φωτογραφίας, οργανώνει και φιλοξενεί εκθέσεις, ενώ διαθέτει σκοτεινό θάλαμο σε βαγόνι του Πάρκου Σιδηροδρόμων για την πρακτική εξάσκηση.

- ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

- ΚΕΝΤΡΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

6.2 Πολιτιστικοί θεσμοί ³

6.2.1 Ήθη και Έθιμα

Το καρναβάλι της Νέδουσας: Το Καρναβάλι της Νέδουσας είναι ένα Δρώμενο Ευετηρίας και γίνεται κάθε χρόνο την Καθαρά Δευτέρα στο ομώνυμο χωριό, το οποίο βρίσκεται στον Ταΰγετο, στην περιοχή Αλαγονίας, και διοικητικά ανήκει στον Δήμο Καλαμάτας. Αν και η Νέδουσα απέχει μόλις μισή ώρα από την Καλαμάτα, το Καρναβάλι της παρέμενε άγνωστο στους περισσότερους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής. Πρέπει να τονιστούν τα βασικά σημεία του Δρωμένου και κάποια κύρια χαρακτηριστικά του, ώστε όσοι σκοπεύουν να επισκεφθούν το χωριό να ενημερωθούν και να μην εκπλαγούν για το πρωτόγνωρο θέαμα που θα αντικρίσουν. Από το βράδυ της Κυριακής της Τυρινής μαζεύονται στην πλατεία του χωριού γύρω από μια μεγάλη φωτιά. Τα όργανα, νταούλι και φλογέρα, παίζουν διάφορους τοπικούς σκοπούς και τραγούδια για να χορέψει ο κόσμος. Σε όλους προσφέρονται μακαρόνια με τυρί μαζί με κρασί και τσίπουρο. Αρκετοί πηδούν πάνω από τη φωτιά με επίδειξη τόλμης. Μια συνήθεια που η αρχή της χάνεται στο παρελθόν. Οι ανοιξιάτικες φωτιές οφείλουν τη γένεσή τους στην πίστη και τις συνήθειες των αγροτών και αρχικός σκοπός τους ήταν η μαγική επίδραση στους αγρούς και η ευφορία αυτών των τελευταίων, δηλαδή η εκδίωξη του κακού και συνάμα η προαγωγή της βλάστησης. Ανήμερα την Καθαρά Δευτέρα στη Νέδουσα συμβαίνουν πράξεις ανεξήγητες για τους περισσότερους αστούς, που έχουν συνδέσει τη λέξη Καρναβάλι με τα γνωστά καρναβάλια κάποιων ελληνικών και ξένων πόλεων, και τα οποία προσφέρονται από τις Δημοτικές Αρχές προς τους δημότες τους. Στη Νέδουσα ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ να πάει ο επισκέπτης για να είναι θεατής, γιατί εκεί δεν υπάρχουν θεατές, υπάρχουν μόνο συν-εορταστές. Η μέρα θα ξεκινήσει με τον έντονο ήχο του ΝΤΑΟΥΛΙΟΥ, που θα ηχήσει το πρωί καλώντας τα «μέλη του θιάσου» να ετοιμαστούν και να πάνε στο σπίτι όπου χρόνια τώρα γίνεται το μουντζούρωμα και η εκκίνηση. Το ΜΟΥΝΤΖΟΥΡΩΜΑ, από φούρνο του χωριού που καίγεται όλο το χρόνο, είναι η επόμενη πράξη. Η τελετή του μουντζουρώματος γίνεται με ιεραρχία και τάξη, αφού η μαύρη καπνιά στο πρόσωπο κάνει όλα τα μούτρα, όμορφα και άσχημα, ίδια. Κυρίως η μουντζούρα είναι αντιβασκανικό μέτρο, μα και μία πρόχειρη μάσκα. Όταν όλοι μουντζουρωθούν αρχίζει ο ΑΓΕΡΜΟΣ. Ένας όμιλος ανθρώπων γυρίζει από σπίτι σε σπίτι σε όλο το χωριό και πραγματοποιεί έτσι, συμβολικά, μια κυκλική πομπή, αφού, όπως πιστεύεται ο κύκλος έχει προστατευτική σημασία. Επισκέπτεται όσα σπίτια του χωριού κατοικούνται, ανταλλάσσονται ευχές και τραγούδια με τους νοικοκυραίους και αυτοί τους δίνουν σαν ανταμοιβή διάφορα φαγώσιμα της ημέρας. Ακολούθως όλοι θα καθίσουν στην πλατεία και θα φάνε αυτά που μάζεψαν. Στο κοινό τραπέζι κάθονται και όλοι όσοι παρευρίσκονται. Το κοινό τραπέζι συνδέει με ιερούς δεσμούς όσους συμμετέχουν σε αυτό. Η πρόσκληση σε γεύμα σημαίνει πρόσκληση σε ειρήνη και προστασία. Το νταούλι και η φλογέρα παίζουν και όλοι χορεύουν.

Τα δύο αυτά όργανα θα πρωταγωνιστήσουν όλη τη μέρα, αλλάζοντας συχνά χέρια, αφού πάρα πολλά άτομα γνωρίζουν το παίξιμό τους και τα τοπικά τραγούδια. Σημαντικό στοιχείο που αυτά τα όργανα διατηρήθηκαν μέχρι τις μέρες μας είναι και το ότι κατασκευάζονται από ντόπιους. Αργότερα και αφού όλοι φάνε καλά και η οινοποσία έχει προκαλέσει τη σχετική ευθυμία, θα ετοιμαστούν οι ΤΡΑΓΟΙ και θα έλθουν στην πλατεία. Οι τράγοι είναι μέλη του «θιάσου» που μεταμφιέζονται φορώντας παλιά τρίχινα ρούχα, τεράστια κέρατα και κρεμώντας δεκάδες κουδούνια πάνω τους. Επιδίδονται σε εικονικά παλέματα με σκοπό να παραστήσουν τα ζώα εκείνα που ο ερχομός της άνοιξης τους προκαλεί ασυγκράτητη χαρά και όρεξη για γονιμοποίηση. Οι αυτοσχέδιες μάσκες από το χώρο του ζωικού βασιλείου, αποτελούν συνήθεια γνωστή σε αρχαίους και νεότερους λαούς, κάθε πολιτιστικής βαθμίδας. Αφετηρία αποτελεί η δοξασία ότι αυτός που ντύνεται με δέρμα ζώου ή φορεί προσωπίδα, όσο διαρκεί η μεταμφίεση, ενσαρκώνει εκείνο που εικονίζει και έχει τη δύναμη και τις ιδιότητές του. Στο επεισόδιο που περιγράφεται βασικό ρόλο παίζουν και τα ΚΟΥΔΟΥΝΙΑ τα οποία στους Τράγους της Νέδουσας χρησιμοποιούνται με αποτρεπτική ιδιότητα. Με τη μαγική δηλαδή δύναμη του ήχου τους προστατεύουν το χώρο και εμποδίζουν τα κακά πνεύματα να πλησιάσουν. Η ΑΡΟΤΡΙΑΣΗ που ακολουθεί είναι ίσως η κατανοικότερη στιγμή της ημέρας. Ενώ το νταούλι σκορπίζει διεγερτικούς ήχους, ο «ζευγολάτης», οδηγώντας δύο ζεγμένα «βόδια», ένα αρσενικό και ένα θηλυκό, εισέρχεται στην πλατεία και εν μέσω των άφωνων συν-εορταστών, «οργώνει» τρεις φορές κυκλικά, αντίθετα από τη φορά των δεικτών του ρολογιού, ενώ ο «θιάσος» σπέρνει με πολλών ειδών σπόρους, σκάβει και σκεπάζει, σα να πρόκειται για πραγματικό όργωμα και σπορά, αφού η σοβαρότητα της πράξης δεν αφήνει περιθώρια για γέλια, παρά μόνο για συνειδητούς συνειρμούς για το πόση αξία μπορεί να έχουν σήμερα αυτές οι πράξεις. Και όμως και ο πιο αμήτοχος μπορεί να καταλάβει, βλέποντας το σεβασμό με τον οποίο γίνεται το εικονικό όργωμα, ότι αροτρίαση και σπορά εξακολουθούν να αντιπροσωπεύουν βασικά έργα βιοπορισμού, γι' αυτό τα έργα του κύκλου αυτού, καθώς και τα εργαλεία του, καλύφθηκαν προαιώνια με το πέπλο του θρύλου και της ιερότητας. Ο ΓΑΜΟΣ είναι η επόμενη πράξη που θα ακολουθήσει. Παριστάνεται ένας γάμος, με τα κύρια πρόσωπα να είναι άντρες ντυμένοι γυναίκες. Οι ευχές όλων στους «νεόνυμφους» είναι για καλή τεκνοποιία, γι' αυτό και μόλις τελειώσει η τελετή του γάμου, το «αντρόγυνο» αρχίζει αμέσως τις «προσπάθειες» πάνω στην «οργωμένη τρεις φορές» από προηγούμενα γη.

Σαϊτοπόλεμος: το Ζεϊμπέκικο της φωτιάς

Το έθιμο αυτό, που αναβιώνει κάθε χρόνο στην περιοχή, έχει τις ρίζες αρκετά πίσω στον χρόνο, στους απελευθερωτικούς αγώνες του 1821.

Σύμφωνα με το θρύλο, οι Μεσσήνιοι χρησιμοποίησαν σαΐτες γεμάτες εκρηκτικά και αναχαίτισαν το ιππικό των Τούρκων, τρομάζοντας τα άλογα τους και αποδεικνύοντας για άλλη μια φορά ότι η νίκη σε μια μάχη δεν αποκτιέται μόνο μέσα από την αριθμητική υπεροχή. Οι συμμετέχοντες αρκετοί ντυμένοι με παραδοσιακές φορεσιές, οπλισμένοι με σαΐτες που έχουν κατασκευάσει μόνοι τους από χαρτονένιους σωλήνες γεμισμένους μπαρούτι, αρχίζουν την εκτόξευση και ξεσηκώνουν το πλήθος που παρακολουθεί. Τα "μπουλούκια" - έτσι ονομάζονται οι ομάδες των σαϊτολόγων - αναβιώνουν το έθιμο που δίνει έμφαση στην εφευρετικότητα των Ελλήνων και θυμίζει τον ηρωισμό τους επί Τουρκοκρατίας.

6.2.2 Οι χοροί της Μεσσηνίας

Οι κάτοικοι της Μεσσηνίας παλαιότερα έκαναν μεγάλα πανηγύρια κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες και οι χοροί κρατούσαν συνήθως ένα τριήμερο (προπαραμονής, παραμονή και ανήμερα της μνήμης του/της πανηγυρίζοντος Αγίου/Αγίας). Το Πάσχα πάλι γιορτάζονταν παλιότερα με ιδιαίτερη λαμπρότητα και με πάνδημη συμμετοχή του κόσμου σε γενικό χορό και γλέντι τόσο την Κυριακή το απόγευμα, όσο και τις άλλες δύο επόμενες ημέρες. Οι χοροί είναι:

1. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟ (ή ΜΟΝΟ): τα σε ρυθμό 7/8 τραγούδια χορεύονταν συνήθως στο βηματισμό που έχει καθιερωθεί σήμερα να ονομάζεται Καλαματιανό, δηλαδή και με τα δύο τα σταυρώματα εμπρός στο τελείωμα της μουσικής φράσης. Παλαιότερα δεν γινόταν διαχωρισμός στα τραγούδια, απλά όλα ονομάζονταν συρτά. Σήμερα ονομάζεται κατεξοχήν «Καλαματιανό» το γνωστό γαμήλιο μανιάτικο τραγούδι: «Μαντήλι Καλαματιανό».
2. ΣΥΡΤΟ: τα τραγούδια σε ρυθμό 2/4. Χορεύονταν με το ένα σταύρωμα εμπρός και το άλλο πίσω στο τελείωμα της μουσικής φράσης ή σπανιότερα και με τα δύο σταυρώματα πίσω.
3. ΤΣΑΚΙΣΤΟ ΣΥΡΤΟ: τα σε γρήγορη ρυθμική αγωγή συρτά χορεύονταν τσακιστά, δηλαδή με μικρά τσακίσματα, συγκαθίσματα.
4. ΤΣΑΜΙΚΟ: χορεύεται στην κλασική μορφή του πελοποννησιακού τσάμικου με τα δέκα βήματα (έξι μπροστά και τέσσερα πίσω). Παλαιότερα χορεύονταν και με δώδεκα βήματα (οκτώ μπροστά και τέσσερα πίσω) από κατοίκους προερχόμενους από χωριά της Κεντρικής Αρκαδίας
5. ΔΙΠΛΟ: συρτός που οι μουσικές φράσεις του τραγουδιού που τον συνόδευε ολοκληρωνόταν με διπλά σταυρώματα στο τελείωμά τους είτε και τα τέσσερα σταυρώματα μπροστά είτε και τα τέσσερα πίσω.
6. ΜΟΝΟΔΙΠΛΟΣ: συρτός που το τραγούδι που τον συνόδευε είχε άνισες μεταξύ τους μουσικές φράσεις. Η μία φράση χορευόταν σε Μονό (Καλαματιανό) και η άλλη σε Διπλό.

6.2.3 Πολιτιστικές εκδηλώσεις

▪ **Εκδηλώσεις 23ης Μαρτίου για την Απελευθέρωση της Καλαμάτας**

Η 23η Μαρτίου είναι η επέτειος της Απελευθέρωσης της Καλαμάτας. Κάθε χρόνο πραγματοποιείται αναπαράσταση της κατάληψης και της απελευθέρωσης στις 23 Μαρτίου 1821 (στην πλατεία 23ης Μαρτίου στο Ιστορικό Κέντρο), ενώ διοργανώνονται και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις.

▪ **Το Γαϊτανάκι της Καλαμάτας**

Υπαίθρια αποκριάτικη παράσταση μουσικής και χορού στην Κεντρική Πλατεία της Καλαμάτας. Το Γαϊτανάκι δυτικής προέλευσης αποτελεί για 100 και πλέον χρόνια αφορμή για χαρούμενο παραδοσιακό ξεφάντωμα.

▪ Γιορτή της Υπαπαντής του Σωτήρος Χριστού στην Καλαμάτα

Πρόκειται για θρησκευτική εορτή, που εορτάζεται στις 1 και 9 Φεβρουαρίου με πανηγυρική ολονύχτια αγρυπνία και στις 2 Φεβρουαρίου με λιτανεία της ιερής εικόνας της Παναγίας της Υπαπαντής

Ο Ιερός Ναός πανηγυρίζει, με κάθε λαμπρότητα και επισημότητα, την Εορτή της Υπαπαντής του Χριστού. Ο μακαριστός Μητροπολίτης Χρυσόστομος Δασκαλάκης καθιέρωσε το 1948, ο εορτασμός αυτός να αρχίζει στις 27 Ιανουαρίου και να τελειώνει στις 9 Φεβρουαρίου, στην Απόδοση δηλαδή της Εορτής της Υπαπαντής και να έχει διάρκεια 14 ημέρες. Η λιτανεία της Ιεράς Εικόνας στους κεντρικούς δρόμους και πλατείες της πόλης γίνεται από το έτος 1889 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα, έστω και με άσχημες καιρικές συνθήκες.

▪ Ανθεστήρια Καλαμάτας

Εικόνα 1: Παρέλαση ανθεστηρίων

Τα Ανθεστήρια διοργανώνονται στην πόλη της Καλαμάτας από το 1960 την άνοιξη και συγκεκριμένα τις τελευταίες ημέρες του Μαΐου ή τις πρώτες του Ιουνίου. Άρματα στολισμένα με άνθη παρελαύνουν στους δρόμους της πόλης, ενώ παράλληλα μια σειρά εκδηλώσεων συνοδεύουν το γεγονός. Ο κύριος όγκος των εκδηλώσεων γίνεται στο Άλσος Λιμενικού Καλαμάτας, στην Παραλία, κοντά στο Λιμεναρχείο της Πόλης. Πληροφορίες για την ακριβή ημερομηνία διοργάνωσης των Ανθεστηρίων παρέχονται τόσο μέσω της οργανωτικής επιτροπής, όσο και μέσω του Δήμου Καλαμάτας.

▪ Διεθνές Festival Χορού

Το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας αποτελεί κορυφαία δραστηριότητα του Διεθνούς Κέντρου Χορού της πόλης. Ιδρύθηκε την άνοιξη του 1995 με αντικείμενο την προώθηση της χορευτικής τέχνης και με άξονες την έρευνα, την εκπαίδευση και την καλλιτεχνική δράση και παραγωγή. Στα δεκαεπτά χρόνια παρουσίας του στα ελληνικά χορευτικά πράγματα και χάρη στην υποστήριξη της τοπικής αρχής κατάφερε να κερδίσει την δική του ξεχωριστή θέση και αναγνώριση στη γεωγραφία των φεστιβάλ του μεσογειακού νότου, στήνοντας γέφυρες με την παγκόσμια χορογραφική δημιουργία. Ονόματα πολύ σημαντικών δημιουργών, που γράφουν την ίδια την ιστορία του σύγχρονου χορού, εμφανίσθηκαν για πρώτη φορά στην Ελλάδα, ενώ ταυτόχρονα φρόντισε για την προβολή και ενίσχυση της ελληνικής δημιουργίας είτε μέσα από την ανάθεση χορογραφικού έργου σε ταλαντούχους δημιουργούς, είτε μέσα από την στήριξη της πειραματικής διάθεσης νέων ομάδων. Αναπόσπαστο μέρος του Φεστιβάλ αποτελούν τα εκπαιδευτικά σεμινάρια χορού και οι διαλέξεις που απευθύνονται σε σπουδαστές και επαγγελματίες του χώρου, ενώ στις παράλληλες δραστηριότητες του Φεστιβάλ συμπεριλαμβάνονται οι εκδόσεις και οι παραγωγές video dance. Η πολυμορφία τάσεων που διαπερνά τον σύγχρονο χορό αλλά και η διεύρυνση του κοινού που προσεγγίζει και αγαπά αυτή την τέχνη αποτέλεσε από την πρώτη στιγμή βασικό μέλημα της πολιτικής προγραμματισμού του. Σήμερα στα δεκαέξι χρόνια της πορείας του, ένα πολύχρωμο κοινό ανταποκρίνεται με ενθουσιασμό κάθε καλοκαίρι στο κάλεσμα του Φεστιβάλ. Το Φεστιβάλ επιχορηγείται από το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού και τον Δήμο Καλαμάτας.

¹ kalamata.cvb

² www.laikivivliothiki.gr

³ kalamata.gr

7.1 Οικονομικές δραστηριότητες- Τομείς παραγωγής¹

Η Καλαμάτα είναι σημαντικό οικονομικό κέντρο Πελοποννήσου. Η οικονομία της περιοχής στηρίζεται στην αγροτική παραγωγή με πιο γνωστή μάλιστα την παραγωγή ελαιόλαδου και ελιάς. Επίσης, η περιοχή παράγει σύκα, σταφίδα και άλλα είδη. Όπως οπωροκηπευτικά. Στο βιομηχανικό τομέα υπάρχουν αρκετές βιομηχανίες τυποποίησης και μεταποίησης αγροτικών προϊόντων, ποτοποιίες και άλλα. Σημαντική βιομηχανική μονάδα της περιοχής είναι η καπνοβιομηχανία Καρέλιας, ενώ παλαιότερα λειτουργούσε στην πόλη μεγάλο εργοστάσιο Levi's.

7.1.1 Πρωτογενής τομέας

Ο νέος Καλλικρατικός Δήμος Καλαμάτας, εκτός του μεγάλου αστικού κέντρου που ήταν, γίνεται και δήμος με μεγάλη αγροτική έκταση, με σύνθετο ανάγλυφο από τον ορεινό Ταΰγετο έως την Μεσσηνιακή πεδιάδα. Ο αγροτικός τομέας παρά τις δυσκολίες, εξακολουθεί να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της οικονομίας αλλά και των τοπικών κοινωνιών. Λίγα χρόνια πριν, το κύριο βάρος δινόταν στην αύξηση παραγωγής και στην ποσοτική επιτυχία της καλλιέργειας. Σήμερα, η προσπάθεια στρέφεται και προς την κατεύθυνση της ορθολογικής οργάνωσης της αγροτικής εκμετάλλευσης στην ποιότητα των προϊόντων αλλά και την προσαρμογή της προσφοράς στις ανάγκες της συνεχούς μεταβαλλόμενης και επιλεκτικής ζήτησης.

Γεωργία

Η παραγωγική κατεύθυνση του Δήμου, είναι η φυτική παραγωγή, καθώς στη συντριπτική πλειονότητά τους, οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις είναι αμιγώς γεωργικές. Το καλλιεργητικό είδος διαφοροποιείται εντός του Δήμου. Το ποσοστό των αμιγώς γεωργικών εκμεταλλεύσεων κυμαίνεται από 48% στο Ελαιοχώρι έως 97% στην Καλαμάτα. Μάλιστα η περιοχή της Καλαμάτας συγκεντρώνει το 70% περίπου του συνολικού αριθμού εκμεταλλεύσεων και το 50% των καλλιεργούμενων εκτάσεων του Δήμου. Επίσης, η διασπορά του κλήρου είναι μικρή, καθώς η αναλογία μεταξύ αγροτεμαχίων και εκμεταλλεύσεων διαμορφώνεται σε ένα προς τρία περίπου όταν στο Νομό είναι ένα προς πέντε. Σύμφωνα με στοιχεία για το ιδιοκτησιακό καθεστώς των καλλιεργούμενων εκτάσεων, οι εκμεταλλεύσεις αποτελούνται, ως επί το πλείστον, από ιδιόκτητες εκτάσεις, σε ποσοστό που φθάνει το 94%.

Η γεωργική γη το έτος 2001 ανέρχεται στα 63.309 στρέμματα. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις φθάνουν τα 58.478 στρεμ. το 2001, βεβαίως η κατανομή αυτή επηρεάζεται αφ' ενός από τη συνολική έκταση κάθε δημοτικού διαμερίσματος, αφετέρου από τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά και το ανάγλυφο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις στο σύνολο του Δήμου αντιπροσωπεύουν το 92% της γεωργικής γης, ποσοστό ιδιαίτερα υψηλό, καθώς η γεωργική γη φαίνεται να αξιοποιείται σε πολύ μεγάλο βαθμό. Στις συνολικές καλλιεργούμενες εκτάσεις του Νομού, ο Δήμος καταλαμβάνει το 6% ενώ η συνολική έκτασή του αντιπροσωπεύει το 8,5% της συνολικής έκτασης του Νομού. Οι εκτάσεις που βρίσκονται σε καθεστώς αγρανάπαυσης αντιπροσωπεύουν το 8% της συνολικής γεωργικής γης του Δήμου. Όσον αφορά τις αρδευόμενες εκτάσεις για το έτος 2001 αποτελούν το 47% των συνολικά καλλιεργούμενων εκτάσεων του Δήμου. Το ποσοστό των αρδευόμενων εκτάσεων στο Δήμο, υπερτερεί σημαντικά, σε σχέση με αυτό του Νομού, που φθάνει το 20% των καλλιεργούμενων εκτάσεων.

Από το σύνολο των αρδευόμενων εκτάσεων, το μεγαλύτερο ποσοστό καταλαμβάνουν οι εκτάσεις με αροτριάες καλλιέργειες (51,5%) όπου κυριαρχεί η καλλιέργεια της πατάτας, ενώ ακολουθούν οι δενδρώδεις (30,70%) οι κηπευτικές (17,7%) και τέλος σε μικρό ποσοστό οι αμπελοκαλλιέργειες. Από την επιμέρους ποσοστιαία κατανομή των καλλιεργούμενων εκτάσεων σε βασικές κατηγορίες καλλιεργειών διαπιστώνεται ότι στο Δήμο κυριαρχούν οι δενδρώδεις καλλιέργειες, και κυρίως οι ελαιοκαλλιέργειες για την περιοχή. Οι δενδρώδεις καλλιέργειες καλύπτουν το 64% των συνολικών καλλιεργούμενων εκτάσεων του Δήμου.

Όσον αφορά την κυρίαρχη στο Δήμο κατηγορία καλλιεργειών δηλ. τις δενδρώδεις αντιπροσωπεύονται κυρίως από την καλλιέργεια της ελιάς σε ποσοστό 86%, η οποία προορίζεται κατά κύριο λόγο για ελαιοποίηση και κατά 0,7% προς βρώση.

Τα υπόλοιπα είδη που καλλιεργούνται στο Δήμο, σε μικρές όμως εκτάσεις, είναι πορτοκαλιές και στα ορεινά καστανιές και κερασιές, ενώ σε αντίθεση με το Νομό, υπάρχει μικρός αριθμός συκίων. Η δεύτερη σημαντικότερη κατηγορία είναι οι αροτριάες καλλιέργειες. Ένα σημαντικό τμήμα των αροτριάων εκτάσεων καλλιεργείται με πατάτες, σε ποσοστό 30%, ενώ οι υπόλοιπες εκτάσεις καλλιεργούνται είτε με σιτηρά για καρπό, όπως κριθάρι, καλαμπόκι και βρώμη, είτε με βιομηχανικά και κτηνοτροφικά φυτά. Τέλος, το μικρότερο ποσοστό καλλιεργούμενων εκτάσεων του Δήμου κατέχουν οι λαχανοκομικές καλλιέργειες όπως λάχανα, μαρούλια, κολοκυθάκια, αγκινάρες και η επιτραπέζια τομάτα.

Σύνολο Εκτάσεων	2.996,9
Αρόσιμη Γη	75,4
Μόνιμες Καλλιέργειες	520,5
Βοσκότοποι-Μεταβατικές δασώδεις	2,2
Βοσκότοποι-Συνδυασμοί θαμνώδους	50,6
Ετερογενείς γεωργικές περιοχές	3,1
Δάση	1.018,6
Μεταβατικές δασώδεις- Θαμνώδεις	212,5
Συνδυασμοί θαμνώδους και ποώδους βλάστησης	152,8
Εκτάσεις με αραιή βλάστηση	823,7
Χερσαία ύδατα	81,7
Εσωτερικές υγρές ζώνες	5,2
Παραθαλάσσιες υγρές ζώνες	0

ΕΣΥΕ 2009

- Ελαιόλαδο

Η μεγάλη σημασία του δέντρου της ελιάς συνεχίζεται σε όλη την αρχαία περίοδο της ελληνικής ιστορίας αλλά και κατά τη διάρκεια της ρωμαϊκής εποχής. Εντυπωσιακή είναι η άμεση και από πολύ νωρίς ενσωμάτωση της ελιάς στη χριστιανική θρησκευτική παράδοση ενώ στα κατοπινά βυζαντινά χρόνια η ελαιοκαλλιέργεια και παραγωγή συνεχίζονται αμείωτες. Στην εποχή της τουρκοκρατίας η ελιά και το λάδι εξακολουθούν να πρωταγωνιστούν στο εμπόριο και στην καθημερινή ζωή του υπόδουλου ελληνισμού ενώ συγκινεί το παράπονο του Κολοκοτρώνη για την τακτική του Ιμπραήμ να καίει τα λιόδεντρα: «τα άψυχα δέντρα δεν εναντιώνονται εις κανένα».

Τέλος, το ελεύθερο Ελληνικό κράτος από τα πρώτα βήματα της ίδρυσής του μέχρι σήμερα στήριξε σε μεγάλο βαθμό την οικονομική του ζωή στο εμπόριο του λαδιού και η ελιά εξακολουθεί να διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο στην κουλτούρα του σύγχρονου Έλληνα. Έτσι, μάλλον θα έπρεπε να μας συγχωρήσουν οι γλωσσολόγοι την παρετυμολογία: το όνομα Ελλάδα φαίνεται πράγματι να βγαίνει από την ελιά.

Η Μεσσηνία είναι ένας απέραντος ελαιώνας που παράγει το παγκοσμίου φήμης ελαιόλαδο «Καλαμάτας». Είναι αληθινά η γη του λαδιού και της ελιάς. Οι καλλιεργούμενες ποικιλίες είναι κυρίως η κορωνέικη (92%), η μαυρολιά, η ματσολιά (μαστοειδή ή τσουνάτη) και η βρώσιμη ελιά καλαμών(χονδρολιά). Το άριστο κλίμα της Μεσσηνίας, η μεγάλη ηλιοφάνεια, ο μικρός κλήρος που επιτρέπει σε κάθε παραγωγό να περιποιείται με αγάπη και φροντίδα κάθε ελαιόδεντρο και να μαζεύει τον ελαιόκαρπο στο σωστό βαθμό ωρίμανσης είναι μερικοί από τους παράγοντες που προσδίδουν την άριστη ποιότητα στην πρώτη ύλη. Από τον απέραντο ελαιώνα της Μεσσηνίας παράγονται ετησίως κατά μέσο όρο 50.000 τόνοι ελαιόλαδο. Το 95% της παραγόμενης ποσότητας κατατάσσεται στην καλύτερη κατηγορία: του εξαιρετικά παρθένου ελαιόλαδου καθώς διαθέτει οξύτητες πολύ πιο κάτω από το ανώτερο επιτρεπτό όριο (0,8% κ.β. σε ελαϊκό οξύ) ενώ και οι άλλες παράμετροι του αριθμού των υπεροξειδίων και του συντελεστή απόσβεσης (K232) κυμαίνονται κάτω των ανώτερων επιτρεπτών ορίων που ισχύουν από τον επίσημο κανονισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παράλληλα, από τις αναλύσεις των λιπαρών οξέων στο μεσσηνιακό ελαιόλαδο προκύπτει ότι το 70%-80% αυτών είναι μονοακόρεστα και το 10% πολυακόρεστα, σχέση αντίστοιχη με αυτή του μητρικού γάλακτος. Η υψηλή περιεκτικότητα σε αντιοξειδωτικά (Βιταμίνη Ε, πολυφαινόλες κ.τ.λ.) το καθιστά ιδιαίτερα υγιεινό και σταθερό έναντι της οξειδωσης. Το πλεονέκτημα αυτό προκύπτει από τον χρόνο συγκομιδής και τον τρόπο έκθλιψης του ελαιοκάρπου.

Ζωικό κεφάλαιο

Η αιγοτροφία, κοπαδιάρικη ή οικόσιτη, αποτελεί την κυρίαρχη κτηνοτροφική δραστηριότητα στο Δήμο, αντιπροσωπεύοντας το 13% περίπου του αντίστοιχου ζωικού κεφαλαίου του Νομού Μεσσηνίας για το 2001. Η παραγωγή των αιγών στρέφεται κυρίως στη κρεατοπαραγωγή και δευτερευόντως στην παραγωγή γάλακτος, για δευτερογενή προϊόντα, κυρίαρχα είναι το μαλακό τυρί και η μυζήθρα, ο Δήμος σημειώνει μια συμμετοχή της τάξης του 6-7% στην αντίστοιχη παραγωγή του Νομού Μεσσηνίας. Οικόσιτη αιγοτροφία παρατηρείται σε όλες της δημοτικές ενότητες. Εξίσου σημαντική για τον Δήμο φαίνεται να είναι και η εκτροφή προβάτων. Ο αριθμός των κοπαδιάρηδων προβάτων του Δήμου αντιπροσωπεύει το 16% του αντίστοιχου ζωικού κεφαλαίου του Νομού για το 2001. Οικόσιτη προβατοτροφία, όπως και αιγοτροφία, παρατηρείται σε όλες τις περιοχές του Δήμου, με εξαίρεση την περιοχή των Πηγών. Η βοοτροφία δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη, ο Δήμος όμως συμμετέχει κατά 3-6% στο αντίστοιχο ζωικό κεφάλαιο του Νομού. Η παραγωγή των βοοειδών στρέφεται κυρίως στην κρεατοπαραγωγή. Η πτηνοτροφία στο Δήμο δεν αποτελεί παραγωγικής μορφής εκμετάλλευση, επειδή είναι χωρικής εκτροφής, με παραγωγή που προορίζεται για ιδιοκατανάλωση. Αντίθετα, η εκτροφή κουνελιών είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη στη περιοχή του Δήμου Καλαμάτας, ενώ όσον αφορά στη μελισσοκομία, παρά το ότι δεν καταγράφεται ο αριθμός των κυψελών είναι σημαντική η παραγωγή του Δήμου σε μέλι.

Η παραγωγή αίγιου γάλακτος του Δήμου αντιπροσωπεύει το 9% της συνολικής παραγωγής του Νομού για το 2001, ενώ η παραγωγή πρόβειου γάλακτος αντιπροσωπεύει το 4% της αντίστοιχης παραγωγής. Αναφορικά με τα λοιπά πρωτογενή κτηνοτροφικά προϊόντα (δέρματα μικρών ζώων, μαλλιά προβάτων, αυγά, μέλι) που παράγονται στο Δήμο Καλαμάτας, παρατηρείται ότι η παραγωγή σε αυγά και δέρματα παρουσιάζει αύξηση, ενώ τα άλλα δύο προϊόντα σημειώνουν μείωση της ποσότητας που παράγεται. Αξιοσημείωτη είναι η συμμετοχή του Δήμου ως προς το Νομό, ως προς την παραγωγή μελιού, η οποία φθάνει το 18% για το έτος 2001.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΒΟΟΕΙΔΗ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	554
		ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	5.267
	ΑΠΟ ΑΥΤΑ ΘΗΛΥΚΑ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	408
		ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	2.057
ΒΟΥΒΑΛΙΑ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	0	
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	0	
ΠΡΟΒΑΤΟΕΙΔΗ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	3.176	
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	121.496	
ΑΙΓΟΕΙΔΗ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	4.827	
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	84.810	
ΧΟΙΡΟΙ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	662	
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	11.008	
ΙΠΠΟΕΙΔΗ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	854	
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	1.251	
ΚΟΥΝΕΛΙΑ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	1.098	
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	23.453	
ΠΟΥΛΕΡΙΚΑ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	11.268	
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	323.688	
ΚΥΨΕΛΕΣ ΜΕΛΙΣΣΩΝ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	375	
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	29.353	

ΕΣΥΕ 2009

Αλιεία

Στο Δήμο Καλαμάτας επικρατεί η παράκτια αλιεία. Σύμφωνα με στοιχεία του τμήματος αλιείας στο Κεντρικό Λιμεναρχείο Καλαμάτας έχουν νηολογηθεί 195 επαγγελματικά σκάφη, από τα οποία, πέντε μέσης αλιείας και τα υπόλοιπα παράκτιας αλιείας, τα οποία έχουν περιορισμένη δυναμικότητα και αλιεύουν μέσα στο μεσσηνιακό κόλπο. Η πλειονότητα των αλιέων και των απασχολούμενων στα σκάφη είναι κάτοικοι του Δήμου.

7.1.2 Δευτερογενής τομέας

Ο δευτερογενής τομέας του Δήμου φαίνεται ότι κατέχει σημαντική θέση στον παραγωγικό και κοινωνικοοικονομικό ιστό του Δήμου, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της απασχόλησης αλλά και από τον αριθμό καταστημάτων που καταγράφονται στο Δήμο. Ο δευτερογενής τομέας του Δήμου, εστιάζεται κατά κύριο λόγο στη μεταποίηση και στη κατασκευαστική δραστηριότητα, ενώ η εξορυκτική δραστηριότητα είναι πολύ μικρή. Ο δευτερογενής τομέας εξακολουθεί να είναι ο δεύτερος, σε αριθμό απασχολούμενων. Πρέπει να επισημανθεί ότι, στις επιχειρήσεις του τομέα, κυρίως σε όσες σχετίζονται με κατασκευαστική δραστηριότητα, εκτός από τους ντόπιους, απασχολείται και σημαντικός αριθμός αλλοδαπών εργαζομένων. Με βάση τα στοιχεία του Εμπορικού-Βιοτεχνικού Επιμελητηρίου διαπιστώνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των συνολικά εγγεγραμμένων επιχειρήσεων του Δήμου, είναι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στη μεταποίηση (66%) ενώ όλες σχεδόν οι υπόλοιπες επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στις κατασκευές ενώ υπάρχει μόνο μία επιχείρηση εξόρυξης. Ως προς το συνολικό αριθμό επιχειρήσεων, οι μεταποιητικές επιχειρήσεις αντιπροσωπεύουν το 14% του συνόλου των επιχειρήσεων του Δήμου. Με βάση τα στοιχεία του Επιμελητηρίου, οι σημαντικότεροι κλάδοι στους οποίους εξειδικεύονται οι επιχειρήσεις είναι :

- i. Ο κλάδος της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών ο οποίος συγκεντρώνει το 30%, ενώ συχνότερα είναι επιχειρήσεις επεξεργασίας και τυποποίησης ελαιόλαδου, βιοτεχνίες παρασκευής αλλαντικών, τυροκομεία, βιοτεχνίες αποφλοιώσης συσκευασίας ξηρών καρπών, εργαστήρια παρασκευής άρτου, ζαχαροπλαστικής και ποτοποιεία.
- ii. Ο κλάδος της κατασκευής μεταλλικών προϊόντων, όπου συγκεντρώνει το 18% των συνολικών μεταποιητικών επιχειρήσεων, οι οποίες περιλαμβάνουν κυρίως επιχειρήσεις επεξεργασίας αλουμινίου και σιδήρου, κατασκευής κουφωμάτων, κατασκευής προϊόντων από σίδηρο και επιχειρήσεις συναφών δραστηριοτήτων.
- iii. Η βιομηχανία ξύλου και προϊόντων από ξύλο και φελλό, ο οποίος συγκεντρώνει το 12% του συνόλου των μεταποιητικών επιχειρήσεων. Στον κλάδο αυτό, οι επιχειρήσεις που κυριαρχούν είναι τα ξυλουργικά εργαστήρια και εργαστήρια κατασκευής ξύλινων κουφωμάτων.
- iv. Ο κλάδος των εκδόσεων, εκτυπώσεων στον οποίο συγκεντρώνεται το 11% των μεταποιητικών επιχειρήσεων.
- v. Η κατασκευή επίπλων όπου συγκεντρώνει το 10%.

Οι υπόλοιπες μικρού πλήθους μεταποιητικές επιχειρήσεις του Δήμου δραστηριοποιούνται στην παραγωγή κλωστοϋφαντικών υλών, στην κατασκευή ειδών ένδυσης, στην κατασκευή προϊόντων από καουτσούκ και πλαστικές ύλες, στην κατασκευή άλλων προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά, στην κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού και κάποιους ακόμα κλάδους, με πολύ μικρό αριθμό επιχειρήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Τέλος, να επισημανθεί η λειτουργία της καπνοβιομηχανίας «Καρέλια» στην περιοχή της Καλαμάτας, όπου είναι σημαντική για τη συνολική οικονομική φυσιογνωμία του Δήμου δεδομένου του μεγέθους της επιχείρησης και του αριθμού ατόμων που απασχολούνται σε αυτήν. Όσον αφορά την κατασκευαστική δραστηριότητα, σε αυτήν δραστηριοποιείται το 33% των επιχειρήσεων του δευτερογενή τομέα. Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην κατασκευή, έχουν ως αντικείμενο εργασίες που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με οικοδομική δραστηριότητα.

Ως προς τη χωρική κατανομή των επιχειρήσεων του δευτερογενούς τομέα, διαπιστώνεται ότι η κύρια συγκέντρωση παρατηρείται, στην περιοχή της Καλαμάτας και στις όμορες δημοτικές ενότητες όπου συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων του Δήμου. Διαμορφώνεται έτσι ένας πόλος συγκέντρωσης οικονομικών δραστηριοτήτων στη δυτική πλευρά του Δήμου, ενώ στις υπόλοιπες περιοχές του υπάρχουν ελάχιστες ή και καθόλου επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα.

Τέλος, όσον αφορά στις οργανωμένες περιοχές υποδοχής βιομηχανικών-βιοτεχνικών επιχειρήσεων, στην περιοχή του Δήμου Καλαμάτας, υπάρχει μια ΒΙ.ΠΕ. στην περιοχή της Σπερχογείας, καθώς και ένα ΒΙΟ.ΠΑ. Όσον αφορά τη ΒΙ.ΠΕ, υπάρχουν εγκατεστημένες εννέα επιχειρήσεις, ενώ γενικότερα ο χώρος αντιμετωπίζει προβλήματα από την εγκατάσταση Τσιγγάνων, εντός αυτού. Από αυτές, οι τέσσερις επιχειρήσεις εξειδικεύονται στον κλάδο των τροφίμων και ποτών, ενώ οι υπόλοιπες επιχειρήσεις εξειδικεύονται στους κλάδους του χονδρικού εμπορίου τροφίμων και ποτών, στην κατασκευή ψυκτικών θαλάμων, στις εκδόσεις/εκτυπώσεις, στην κατασκευή προϊόντων από ξύλο και τέλος στις σιδηροκατασκευές. Το ΒΙΟΠΑ εκτείνεται σε 52.000τ.μ. και φιλοξενεί 64 επιχειρήσεις, φθάνοντας το 100% της πληρότητάς του. Οι επιχειρήσεις αυτές εξειδικεύονται: 28 στον κλάδο εμπορίου εκ των οποίων 21 στη συντήρηση και επισκευή οχημάτων, 7 στην κατασκευή επίπλων, 7 στην κατασκευή προϊόντων από καουτσούκ και πλαστικές ύλες, 5 επιχειρήσεις στον κλάδο των μεταφορών, 4 επιχειρήσεις στον κλάδο της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών και άλλες τόσες στον κλάδο της κατασκευής μεταλλικών προϊόντων, 3 επιχειρήσεις στον κλάδο των εκτυπώσεων, 2 στον κλάδο των κατασκευών και επίσης 2 στην κατασκευή χαρτοπολτού και προϊόντων από χαρτί, και τέλος, υπάρχει μία επιχείρηση η οποία εξειδικεύεται στην παραγωγή κλωστούφαντικών υλών και 1 στην παροχή υπηρεσιών (πλύσιμο/στέγνωμα ρούχων).

Ο δευτερογενής τομέας την παρούσα περίοδο χαρακτηρίζεται από μια γενικότερη προσπάθεια αναδιάρθρωσης της βιομηχανικής βάσης και την μετατόπιση των δραστηριοτήτων από τους παραδοσιακούς φθίνοντες κλάδους (μεγάλες μονάδες) προς ανταγωνιστικές και βιώσιμες δραστηριότητες. Ο συνολικός αριθμός επιχειρήσεων του δευτερογενή τομέα στην Περιφέρεια παρουσιάζει αύξηση περίπου κατά 18,5% σε σχέση με το 2001. Η ποσοστιαία μεταβολή για την περίοδο αυτή ήταν μεγαλύτερη και αυτής των επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα (αύξηση περίπου 10%).

Αριθμός Καταστημάτων	24
Αριθμός Απασχολούμενων	1027
Σύνολο Αμοιβών	5.381.941
Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής	57.469.018
Προστιθέμενη Αξία	25.224.978
Πωλήσεις	55.625.614

ΕΣΥΕ. Βασικά οικονομικά μεγέθη στην βιομηχανία 2001

7.1.3 Τριτογενής τομέας

Στον τριτογενή τομέα ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων συναντάται στο λιανικό εμπόριο, σημαντικό αριθμό επιχειρήσεων παρουσιάζουν οι τουριστικές επιχειρήσεις και οι επιχειρήσεις σίτισης. Επίσης, σημαντική συμμετοχή παρουσιάζουν οι κλάδοι της Δημόσιας Διοίκησης, της Άμυνας και της Κοινωνικής Ασφάλισης καθώς και των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

Πιο συγκεκριμένα, ο τομέας της παροχής υπηρεσιών του Δήμου καλύπτει τις καθημερινές ανάγκες των κατοίκων, ενώ ταυτόχρονα παρέχει εξειδικευμένες εξυπηρετήσεις, ως διοικητικό-οικονομικό κέντρο, με εμβέλεια που ξεπερνάει τα όρια του νομού. Παράλληλα, η περιοχή του Δήμου, αποτελεί τουριστικό προορισμό, πολιτιστικής και επαγγελματικής κατεύθυνσης. Συγκεκριμένα, με βάση τη μελέτη Τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Πελοποννήσου, υπάρχει το δίπολο Καλαμάτας-Βέργας, στο οποίο συγκεντρώνεται περίπου το 40% της τουριστικής κίνησης του Νομού, η μεν πόλη ως προορισμός πολιτιστικού και επαγγελματικού τουρισμού, η δε Βέργα ως πόλος ανάπτυξης παραθεριστικής κατοικίας. Ταυτόχρονα, η Καλαμάτα αποτελεί δίοδο πρόσβασης σε έναν ακόμα τουριστικό πόλο του νομού Μεσσηνίας, αυτόν της Καρδαμύλης-Στούπας, περιοχή η οποία αποτελεί κατεξοχήν προορισμό διακοπών.

Παράλληλα, η πολιτιστική φυσιογνωμία του Δήμου και η δράση που αναπτύσσεται στον τομέα αυτό, συμβάλλουν στην ενίσχυση του ρόλου του ως κέντρου παροχής υπηρεσιών υπερτοπικής σημασίας. Η θέση του τριτογενή τομέα στο Δήμο, έχει ενισχυθεί αξιοσημείωτα κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1991-2001, περισσότερο από ότι έχει συμβεί, αντίστοιχα στο νομό, γεγονός που συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, την ενίσχυση της φυσιογνωμίας του Δήμου ως κέντρου παροχής υπηρεσιών.

Οι απασχολούμενοι στον τριτογενή τομέα υπερτερούν έναντι των απασχολούμενων των δύο άλλων παραγωγικών τομέων, ως απόλυτος αριθμός θέσεων αντιπροσωπεύοντας το 67% του συνόλου των απασχολούμενων στο Δήμο. Οι επιχειρήσεις στον τριτογενή τομέα, βάσει των στοιχείων του Επιμελητηρίου Μεσσηνίας αποτελούν το 80% περίπου των συνολικών επιχειρήσεων που είναι εγγεγραμμένες στο Επιμελητήριο. Σε αυτές, κυριαρχούν οι κλάδοι του εμπορίου με ποσοστό 58% και των Ξενοδοχείων-Εστιατορίων, με ποσοστό 14% ενώ σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων οι οποίες αντιπροσωπεύουν το 6% των συνολικών επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα, σημειώνονται στον τομέα της εκπαίδευσης. Ειδικότερα:

- i. Στον κλάδο του εμπορίου περιλαμβάνονται οι πάσης φύσεως εμπορικές δραστηριότητες, δηλαδή τόσο το εμπόριο-συντήρηση οχημάτων και η πώληση καυσίμων, όσο και το χονδρικό και λιανικό εμπόριο.
- ii. Στον κλάδο των ξενοδοχείων και εστιατορίων περιλαμβάνονται οι επιχειρήσεις εστίασης (εστιατόρια, ταβέρνες, καφετέριες) αλλά και κάποιος μικρός αριθμός επιχειρήσεων ενοικίασης δωματίων. Ο αριθμός των επιχειρήσεων στον συγκεκριμένο τομέα είναι υποεκτιμημένος, δεδομένου ότι μόνο οι ξενοδοχειακές μονάδες είναι εγγεγραμμένες στο Επιμελητήριο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- iii. Στον κλάδο της εκπαίδευσης περιλαμβάνονται όλες οι επιχειρήσεις που παρέχουν υπηρεσίες στον τομέα της εκπαίδευσης, με αξιοσημείωτη την παρουσία των εκπαιδευτών εκμάθησης οδήγησης οχημάτων.
 - iv. Στον κλάδο της παροχής υπηρεσιών συγκεντρώνεται μικρότερος αριθμός επιχειρήσεων, 5% των συνολικών επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα όπου απαντώνται κυρίως επιχειρήσεις καθημερινών εξυπηρετήσεων π.χ. κομμωτήρια, καθαριστήρια, λογιστικά γραφεία κλπ.
 - v. Τέλος, οι υπόλοιπες επιχειρήσεις του Δήμου εξειδικεύονται στους κλάδους των μεταφορών και των συναφών προς τις μεταφορές δραστηριοτήτων, των επικοινωνιών, της παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, των δραστηριοτήτων σχετικά με ακίνητη περιουσία, της ενοικίασης μηχανημάτων και εξοπλισμού, της πληροφορικής, της υγείας, της διάθεσης λυμάτων, υγιεινής και της ψυχαγωγίας, αθλητισμού και πολιτισμού.
- Ως προς τη χωρική οργάνωση των επιχειρήσεων, το 96% παρατηρείται στο κέντρο της πόλης, ενώ στις υπόλοιπες περιοχές του Δήμου εμφανίζονται ελάχιστες επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα. Στις περιοχές αυτές, η κάλυψη των καθημερινών αναγκών γίνεται από τις γειτονικές δημοτικές ενότητες.

Κλάδος	Αριθμός Επιχειρήσεων
Εμπόριο	3.866
Ξενοδοχεία (κλίνες)	95 (6.097)
Χερσαίες μεταφορές Μέσω Αγωγών	424

ΕΣΥΕ 2009

7.2 Τουρισμός²

Ο Δήμος Καλαμάτας αποτελεί σημαντικό πόλο έλξης παραθαλάσσιου τουρισμού σε μια περιοχή που εκτείνεται σε όλο το μήκος της ανατολικής παραλίας του Μεσσηνιακού κόλπου. Παράλληλα, η πόλη της Καλαμάτας έλκει επισκέπτες σε όλη τη διάρκεια του χρόνου για λόγους επαγγελματικούς, πολιτιστικούς κλπ., ενώ ταυτόχρονα λειτουργεί ως κέντρο εξυπηρέτησης της τουριστικής δραστηριότητας για την ευρύτερη περιοχή του Νομού Μεσσηνίας. Ο σύνθετος αυτός χαρακτήρας αποτυπώνεται και στα χαρακτηριστικά της υποδομής υποδοχής επισκεπτών. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΕΟΤ 2002, ο Δήμος αποτελεί το σημαντικότερο, από πλευράς προσφοράς κλινών, πόλο του Νομού Μεσσηνίας συγκεντρώνοντας 43% των ξενοδοχειακών κλινών με συνολικό αριθμό κλινών τις 2.400. Στις ξενοδοχειακές μονάδες αναλογεί περίπου 84% των κλινών, από τις οποίες 58% ανήκουν σε σχετικά υψηλές κατηγορίες (Α' και Β'). Σε Γ' κατηγορίας ανήκουν 35% των κλινών, ενώ οι χαμηλές κατηγορίες Δ' και Ε' αντιπροσωπεύουν ένα πολύ μικρό ποσοστό του συνόλου (3,8%).

Μεταξύ των μονάδων ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων, το 40% κατατάσσονται στην Α' κατηγορία και 50% στη Β' όπου πρόκειται για μικρές μονάδες που έχουν κυρίως το χαρακτήρα οικογενειακής επιχείρησης με ελάχιστους ευκαιριακούς απασχολούμενους.

Οι ξενοδοχειακές μονάδες κυριαρχούνται από επιχειρήσεις μεσαίου (50-100 κλινών) ή σχετικώς μεγάλου μεγέθους (100-200 κλινών) που συγκεντρώνουν περίπου 70% της συνολικής δυναμικότητας σε κλίνες. Υπάρχει μόνο μια επιχείρηση μεγαλύτερου μεγέθους με 370 κλίνες, ενώ οι μικρότερες επιχειρήσεις αντιπροσωπεύουν το 46% των μονάδων, αλλά μόνο 15% των κλινών αφορούν κυρίως μονάδες Δ' και Ε' κατηγορίας. Η χωρική κατανομή των ξενοδοχειακών μονάδων δείχνει συγκέντρωση κυρίως κατά μήκος της ανατολικής παραλιακής ζώνης στην πόλη της Καλαμάτας και στην παραλία της Βέργας. Μικρότερη συγκέντρωση δημιουργείται στο εμπορικό κέντρο της πόλης, όπου όμως μόνο μια μονάδα εντάσσεται στην Α' κατηγορία, ενώ οι υπόλοιπες ανήκουν στη Γ' κατηγορία. Στη Μικρή Μαντίνεια κυριαρχούν οι διάφοροι τύποι ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων που παραπέμπουν σε μετακινήσεις οικογενειακού χαρακτήρα. Η τουριστική υποδομή συμπληρώνεται από τις δύο μονάδες του ορεινού χώρου, το Τουριστικό Ταυγέτου που ανήκει στην τοπική κοινότητα Αλαγονίας και μια μικρή μονάδα στην Αρτεμισία, η μόνη που βρίσκεται σε ορεινό οικισμό. Φαίνεται, όμως ότι ευκαιριακά λειτουργούν άτυπα και κάποια επιπλέον καταλύματα, τόσο στην παραλιακή ζώνη, όσο και στις ορεινές περιοχές.

Πηγή ΕΟΤ

7.3 Απασχόληση-Ανεργία

Ο δήμος Καλαμάτας παρουσιάζει σημαντική πληθυσμιακή αύξηση της τάξης 14%, υπερδιπλάσια από την αντίστοιχη αύξηση σε επίπεδο Νομού και Περιφέρειας Πελοποννήσου, με βάση τα στατιστικά στοιχεία των απογραφών της ΕΣΥΕ, 1991 και 2001. Ακόμη, παρατηρείται σημαντική αύξηση, τόσο στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό του Δήμου, όσο και στις θέσεις απασχόλησης. Η αύξηση στις θέσεις απασχόλησης όμως δεν είναι ανάλογη της αύξησης του εργατικού δυναμικού, γεγονός το οποίο συμβάλλει στη μεγέθυνση του προβλήματος της ανεργίας, το οποίο διαχρονικά εντείνεται.

Αναλυτικότερα, συμφωνά με στοιχεία της απογραφής του 2001 ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός του Δήμου Καλαμάτας φθάνει τα 24.942 άτομα, αντιπροσωπεύοντας το 37% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού του Νομού έχοντας σημειώσει σημαντική αύξηση σε σχέση με τις αρχές της δεκαετίας του 1990, κατά 30% περίπου. Η αύξηση του εργατικού δυναμικού στο Δήμο συμβαδίζει με την αύξηση των θέσεων απασχόλησης που παρατηρείται κατά τη χρονική αυτή περίοδο, η οποία όμως ακολουθεί χαμηλότερο ρυθμό, της τάξης του 25%. Αντίστοιχα, αύξηση παρατηρείται και στον οικονομικό ενεργό πληθυσμό του Νομού, καθώς και στις θέσεις απασχόλησης, με ρυθμούς όμως, πολύ χαμηλότερους από του Δήμου. Η παρατηρούμενη αύξηση στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό του Δήμου Καλαμάτας, προάγεται ενδεχομένως και από το φαινόμενο της εποχικής μετανάστευσης αλλοδαπών προς το Δήμο για αγροτικές κυρίως εργασίες.

Το φαινόμενο της γήρανσης του πληθυσμού και της αντίστοιχης αποδυνάμωσης της παραγωγικής βάσης του Δήμου που παρατηρείται, αποτυπώνεται στην αύξηση του ποσοστού των οικονομικά μη ενεργών, οι οποίοι φαίνεται να αυξάνονται κατά 9% συγκριτικά με το 1991. Η εξέλιξη αυτή εμφανίζεται κατά πολύ δυσμενέστερη στο σύνολο του Νομού Μεσσηνίας, όπου παρατηρείται δραματική αύξηση του οικονομικά μη ενεργού πληθυσμού. Η μη ανάλογη αύξηση θέσεων απασχόλησης και εργατικού δυναμικού, οδηγεί στη δημιουργία ανεργίας. Στην περίπτωση του Δήμου Καλαμάτας, κατά τη δεκαετία 1991-2001, ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός αυξήθηκε κατά 30%, ενώ οι θέσεις απασχόλησης που δημιουργήθηκαν κατά την ίδια περίοδο αντιστοιχούν σε αύξηση της τάξης του 25%. Ως εκ τούτου, η ανεργία στο Δήμο ανέρχεται στο 12%, έχοντας σημειώσει σημαντική αύξηση σε σχέση με το 1991, και υπερβαίνοντας το αντίστοιχο ποσοστό ανεργίας του Νομού Μεσσηνίας, παρόλο που η διαχρονική εξέλιξη της ανεργίας για το Νομό είναι δυσμενέστερη, από ότι για το Δήμο Καλαμάτας.

¹ kalamata.gr

² kalamata.cvb

8.1 Χλωρίδα

Η Μεσσηνιακή γη φιλοξενεί περισσότερα από 700 είδη φυτών εκ των οποίων τα 80 είναι ενδημικά ενώ τα 32 τα συναντά κανείς μόνο στις ψηλές κορυφές του Ταυγέτου. Η πλούσια βλάστηση του μεσσηνιακού τόπου παρατηρείται σε κάθε υψομετρική ζώνη, ανάλογα με τη θερμοκρασία και τη μορφολογία του εδάφους. Στην παραθαλάσσια ζώνη συναντάμε μεμονωμένα ή σε συστάδες φοινικόδεντρα, κακτοειδή, αλμυρικά καθώς και πολυάριθμες κιτρινοπράσινες καλαμιές. Οι πικροδάφνες με τα ροζ και τα λευκά άνθη στολίζουν τα τοπία ενώ παντού υπάρχουν διάσπαρτα πεύκα και πανύψηλοι ευκάλυπτοι.

Διάσπαρτα εμφανίζονται βελανιδιές και παράλληλα πολλά ποώδη φυτά όπως απουράνι, Βαλεριάνα, καμπανούλες, ασφόδελοι, ίριδες και ανοιξιάτικα κρινάκια. Στις ρεματιές και στα φαράγγια του Νέδωνα και της Νέδας συναντώνται πλατάνια, δάφνες, μυρτιές, και μια σημαντική ποικιλία από πτεριδόφυτα. Επιπλέον, υπάρχουν πολυάριθμα είδη απλό μικρά θαμνώδη φυτά και φρύγανα. Στην πεδινή ζώνη κυριαρχούν οι ελαιώνες. Οι συκίες, τα αμπέλια και τα σταφιδοαμπέλια μαζί με τις μικρές εκτάσεις καλαμποκιού, κριθαριού και άλλων σιτηρών δηλώνουν την πλούσια γονιμότητα της περιοχής. Κηπευτικά σε θερμοκήπια ή στην ύπαιθρο, όσπρια και εσπεριδοειδή καλλιεργούνται επίσης στην περιοχή. Ωστόσο, πλάι σε αυτές τις καλλιέργειες το τοπίο συμπληρώνεται σποραδικά από καταπράσινες μουριές, αγριοροδιές και αμυγδαλιές ενώ εμφανίζονται συνθέσεις από βατομουριές και φραγκοσυκιές. Παράλληλα, το χαμομήλι, η μέντα, η κοινή παπαρούνα, οι κίτρινες μαργαρίτες, οι λευκές ανθεμίδες, οι αγριομολόχες και το άφθονο καταπράσινο τριφύλλι είναι μερικά από τα πολλά ποώδη φυτικά είδη που συνθέτουν τη φύση στη Μεσσηνία. Καθώς προχωράμε στην ημιορεινή και στην ορεινή ζώνη, συναντάμε ομάδες από κουτσουπιές, ακακίες και αγριόκεδρα, δάση κωνοφόρων ενώ χαρακτηριστική είναι η παρουσία του ασπάλαθου, της αφάνας και της ασφάκας.

8.2 Πανίδα

Στην ευρύτερη περιοχή της πόλης της Καλαμάτας ζουν άγρια ζώα και πουλιά καθώς οι εδαφοκλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στο νομό κάνουν τη διαμονή και την επιβίωση τους σχετικά εύκολη. Στην παραθαλάσσια ζώνη μπορεί να δει κανείς γλάρους καθώς και πλήθος άλλων πτηνών όπως περιστέρια, χελιδόνια και σπουργίτια. Οι μεσογειακές φώκιες *Monachus-Monachus* και οι θαλάσσιες χελώνες *Caretta-Caretta* βρίσκουν στις παραλίες του νομού ασφαλείς χώρους για την αναπαραγωγή τους. Στο βυθό της μεσσηνιακής θάλασσας ζει και αναπαράγεται μια πλούσια ιχθυοπανίδα και έτσι χαρακτηρίζεται ως ψαρότοπος. Οι ψαράδες της περιοχής γεμίζουν τα δίκτυα τους με αθερίνα, μαρίδες, σαρδέλες, γαύρους, γόπες, φαγκριά, συναγρίδες, λυθρίνια και μπαρμπούνια.

Στην πεδινή ζώνη στα καταπράσινα μέρη βρίσκουν καταφύγιο ποίκιλα είδη πουλιών όπως κοτσύφια, τσίχλες, ενώ διάφορα είδη εντόμων όπως μέλισσες, πεταλούδες, πασχαλίτσες, σκαθάρια και ακρίδες κάνουν αισθητή την παρουσία τους. Επιπλέον, υπάρχουν μεγάλοι πληθυσμοί από σαύρες, τρωκτικά, αμφίβια, η οχιά *Vipera ammodytes*, το σπιτόφιδο, η δεντρογαλιά και διάφορα θηλαστικά. Αξιόλογη στις περιοχές της πεδινής ζώνης θεωρείται και η κτηνοτροφία η οποία περιλαμβάνει κοπάδια από πρόβατα, αίγες και βοοειδή. Στην ημιορεινή και ορεινή ζώνη ζουν διάφορα σαρκοφάγα ζώα όπως η νυφίτσα, το κουνάβι, το τσακάλι και η αλεπού ενώ στα δασικά οικοσυστήματα απαντώνται αρπακτικά και μη πτηνά όπως ο βασιλαετός, ο σφηκιάρης, τρυγόνια, ορτύκια και τσαλαπετεινοί τα οποία συνυπάρχουν με μια ποικιλία από τρωκτικά, σαύρες, φίδια, χελώνες και έντομα.

8.3 Κλίμα¹

Γενικά η Μεσσηνία έχει χαρακτηριστικό ήπιο, εύκρατο κλίμα (εκτός φυσικά των ορεινών περιοχών που είναι πιο τραχύ), αφού το ετήσιο θερμομετρικό εύρος κυμαίνεται περίπου μεταξύ των 13 - 19ο C. Ακόμη η Μεσσηνία παρουσιάζει μεγάλη ηλιοφάνεια, μία από τις μεγαλύτερες στην Ελλάδα. Οι βροχές είναι αρκετές και πέφτουν το χειμώνα. Τα καλοκαίρια είναι ζεστά και ξερά. Οι βροχοπτώσεις κυμαίνονται από 600 χιλιοστά στα νότια του Νομού (Φοινικούντα-Μεθώνη) μέχρι τα 1500 χιλιοστά στα πιο ορεινά και στα 800-1200 χιλιοστά στις κεντρικές και βόρειες πεδινές και ημιορεινές περιοχές. Όλα αυτά κάνουν το μεσσηνιακό κάμπο ιδανικό για καλλιέργειες πρώιμων και όψιμων προϊόντων ιδιαίτερα λαχανικών αλλά και εσπεριδοειδών και της γνωστής ελιάς, με κύρια είδη την ελιά Καλαμών και την Κορωνέικη. Το κλίμα που επικρατεί στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Καλαμάτας καθορίζεται τόσο από την επίδραση της θάλασσας όσο και από αυτή του Ταΰγету. Κυριαρχεί λανθασμένη άποψη ότι η Καλαμάτα έχει πολύ υγρασία. Έχει υγρασία μεν, αλλά τις κρίσιμες βραδινές ώρες, κυριαρχεί η απόγαιος αύρα, αέρας Βορειοανατολικής συνιστώσας που κατέρχεται μέσω της κοιλάδας του ποταμού Νέδοντα που πηγάζει από τον Ταΰγετο, γεγονός που μετριάζει την υγρασία και καθιστά πιο υγιεινό το κλίμα. Η ψυχρή περίοδος διαρκεί από το Νοέμβριο έως τον Απρίλιο και η θερμή από το Μάιο έως τον Οκτώβριο.

Ο καιρός που επικρατεί στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Καλαμάτας κατά εποχές, όπως προκύπτει από την επεξεργασία των δεδομένων που λαμβάνονται από σταθμό της περιοχής του αεροδρομίου που βρίσκεται 6 Km δυτικά της πόλης, περιγράφεται ως εξής :

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 : ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

➤ Φθινόπωρο (Σεπτέμβριος – Νοέμβριος)

Από το Σεπτέμβριο αρχίζει να γίνεται αισθητή τόσο η μείωση της θερμοκρασίας του καλοκαιριού όσο και η διάρκεια της ημέρας. Το Φθινόπωρο αλλά και η Άνοιξη είναι οι καλύτερες εποχές όπου μπορεί κάποιος να επισκεφθεί γενικότερο το Νομό Μεσσηνίας αποφεύγοντας τον καυτό ήλιο του καλοκαιριού αλλά και το κρύο του Χειμώνα.

Η μέση μηνιαία θερμοκρασία για την πόλη της Καλαμάτας είναι 23.2ο C το Σεπτέμβριο, 18.9ο C τον Οκτώβριο και 14.8ο C το Νοέμβριο.

Η μέση μηνιαία υγρασία είναι 65.2% το Σεπτέμβριο, 69.3% τον Οκτώβριο και 74.8% το Νοέμβριο.

Οι βροχοπτώσεις αυξάνονται σταδιακά αρχίζοντας από 29.1 mm το Σεπτέμβριο, 85.3mm τον Οκτώβριο και φθάνοντας τα 137.4 mm το Νοέμβριο.

Προς τα τέλη Οκτωβρίου εμφανίζονται και τα πρώτα χιόνια στις κορυφές του Ταυγέτου τα οποία διατηρούνται πολλές φορές μέχρι και τον Ιούνιο. Το πιο πρώιμο χιόνι σημειώθηκε στην Καλαμάτα στις 18 Νοεμβρίου 1913

➤ Χειμώνας (Δεκέμβριος – Φεβρουάριος)

Την περίοδο αυτή η ημέρα είναι αισθητά μικρή ενώ το κρύο και τα χιόνια κυριαρχούν κυρίως στα ορεινά δημοτικά διαμερίσματα που βρίσκονται στις πλαγιές του Δυτικού Ταυγέτου. Στην πόλη της Καλαμάτας το χιόνι είναι σχετικά σπάνιο με συχνότητα μία φορά στα 10 χρόνια περίπου, αλλά η περίοδος είναι η πιο υγρή του έτους και οι βροχοπτώσεις φθάνουν στη μέγιστη τιμή τους.

Αναλυτικότερα:

Η μέση μηνιαία θερμοκρασία για την πόλη της Καλαμάτας είναι 11.7ο C το Δεκέμβριο, 10.2ο C τον Ιανουάριο και 10.6ο C το Φεβρουάριο.

Η μέση μηνιαία υγρασία είναι 75% το Δεκέμβριο, 72.6% τον Ιανουάριο και 71.7% το Φεβρουάριο.

Τα ύψη βροχόπτωσης που καταγράφονται είναι 152.6 mm το Δεκέμβριο, 111.7 mm τον Ιανουάριο και 94.1 mm το Φεβρουάριο.

➤ Άνοιξη (Μάρτιος - Μάιος)

Η Άνοιξη στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Καλαμάτας είναι κυριολεκτικά υπέροχη. Η ημέρα πλέον έχει μεγαλώσει αρκετά, οι βροχοπτώσεις σταδιακά μειώνονται ενώ το λιώσιμο των χιονιών του Ταυγέτου τροφοδοτεί τις πηγές που βρίσκονται κυρίως στην περιοχή της Αλαγονίας (ΒΑ της Καλαμάτας) με άφθονο και γάργαρο νερό για όλο το καλοκαίρι. Ο Μάρτης βέβαια είναι μήνας που στην ουσία ανήκει Μετεωρολογικά στον χειμώνα και είναι δυνατόν να εμφανίσει και χιόνια και κρύα, ακόμα και σε χαμηλά υψόμετρα, ακόμα και κοντά στην πόλη, αλλά η επίδραση της ημέρας που έχει εντωμεταξύ μεγαλώσει αρκετά, μετριάζει κάπως την κατάσταση, αμέσως με την πρώτη βελτίωση του καιρού.

Αναλυτικότερα:

Η μέση μηνιαία θερμοκρασία για την πόλη της Καλαμάτας είναι 12.3ο C τον Μάρτιο, 15.2ο C τον Απρίλιο και 19.6ο C το Μάιο.

Η μέση μηνιαία υγρασία είναι τον Μάρτιο 71.2% ,τον Απρίλιο 70.4% και 66.3% το Μάιο.

Τα ύψη βροχόπτωσης που καταγράφονται είναι 73 mm τον Μάρτιο, 48.5 mm τον Απρίλιο και 25.6 mm το Μάιο.

Ιδιαίτερα συχνές είναι οι καταιγίδες που σημειώνονται τον Μάιο στην ορεινή περιοχή της Αλαγονίας

➤ Καλοκαίρι (Ιούνιος - Αύγουστος)

Το Καλοκαίρι στην πόλη της Καλαμάτας είναι σχετικά δροσερό μιας και υπάρχει η επίδραση της θάλασσας ενώ στα ορεινά διαμερίσματα δεν λείπουν οι τοπικές καταιγίδες και ο ξηρός δροσερός αέρας, καθιστώντας το μέρος ιδανικό για κατασκήνωση και θερινές διακοπές.

Αναλυτικότερα:

Η μέση μηνιαία θερμοκρασία για την πόλη της Καλαμάτας είναι 24.1ο C τον Ιούνιο, 26.4ο C τον Ιούλιο και 26.3ο C τον Αύγουστο.

Η μέση μηνιαία υγρασία για την πόλη της Καλαμάτας είναι 58.6% τον Ιούνιο, 58.0% τον Ιούλιο και 61.1% τον Αύγουστο.

Οι βροχοπτώσεις κυμαίνονται σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα στις πεδινές περιοχές, φθάνοντας τα 7.5mm τον Ιούνιο, 4.2mm τον Ιούλιο και 11.3mm τον Αύγουστο. Στις ορεινές όμως περιοχές και στις κοντινές αυτών περιοχές, σημειώνονται μεγαλύτερα ύψη βροχής.

8.4 Γεωγραφία

Τα μορφολογικά χαρακτηριστικά του Δήμου είναι μία σύνθεση από πεδινές, ημιορεινές και ορεινές εκτάσεις που έχουν ως κύριο γνώρισμα το μεγάλο μέρος που καταλαμβάνει ο ορεινός όγκος του Ταΰγετου. Η αναγνώριση του φυσικού περιβάλλοντος δίνει μία παραθαλάσσια και πεδινή περιοχή με λίγα χαμηλά ημιορεινά τμήματα, με μεγάλη πυκνότητα και μέγεθος καλλιεργειών, καθώς και ορεινά τμήματα όπου εκτός των καλλιεργειών κυριαρχούν τα δάση και οι δασικές εκτάσεις. Η κατανομή των χρήσεων γης του δήμου περιγράφεται ως κατά 25% γεωργικού χαρακτήρα, 36% βοσκότοποι, 33% δασικές εκτάσεις και 6% υπόλοιπες εκτάσεις. Η επικράτεια του Δήμου καλύπτει μια έκταση 253,2 τ.χλμ. Από την έκταση αυτή το 4,4% καταλαμβάνουν τα πεδινά δημοτικά διαμερίσματα και συγκεκριμένα τα Τ.Δ. Αντικαλάμου, Ασπροχώματος και Σπερχογείας. Το 18,3% της συνολικής έκτασης καταλαμβάνεται από τα δημοτικά διαμερίσματα που χαρακτηρίζονται ως ημιορεινά, δηλαδή από τα Τ.Δ. Καλαμάτας και Μικρής Μαντινείας. Ενώ το υπόλοιπο 77,3% καταλαμβάνεται από τα ορεινά δημοτικά διαμερίσματα, δηλαδή από τα Τ.Δ. Αλαγονίας, Αρτεμισίας, Βέργας, Ελαιοχωρίου, Καρβελίου, Λαδά, Λαιίκων, Νέδουσας και Πηγών.

Γνώρισμα του δήμου είναι η αρκετών χιλιομέτρων ακτογραμμή του καθώς και η εκτεταμένη του παραλία, χαρακτηριστικό της οποίας είναι τα καθαρά νερά και οι οργανωμένες πλαζ της. Τα νερά και οι ακτές του Μεσσηνιακού Κόλπου έχουν βραβευτεί και διαθέτουν σήμα «Γαλάζιας Σημαίας». Επίσης, η περιοχή διακρίνεται για τα μεγάλα βάθη. Στα ανοιχτά του κόλπου συναντάμε το Φρέαρ των Οινουσών, την περιοχή με το μεγαλύτερο βάθος της Μεσογείου(5000μ). Εκεί, στα 4000μ. λειτουργεί από το 1997 ο ερευνητικός σταθμός Nestor με σκοπό την ανίχνευση όσο το δυνατόν περισσότερων πληροφοριών για τα σωματίδια νετρίνια.

Στα ανατολικά της πόλης υψώνεται ο επιβλητικός Ταΰγετος, ο οποίος αποτελεί μία οροσειρά με μακριά ράχη μήκους 115 χιλιομέτρων, μέγιστου πλάτους 30 χιλιομέτρων και συνολικής έκτασης 2.500 τ. χιλιόμετρα. Η οροσειρά χωρίζεται σε 3 ορεινούς όγκους. Τον βόρειο Ταΰγετο, τον κεντρικό Ταΰγετο και το όρος Ταίναρο ή Σαγγιά και αποτελεί φυσικό σύνορο με τη Λακωνία.

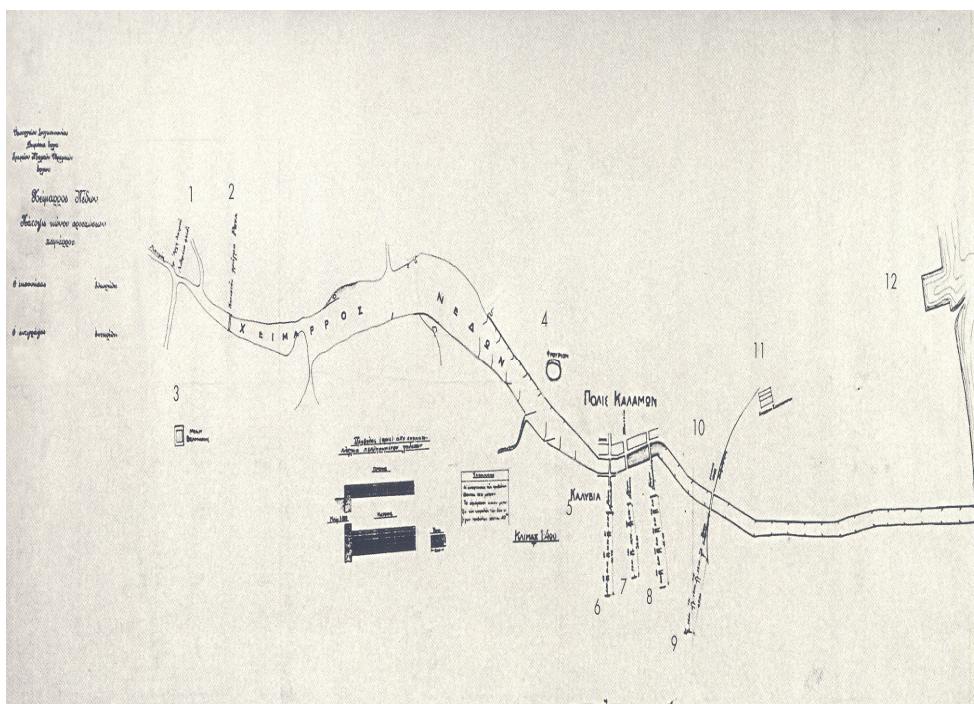
8.5 Φυσικά μνημεία

Σε διάφορες περιοχές του νομού Μεσσηνίας, υπάρχουν φυσικά τοπία με ιδιαίτερη ομορφιά, ιστορία και διαχρονικότητα, τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ως διατηρητέα μνημεία της φύσης και αυτό διότι παρουσιάζουν ιδιαίτερη παλιοντολογική, γεωμορφολογική και ιστορική σημασία. Πιο συγκεκριμένα στην πόλη της Καλαμάτας υπάρχει η 'Ελιά της Καλαμάτας'. Πρόκειται για μια αιωνόβια ελιά, αντιπροσωπευτική της γνωστής ποικιλίας Ελαιών Καλαμάτας και έχει χαρακτηριστεί ως διατηρητέο μνημείο φύσης το 1980. Στην ευρύτερη περιοχή υπάρχουν τα εξής φυσικά μνημεία: ο Πλάτανος του Αγίου Φλώρου, όπου πρόκειται για ιστορικό δέντρο και αιωνόβιο με εντυπωσιακές διαστάσεις και βρίσκεται στο δήμο Αρφαρών, ο Σφένδαμος του Σιδηροκάστρου και το δάσος των αιθαλών Πλατύφυλλων που βρίσκεται στο ακατοίκητο νησί Σαπιέντζα της Μεσσηνίας.

8.6 Υδάτινοι πόροι: ποτάμια- λίμνες

Το μεγαλύτερο ποτάμι του νομού είναι ο Πάμισος, ο οποίος έχει μήκος 48 χλμ, διασχίζει την πεδιάδα της Καλαμάτας και χύνεται στο Μεσσηνιακό κόλπο ανάμεσα στις πόλεις Μεσσήνη και Καλαμάτα. Πηγάζει από το όρος Λύκαιο και το όνομά του καταγράφεται από την αρχαιότητα και από τον Στράβωνα αλλά και από τον Πausανία ο οποίος αναφέρει ότι λατρεύονταν ως θεός. Στα σύνορα με την Ηλεία βρίσκεται ο ποταμός Νέδα ενώ μικρότερο ποτάμι που διασχίζει την πρωτεύουσα του νομού είναι ο Νέδωνας.

Νέδωνας: η πόλη της Καλαμάτας έχει ένα προνόμιο το οποίο έχουν μόνο άλλες δύο ή τρεις ελληνικές πόλεις. Ο ποταμός πηγάζει από τις δυτικές πλαγιές του Ταυγέτου σε υψόμετρο 1.100μ. Στην πορεία του συμβάλλει με τον χείμαρρο Νέδουσα που πηγάζει κοντά στο ομώνυμο χωριό. Στη συνέχεια ο ποταμός ακολουθεί τον εθνικό δρόμο Καλαμάτας-Σπάρτης. Στο τμήμα αυτό ο ποταμός σχηματίζει χαράδρα μήκους 9 περίπου χιλιομέτρων. Στη συνέχεια ο ποταμός εισέρχεται στον μεσσηνιακό κάμπο και εκβάλλει στον μεσσηνιακό κόλπο, δυτικά της Καλαμάτας. Μέσα στην Καλαμάτα για προφανείς λόγους η κοίτη του είναι κτισμένη.

Σχέδιο 1: Χείμαρρος Νέδοντα εκπονημένο από το Γραφείο μελετών Υδραυλικών Έργων του Υπουργείου Συγκοινωνιών, έτος 1910

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 : ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Στο νομό, πολύ κοντά στην πόλη της Καλαμάτας συναντάμε μια περιοχή φυσικού κάλους. Πρόκειται για το Πολυλίμνιο, έναν κρυφό παράδεισο με λίμνες και καταρράκτες. Χαρακτηρίζεται από πυκνή βλάστηση, καταρράκτες, γραφικά ξύλινα γεφυράκια που σε οδηγούν στις 15 μικρές λιμνούλες.

8.7 Προστατευόμενες περιοχές – Δίκτυο Natura²

Η οδηγία 92/43/ΕΟΚ «Για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας» θεσμοθετήθηκε από το συμβούλιο των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων με σκοπό να συμβάλλει στην προστασία της βιολογικής ποικιλότητας και της άγριας πανίδας και χλωρίδας στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών. Το δίκτυο Natura 2000 αποτελεί ένα Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο περιοχών οι οποίες χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, τις 'Ζώνες Ειδικής Προστασίας' (ΖΕΠ) για την ορνιθοπανίδα και τους 'Τόπους Κοινοτικής Σημασίας' (ΤΚΣ). Τέτοιες περιοχές στην ευρύτερη περιοχή της Καλαμάτας έχουν χαρακτηριστεί οι εξής:

Είδος	Όνομασία	Έκταση
ΤΚΣ	Φαράγγι Νέδωνα	1241,86
ΤΚΣ	Νήσοι Σαπιεντζα, Σχίζα	11292,05
ΤΚΣ	Λιμνοθάλασσα Πύλου και νήσος Σφακτηρία	3551,97
ΤΚΣ	Θίνες Κυπαρισσίας	1342,86
ΤΚΣ	Όρος Ταΰγετος	53367,45
ΤΚΣ	Θαλάσσια περιοχή στένου Μεθώνης	972,24
ΖΕΠ	Λιμνοθάλασσα Γιάλοβας και νήσος Σφακτηρία	1010,23
ΖΕΠ	Όρος Ταΰγετος	48785,87

¹ kalamata.gr

² ypaka.gr

9.1 Κυκλοφοριακή συμφόρηση- Δύσκολες μετακινήσεις

Η πόλη της Καλαμάτας χαρακτηρίζεται ως μια δύσκολη πόλη για να μετακινείσαι. Σε μια χρονική συγκυρία που η ολοκλήρωση του δρόμου Αθήνα-Καλαμάτα δημιουργεί νέες τεράστιες δυνατότητες και δυναμικές στην αναπτυξιακή και τουριστική προοπτική του τόπου παρατηρείται συνεχής επιδείνωση του επιπέδου κυκλοφοριακής εξυπηρέτησης τόσο των πολιτών όσο και των επισκεπτών. Η μετακίνηση στο κέντρο της πόλης οδηγεί σε μια καθημερινή περιπέτεια.

Κύρια πηγή του κυκλοφοριακού προβλήματος είναι η έλλειψη κυκλοφοριακής αγωγής καθώς όλα είναι θέμα παιδείας και σωστής οδικής συμπεριφοράς. Οι περισσότεροι οδηγοί παρκάρουν όπου βρουν χωρίς να τους νοιάζει αν παρανομούν ή όχι.. Επίσης, παρατηρείται πως δεν υπάρχει κανένας σεβασμός στις θέσεις ΑΜΕΑ και στις ράμπες. Έπειτα, η στάθμευση αποτελεί ένα ιδιαίτερα κρίσιμο ζήτημα καθώς η συνολική ζήτηση για στάθμευση αυξάνεται διαρκώς ως συνέπεια της ραγδαίας αύξησης των αυτοκινήτων, κυρίως την τελευταία δεκαετία και του περιορισμένου διαθέσιμου χώρου για στάθμευση.

Άλλο βασικό πρόβλημα παρατηρείται στα εναλλακτικά μέσα μεταφοράς. Θα ήταν τουλάχιστον ουτοπικό να γίνει προσπάθεια να αποδυναμωθεί η χρήση του Ι.Χ. τόσο από τους πολίτες όσο και από τους επισκέπτες της πόλης δίχως να δυναμώσουν οι εναλλακτικές μορφές μετακίνησης. Ευτυχώς ή δυστυχώς το λεωφορείο αποτελεί το μόνο μέσο μαζικής μεταφοράς που υπάρχει στην πόλη. Ωστόσο υπάρχουν αρκετά προβλήματα τα οποία έγκειται κυρίως από τη μη συνεργασία του Αστικού με το Υπεραστικό Κτελ. Για παράδειγμα, κάποιος που φτάνει στην πόλη της Καλαμάτας από οποιοδήποτε σημείο της πόλης που εξυπηρετείται από το Υπεραστικό Κτελ, θα πρέπει να χρησιμοποιήσει το αστικό λεωφορείο το οποίο βρίσκεται πολύ μακριά από το Υπεραστικό Κτέλ. Άλλο πρόβλημα υπάρχει στις μετακινήσεις εντός του νομού καθώς όταν κάποιος θέλει να προσέλθει στην Καλαμάτα από οποιοδήποτε μέρος εντός του νομού ανατολικά της πόλης τότε αναγκαστικά πρέπει να κάνει τη διαδρομή νοσοκομείο-Καλαμάτα και το ίδιο ισχύει και στον γυρισμό. Έπειτα, παρατηρείται το φαινόμενο της ανύπαρκτης αστικής συγκοινωνίας σε πολλά μέρη του δήμου όπως Κιτριές ή κάποια μικρά χωριά. Η συγκοινωνία σε αυτά τα μέρη θα μπορούσε και κατά τους χειμερινούς μήνες και κατά τους καλοκαιρινούς να προσφέρει πάρα πολλά όχι μόνο στην αποσυμφόρηση αλλά και στην αύξηση της μετακίνησης από και προς αυτές τις περιοχές, ομάδων πληθυσμού που τώρα βρίσκονται απομονωμένες. Τέλος, λείπει από το αστικό και από το υπεραστικό Κτελ η εβδομαδιαία, δεκαπενθήμερη και μηνιαία κάρτα απεριορίστων διαδρομών, με προσιτή τιμή, πράγμα που θα αυξήσει την εκτός Ι.Χ. κινητικότητα των ανθρώπων εντός της πόλης.

Ο συνδυασμός της ανοδικής πορείας του δείκτη ιδιοκτησίας οχημάτων με την ελλιπή υποδομή, διαχείριση της κυκλοφορίας και της στάθμευσης καθώς και η έλλειψη σεβασμού των πολιτών σε βασικές αρχές κυκλοφοριακής αγωγής, καθιστά την ανάγκη για σοβαρή και συνεπή αντιμετώπιση του προβλήματος περισσότερο απαραίτητη από ποτέ.

9.2 Διαχείριση απορριμμάτων

Μέσα στην δεκαετία του '90, ο Δήμος Καλαμάτας είχε την τύχη να αποκτήσει ΜΟΛΑΚ, δηλαδή μια μονάδα λιπασματοποίησης οργανικών αποβλήτων. Η ΜΟΛΑΚ σχεδιάστηκε ώστε να λειτουργεί σε συνδυασμό με ΚΔΑΥ (κέντρο διαλογής ανακυκλωμένων υλικών) και με σύνδεση με τον βιολογικό καθαρισμό της Καλαμάτας, καθώς τα παραπάνω τρία στοιχεία είναι απαραίτητα να συνδυάζονται. Η ΜΟΛΑΚ ξεκίνησε τη λειτουργία της το 1997 με αρκετά προβλήματα τόσο εντός της ίδιας της μονάδας όσο και στην γύρω περιοχή. Ένας από τους βασικότερους λόγους κακής λειτουργίας της ήταν ότι τα σκουπίδια έφταναν στην περιοχή σύμμεικτα, χωρίς πρωτογενή διαχωρισμό σε οργανικά, ανακυκλώσιμα και σύμμεικτα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την μόλυνση της περιοχής, την απαξίωση της ΜΟΛΑΚ και τέλος την αναστολή της λειτουργίας της το 2002.

Έπειτα, αποφασίστηκε η λειτουργία χωματερής στην περιοχή Μαραθόλακκας στον Ταΰγετο. Ωστόσο, τα προβλήματα δεν άργησαν να εμφανιστούν καθώς η ευρύτερη περιοχή της Μαραθόλακκας βρίσκεται κοντά σε περιοχή Natura, σημαντική για τη βιοποικιλότητα και την οικοτουριστική ανάπτυξη του Ταΰγету καθώς ο Ταΰγετος είναι ο κύριος παράγοντας που επηρεάζει το βιοτικό επίπεδο της πόλης, το μικροκλίμα της και φυσικά το οξυγόνο της.

Μετά το κλείσιμο του τελευταίου ΧΑΔΑ στη θέση Μαραθόλακκα και με δεδομένο ότι δεν είχε υλοποιηθεί ο Περιφερειακός Σχεδιασμός Στερεών Αποβλήτων Πελοποννήσου (ΠΕΣΔΑ 2010) ο Δήμος προέβη στην αναγκαστική διαχείριση των απορριμμάτων μέσω εργολάβου μεταφοράς και επεξεργασίας. Έτσι, με βάση τα αποτελέσματα διεθνούς διαγωνισμού η επεξεργασία των απορριμμάτων του δήμου Καλαμάτας ανατέθηκε στην εταιρία "RAM Europe". Η RAM Europe Καλαμάτας εγκαταστάθηκε στον δήμο το 2011 σε έκταση 31 στρεμμάτων πάλι στην περιοχή Μαραθόλακκας και σε αυτήν λειτουργούν τεμαχιστής, διαχωριστής, δεματοποιητής καθώς και μονάδα κομποστοποίησης με γεννήτρια.

Αυτό λειτουργεί πιλοτικά και αν και τα πρώτα στοιχεία ήταν αρκετά ενθαρρυντικά ωστόσο δεν παύει να βρίσκεται σε περιοχή ακατάλληλη και να εξυπηρετεί ιδιωτικά συμφέροντα. Εξάλλου η δεματοποίηση δεν αποτελεί διαχείριση σκουπιδιών αλλά μια νέα χωματερή. Επίσης, το ετήσιο κόστος διαχείρισης των απορριμμάτων ανέρχεται σε 3.000.000ευρώ, ένα υπέρογκο ποσό το οποίο καταβάλλει ο δήμος και στερεί τη δυνατότητα διάθεσης των χρημάτων σε άλλα έργα ζωτικής σημασίας για τον δήμο.

9.3 Αθίγγανοι

Τα ιστορικά στοιχεία τοποθετούν την πρώτη εμφάνιση των Αθίγγανων στη Μεσσηνία γύρω στον 15^ο αιώνα. Διανύοντας τους αιώνες, η πορεία τους δεν διαφοροποιείται σημαντικά από αυτή των υπολοίπων Ελλήνων. Στη Μεσσηνία ζει και εργάζεται μια σημαντική κοινότητα τσιγγάνων που παρουσιάζει χαρακτηριστικά όπως υψηλή γεννητικότητα, αποχή ή πρόωρη εγκατάλειψη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης με συνέπεια υψηλά ποσοστά αναλφαβητισμού, υψηλή ανεργία καθώς και φαινόμενα παραβατικής συμπεριφοράς.

Οι κύριες τοποθεσίες στον Δήμο Καλαμάτας, στις οποίες είναι εγκατεστημένοι αθίγγανοι είναι οι περιοχές Καρυδιά, Αγ. Τριάδα, Παλιάμπελα, Παναγάκια. Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2007, τα στοιχεία της κάθε περιοχής και οι καταγεγραμμένες οικογένειες που εγκαθίστανται σε αυτές είναι :

- ΚΑΡΥΔΙΑ (57 οικογένειες)

Ο καταυλισμός της Καρυδιάς βρίσκεται στην Βιομηχανική Περιοχή (ΒΙ.ΠΕ.) Καλαμάτας. Λόγω της απόστασης, διαπιστώνονται προβλήματα στις μετακινήσεις αθιγγάνων καθώς και δυσκολίες πρόσβασης σε φορείς παροχής υπηρεσιών και κάλυψης αναγκών της κοινότητας. Ο συγκεκριμένος καταυλισμός βρίσκεται τοποθετημένος κατά μήκος του δρόμου. Η θέση του καταυλισμού (ανοιχτός χώρος), καθώς και το συγκεκριμένο είδος κατοικίας (παράγκες) δεν εξασφαλίζουν στους κατοίκους την κάλυψή τους από τα καιρικά φαινόμενα. Επιπλέον, οι συνθήκες υγιεινής δεν είναι κατάλληλες για την μόνιμη διαμονή τους στην συγκεκριμένη τοποθεσία (ελλιπής καθαριότητα, ανυπαρξία χώρων υγιεινής).

- ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΔΑ (63 οικογένειες)

Ο καταυλισμός της Αγίας Τριάδας βρίσκεται εντός του δημοτικού διαμερίσματος της Καλαμάτας. Οι Αθίγγανοι προσεγγίζουν με ευκολία εμπορικά καταστήματα, σχολεία, δημόσιες υπηρεσίες, νοσοκομείο και τον τόπο εργασίας τους. Ο συγκεκριμένος καταυλισμός φαίνεται αρκετά συγκροτημένος, με σχετικά καλές συνθήκες υγιεινής. Τόσο τα κτίσματα όσο και τα παραπήγματα βρίσκονται κοντά μεταξύ τους, δίνοντας την εικόνα ενός «μικρού χωριού».

- ΠΑΛΙΑΜΠΕΛΑ (16 οικογένειες)

Κοντά στον καταυλισμό της Αγίας Τριάδας βρίσκεται χωροταξικά ο καταυλισμός «Παλιάμπελα», ο οποίος χωρίζεται σε δύο τμήματα: α) Παλαιό Γήπεδο και β) κατά μήκος του δρόμου. Ο συγκεκριμένος οικισμός είναι στην ίδια πλεονεκτική θέση με τον καταυλισμό της Αγίας Τριάδας, σχετικά με την πρόσβαση των κατοίκων στην πόλη για την κάλυψη των αναγκών τους. Το είδος κατοικίας περιορίζεται σε παραπήγματα - πρόχειρης κατασκευής και αυτό συνεπάγεται δύσκολες συνθήκες διαβίωσης και υγιεινής.

- ΠΑΝΑΓΑΚΙΑ (19 οικογένειες)

Στην περιοχή του Ασπροχώματος, βρίσκεται ο καταυλισμός «Παναγάκια», ο οποίος χωρίζεται σε δύο μέρη από τον κεντρικό δρόμο Ασπροχώματος – Μεσσήνης. Οι κάτοικοι της περιοχής καλύπτουν τις ανάγκες τους σχετικά εύκολα, αφού η θέση του οικισμού βρίσκεται κοντά σε κατοικημένη περιοχή (κόμβος Ασπροχώματος). Σε αυτήν την περιοχή καταγράφηκαν μόνο παραπήγματα. Οι συνθήκες υγιεινής είναι άσχημες, αφού η τοποθεσία είναι βαλτώδης λόγω του ποταμού, ο οποίος βρίσκεται δίπλα στις κατοικίες.

Ο μεγαλύτερος αριθμός ζει σε πρόχειρες κατασκευές από ξύλο, νάιλον και φύλλα λαμαρίνας. Δεν υπάρχουν κάδοι απορριμμάτων και οι κάτοικοι είναι πολλές φορές αναγκασμένοι να συγκατοικήσουν με τρωκτικά και έντομα. Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται ότι μόλις το 29% του πληθυσμού των αθίγγανων του Δήμου Καλαμάτας διαμένουν σε κτίσματα ενώ το 71% σε παράγκες. Ο χώρος της παράγκας είναι στις περισσότερες των περιπτώσεων ενιαίος και κατανέμεται μεταξύ όλων των μελών της οικογένειας.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ένα από τα φαινόμενα των οικογενειών των Αθίγγανων που διαμένουν στο Δήμο είναι η υψηλή γεννητικότητα. Έτσι, σύμφωνα με στατιστικά από το σύνολο των οικογενειών:

το 10% απαρτίζεται από 1-2 μέλη

το 52% απαρτίζεται από 3-5 μέλη

το 33% από 6-8 μέλη

το 5% από περισσότερα από 9 μέλη

Όσον αφορά την ύπαρξη ή όχι γάμου, το 61% έχει τελέσει θρησκευτικό γάμο ενώ ένα ποσοστό της τάξης του 39% έχουν δημιουργήσει οικογένεια χωρίς κανονικό γάμο (απλή συγκατοίκηση). Αυτό σε αρκετές περιπτώσεις συνοδεύεται από την μη νόμιμη αναγνώριση των παιδιών που γεννιούνται.

Άλλο πρόβλημα είναι ότι ο μεγαλύτερος αριθμός Αθίγγανων αδυνατεί να ασφαλιστεί σε κάποιο φορέα, με αποτέλεσμα να καλύπτεται από την Διεύθυνση Πρόνοιας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, μέσω του βιβλιαρίου οικονομικής αδυναμίας(απορίας). Άλλο θέμα, είναι το επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού, καθώς η πλειοψηφία δεν έχει παρακολουθήσει καθόλου ή έχει εγκαταλείψει νωρίς την υποχρεωτική εκπαίδευση. Τα παιδιά που πηγαίνουν σχολείο είναι κυρίως μικρότερης ηλικίας, ενώ τα παιδιά άνω των 16 ετών που φοιτούν στο σχολείο είναι ελάχιστα και αδυνατούν να προχωρήσουν πέραν της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Οι κύριοι λόγοι που συμβαίνει αυτό το φαινόμενο είναι η ανάγκη να εργαστούν από μικρή ηλικία, η έλλειψη οικονομικών πόρων για αγορά σχολικού εξοπλισμού/ενδυμασίας, οι ρατσιστικές συμπεριφορές των υπολοίπων παιδιών προς τα τσιγγανόπουλα καθώς και η δυσκολία πρόσβασης στο σχολείο.

Κλείνοντας με τα προβλήματα του πληθυσμού των Αθίγγανων στον Δήμο Καλαμάτας, αυτό που παρατηρείται είναι τα μεγάλα ποσοστά ανεργίας. Η πλειοψηφία του γυναικείου πληθυσμού δεν εργάζεται καθώς περνούν το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας στους καταυλισμούς ασχολούμενες με οικιακές εργασίες. Σε αντίθεση, ο ανδρικός πληθυσμός ασχολείται κυρίως με το εμπόριο (μεταπώληση παλιών σιδηρικών, μαναβική, εμπόριο ρούχων κ.α.) Όμως πέτα από το εισόδημα από την εργασία, σημαντική πηγή πόρων αποτελούν τα διάφορα επιδόματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο μεγαλύτερος αριθμών των αθίγγανων λαμβάνει κατά κύριο λόγο τα επιδόματα της Πρόνοιας και ένας εξίσου σημαντικός αριθμός λαμβάνει το επίδομα της πολυτεκνίας.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
Μεροκάματο	18,4%	7,1%
Εμπόριο	46,3%	12%
Άνεργοι	30,3%	77,8%
Άλλο	5%	3,1%

Ποσοστά απασχόλησης ανδρών/γυναικών

9.4 Συμπεράσματα

Από όλα τα προαναφερθέντα βγαίνουν κάποια πολύ σημαντικά συμπεράσματα σχετικά με την πόλη της Καλαμάτας. Πρώτον, η πόλη της Καλαμάτας είναι ίσως η μοναδική πόλη στον Ελλαδικό χώρο η οποία μέσα από μια φυσική καταστροφή μπόρεσε και βγήκε κερδισμένη. Έπειτα, από τους σεισμούς της Καλαμάτας και μετά άλλαξε η μετασεισμική πολιτική της χώρας μας, καθώς μετακινήθηκε το κέντρο της μετασεισμικής ανασυγκρότησης από τα κτίρια στον άνθρωπο.

Σημαντική και πολύχρονη είναι η συμβολή του δήμου Καλαμάτας στο έργο που έχει παραχθεί στην πόλη. Ο Δήμος έπραξε συνειδητά προς όφελος της πόλης και των δημοτών της, στηρίζοντας σημαντικά έργα τα οποία συνετέλεσαν στην ολοκληρωτική σχεδόν αλλαγή της εικόνας της πόλης.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα για την επιτυχή ανασυγκρότηση της Καλαμάτας μετά τους σεισμούς ήταν η βράβευση της πόλης με τα 4 Διεθνή Βραβεία:

1. Βραβείο στην Καλαμάτα και στο μελετητικό γραφείο Γρηγόρη Διαμαντόπουλου (ΚΕΠΑΜΕ) από την επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Πολεοδομών για το Σχέδιο Πόλης.
2. Βραβείο στην Καλαμάτα από την Europa Nostra για την ευρείας κλίμακα αναστήλωση των ιστορικών κτιρίων της Καλαμάτας μετά τον καταστρεπτικό σεισμό.
3. Έπαινος για το στεγαστικό πρόγραμμα του ΟΕΚ στο Δυτικό κέντρο της Καλαμάτας.
4. Βραβείο στο μουσείο σιδηροδρόμων της Καλαμάτας, ως πιλοτικό πρόγραμμα διατήρησης της ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Οι προτάσεις που αναφέρονται σε αυτό το κεφάλαιο έχουν να κάνουν με επίλυση των προβλημάτων που εντοπίστηκαν και αναφέρθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο καθώς και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής στην πόλη της Καλαμάτας.

- ο κυκλοφοριακό πρόβλημα:

Βασικές παράμετροι για κάθε ολοκληρωμένο συγκοινωνιακό σύστημα είναι ο σχεδιασμός και η λειτουργία κέντρου διαχείρισης της κυκλοφορίας της πόλης που θα συλλέγει αυτόματα και συνεχώς πληροφορίες για την κυκλοφορία και θα συντονίζει αποτελεσματικά σε πραγματικό χρόνο τη λειτουργία των σηματοδοτών, τις δράσεις της τροχαίας, τα λεωφορεία και θα έχει τη δυνατότητα να ενημερώνει τους οδηγούς. Παράλληλα, όσον αφορά τη βελτίωση του επιπέδου κυκλοφορίας μπορούν να πραγματοποιηθούν τοπικές γεωμετρικές βελτιώσεις με σκοπό την αύξηση του επιπέδου της οδικής ασφάλειας αλλά και της κυκλοφοριακής ικανότητας. Τέτοιο παράδειγμα είναι οι υπερυψωμένες διαβάσεις κατά μήκος του ποδηλατοδρόμου/πεζόδρομου όπου τα οχήματα εισέρχονται και εξέρχονται με τη βοήθεια επίπεδης ράμπας μικρής κλίσης. Ιδιαίτερα σε διασταυρώσεις δρόμου με ποδηλατόδρομο ή πεζόδρομο οι γεωμετρικές αυτές προσθήκες βελτιώνουν το επίπεδο εξυπηρέτησης πεζών και ποδηλατιστών και αναβαθμίζουν το περιβάλλον και την αισθητική του χώρου.

- Αξιολόγηση και αναμόρφωση των δρομολογίων του Αστικού και Υπεραστικού ΚΤΕΛ (Λειτουργία γραμμής του αστικού ΚΤΕΛ για το νοσοκομείο που μέχρι τώρα εξυπηρετείται από το υπεραστικό!! καθώς και προς το αεροδρόμιο).
- Δημιουργία επιπλέον στάσεων σε κομβικά σημεία της πόλης στα οποία ακόμα και σήμερα η πρόσβαση είναι αδύνατη από ΜΜΜ (Αθλητικοί χώροι)
- Αναπροσαρμογή του στόλου με λεωφορεία περισσότερο ευέλικτα που θα μπορούν να περνούν από δρόμους μέχρι τώρα δυσπρόσιτους.
- Δημιουργία καρτών (εβδομαδιαίων, μηνιαίων, φοιτητικών) που θα καθιστά το μέσο πιο φιλικό προς το χρήστη. Επίσης δυνατότητα παροχής δωρεάν καρτών προς τουρίστες (πιθανότατα μέσω των ξενοδοχείων) παρέχοντας έτσι ένα κίνητρο να μην κυκλοφορούν με το αυτοκίνητο τους όσο βρίσκονται στην πόλη.
- Ανάπτυξη ολοκληρωμένου συστήματος στατικής και δυναμικής πληροφόρησης των χρηστών για το σύστημα μεταφορών της Καλαμάτας (αναρτημένοι χάρτες στις στάσεις των λεωφορείων, ενημερωτικές πινακίδες κατευθύνσεων) και δημόσια ανακοίνωση των ωραρίων των λεωφορείων σε κάθε στάση.

- ο Διαχείριση απορριμμάτων:

Προτείνεται διαχωρισμός των οργανικών απορριμμάτων μέσω οικιακής και συνοικιακής κομποστοποίησης, δημιουργία σύγχρονης εγκατάστασης για μηχανική διαλογή και κομποστοποίηση με συνεχή έλεγχο ευρωπαϊκών προτύπων ποιότητας, αναβάθμιση του βιολογικού καθαρισμού Καλαμάτας καθώς και δημιουργία υποδομών διάθεσης των άκρων επικίνδυνων νοσοκομειακών αποβλήτων.

- ο Αθίγγανοι

Χωροταξικά το πρόβλημα των αθίγγανων έχει να κάνει με το γεγονός ότι κάθε τόσο καταλαμβάνουν αυθαίρετα ιδιοκτησίες υποβαθμίζοντας το περιβάλλον και τη ζωή των υπολοίπων κατοίκων. Ο Δήμος Καλαμάτας έχει κάνει ένα σημαντικό βήμα για την επίλυση αυτού του προβλήματος, με τη δημιουργία κατασκήνωσης μη τουριστικού χαρακτήρα στην οποία μπορούν να εγκαθίστανται οι αθίγγανοι.(περιοχή Μπιρμπίτα). Πρόκειται για έναν χώρο περιφραγμένο και ελεγχόμενο στον οποίο υπάρχουν βασικές υποδομές για την κάλυψη αναγκαίων βιοτικών αναγκών που καλυτερεύουν τις συνθήκες διαβίωσης, με συνολικά 65 σπίτια.

Ωστόσο, το όλο εγχείρημα δεν έφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα καθώς μέσα σε λίγα χρόνια από την κατασκευή τους, μόνο 20 από τα 65 συνολικά σπιτάκια του καταυλισμού εξακολουθούν να κατοικούνται και οι φθορές είναι εκτεταμένες.

Μια πρόταση κοινωνικής μέριμνας για την επίλυση του θέματος των τσιγγάνων είναι να λειτουργήσουν προγράμματα εκπαίδευσης, επαγγελματικής αποκατάστασης και κοινωνικοποίησης. Επίσης, θα μπορούσαν να λειτουργούν τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας στον τόπο διαμονής τους, εκπαίδευση σε κοινωνικής δεξιότητες καθώς και σχολεία δεύτερης ευκαιρίας για τους ενήλικες που μπορεί να έχουν και συμβουλευτικό χαρακτήρα. Έπειτα, στο θέμα υγείας προτείνεται η λειτουργία ιατροκοινωνικού κέντρου για τη συγκεκριμένη ομάδα πληθυσμού, το οποίο θα προσφέρει εκτός από υγειονομική περίθαλψη, ενημέρωση για θέματα Δημόσιας Υγείας και προληπτικής ιατρικής.

Άλλες προτάσεις που σχετίζονται με την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής στην πόλη της Καλαμάτας:

- Δημιουργία νέων πληροφοριακών συστημάτων για την βελτίωση των διαδικασιών σε όλα τα επίπεδα οργάνωσης και λειτουργίας του δήμου. Αξιοποίηση και ανάπτυξη των υπάρχοντων πληροφοριακών συστημάτων καθώς και προώθηση των θεσμών και των διαδικασιών εκπαίδευσης σε θέματα που αφορούν τη χρήση νέων τεχνολογιών. Τα πληροφοριακά συστήματα θα βοηθούσαν στην καλύτερη παρακολούθηση των πόρων και των έργων του δήμου καθώς και στην επικοινωνία των πολιτών με διάφορους κρατικούς οργανισμούς.

- Επέκταση ποδηλατοδρόμου

Η δημιουργία του ποδηλατόδρομου είναι δεδομένο ότι έχει δημιουργήσει τις βασικές προϋποθέσεις ανάπτυξης του μέσου αυτού. Ωστόσο περαιτέρω ενέργειες πρέπει να γίνουν με στόχο τη βελτίωση του επίπεδου εξυπηρέτησης πεζών και ποδηλατιστών ώστε να γίνει ακόμα πιο φιλικός ο τρόπος αυτός μετακίνησης προς τους χρήστες. Αρχικά οφείλει η δημοτική αρχή να ολοκληρώσει το έργο που έχει ξεκινήσει με τη δημιουργία νέων ποδηλατοδρόμων με στόχο να δημιουργηθεί ένα ευρύ δίκτυο σε όλη την πόλη ώστε να αντιμετωπίσουν οι πολίτες το ποδήλατο όχι μόνο ως μέσο αναψυχής, αλλά και ως μεταφορικό μέσο. Μια σημαντική πρόταση είναι η δημιουργία ποδηλατοδρόμου για τη σύνδεση της περιοχής της Αγίας Τριάδας με το κέντρο της πόλης και σύνδεση με τον υπάρχοντα ποδηλατοδρόμο. Παράλληλα για την αποφυγή ατυχημάτων στα σημεία που διασταυρώνεται ο ποδηλατόδρομος με κεντρικούς δρόμους πρέπει να τοποθετηθεί κατάλληλη σήμανση (μάτια γάτας στο οδόστρωμα, πινακίδες ή φανάρια, χρωματισμός ασφάλτου). Σε συγκεκριμένα σημεία της πόλης μπορούν να δημιουργηθούν κέντρα δανεισμού ποδηλάτων όπου οι κάτοικοι ή οι επισκέπτες θα χρησιμοποιούν ποδήλατα του δήμου για κάποιες ώρες ενώ και στα ξενοδοχεία μπορούν να δημιουργηθούν αντίστοιχες δυνατότητες προτρέποντας τους επισκέπτες να κινούνται με ποδήλατα στην πόλη. Επίσης, οφείλουν οι δημοτικές αρχές, χρησιμοποιώντας όλα τα μέσα (διαφημιστικές καμπάνιες, τακτικούς ελέγχους), να αλλάξουν δραστικά τη συμπεριφορά των οδηγών προστατεύοντας ποδηλάτες και πεζούς (προτεραιότητα στους χρήστες του ποδηλατόδρομου, αυστηρά πρόστιμα σε οδηγούς που παρκάρουν επιδεικτικά τα ΙΧ πάνω στον ποδηλατόδρομο).

- Ελεύθεροι χώροι-πράσινο

Αναβάθμιση όσων υπάρχουν ήδη. Όσων αφορά τα πάρκα, χρειάζεται συχνή περιποίηση-συντήρηση τους από υπαλλήλους του δήμου ώστε να παραμένουν επισκέψιμα για τους δημότες και να προσφέρουν κάθε είδους ψυχαγωγία όπως παιδικές χαρές, παγκάκια, χώρους άθλησης. Επίσης, πυκνή φύτευση τους και παρουσία του υδάτινου στοιχείου όπως σιντριβάνια και λιμνούλες. Έπειτα, οι πλατείες και οι πεζόδρομοι πρέπει εξυπηρετούν τον πραγματικό τους ρόλο δηλαδή να λειτουργούν ως χώροι περιπάτου, συνάντησης και υπαίθριων εκδηλώσεων, γι αυτό πρέπει να δοθεί έμφαση στην παρουσία του πρασίνου με φύτευση δέντρων τα οποία εκτός από καλαισθησία προσφέρουν σκιά στις θερμές επιφάνειες της ασφάλτου και αποτελούν σημαντικότατο παράγοντα μείωσης της θερμοκρασίας του αστικού περιβάλλοντος κατά το καλοκαίρι.

Γενικότερα, είναι σημαντικό να υπάρξουν απλές και οικονομικές παρεμβάσεις ώστε να επιτευχθεί ο “αυτοκλιματισμός” της πόλης κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Η αύξηση της θερμοκρασίας της πόλης έχει ως συνέπεια την υποβάθμιση της ζωής των κατοίκων και την αύξηση της χρήσης των κλιματιστικών. Απλές λύσεις σε αυτό το πρόβλημα θα ήταν σκίαση του οδοστρώματος με δημιουργία φυτεμένης διαχωριστικής νησίδας, αναδιάταξη του πλάτους των πεζοδρομίων και δημιουργία λάκκων φύτευσης καθώς και αλλαγή του είδους της βλάστησης και προσθήκη πλατύφυλλων φυλλοβόλων.

Τέλος, αναφορικά με την επέκταση της πόλης, σημαντικό είναι η Καλαμάτα να μην μετατραπεί σε τσιμεντούπολη, ένα ακόμη τερατόμορφο αστικό κέντρο Ελληνικού τύπου. Η επέκταση του σχεδίου της πόλης είναι αναγκαιότητα, αλλά δεν πρέπει να γίνεται εις βάρος της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Μετά από συζητήσεις που έγιναν με κατοίκους, την πολιτική ηγεσία καθώς και επισκέπτες βγήκαν κάποια συμπεράσματα σχετικά με την πόλη της Καλαμάτας. Έτσι αντιλαμβανόμαστε το συγκριτικό πλεονέκτημα της πόλης όσον αφορά τη γεωγραφική της θέση, η οποία της επιτρέπει να γίνει η νοτιότερη πύλη της Ελλάδος στη Μεσόγειο. Σε αυτό βοηθά και η ανάπτυξη των συνδυασμένων μεταφορών όπως το λιμάνι, ο Σιδηρόδρομος, το Αεροδρόμιο και οι οδικοί άξονες: Ιόνια οδός και Εθνική οδός Αθήνα-Τρίπολη-Καλαμάτα. Έπειτα, οι φυσικές της ομορφιές, τα μνημεία της, το ιστορικό κέντρο της πόλης, οι ατελείωτες παραλίες της, ο πλούτος των οικισμών της καθώς και τα εκλεκτά αγροτικά προϊόντα καθιστούν την πόλη της Καλαμάτας πόλο έλξης επισκεπτών και ελκυστικό μέρος διαβίωσης για τους κατοίκους της.

Ωστόσο, ο σημερινός βραχνάς της οικονομικής ύφεσης επιφέρει σημαντικές μεταβολές όπως η σταδιακή επέκταση του διεθνούς κεφαλαίου με αποτέλεσμα την παρακμή της εθνικής οικονομίας με επακόλουθο τον παραγκωνισμό των επιμέρους περιοχών και πόλεων. Σε αυτό το περιβάλλον και με δεδομένη την αυξανόμενη ελλιπή κρατική παρέμβαση και υποστήριξη έρχεται το νέο Πολεοδομικό σχέδιο το οποίο προσπαθεί να καταστήσει την Καλαμάτα, Μητροπολιτικό κέντρο που θα διευκολύνει την πρόσβαση στα παγκόσμια αστικά δίκτυα θα προσελκύσει επενδυτικά κεφάλαια και τουρισμό αναδεικνύοντας ταυτόχρονα την διαφορετικότητα της πόλης με την πλούσια ιστορία και την πολυπολιτισμική της παράδοση διαδικασία του σχεδιασμού στοχεύει στη δημιουργία μιας νέας εικόνας του τόπου, διαμορφωμένη στη βάση μιας στρατηγικής τοπικού και υπερτοπικού χαρακτήρα με στόχο την ικανοποίηση αφενός των κατοίκων και των τοπικών επιχειρήσεων και αφετέρου των προσδοκιών των επισκεπτών και των επενδυτών .

Αναστασία Μηλίτση-Νίκα, Χριστίνα Θεοφιλοπούλου- Στεφανούρη.
“Οδοιπορικό σε πλατειές και δρόμους της πόλης”

Δημόσια αρχεία Καλαμάτας (ΓΑΚ- Αρχεία Ν. Μεσσηνίας)

Διαμαντόπουλος Γρηγόρης. “Μαχόμενη Πολεοδομία για την ανάπτυξη της πόλης”, εκδόσεις ΤΕΕ

Διαμαντόπουλος Γρηγόρης.” Πόλη και Σεισμός, στη θεωρία και την πρακτική”, 1988

Διαμαντόπουλος Γρηγόρης. “ Διαμόρφωση Δυτικού και Ανατολικού Κέντρου Καλαμάτας”,1987.

Διαμαντόπουλος Γρηγόρης. “ Ρυθμιστικό Σχέδιο 1988”

Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Πελοποννήσου, Αθήνα 1998

Μελέτη αναπτύξεως πόλεως και περιοχής Καλαμάτας, ΕΜΠ 1971

Ομάδα μελέτης προβλημάτων Καλαμάτας, Συνοπτική έκθεση, Αθήνα 1986

Παρουσίαση της εκδήλωσης για τον αρχιτέκτονα-πολεοδόμο Γρηγόρη Διαμαντόπουλο

Αραβαντινός Αθανάσιος. “ Για μια βιώσιμη ανάπτυξη του Αστικού Χώρου” εκδόσεις συμμετρία

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Πελοποννήσου. ΦΕΚ 1485 Β/10.10.2003

ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

www.e-messinia.gr
www.kalamata.gr
www.e-kloges.gr
www.sfsm.gr
www.greekscapes.gr
www.teetrip.tee.gr
dipe.mes.sch.gr
sw-dide.mes.sch.gr
www.eleftheriaonline.gr
www.kpe-kalamatas.gr
www.teikal.gr
www.uop.gr
www.nosokomeiokalamatas.gr
www.wikipedia.gr
www.stadia.gr/kalamata
www.ktelmessinias.gr
www.hcaa-eleng.gr/greek/airports/kalamata.gr
www.podhlatodropoi.gr
kalamatacvb.gr
www.benos.gr

Εικόνες

Κεφάλαιο 1:

εικόνα1: hellasga.com

εικόνα2: Wikipedia.org

Κεφάλαιο 2:

εικόνα1-8: kalamata.gr

εικόνα9: προσωπικό αρχείο

εικόνα10-20: kalamata.cvb

εικόνα21-23: messinia-guide

εικόνα24: kalamata.gr

εικόνα 25: sfsm.gr/park.htm

Κεφάλαιο 3

εικόνα1: προσωπικό αρχείο

εικόνα2-3: Μαχόμενη πολεοδομία για την ανάπτυξη της πόλης,
Διαμαντόπουλος

εικόνα 4-5: προσωπικό αρχείο

εικόνα 6-7: maps.kalamata.gr/cityguide

Κεφάλαιο 4

εικόνα1: teikal.gr

εικόνα2: uop.gr

Κεφάλαιο 5

εικόνα1: messinia-guide

εικόνα2-4: kalamata.gr

εικόνα5: ikalamata.gr/bicycle.htm

Κεφάλαιο 6

εικόνα1: anthestiria.com

Πίνακες

<http://www.statistics.gr> Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας

